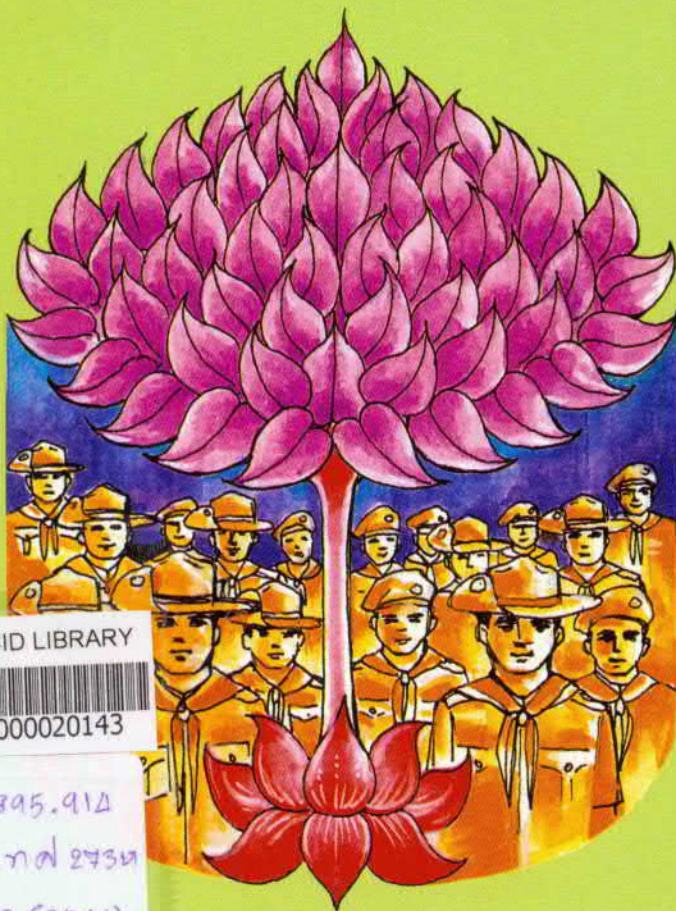

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสืออ่านภาษาไทย เรื่อง เทศนาเสือป่า

DCID LIBRARY

0000020143

ล ๘๙๕.๙๑๔

ม : ๓๗ ๒๕๓๓

ค ๓ (๒๕๔๔)

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒๑.-

ตัวอย่างสื่อการเรียนการสอน
ศูนย์พัฒนาหนังสือ

หนังสืออ่านภาษาไทย

เรื่อง เทศนาเลื้อป่า

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงแต่ง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 974-01-2490-9

พิมพ์ครั้งที่สิบ ๕,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๔๔

องค์การค้าของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๔ ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

วันที่ 7 ธ.ค 2545
เลขทะเบียน 6 06952 23
เลขบัญชี 6 995.91A 2:21
7 273 01

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้พิจารณาปรับปรุงหนังสืออ่านภาษาไทย เรื่อง เทคนาเสื่อปา ในด้านคำ ตัวสะกด และวรรณคดีตอน ให้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้วเห็นว่าหนังสืออ่านภาษาไทย เรื่อง เทคนาเสื่อปา นี้ เป็นเทคนาที่มีคุณค่า พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงแสดงด้วยถ้อยคำที่ตรงไปตรงมา สมควรที่ผู้อ่านจะได้อ่านเพื่อศึกษาแนวคิดทางธรรมะและการใช้ถ้อยคำสำนวนในสมัยนั้น พร้อมทั้งจะได้เข้าถึงวรรณคดีอันเป็นมรดกของชาติ จึงอนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๒๖

(นายบรรจง ชูสกุลชาติ)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

หนังสืออ่านภาษาไทย เรื่องเทศนาเสือป่า นี้ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา สำหรับเลือกอ่านประกอบวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑

เรื่องเทศนาเสือป่านี้นี้ เป็นเทศนาที่พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงในวันประชุมเสือป่าไหว้พระ ณ วันเสาร์ ระหว่างวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗ ถึงวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ เพื่อให้ความเข้าใจทางธรรมะแก่คณะเสือป่า จะได้เป็นหลักธรรมในการดำรงชีวิต

กรมวิชาการหวังว่าผู้อ่านจะได้รับประโยชน์จากการอ่านหนังสือเล่มนี้ตามสมควร

(นายสุรเดช วิเศษสุการ)

อธิบดีกรมวิชาการ

๙ สิงหาคม ๒๕๒๖

อาร์มภกตา

เทศนาเสือป่าที่ได้นำมารวบรวมไว้ในสมุดเล่มนี้ เป็นเทศนาที่ข้าพเจ้าได้แสดงในวันประชุมเสือป่าไหว้พระ ณ วันเสาร์ อย่างเช่นที่ได้เคยมีอยู่ในเมื่อแรก ๆ ตั้งคณะเสือป่าขึ้น และได้แสดงเป็นคราว ๆ เป็นลำดับ ระหว่างวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗ ถึงวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๘

ในเวลาแสดงเทศนาเหล่านี้ โดยมากข้าพเจ้าหาได้ร่างไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก่อนไม่ โดยมากมักเป็นแต่ได้จดหัวข้อไว้พอเป็นเครื่องแนะให้นึกออก แล้วและแสดงด้วยปากเปล่า มีผู้จดชวเลขตามไปในขณะที่แสดงนั่นเอง เทศนานั้น ๆ ผู้ฟังโดยมากได้แสดงความปรารถนาที่จะได้อ่านอีกโดยทันด่วน เจ้าหน้าที่ฝ่ายปลัดเสือป่าจึงได้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นฉบับปลีก ฉบับละกัณฑ์ ๆ ตามข้อความที่จดชวเลขไว้ ในเวลานั้นเพื่ออุปัชฌาย์เองก็ไม่ใคร่จะได้มีเวลาตรวจทานให้ถ้วนถี่ เพราะต้องการพิมพ์โดยเร่งร้อน

ครั้นเมื่อองค์หญิงสุจริตภาณีสืบพระชนม์ลง องค์หญิงอาทรทิพยนิภาได้แสดงความปรารถนาแก่ข้าพเจ้าว่า อยากจะใคร่รวบรวมเทศนาเสือป่าของข้าพเจ้าพิมพ์เป็นเล่มสำหรับแจกในงานเมรุ ข้าพเจ้าจึงได้รวบรวมเทศนานั้น ๆ มาตรวจดูโดยละเอียดอีกครั้งหนึ่ง ในเมื่อมาตรวจใหม่ครั้งหลังนี้ข้าพเจ้าได้มาแลเห็นว่า ข้อความบางตอนไม่สู้จะเรียบร้อยซึ่งเป็นเพราะผู้จดชวเลขบกพร่องในความเข้าใจทางธรรมะและศัพท์ต่าง ๆ นั้นบ้าง แต่โดยมากก็เป็นเพราะข้าพเจ้าเองได้พูด

๒

พื้นผิวไปบ้าง ตามวิสัยของผู้ที่พูดโดยจริงใจ นี่ก็จะไร้ออกในขณะนั้น ก็พูดไปโดยมีทันทวนคำนึงว่า ถ้าคำพูดนั้น ๆ จะมาจดลงเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว อาจทำให้ผู้อ่านรู้สึกเป็นของรุนแรงหรือพื้นผิวเกินไปได้ เหตุฉะนั้นเมื่อมาตรวจใหม่ครั้งหลังนี้ข้าพเจ้าจึงได้แก้ไขตัดแปลงข้อความต่าง ๆ ในเทศนานั้น ๆ เป็นอันมาก ทั้งข้อความที่พื้นผิวได้ตัดออกเสียทั้ง ๆ วรรคก็มี แต่ถึงแม้ได้แก้ไขตัดทอนเป็นอันมากเช่นนี้แล้วก็ดีข้อความในเทศนานั้น ๆ ก็ยังเป็นอันคงมีอยู่ตามเดิมไม่ผิดแผกแปลกไปเลย

อนึ่ง หนังสือเล่มนี้อาจจะแพร่หลายไปถึงมือบุคคลหลายจำพวกหลายชนิด ข้าพเจ้าจึงอยากจักไคร่ออกตัวเสียในที่นี้ว่า ในการแสดงเทศนาที่รวบรวมอยู่ในเล่มนี้ ข้าพเจ้ามิได้เจตนาเลยที่จะให้เป็นอย่างเทศนาของพระภิกษุสั่งสอนคฤหัสถ์ ความตั้งใจขั้นต้นของข้าพเจ้ามีอยู่เพียงแต่จะพูดโดยจริงใจและอย่างตรง ๆ กับเพื่อนผู้ร่วมคณะเสื่อป่า แต่ถ้าผู้อ่านที่ไม่ใช่เสื่อป่าได้อ่านข้อความเหล่านี้แล้ว และเล็งเห็นว่า เป็นประโยชน์อยู่บ้างแล้ว ข้าพเจ้าก็จะยินดีหาหน่อยไม่

สนามจันทร์

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๒

เทศนาเสือป่า

กัณฑ์ที่ ๑

ความจำเป็นที่จะมีศาสนา

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗)

ตามธรรมเนียมวันเสาร์ได้เคยพูดถึงแบบสั่งสอน บัดนี้แบบสั่งสอนก็หมดไปแล้วตอนหนึ่ง แต่นี้ต่อไปจะเริ่มแสดงด้วยส่วนใจของเสือป่าคือมโนกรรม การปกครองใจของตนเอง ตามธรรมดานกรบไม่ว่าชาติใดภาษาใดต้องมีข้อมุ่งหมายเพื่อเพาะความกล้าหาญ เพื่อให้รู้สึกว่าการสละชีวิตและเลือดเนื้อเพื่อประโยชน์อะไร เหตุที่สละถ้าไม่รู้สึกว่าการสำคัญจริงถึงโดยจะลากเอาตัวไปก็อาจจะวิ่งหนีได้ แต่ที่ไม่วิ่งหนี ก็เพราะรู้สึกความเป็นธรรมและประโยชน์ในการที่จะไปรบ สิ่งที่ทำให้คนมีใจดี ก็คือรู้สึกว่าจะต้องรบให้แก่ชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์ของเราต้องมีธรรมฝังอยู่ในใจ แต่ธรรมอย่างไรจึงจะทำให้รักชาติได้จริง ไม่ใช่รักพูดเล่น คือรักจนยอมสละเลือดเนื้อของตัวเองเองได้

ธรรมดาคนเราจะอยู่คนเดียวไม่ได้ ต้องอาศัยคนอื่นและมีความจำเป็นที่ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน จึงเกิดเป็นธรรมเนียมที่คนเรามาอยู่รวมกัน การที่ต้องอาศัยซึ่งกันและกันนั้น เช่น นาย ก. กับนาย ข. ต่างคนไปล่าเนื้อในป่าแห่งเดียวกัน ในเวลาเดียวกัน นาย ข. เป็นผู้ยิงเนื้อตายจะเอาเนื้อนั้นไป นาย ก. ไม่ยอม ว่าเป็นเนื้ออยู่ใกล้นาย ก. ควรจะเป็น

ของนาย ก. ต่างคนต่างไม่ยอม จึงวิวาทกัน นาย ก. ต้องถูกตีศีรษะแตก ไปข้างหนึ่ง นาย ข. จึงได้เนื้อไป คราวนี้นาย ก. เห็นว่าการที่ทำเช่นนั้นไม่ดี จึงคิดชักชวนนาย ข. ให้รวมหากินด้วยกัน คนหนึ่งเป็นคนต้อนเนื้อ คนหนึ่งเป็นคนยิง ครั้นได้เนื้อมาก็แบ่งปันกันคนละครึ่ง ก็เป็นที่เรียบร้อย ไม่ต้องวิวาทกัน ศีรษะก็ไม่แตก เป็นธรรมเนียมอันดีขึ้น ต่อมาถึงกับทำสัญญาต่อกันไว้ว่าจะประพาศหากินรวมกันเช่นนี้ และถ้าใครทำผิดสัญญาจะต้องรับเนื้อที่หามาได้นั้นเสีย ดังนี้เป็นตัวอย่าง

อนึ่ง การที่ผิวเมียอยู่ด้วยกันได้นั้น ขอให้ท่านทั้งหลายลองนึกดูทีหรือว่าเพราะเหตุไร คงไม่ใช่เพราะจะนอนด้วยกันเท่านั้น การที่เขาอยู่กับเราก็เพราะเขารักเราไม่ใช่หรือ เขาจึงยอมสละความผาสุกซึ่งเขาจะพึงได้เมื่อเขาอยู่ในบ้านเดิมของเขา ผิวเมียหรือคนสองคนอยู่ด้วยกันได้ก็เพราะมีความผ่อนผันซึ่งกันและกัน ความผ่อนผันเป็นธรรมแรก คนที่เห็นแก่ตัวเองเท่านั้นอยู่กับใครไม่ได้ ต้องคิดถึงผู้อื่นบ้าง คือต้องแบ่งเอาความรักตัวของเราไปรักผู้อื่นบ้าง เอาแต่ใจตนเองฝ่ายเดียวไม่ได้ เช่นผิวเมียเกิดบาดหมางกันขึ้นถึงกับจะหย่าร้างกัน แต่มาคิดถึงความดีที่มีมาแต่ก่อน ๆ บ้าง เห็นแก่ลูกอยู่บ้าง ก็เลยอยู่ไปด้วยกันได้ตามเดิม ดังนี้เป็นต้น

เมื่อคนเรารวบรวมกันเป็นครัวขึ้นแล้ว ครัวหลาย ๆ ครัวซึ่งมารวมกันเข้าจึงเป็นคณะ การที่อยู่กันเป็นคณะนั้น ก็ต้องอาศัยความยินยอมผ่อนผัน และความตกลงในระหว่างคนที่อยู่รวมกัน ธรรมนี้เกิดขึ้นด้วยความจำเป็น เพราะมาเล็งเห็นว่าการที่อยู่ด้วยกันโดยเรียบร้อยนั้น

ดีกว่าแย่งชิงตีรันฟันแทงกัน การขโมยเป็นของที่ต่างคนต่างไม่ชอบ จึงมาตกลงกันว่า การขโมยนั้นเป็นของชั่ว จึงเกิดมีศีลขึ้น

การแสดงธรรมหรือศีลนี้ มีผู้รู้และแสดงขึ้นในหมู่หรือคณะนั้นจึงเกิดมีครู ครูนี้นั้นเมื่อมีมากคนขึ้นก็เกิดมีความเห็นต่างกันเกิดเถียงกัน ครูคนนี้นั้นยืนยันว่าความเห็นของตนถูกต้องดีแล้ว ความเห็นของครูคนนั้นไม่ตรงไม่ถูก ฝ่ายครูคนนั้นก็ติเตียนความเห็นของครูคนโน้น ๆ ต่อไปอีกเมื่อความเห็นต่อความเห็นไม่ยุติตกลงกันเช่นนี้ จึงต้องมีบรมครูเกิดขึ้น บรมครูนั้นเก็บรวบรวมเอาธรรมของครูทุกคนมาไตร่ตรองเลือกสรรอีกชั้นหนึ่ง ธรรมใดเป็นประโยชน์ดีก็ถือเอาสำหรับแนะนำสั่งสอนในหมู่ในคณะ คณะเหล่านี้แพร่หลายไปจึงได้มีบรมครูขึ้นหลายคน เช่น พระพุทธเจ้า พระเยซู พระมะหะหมัด เป็นผู้สั่งสอนชนหมู่มาก คำสั่งสอนของท่านเหล่านี้แหละเรียกว่าศาสนา

ศาสนาย่อมเป็นหลักสำหรับจะชี้ให้คนดำเนินให้ถูกทางว่าอย่างไร จะเป็นทางที่ประพฤติดี และศาสนาย่อมมีผลเหมือนกันหมด คนเราโดยมากเกิดมาต้องอยู่ในศาสนาใดศาสนาหนึ่ง เช่นคนไทยที่เกิดมาในพระพุทธศาสนา แต่บางคนในสมัยนี้มักจะแสดงตนว่าเป็นอิสระ คือมีความคิดของตัวเอง เช่น ศาสนาว่าขโมยไม่ดี นาย ก. อาจจะตอบได้ว่า “ขโมยถ้าจับได้ จึงไม่ดี ขโมยถ้าจับไม่ได้แล้ว ไม่เป็นไร” คนที่มีความคิดเช่นนี้ หรือที่ไม่มีศาสนาจึงใช้ไม่ได้ ธรรมเป็นของที่คนจะคิดขึ้นเองไม่ได้ ด้วยเป็นของที่คนตั้งพันชั่วคนเขาคิดมาแล้ว จะตั้งเอาเองโดยปัญญาของคนคนเดียวไม่ได้ คนใดที่ว่าตั้งได้คนนั้นอวดดี

ข้าพเจ้ารู้สึกด้วยความแน่ใจว่า คนเราทุกคนจำเป็นต้องมีศาสนา และเป็นธรรมดา เพราะเหตุที่ข้าพเจ้าเองถือพระพุทธศาสนา ก็ย่อมจะต้องเห็นว่าพระพุทธศาสนาดีกว่าศาสนาใด ๆ ในโลก การที่เห็นว่าดีกว่าศาสนาใด ๆ ในโลกเช่นนี้ ข้าพเจ้ามีเหตุผลพอที่จะทำให้เห็นเช่นนั้น ดังจะได้แสดงต่อไปข้างหน้า

กัณฑ์ที่ ๒

กำเนิดแห่งศาสนา

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๓)

วันนี้จะกล่าวต่อจากวันหลังที่แล้วมา กล่าวแต่ก่อนว่าถึงความจำเป็นที่ศาสนาได้อย่างไร คือทำไมจึงเกิดมีขึ้น ทำไมจึงได้เกิดความจำเป็นที่มนุษย์เราจะรู้สึกกว่าควรอยู่ในศีลและในธรรม ตามที่กล่าวมาแล้วคราวก่อน เมื่อมีความรู้สึกขึ้นเช่นนั้นแล้วจึงได้เกิดมีครูสอน พวกครูที่มีความเห็นต่าง ๆ จึงเกิดมีเป็นหมู่ใหญ่ที่เรียกว่าพราหมณ์ ก่อนที่จะได้มาถึงพระพุทธเจ้าของเราก็ดี ก่อนที่จะถึงพระเยซูก็ดี ก่อนที่จะถึงพระมะหะหมัดก็ดี ถึงแม้จะยังมิได้มีศาสนาซึ่งมีชื่อเสียงเท่ากับท่านทั้ง ๓ ที่กล่าวมาแล้ว ก็ย่อมมีศาสนาในโบราณสมัยเหมือนกัน ทั้งในส่วนบุรพทิศ คือทิศตะวันออกของเรา และในส่วนประจิม คือทิศตะวันตกของเรา นึกดูก็ชอบกลอยู่บ้าง ที่บรรดาศาสนาสำคัญๆ ได้เกิดขึ้นในเขตแดนแคว้นแคว้นที่เรียกว่าทวีปเอเชียทั้งนั้น ทวีปเอเชียที่เราอยู่นี้นับว่าเป็นบ่อเกิดแห่งศาสนาไม่ว่าศาสนาใด ถึงแม้ว่าศาสนาที่เรารู้จักอยู่ทั้ง ๓ ศาสนา คือศาสนาพระพุทธเจ้า ศาสนาคริสต์ ศาสนามะหะหมัด ย่อมเกิดขึ้นในทวีปเอเชีย คนโดยมากแลดูเห็น ๆ นึกว่าศาสนาคริสต์นั้นเกิดขึ้นในทวีปยุโรป แต่แท้ที่จริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เมื่อได้กล่าวขึ้นเช่นนี้ ต้องอธิบายโดยเอาศาสนาใดศาสนาหนึ่งเป็นตัวอย่างสักอันหนึ่ง เพราะว่าศาสนาทั้ง ๓ นี้เป็นสำคัญ ทางที่เกิดขึ้นและเจริญมาย่อมคล้ายคลึงกันเป็นอันมาก ยิ่งกว่าที่คนสามัญคาดหมาย เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจะขอกล่าวถึงกำเนิดแห่งศาสนาพระพุทธเจ้าของเราพอเป็นตัวอย่าง

แรกเริ่มเดิมที แต่อย่าเอาศักราชจริงนัก เพราะข้าพเจ้าก็ไม่รู้ และไม่มีผู้ใดในโลกนี้รู้ ก่อนที่มีตำนานที่เขียนได้ และก่อนที่มีประวัติ หรือลายลักษณ์อักษร ณ กาลครั้งหนึ่งมีคนพวกหนึ่ง ซึ่งตามตำรับ เรียกว่า “อริยะ” ซึ่งส่วนนักปราชญ์สมัยใหม่นี้เขาสืบสวนว่า ที่จะเป็น คนที่เดิมอยู่ในดินแดนซึ่งเรียกว่า “ใจกลาง” ทวีปเอเชีย คือ อัฟกานิสถาน และตลอดไปถึงทิเบตเป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม พวกเหล่านี้ได้นามว่า พวก “อริยะ” พวกอริยะนั้นเข้ามาในประเทศพื้นที่ที่เรียกตามภาษา เขาว่า “ภารตวรรษ” แต่เวลานี้เราเรียกกันว่าอินเดียตามภาษาฝรั่ง ได้ยกข้ามเข้ามาทางตะวันตก มาพบพวกคนดำอยู่ที่นั่นซึ่งเขาเรียกนาม มันว่า “ทัสยู” หรือ “ทาส” พวกอริยะได้ปราบพวกทัสยูด้วยกำลัง แห้แล้วจึงได้พามาใช้เป็นข้า คำว่า “ทาส” จึงได้มาจากนามคนพวกนี้ ที่อยู่ในอินเดียเดิม พวกอริยะจับได้เอามาใช้เป็นเชลยเป็นทาส คำว่า ทาสจึงได้ใช้เป็นคำเรียกบุคคลซึ่งเป็นบ่าวชั้นเลว คนดำอย่างทัสยูนั้นมี ห้วไปทั่วโลก หรืออย่างไรก็ดีในทวีปเอเชียมีหัวไป ในประเทศสยาม ก็มีคนเช่นนี้ที่เรียกกันว่าเงาะป่า พวกอริยะเข้ามาเจอพวกคนดำนั้นเห็น มีความนิยมนับถือวัตถุต่าง ๆ ถือกูเขา ถือก้อนไม้ ถือก้อนต่าง ๆ เป็นที่พึง ใหวัดดวงตะวัน ไหว้ลม ไหว้น้ำ เพราะเหตุใด พวกเหล่านี้ความคิด แรกเริ่มพินขึ้นจากสัตว์เดรัจฉาน เมื่อมีความคิดขึ้นได้แล้ว สังเกตดู การที่เป็นไปทั้งหลายในโลก ความที่สงบเรียบร้อยไม่ตาย คงจะมี อะไรเป็นที่สำคัญบันดาลอย่างหนึ่ง เป็นเจ้าหรือผู้มีใช้เป็นคนเช่นเรา หรือจะไปยืนตากลมตากฝนกลางสนามลมก็มีพัด อะไรทำให้พัดได้ อะไรทำให้ฝนตก อะไรทำให้เป็นภูเขา เมื่อพวกอริยะมาเจอพวกดำมี

ความเลื่อมใสนับถืออย่างนี้ และพวกดำเห็นว่าของสำคัญเช่นนี้เป็นผี เพื่อจะทำให้ผีช่วยเขาก็เอาใจเขาเองเป็นที่ตั้ง เพราะฉะนั้นจึงหาเนื้อสัตว์ให้กินเรียกว่าบวงสรวง เพราะว่าถ้าเราชอบ ผีคงจะชอบเหมือนกัน จึงเอาเนื้อนั้นไปตั้งให้ผีกิน แต่ครั้งเอาไปวางไว้เฉย ๆ ก็ไม่หมดไป จึงโยนใส่กองไฟเพื่อให้ผีได้กิน เพราะฉะนั้นพวกคนดำนับถือไฟเป็นของสำคัญว่าไฟเป็นทูตของผี ซึ่งมีอยู่ประจำในเมืองมนุษย์ เหมือนอย่างเราตั้งราชทูตไปประจำเมืองต่างประเทศ ฉะนั้น เมื่อพวกอริยะไปเจอสิ่งที่พวกดำนับถือ ก็เห็นของเขาชอบกลเหมือนกัน ฝ่ายพวกอริยะที่เข้าไปนั้นนับถือดวงตะวันซึ่งเรียกว่า “สวิตฤ” หรือ “สวิตะระ” และพวกอริยะนำความนับถืออันนั้นเข้าไปในอินเดียด้วย พวกอริยะนี้เป็นชั้นสูงชั้นหนึ่งแล้ว คือสังเกตเห็นได้แล้วว่า ถ้าฤดูไหนมีแสงแดด มีฝน มีตะวัน ต้นไม้ก็ได้รับความงอกงามดี ต้นไม้ย่อมหันไปหาตะวันเสมอจึงนับถือตะวัน เรียกว่า “สวิตฤ” นับถือฝนหรือน้ำทั้งหลาย เรียกว่า “วรุณะ” นับถือผู้ที่บันดาลให้สิ่งทั้งปวงเป็นไปได้ในโลกเรียกว่า “อินทร์” นับถือผู้ซึ่งทำลายชีวิตของมนุษย์และสัตว์อันจะหลีกเลี่ยงไม่ได้เรียกว่า “มฤตยู” หรือ “ยม” จึงเกิดท่านทั้ง ๔ นี้ เป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์รักษาทิศทั้ง ๔ เรียกว่าโลกบาล พวกอริยะเหล่านี้มีวิธีบูชาวิธีทำให้โลกบาลชอบแต่ต่างคนต่างนึกต่างคิดเอาเอง แล้วนำสิ่งที่พวกคนดำนับถือผสมเข้าด้วย จึงเกิดเป็นไสยศาสตร์ มีพิธีของพราหมณ์ตามศาสนาของพวกอริยะและทำสยूरะคนกัน คือจับสัตว์มาบูชาัญญ จับสัตว์ที่เป็น ๆ มาเชือดคอก หรือมีเข็นนั้นเอามาหันเป็นชิ้น ๆ เมื่อเลือดตกหมดแล้วจึงเอาเนื้อมาอย่าง

ศาสนาพราหมณ์นี้ขออธิบายโดยสั้น ๆ ข้อสำคัญข้างศาสนาพราหมณ์เป็นใจความอยู่ว่า ต้องให้รำลึกถึงบุญคุณผู้ที่ได้อุปการะผู้ที่ทำคุณความดีทำผลประโยชน์ให้แก่ตัวของเราที่ได้รับความเจริญต่าง ๆ แทนคุณในเวลาที่มิมีชีวิตอยู่ ในเวลาที่ผู้อุปการะตายแล้วต้องแทนคุณด้วยบูชาญญ เรียกว่า “บุพเปตพลี” บุชาผู้ที่ตายไปแล้วด้วยเนื้อ ด้วยของกิน “อามิสพลี” คือพลีด้วยเนื้อ ด้วยของกินโดยตั้งใจจริง เช่น วันสงกรานต์ วันสารท เป็นต้น หรือถือศีลกินบวช แล้วอุทิศส่วนกุศลอันนั้นให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ในเวลานักขัตฤกษ์ต้องประพฤติพรหมจรรย์ เป็นการขอบใจของผู้ที่ตายไปแล้วนี้เป็นข้อสำคัญของศาสนาพราหมณ์ ความเห็นเหล่านี้ที่จริงไม่เป็นข้ออัศจรรย์ แต่เป็นนิสัยของคนที่ดีอะไร แล้วก็ขอบคิดให้พิสดารต่อไปจนเลยยุ่งไปได้ ของเก่าของเดิมที่เกิดขึ้นแห่งความนับถือเลื่อมใสนิยมยินดีนั้น ในขั้นต้นก็แลเห็นง่าย ๆ แต่ครั้นสอนกันต่าง ๆ มากเข้า ก็เกิดมีฝอยมากขึ้นทุกที ในที่สุดความที่นับถืออันเป็นมูลเดิมลึ้มเสียสิ้น คงยึดมั่นอยู่แต่ที่ฝอยบางอย่าง จนศาสนาที่ถือกันในที่สุดเป็นเรื่องฝอยเสียมาก เช่นคนโดยมากไปบวชในศาสนาพระพุทธเจ้าเดี๋ยวนี้พอเล่าสวดมนต์ “อิติปิโส” ได้ ก็เห็นเป็นการเพียงพอแล้ว ตกลงเป็นผู้รู้ฝอยเท่านั้นฉันใด ศาสนาพราหมณ์ก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน ยึดถือแต่ฝอยทั้งนั้น ใครช่างคิดหน่อยก็เป็นศาสดาขึ้นรู้เหลว ๆ ไหล ๆ ไม่เป็นสาระทั้งนั้น ความจริงไม่มีการที่ว่ามนตร์ “บรมสุข” พืมพาอะไรไปต่าง ๆ ไม่เป็นประโยชน์ทั้งนั้น ถ้าเราไม่รู้จริง ครั้นต่อมาเมื่อมีผู้ที่ได้ไตร่ตรองจนรู้จริงแล้ว ก็มาารู้สึกว่า เราจะไปสอนเขาเข้าเขาก็จะหัวเราะเยาะ เขาชอบให้ว่า “บรมสุข” มากกว่า

เพราะฉะนั้นก็ทำเนาเสียเถิด พวกเหล่านี้เรียกว่าเป็นพระปัจเจกโพธิ คือตนเองรู้จักเห็นจริงแล้วแต่ไม่ได้ให้ความรู้แก่ผู้ใดต่อไป ปัจเจกโพธิ มีมาก ๆ ขึ้น ต่อมามีคนรู้สึกแล้วว่าไม่มีประโยชน์เลย จึงได้เกิดมีศาสนา ขึ้นมา คือเป็นผู้ที่เลือกดูข้อจริงที่พูดออกมาตามที่เห็นว่าเป็นจริง จึงเกิด มีท่านที่เราเรียกว่าพระพุทธเจ้า ๔ พระองค์ ที่ว่ามีพระเจ้า ๔ พระองค์นั้น แปลว่าตรัสรู้แล้วสอนแล้วแต่ศาสนาเสื่อมไปเสียทีหนึ่ง เพราะพวก พระที่บวชที่เรียนมัวไปพะวงในสิ่งเล็กน้อย เมื่อศาสนาพระกุกุสันโธ เสื่อมทรามเช่นนั้นแล้วจึงได้เกิดมีพระโกนาคมน เกิดมีพระกัสสป เกิดมี พระโคตม ที่เรานับถือกันอยู่เดี๋ยวนี้เป็นลำดับ

พระโคตมที่เรานับถือกันเดี๋ยวนี้ ท่านทั้งหลายผู้ได้อ่านปฐมสมโพธิ คงจะเข้าใจอยู่แล้วว่าคือใคร แต่เมื่อหลงลืมข้าพเจ้าขอโอกาสเตือนว่า ที่จริงเป็นบุคคลประหลาดเรียกว่าอัครจริยคือไม่ใช่คนธรรมดา ไม่ใช่ คนสามัญ เป็นเชื้อกษัตริย์อยู่ในแผ่นดิน ซึ่งในเวลานั้นไม่มีใครปกครอง เป็นใหญ่ สักแต่ใครมีอำนาจแล้วพระเจ้าแผ่นดินอื่น ๆ อ่อนน้อมยินยอม จึงตั้งแตงขึ้นเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ตลอดชีวิตของโลก ตลอดเวลาของ โลก โลกตั้งมาแล้วได้ก็โกฏิปี พระเจ้าจักรพรรดิมีมาเพียง ๑๒ องค์ เท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า การที่จะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิเป็น การยาก เพราะต้องบริบูรณ์ด้วยธรรมทั้งหลายจึงควรจะเป็นใหญ่ เป็นผู้ปกครองโลกให้คนทั้งโลกนิยมนับถือทั่วไป พระพุทธเจ้าของเรา ได้รับคำทำนายแห่งพระฤๅษีและพราหมณ์ไว้เป็นแน่ว่ามีอยู่ ๒ ประการ ประการหนึ่งจะได้เสวยสมบัติบรมจักร ประการหนึ่งจะได้เสวยพุทธจักร พระเจ้าสิริสุทโธทนะผู้เป็นพระราชบิดานั้น ท่านก็เหมือนบิดาเราท่าน

ทั้งหลาย ไม่มีความพอใจที่จะให้ลูกท่านบวชเป็นพระ อยากจะให้ลูกเป็นพระเจ้าจักรพรรดิดีกว่าและจะได้พึ่งบุญเขา เพราะฉะนั้นพระเจ้าสิริสุทโธทนะได้ทรงคิดจัดการป้องกันตั้งแต่ทรงพระเยาว์มา เพื่อมิให้พระราชโอรสทรงเห็นเครื่องเศร้าใจเสียใจ คิดกันเสียหมดทุกอย่าง ย่อมหาเครื่องผลิตเพลินแวดล้อมไว้เสียให้หมดไม่มีทางจะไป จนพระชนมวัยได้ ๑๔ ปี จัดการให้ได้พระยโสธราหรือพิมพาเป็นพระมเหสี พระเจ้าสิริสุทโธทนะจัดปราสาทให้ครบ ๔ ฤดู (ไม่ใช่ ๓ ฤดูอย่างที่ชนเราเข้าใจกัน) เมื่อถึงฤดูใดก็ให้ไปอยู่ปราสาทอันเหมาะแก่ฤดูนั้นมีเครื่องบำรุงสุขแวดล้อมทุกอย่าง มีผู้คนหญิงชายบริวารกินอยู่หลับนอน ไม่ต้องทำอะไร แต่เผอิญเป็นโชคดีของเราทั้งหลาย พระพุทธเจ้าของเราท่านเป็นคนสำคัญ ท่านไม่ผลิตเพลินในความสุขสำราญซึ่งพระบิดาท่านได้จัดแวดล้อม เปรียบเหมือนแหกออกไปจากที่คุมขัง คือ สู้ตัดบ่วงสำคัญที่สุดคือบ่วงแห่งกามความสนุกผลิตเพลินใจ ทรงรู้สึกเห็นว่าพระเจ้าจักรพรรดิในโลกมีมาได้แล้วก่อนพระองค์ถึง ๑๒ พระองค์ พระพุทธเจ้ามีมาแล้วก่อนพระองค์เพียง ๓ พระองค์เท่านั้น การเป็นพระพุทธเจ้า คือได้พุทธจักร ย่อมถึงยากกว่าสมบัติบรมจักร และย่อมจะเป็นประโยชน์ซึ่งจะให้แก่มนุษย์โลก ย่อมเป็นประโยชน์ยิ่งกว่าได้สมบัติจักรพรรดิ และพระพุทธเจ้าย่อมทำประโยชน์ให้ตั้งโกฏีเท่าพันทวี เมื่อพระองค์ทรงรู้สึกเช่นนี้แล้วจึงออกจากวังไป ตามที่เรียกว่า “มหากิเณษกรรมณ” คือตัดความห่วงใยออกหมด เพื่อแสวงหาหนทางจะได้ตัดความทุกข์ทั้งหลาย ที่จะสั่งสอนให้คนเราทั้งหลาย ให้รู้จักธรรมวิธีหนทางอันประเสริฐ การที่มีพระพุทธเจ้านี้ก็น่าเห็นได้ว่าลำบากเพียงไร ท่าน

เป็นคนสำคัญเป็นคนอัศจรรย์แปลกกว่าคนทั้งหลาย เพราะคนสามัญ
ถ้าเมื่อไปพบศาสนาต่างคนต่างสอนกันโดยกิริยาอาการต่าง ๆ ต่างคน
ต่างอวดแสดงไวยาหารของตัวต่าง ๆ แสดงโดยวิธีอันน่าจับใจต่าง ๆ
อย่างเช่นที่พระพุทธเจ้าของเราได้ไปประสบครั้งนั้นแล้ว ก็คงจะตก
ไปอยู่ในอำนาจความเชื่อถือในบุคคลจำพวกที่เราเรียกว่าเดียรฉัตร ซึ่ง
มีอยู่ ๒ จำพวก จำพวกหนึ่งตั้งใจดีจริง แลเห็นว่าทุกข์มีอยู่ในโลก
พวกนี้ละโลกไปอยู่กลางป่าเรียกว่าฤๅษี แต่คนที่ทำเช่นนี้ก็หาประโยชน์
มิได้ บางคนออกไปแล้วทรมานร่างกายเกินไป (มีกำมือไว้นานจนเล็บ
ยาวทะลุหลังมือออกมา เป็นต้น) เรียกว่าทฤกรกิริยา ดั่งนี้ก็หาประโยชน์
มิได้ เพราะคนเราที่มีทุกข์อยู่แล้วย่อมมีแต่สงสารตัวเป็นพื้น ครั้นเจ็บ
เต็มทีแล้วก็หวังจะได้อะไรเป็นบำเหน็จพอสมควร จึงสัวยอมทนนับว่า
เป็นคนคิดผิดใช้ไม่ได้ แปลว่าไปทรมานตัวเองไม่ได้ผล อีกจำพวกหนึ่งถือว่า
เกิดมาควรจะหาแต่ความสุขอย่างเดียว ยกสิ่งทั้งปวงให้เป็นเครื่อง
เป็นไปเพื่อความสุขเพลิดเพลินแห่งตนเป็นที่ตั้ง พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่า
ส่วนการที่กินควรเป็นแต่พอให้ประทังชีวิตไปได้ คือกินไม่ใช่หาความสุข
นอนไม่ใช่นอนเพื่อความสุขของการนอน นอนเพื่อสำหรับพักร่างกาย
จึงเกิดความสำคัญขึ้นที่แลเห็นหนทางกลาง ทางกลางนี้ประกอบด้วย
ความเห็นอันต้องแท้ ซึ่งเรียกว่าอริยสัจ ๔ ดังจะได้กล่าวต่อไปภายหลัง
ในที่นี้กล่าวแต่โดยย่อ คือว่าข้อ ๑ สอนให้แลเห็นทุกข์ ว่าทุกข์คืออะไร
ข้อ ๒ ทุกข์เกิดจากอะไร เหตุของทุกข์ คือ ความดิ้นรนอยากต่าง ๆ
ข้อ ๓ ให้แลเห็นว่าคนเปลื้องทุกข์ไปแล้วจึงจะได้ความสุข ข้อ ๔ ต้อง
แลเห็นหนทางที่จะดับทุกข์อันนั้น

เมื่อพระพุทธเจ้ารู้สึกในพระทัยขึ้นแล้ว ว่าความจริงเป็นอย่างไร ก็ได้ทรงบากบั่นกล่าหาญมิได้ยอมแพ้แก่เดียรฉัตรหรือผู้หนึ่งผู้ใดเลย แม้ผู้ใดพูดจาโอ้อวดก็ยอมพ่ายแพ้ภัยตนเอง เพราะเหตุใด เพราะคำที่พระพุทธเจ้าของเราตรัสเป็นคำจริง คำที่พวกศาสนาพวกเดียรฉัตรกล่าวเป็นคำที่เท็จ คำที่พระพุทธเจ้าของเรากล่าวเป็นคำซึ่งเห็นแก่ประโยชน์แห่งเราและท่านทั้งหลาย พวกเดียรฉัตรเห็นประโยชน์ตนเองบำรุงตนเองเป็นที่ตั้ง พระพุทธเจ้าเป็นผู้ที่นับถือได้โดยไม่เสียสละอย่างหนึ่งอย่างใด นับถือได้โดยเชื่อแน่อนว่าเป็นผู้ประเสริฐ เดียรฉัตรถึงกับต้องประกาศว่าใครไม่เชื่อถือแล้วเจ้าจะหักคอ พระพุทธเจ้าของเราไม่เคยบอกกล่าวว่า ไม่เชื่อจะหักคอ แต่อย่างนั้นคนนับถือศาสนาพระพุทธเจ้ายิ่งกว่าศาสนาอื่น เพราะเหตุใด เพราะแลเห็นแล้วว่าดีกว่าศาสนาอื่น พราหมณ์ก็ดี แวกดำก็ดี เมื่อไม่เชื่ออย่างเขา เขาก็แข่งให้เจ้าหรือผีหรือเทวดาหักคอลงโทษ ของเราไม่มีเลย

ข้อนี้จึงเป็นข้อรวมความที่ข้าพเจ้าพูดไว้แต่ครั้งก่อนว่า ทำไมข้าพเจ้าจึงนับถือพระพุทธศาสนา ฝ่ายศาสนาคริสต์หรือมะหะหมัด ใครไม่นับถือแล้วเป็นปาปชนทั้งนั้น แปลว่าบังคับ คือข้างคริสต์ตั้งว่าเป็นคำพระยะโฮวา ข้างมะหะหมัดว่าเป็นคำพระอะหล่า ถ้าใครไม่ถือ ต้องตกนรกแสนกัลป์ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าของเราการทำโทษไม่มีเลย เหนือก็แลเห็นได้ว่าข้างไหนจะดีกว่ากัน

เมื่อข้าพเจ้าศึกษาวิชาอยู่ในยุโรป มีผู้ถามว่า ทำไมศาสนาคริสต์ ข้าพเจ้าจึงเรียนง่ายนัก ข้าพเจ้าตอบว่าเรียนง่ายโดยรู้ศาสนาพระพุทธมาก่อน ข้อความที่เป็นสำคัญแล้วไม่ผิดกับคำที่พระพุทธเจ้าตรัสมาแม้แต่คำเดียว

ไม่ผิดกันสักอย่างหนึ่ง สิ่งใดมีอยู่ในคริสต์ศาสนาก็ย่อมมีอยู่ในศาสนา
พระพุทธศาสนา มีแต่ไม่เหมือนกันอยู่ที่ฝ่ายที่ไม่สำคัญ ถ้าเป็นของสิ่งใด
ที่เราเชื่อมาแล้วเลื่อมใสของเขา ของเรามีแล้วทั้งนั้น แต่ศาสนาคริสต์
ดีสำหรับคนซึ่งมีความปรารถนาทำอะไรทำอย่างใจ

บรรดาศาสนาทั้งปวง หัวใจของศาสนาคงมีอย่างเดียวกัน
คงมีอยู่เพียงว่าต้องให้คนเราประพฤติสัมมาจารี คือ ต้องประพฤติไม่ให้
เป็นที่เดือดร้อนแก่เพื่อนบ้าน มิให้เบียดเบียนคนอื่นทั้งด้วยกิริยาวาจา
และใจ นี่เรียกว่าคนดี ผู้ที่ประพฤติจะนึกขึ้นเองว่าอย่างนั้นตัวอย่างนี้
ไม่ดีเป็นการยาก เพราะฉะนั้นจึงต้องหาสิ่งใดเป็นเส้นเป็นบรรทัดเพื่อ
ช่วย เส้นหรือบรรทัดอันนี้เรียกว่าศาสนา ก็เมื่อเราจะถือศาสนาใดแล้ว
เราต้องเลือกศาสนาที่ดีที่สุด เหมือนอย่างว่าเราจะใช้เข็มทิศ เข็มทิศที่
เราจะซื้อต้องเลือกที่ดี เข็มทิศเป็นสิ่งที่นำหนทางฉันใด ศาสดาหรือ
ผู้ที่ตั้งศาสนาก็เหมือนเข็มทิศนำทาง ใครเล่าจะเป็นศาสดาที่ดีที่สุดในโลก
ใครเป็นผู้ที่ดีที่สุด เราควรที่จะเลือกนับถือตามคำของท่านผู้นั้น

เสื่อปาทั้งหลายควรไตร่ตรองดูในใจในสมองของตัวเอง ตั้งใจ
ไตร่ตรองดูเมื่อเห็นว่าเข็มทิศใดดี ท่านทั้งหลายจงเลือกเอาเข็มที่ชี้ทิศ
ที่ถูกดีกว่า คงจะช่วยเรือของท่านข้ามห้วงแห่งความทุกข์ไปสู่ความสุข
พ้นโสโครกทั้งหลายได้ ข้าพเจ้าจะเป็นพระก็ไม่ใช่ จะเป็นศาสดาก็ไม่ใช่
ข้าพเจ้าเป็นเสื่อปาคนหนึ่งซึ่งพูดด้วยความเห็น ข้าพเจ้าจะบังคับท่าน
ทั้งหลายว่าศาสดาผู้นั้นผู้นี้เป็นคนดีหรือเป็นคนไม่สมควรไม่ได้ ท่านต้อง
ตรึกตรองดูและขอให้เลือกศาสดาผู้นั้น เอาอย่างนายเรือเลือกเข็มทิศ
ที่ดี จะดีแก่ตัวและเป็นประโยชน์แก่คณะของท่านทั้งหลายเป็นแน่

กัณฑ์ที่ ๓ ศาสนาพราหมณ์

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๓)

วันนี้จะว่าต่อที่ว่าจากวันก่อน คือศาสนาที่ว่าได้เกิดขึ้นแล้ว
อย่างไรก็ดี ที่มีมาอย่างไรก็ดี ที่จริงถ้าจะตรวจดูแล้วศาสนาทุก ๆ ศาสนา
ซึ่งประจำประเทศ ย่อมเป็นศาสนาที่เหมาะสมแก่ภูมิประเทศอันนั้น
คือศาสนาอย่างเช่นศาสนาพระพุทธตามลัทธิที่ไทยเรานับถืออยู่ ก็เหมาะ
แก่ภูมิประเทศของเรา แต่ไม่เหมาะแก่ภูมิประเทศของจีน จีนจึงแก้ไข
ไปตามที่เขา นับถืออย่างที่เราเรียกว่าลัทธิพระเจ็ก หรือพระญวน ดังนี้
ฉันใด ถึงศาสนาอื่น ๆ ก็เหมือนกัน ที่ฝรั่งเขาถือคริสต์ตั้งก็เพราะศาสนา
คริสต์เหมาะแก่ภูมิประเทศของเขา และเหมาะแก่ความนิยมเดิมของเขา
ดังนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นเพื่อจะให้เป็นที่เข้าใจซึ้งมทราบดีขึ้นอีกหน่อย
จะขอเล่าเป็นเรื่อง คือ อธิบายอย่างพงศาวดารโดยย่อดังต่อไปนี้

ในหมู่ศาสนาที่สำคัญ ๓ ศาสนา ศาสนาพระพุทธเจ้าของเรา
เกิดขึ้นก่อน เพราะฉะนั้นตามตำนานหรือประวัติของพระพุทธเจ้าโดยย่อ
ก็คล้าย ๆ ศาสนาอื่น ๆ เหมือนกัน จึงยกเอาความเกิดขึ้นแห่งพระพุทธ-
ศาสนามาเล่าเป็นตัวอย่าง กล่าวคือในสมัยก่อนกาลที่พระพุทธเจ้าได้มา
ประสูติและตรัสรู้ คนในมัธยมประเทศนับถือศาสนาที่เราเรียกและเข้าใจ
กันว่าศาสนาพราหมณ์บ้าง หรือไสยศาสตร์บ้าง ดำรับไสยศาสตร์ในชั้น
ต้นมี ๓ คัมภีร์ เรียกกันว่า “พระไตรเพท” ต่อมาจึงบังเกิดเพิ่มเติม
พระเวทอีกคัมภีร์หนึ่ง เรียกว่า “อถรรพ” เป็นพระคัมภีร์ที่ ๔ แต่จะ
ขอกล่าวในชั้นต้นก่อนคือ ที่ว่าในชั้นต้นพระเวทมีสามนั้น แท้จริงมีอยู่

หนึ่งเท่านั้นเอง คือรวบรวมคำบูชาตามที่ข้าพเจ้าอธิบายนามครั้งก่อนแล้ว
 บูชาไฟซึ่งมีแบ่งเป็น ๓ ภาค ภาคที่ ๑ คือ อัคนิหรือเพลิง ซึ่งอยู่
 ในโลกเราทั้งหลาย ก็คือไฟซึ่งติดอยู่ตามในบ้านหรือใช้ประกอบอาหาร
 ภาคที่ ๒ สวิตฤ คือแสงสว่างทั้งหลายอยู่บนสวรรค์ ที่เราเรียกว่า
 ดวงตะวัน ถูกเข้าก็ร้อนเหมือนถูกไฟ เวลานั้นเขาจึงว่าแสงก็คือเป็นส่วน
 แห่งไฟนั่นเอง ซึ่งเรามานึกแล้วตามความรู้ของอาจารย์ในวิทยาศาสตร์
 ภายหลังก็รับรองว่า ไฟมาจากพระอาทิตย์นั่นเอง เพราะฉะนั้นความคิด
 ของเขาก็ไม่สู้เลวนัก เขาว่าพระอาทิตย์กับไฟเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็
 นับว่าไม่ผิด ภาคที่ ๓ นั้นเรียกว่าไฟในอากาศหรือวิฑู คือ ไฟฟ้า
 พุดถึงไฟฟ้าในที่นี้ต้องขอให้เข้าใจว่า ไฟฟ้าที่เป็นพระเจ้านั้นเป็นส่วนหนึ่ง
 เราพุดถึงไฟฟ้าดูเหมือนเป็นของใหม่ ที่แท้เมื่อเวลา ๖ พันปีล่วงมาแล้ว
 เขารู้แล้วว่าไฟฟ้ามี เขาจึงนับถือว่าเป็นเจ้า เป็นของประหลาดมาก
 บรรดาในคัมภีร์พระเวทมีเป็นบทสรรเสริญไฟ บางทีสรรเสริญรวมกัน
 ทั้ง ๓ ภาค เป็นต้นคำว่าพระองค์ซึ่งอยู่ในมนุษย์โลกและอยู่ในสวรรค์
 และอยู่ในอากาศ สรรเสริญบทเดียวกัน บางทีมีสรรเสริญต่างหาก
 ไป สรรเสริญไฟว่าเป็นทูตสวรรค์สำหรับช่วยมนุษย์ให้พุดกับเทวดาได้
 และด้วยความนิยมอันนี้จึงเกิดให้เอาอะไรต่ออะไรทิ้งให้เป็นควันขึ้นไป
 แลดูเป็นสายไทรเลื้อยขึ้นไปบนสวรรค์ อีกอย่างหนึ่งก็มักจะมียบทสรรเสริญ
 ดวงพระอาทิตย์เอง ตะวันเรียกว่า “สวิตฤ” ดังกล่าวมาแล้ว พระอาทิตย์
 ที่พราหมณ์เขานิยมและรู้สึกว่าเป็นไฟ เขาก็ถูก เพราะที่จริงบรรดาไฟทั้งหลาย
 ไม่มีอะไรสำคัญกว่าพระอาทิตย์ พระอาทิตย์เป็นเหมือนกองมูลแห่งไฟ
 ทั้งหมด เราต้องการไฟเอาแก้วส่องพระอาทิตย์ก็เป็นไฟขึ้นได้ ถ้าเราหา

เย็นเป็นโรคภัยไข้เจ็บ ผีเงาะแด่เสียก็หาย เวลาในห้องอัป ๆ เปิดประตูให้แดดส่องถึงได้ก็หายอัปเป็นต้น จึงนับว่าพระอาทิตย์เป็นของสำคัญอย่างที่สุด พระอาทิตย์ทำอะไร ๆ ได้หลายอย่าง จึงมีมนตร์สรรเสริญพระอาทิตย์มากกว่าอย่างอื่นหมด มนต์ที่สำคัญชื่อสวาทิตรีหรือสวาทิตามที่กล่าวมาแล้วในวันก่อน คือสรรเสริญพระอาทิตย์ว่าช่วยชีวิตมนุษย์ให้บังเกิดอยู่ได้จะได้ไม่ตาย ตามความคิดของเขาดังนี้ ผู้ที่ได้เรียนวิทยาศาสตร์แล้วก็คงต้องยอมเขาว่าจริง

บัดนี้ข้าพเจ้าจะขอยกศาสนาพราหมณ์มากล่าวให้ยืดยาวหน่อย เพื่อแสดงในที่นี้ตามที่เขาคิดผิดบ้างไม่ผิดบ้าง ศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาที่เขานับถือมาตั้ง ๕ - ๖ พันปี และความคิดของคนในสมัยนั้นคิดได้ต้น ๆ จึงเห็นพระอาทิตย์อย่างหนึ่งเป็นสิ่งวิเศษ สิ่งวิเศษอันนี้ถ้ามีรูปพระอาทิตย์ก็ดี พระเพลิงก็ดีว่าจะมีรูปเป็นอย่างไรในโลกนี้และต่างว่าให้ท่านทั้งหลายใคร ๆ ก็ได้ คนหนึ่งคนใดก็ได้ตามใจ ลองคิดว่าสิ่งใดประเสริฐ ก็คงนึกว่าสัตว์อื่น ๆ หรืออะไรอื่น ๆ ดีกว่าคนเราไม่ได้ แต่คนเรานี้ทั้งนับว่าดียิ่งกว่าสัตว์อื่นทั้งปวงแล้ว ก็ยังสู้พระอาทิตย์ไม่ได้ เพราะการที่คนทำไม่ได้พระอาทิตย์ทำได้ พระอาทิตย์เก่งกว่าเราต้องกลัว เพราะฉะนั้นพวกที่เรียกว่าพราหมณ์จึงปั้นรูปพระอาทิตย์แสดงความนับถือว่าท่านผู้นี้มีรูปงามคล้ายคนเรา ปั้นเป็นรูปคนมีแขนขาเหมือนคนนั้นแล แต่ครั้นภายหลังรำลึกถึงอิทธิฤทธิ์อันนฤภาพ อันมีมากกว่าคนเรา จึงได้เลเยาเอาแขนต่อให้เป็น ๔ - ๕ แขน แบ่งการทำอะไรได้มาก ๆ กว่าคนเรา คราวนี้เมื่อได้มีพระอาทิตย์องค์หนึ่งแล้ว จึงได้ปั้นรูปพระจันทร์ขึ้นอีก ภายหลังลมหพัดไปมาเรียกว่า “วายุ” เป็นของสำคัญต้องปั้นรูป

ขึ้นอีก มีรูปตัวพระอาทิตย์ พระจันทร์ พระพาย ปันขึ้นที่ละอย่าง และได้ปั้นรูปอะไรต่ออะไรขึ้นอีก ศาสนาเช่นนี้ไม่เฉพาะแต่อินเดีย หรือพราหมณ์ แม้เมืองโรมหรือไอยคุปต์ที่มีอายุและประวัติตั้ง ๕ พันปี มาแล้วนั้นก็นับถือมนุษย์เหล่านี้เรียกว่าเทวดา ซึ่งดีกว่าเราหน่อย จะทำรูปเป็นหมาหรือเลกว่าหมาไม่ได้ ต้องทำเป็นรูปคน ถ้าทำไม่ดีแล้ว เรามิเสียไปหรือ ต้องทำรูปเป็นคนอยู่เอง

ครั้นต่อมายังมีคนอีกจำพวกหนึ่งที่เรียกว่า “อริยะ” นึกขึ้นว่า ของเช่นพระอาทิตย์ พระจันทร์ พระเพลิง พระพาย พระพิรุณ (คือน้ำ) ใญ่น้อยดี ๆ จะมีขึ้น ใครเล่าเป็นผู้คิดสร้างขึ้น เรามานึกดูว่าตัวเราอยู่ ดี ๆ จะมาเกิดอย่างไร คงมีพ่อแม่แม่ต่อ ๆ กันมา พระพายพระเพลิง หรือพระพิรุณใครเป็นพ่อ พวกพราหมณ์อ้าอึ้ง ครั้งแรกจะบอกว่าไม่รู้ ก็เหลวไหล เป็นครูบาอาจารย์ก็ควรจะต้องเข้าใจ จำเป็นต้องรู้ และแปลว่า ท่านเทวดาทรงหลายทุกองค์เกิดมีขึ้นในครั้งไหนใครเป็นผู้สร้าง ใครเป็นพ่อ พราหมณ์ทั้งหลายจึงเกิดมารวมกันเข้าปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรดี ต้องคิดอะไรให้เขาเข้าใจเพราะพราหมณ์บัดนั้นคุยว่าเป็นคนสำคัญ อ้างว่าเมื่อบูชาแล้วได้ยินเสียงพระอาทิตย์ พระจันทร์ พระพายเหมือน พูดกับตัว คราวนี้ถูกเขาถามก็ต้องบอกว่า “ข้าพเจ้าขอผัดไปทำพิธีถาม พระเป็นเจ้าก่อน” แล้วก็ไปรวมกันตรีกตรองได้มา ของเขาดีพอใช้ คือว่ามีพระเป็นเจ้าองค์หนึ่งซึ่งพราหมณ์เรียกว่าพรหม ท่านที่เรียกว่า พรหมนี้จำต้องมีก่อน ส่วนพระพรหมนั้นเล่า เมื่อก่อนที่จะเกิดขึ้นย่อม มีธรรมปรากฏอยู่แล้วในโลก เพราะธรรมเป็นของไม่มีเนื้อตัว ธรรมทั้ง ปวงซึ่งมีอยู่ในโลกผสมกันเข้าจนเป็นไข่ และไข่นี้เป็นก้อนลอยอยู่ได้

หมื่นกลับไขกัแตก พระพรหมอยู่ในไข่นั้น บันดาลให้ไข่แตกเป็น ๒ ซีก ซีกบนไปเป็นฟ้า ซีกล่างเป็นโลกที่มนุษย์อยู่ แล้วพระพรหมจึงสร้างสรรพสิ่งทั้งปวงบรรดามีในสวรรค์ สร้างสรรพสิ่งทั้งปวงที่จะมีในโลกนี้ ชั้ต้นสร้างไฟให้มาเผาผลาญสิ่งซึ่งเป็นบาปอกุศลทั้งปวงหมดแล้ว จึงสร้างน้ำขึ้นดับไฟอันนั้น น้ำดับไฟแล้วน้ำนั้นทำให้พื้นดินชุ่มชื้น เกิดอภางมเป็นเขาเป็นห้วยอะไรขึ้นอีก มีพืชพันธุ์ธัญญาหารขึ้นบริบูรณ์ มีต้นไม้ขึ้น แล้วจึงมีสัตว์ขึ้น แล้วจึงมีมนุษย์ ในพวกมนุษย์มีผู้หนึ่ง นับว่าเป็นลูกพระอาทิตย์ เกิดขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ได้ปกครองประชาชนมีตั้งแต่นั้น ข้อความเหล่านี้มีอยู่ในโคลงสร้างโลกที่พราหมณ์อ่านเป็นโองการแข่งน้ำในพิธีถือน้ำทุก ๆ ปี แต่ท่านทั้งหลายโดยมาก คงจะไม่ได้ฟัง หรือแม้ได้ฟังก็จะได้ไม่ได้สังเกต ข้าพเจ้าจึงเก็บมาแสดง โดยย่อ เพราะเรื่องนี้ นับว่าเป็นหัวใจแห่งศาสนาพราหมณ์

แต่เป็นธรรมดาคนเรายิ่งอ่านอะไรเข้ายิ่งมีความคิดของตนงอก ออกมากอีกทุกที ศาสนาพราหมณ์ย่อมจำเริญรุ่งเรืองมากขึ้น แต่เป็นธรรมดาศาสนาที่จำเริญและคนถือมากแล้วก็มีความเห็นแตกต่างกันมาก เหมือนกัน จึงเกิดมีพวกหนึ่งซึ่งถือพรหมหรือปรพพรหมเป็นพระเจ้าองค์เดียว พวกที่คณะอื่นนับถือ นั้นเป็นชั้นต่ำ ไม่ใช่เป็นเทวดา คนจำพวกนี้มีพวกน้อย คนโดยมากนับถือว่าพระปรพพรหมสร้างเสร็จแล้ว ได้แบ่งหน้าที่ต่าง ๆ ให้พระเพลิง พระพิรุณ พระพาย สำหรับทำหน้าที่นั้น ๆ ตามที่เราารู้อยู่แล้ว เพราะฉะนั้นสร้างขึ้นแล้วนับถือต่าง ๆ พวกที่นับถือพระปรพพรหมเป็นใหญ่ และนับถือพระองค์เดียว นั้นแหละอยู่ในอินเดียไม่ได้ ต้องหนีไปทางทิศตะวันตกจึงตรงกับข้อ

ความในไบเบิลของศาสนาคริสต์ว่า ผู้ที่นับถือพระเป็นเจ้าองค์เดียว เรียกว่า “อิซเรล” ซึ่งที่จริงคำเดียวกับคำว่า “อรัญ” คำว่า “อริยะ” ก็มาจากคำนั้นเอง พวกอริยะปรากฏว่าออกจากทางตะวันออก และ ยืนยั่นอยู่ว่ามีพระเป็นเจ้าองค์เดียวที่เรียกว่า “ยะโฮวา” ขึ้นชื่อว่าองค์อื่นแล้วไม่นับถือ พวกเหล่านี้ได้อพยพไปทางตะวันตก ไปถึงที่ดินแดนที่เรียกว่าปาเลสไตน์ในเวลานี้ จึงได้ตั้งภูมิลำเนาและขยายไปจนถึงเมืองยูเดีย พวกเหล่านี้มีนามปรากฏต่อมาว่า “ยิว” พวกนี้คือพวกอริยะนั่นเอง พวกพราหมณ์อื่น ๆ นับว่าพวกนับถือพระองค์เดียวนี้เป็นพวกมิถิยา และคำที่เรา ๆ พูดกันอยู่จนติดปากว่า “ถือพระองค์เดียว” นั้น เป็นคำที่พวกถือพระหลายองค์พูดว่าพวก “อิซเรล” นั้นเอง คำว่า “ถือพระองค์เดียว” จึงเป็นคำใช้เพื่อติเตียนกันจนทุกวันนี้

บัดนี้จะได้หวนกลับไปกล่าวถึงพวกพราหมณ์ที่ยังคงอยู่ในอินเดีย นั้นต่อไป ประเทศอินเดียเป็นเมืองที่ใหญ่โตมีคนหลายชาติหลายภาษาจริง ๆ คือพูดภาษาแปลกกันหมด ถ้าจะเทียบแล้วคล้ายเมืองจีนซึ่งมีภาษาพูดกันต่าง ๆ พูดกันเข้าใจราว ๆ แม้หนังสือก็ต่างกันไปไม่เหมือนกัน เมื่อครั้งพุทธกาล ในอินเดียแบ่งเป็นแคว้นแคว้นต่าง ๆ กัน ไม่มีความปรองดองกัน แล้วแต่ใครจะนิยมนับถืออะไร เมื่อพระพุทธองค์ประสูติแล้วตามที่ได้เล่าในคราวก่อนแล้ว ได้ประสูติในวงศ์กษัตริย์ แล้วได้เสด็จออกไปตามที่ต่าง ๆ หลายแห่ง ได้ฟังพวกคณาจารย์เหล่านี้ พระองค์จึงทรงพยายามที่จะแสวงหาสิ่งที่ดี ความที่ดีมารวบรวมกันเข้าได้แล้วและช่วยให้มนุษย์ทั้งหลายพ้นจากความทุกข์ โดยพ้นจากความอยากได้ ทรงสั่งสอนศาสนาขึ้นที่เดียว คือพระพุทธศาสนา การที่ทรงสอนศาสนา ถ้าคิด

แบบสั่งสอนไม่ดีหรือไม่เหมาะกับภูมิประเทศพื้นที่ ก็คงทำไปไม่ไหว เพราะจะไปสอนให้คนเหล่านั้นกลับตานิยมไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น โดยพระปรีชาญาณของพระพุทธเจ้าของเรา จึงทรงยอมให้บรรดาผู้ที่ยังมีความนิยมนับถือเทวดาอยู่นั้น คงทำความนับถือเทวดาไปได้ โดยไม่ผิดด้วยพระพุทธศาสนา ซึ่งแท้จริงก็เป็นความจริงอยู่บ้าง เพราะมูลเหตุแห่งพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ก็อยู่ที่ทำให้จิตใจดีตั้งเมตตาจิตไว้ เพราะฉะนั้นเมื่อเราแผ่เมตตาจิตต่อมนุษย์ก็ดี อมนุษย์ก็ดี ต่อเทวดาก็ดี ย่อมนับว่าเป็นประโยชน์ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นเมื่อพระพุทธเจ้าของเราตรัสรู้แล้ว ถึงแม้ใครจะยังคงไหว้วานตามที่เป็นมา พระตถาคตก็ไม่ทรงคิดว่าผิด ส่วนข้อที่ทรงเลือกทรงสอนอย่างไหนนั้น ต่อมาสัตว์จะเป็นอย่างไร ต่อไปที่สุดจะเป็นอย่างไร และเมื่อถึงบรรลัยกัลป์ จะบรรลัยด้วยไฟหรือด้วยน้ำหรืออย่างไรต่อไป พระองค์ตรัสว่าเป็นของที่เกิดขึ้นกว่าเราทั้งหลายจะต้องไถ่ตรองหรือจะแลเห็น ถ้าแม้พระตถาคตจะทรงบอกแยกออกมาเช่นนั้นก็ไม่มีการรู้ และถ้าแม้พระตถาคตอยากจะทรงสอนต่อไปก็ไม่มีใครจะอยู่ดู ถ้าแม้พระตถาคตรับสั่งบอกว่าเราตายแล้วจะขึ้นสวรรค์ลงนรก เมื่อเราตายไปแล้วก็ไม่รู้ เพราะฉะนั้นพระตถาคตทรงมุ่งแต่ในเวลานี้ ที่เราทั้งหลายควรจะพยายามในทางดีอย่างที่สุดที่จะพยายามได้ ทำตัวให้บริสุทธิ์ ทำใจให้สะอาด หมายความว่านี้ว่าใจดี และจะมีความริษยาอาชรรณอย่างไรก็ตาม ท่านทั้งหลายจงมุ่งแก้ไขโดยทรมานใจของตนเอง ข้อนี้ควรจัดว่าเป็นข้อสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นของสำคัญซึ่งไม่ใช่แต่พระพุทธศาสนา ถึงแม้เขาสอนศาสนาคริสต์ก็สอนวิธีเดียวกัน ผิดแต่

โวหารและเรื่องราวของเยซูที่เขาส่งเท่านั้น ยังมีข้อความนอกจากนี้เป็นอันมาก เช่นพระพุทธรูปเจ้าของเราที่พระองค์ทรงอนุโลมตามศาสนาพราหมณ์มากที่สุดที่จะเป็นไปได้ สิ่งใดที่ประพฤติไปแล้วติดขัดกับคำสั่งสอนบ้าง พระองค์ก็ได้ทรงจัดการแก้ไขใหม่ เป็นต้นว่า ข้อสำคัญในการบูชาญคือต้องฆ่าสัตว์และเอาเนื้อนั้นปิ้งเผาไฟบูชาญ ข้อนี้พระองค์ได้ทรงแลเห็นความเสียหายเป็นอันมาก เพราะการบูชาญจะเป็นสัตว์เดรัจฉานก็ดี คนก็ดี ย่อมได้รับความลำบากทรมาน สัตว์และมนุษย์ได้รับความทุกข์มากกว่าความสุขอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นจึงทรงแนะนำว่าไม่ควรฆ่าต่อไป และผู้ใดจะทำบุญอย่างประเสริฐ เช่นทำบุญวันเกิด เป็นต้น ควรให้อภัยทาน คือสัตว์อะไรต่าง ๆ ที่ธรรมชาติเขาจะฆ่าเป็นอาหาร มีไก่ ปลา เป็นต้น ให้ไปซื้อเอามาแล้วปล่อยไป เพื่อให้มีชีวิตอีกชั้นหนึ่งนับว่าเป็นอภัยทาน อภัยทานเช่นนี้เป็นประโยชน์แก่ตัวเราเอง ย่อมจะเป็นที่พอใจเทวดาอารักษ์ทั้งหลาย พุดกันอย่างง่าย ๆ ท่านเป็นคนฉลาดและรู้จักไหวพริบเอาของเก่าเป็นของใหม่ขึ้น ไม่ใช่เอาของเก่าทิ้งให้หมดตัดให้หมด ของเก่ามีมาก เช่นธรรมซึ่งชื่อว่าสิ่งนี้ดีสิ่งนี้ชั่ว ใครเลยจะตั้งขึ้นใหม่ได้ มีคนเขาคิดมาแล้วหลายพันชั่วคน พระพุทธรูปก็ทรงทราบเหมือนกันว่า ตามที่พระองค์ทรงสั่งสอนเช่นนี้เป็นการตัดหนทางที่พราหมณ์ผู้เคยสอนศาสนาจะมีความริษยา และเป็นอันไม่อาจคิดประทุษร้ายได้

อนึ่งพระองค์ทรงรู้จักผ่อนผันอนุโลมตามความสะดวกแห่งคนที่เป็บริษัทที่พึ่งอยู่ เวลาสั่งสอนก็ทรงดูคนบริษัทนั้นเป็นอย่างไร จะมีความเลื่อมใสเชื่อถือหรือฟังเข้าใจได้เพียงใด ทรงสั่งสอนบุคคล

ทุก ๆ ชั้น ตั้งแต่เด็กและผู้หญิงผู้ชาย จนคนแก่ ให้ฟังเข้าใจได้เหมือนกัน และทรงสั่งสอนสิ่งใดไม่เป็นเครื่องที่บังคับใจเหมือนศาสนาอื่น ทรงสั่งสอนสิ่งใดแล้วยอมทรงกำชับว่าจงเอาไปตรึกตรองดู เมื่อเห็นดีแล้วจึงปฏิบัติตามดังนี้ เป็นอัศจรรย์ยิ่งกว่าบรรดาศาสนาทั้งหลายที่ได้มีแล้วในโลก ไม่มีศาสนาที่ไหนและในเมืองไหนเหมือนพระองค์ ถ้าจะเปรียบศาสนาที่มีปรากฏอยู่สามคือ พระพุทธเจ้าของเรา พระเยซู พระมะหะหมัด คงรวบรวมความได้ว่าพระพุทธเจ้าได้เปรียบ คือที่ทรงตั้งพระพุทธศาสนาขึ้นก่อน ข้อ ๑ เป็นอัศจรรย์ ข้อ ๒ ทรงเป็นเชื้อกษัตริย์ซึ่งเคยกินดินนอนดีได้รับความสุขสารพัดอย่าง ดัดความสุขไปได้ ผู้ที่พูดว่าตนเก่งตนดีไม่ประพาศิชั่ว มักจะเป็นแต่คนจนที่ไม่เคยสบายไม่เคยสนุก จึงทนลำบากอดทนได้เช่นนี้ ไม่ค่อยจะมีน้ำหนักรอะไรเพราะได้เห็นความลำบาก และอดทนความลำบากมาตั้งแต่เกิด ได้ออดทนและได้รับใช้การงานมามากแล้ว แต่พระพุทธเจ้าไม่ใช่เช่นนั้น พระองค์ไม่เคยได้รับความลำบาก ไม่เคยจน แต่ยอมจนเสียยิ่งกว่าคนไพร่ ถ้ามานึกถึงศาสนาของศาสนาอื่นไม่ได้เป็นเช่นนั้นเลย เยชูมีกำเนิดต่ำกำเนิดอยู่ในตระกูลคนที่ต่ำ ถ้าจะเรียกตามข้างพราหมณ์ ต้องว่าเป็นตระกูลพาศิคือ พ่อค้า แต่เป็นพ่อค้าต่ำ ๆ ที่เรียกว่าชั้นเวศย์ คือเป็นช่างไม้ ครั้นต่อมาเขาว่าได้มีความรู้ได้รับภรรยากจากพระเป็นเจ้าบนสวรรค์ เมื่อได้ออกไปเดินป่าได้รับความลำบาก เช่นนั้นเขายังแต่งหนังสือให้นาสงสาร ส่วนพระมะหะหมัดเดิมเป็นคนไพร่ที่เดียว ครั้นเมื่อมาสำเร็จสร้างศาสนาขึ้นได้ แล้วได้สมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ตรงกันข้ามกับพระพุทธเจ้าของเรา เพราะเดิมเป็นคนจนแล้วตั้งศาสนาขึ้น กลับ

เป็นคนมีเป็นคนใหญ่ในกรุงอาเรเบีย อยู่ข้างได้กำไรอยู่มาก พระพุทธเจ้าของเราได้กำไรอย่างใดบ้าง ตามที่สั่งสอนได้กำไรอย่างเดียวกับที่ทรงรู้สึกว่าได้พยายามอย่างที่สุดที่จะช่วยคนเราทั้งหลายให้เดินข้ามทะเลอันลึก ทะเลอันลึกนี้อะไร คือความไม่ดีต่าง ๆ ความหลง ความโลภ ความไม่ติดสารพัด เปรียบเหมือนตัวเราที่ได้พบญาติพี่น้องเพื่อนฝูงตลกทุกขได้ยาก เรามีทรัพย์พอจะให้ได้ก็เกือหนุนกัน คือให้คนนั้นได้ไปอยู่สบายสำราญ ตั้งเนื้อตั้งตัวได้ แล้วเราจะรู้สึกอย่างไรบ้าง คงจะรู้สึกโสมนัสที่สุดที่ได้ทำประโยชน์อย่างนี้ฉันใด พระพุทธเจ้าของเราคงทรงโสมนัสยินดีที่ได้มีโอกาสนำทรัพย์สำคัญยิ่งกว่าทรัพย์สิ่งอื่นในโลกมาให้แก่มนุษย์ทั้งหลาย และเราทั้งหลายได้รับส่วนแบ่งเป็นมรดก และเราทั้งหลายได้ทรัพย์นั้นไว้จ่ายให้ลูกหลานไม่มีที่สุด ข้อนี้เป็นข้อที่พระองค์ได้กำไรอย่างที่สุด ได้กำไรยิ่งกว่าศาสดาอื่น ๆ ในโลกนี้ คนในโลกนี้นับถือศาสนา พระพุทธเจ้ามากกว่าศาสดาอื่น ๆ หมดทั้งนั้น ข้อนี้เป็นข้อซึ่งตรงกันข้ามกับมะหะหมัดซึ่งได้กำไรเป็นใหญ่มีอิสรียะ มะหะหมัดย่อมได้รับสุขอยู่เฉพาะ ไม่มีใครได้รับสุขเสมอมา

เท่านี้ก็แลเห็นได้ว่า เราทั้งหลายซึ่งมีสติปัญญาควรนับถือผู้ใด เราทั้งหลายมีสติไตร่ตรองควรซึ้งน้ำหนักดูว่าศาสดาคนใดเป็นผู้ประเสริฐ คนใดเป็นคนที่ดียิ่งและคนใดที่จะสั่งสอนมาก ส่วนตัวข้าพเจ้าเองเท่าที่ข้าพเจ้ารู้เห็นและพิจารณาได้ ข้าพเจ้าเห็นว่าพระพุทธเจ้าองค์เดียวเป็นศาสดาซึ่งไม่ต้องอาศัยการหลอกลวงต่าง ๆ พระพุทธเจ้าองค์เดียวเป็นผู้อาศัยความสัตย์ความจริง พุตจริง เป็นเครื่องประดับ ผิดกันกับศาสดาอื่น ๆ ซึ่งต้องอ้างว่าเป็นผู้ได้รับใช้พระเป็นเจ้า ข้อนี้เป็นข้อที่แล

เห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าของเราเป็นศาสดาที่ซื่อตรงยิ่งกว่าศาสดาทั้งหลาย
คนเราใครบ้างที่ไม่นับถือคนซื่อตรง เราย่อมนับถือคนซื่อตรงด้วยกัน
ทั้งนั้นไม่ใช่หรือ พระพุทธเจ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว จะไม่เป็นผู้ที่มีคนนับถือ
ยิ่งกว่าศาสดาอื่น ๆ หรือ ท่านทั้งหลายไตร่ตรองดูให้ดี ถึงคำที่ข้าพเจ้า
กล่าวมานี้แล้ว เมื่อสมควรเชื่อถือหรือมีความเห็นตามข้าพเจ้าก็เป็นการดี
ถ้ามีความเห็นต่างไปอย่างไรก็แล้วแต่ใจของท่านตรงกับคำว่า “นานาจิตต”
ใจแห่งคนเราย่อมต่าง ๆ กันจะเชื่อถือเหมือนกันไม่ได้ ขอแต่ว่าในชั้น
นี้ก็ดี แลต่อไปก็ดี เมื่อข้าพเจ้าพูดสิ่งใด ขอให้ท่านทั้งหลายฟังด้วยความ
เคารพ ไม่ใช่เคารพเฉพาะตัวข้าพเจ้า ขอให้เลิกเคารพคำซึ่งได้แสดงต่อ
ท่านทั้งหลาย และคำที่ข้าพเจ้าพูดเพื่อประโยชน์ความสุขของเราทั้งหลาย
ทั่วไป

กัณฑ์ที่ ๔

ศาสนาวิกับศาสนาคริสต์

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๗)

เนื่องแต่ข้อความที่ได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่หนหลัง คราวนี้จะกล่าวต่อไปเป็นการเทียบเคียงศาสนาต่าง ๆ เพื่อแสดงให้ปรากฏเห็นชัดเจนว่า เหตุใดพระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่ควรผู้มีสติปัญญาจะนับถือยิ่งกว่าศาสนาอื่น ๆ บรรดาศาสนาใด ๆ ไม่ว่าศาสนาเล็กหรือใหญ่ ย่อมถือสิ่งซึ่งเรียกว่าขลัง คือ มีกำลังฤทธิ์ กำลังอำนาจ เพื่อบันดาลสรรพสิ่งในโลกนี้ให้เป็นไปได้ดังปรารถนาของผู้ที่มีอำนาจนั้น ผู้ที่มีอำนาจบันดาลให้สิ่งทั้งปวงเป็นไปในโลกนี้ย่อมมีนามเรียกต่าง ๆ กัน บ้างก็เรียกว่า “ผี” บ้างก็เรียกว่า “เทวดา” บ้างก็เรียกว่า “พระผู้เป็นเจ้า” หรือมีนามตามภาษาของพื้นเมืองนั้น ๆ รวบรวมใจความคงเป็นอันว่า สิ่งใด ๆ ที่เป็นไปซึ่งเราว่าและเข้าใจกันว่าเป็น กรรม เป็นกุศลก็ดี เป็นอกุศลก็ดี ย่อมเป็นไปเพื่อพระผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ที่กล่าวมาแล้วนั้น จะกล่าวในที่นี้แต่เฉพาะศาสนาที่สำคัญ ยกเลิกศาสนาเล็กน้อยเสีย เพราะเอาศาสนาที่ใหญ่เป็นตัวอย่างก็พอแล้ว จะกล่าวด้วยศาสนาคริสต์ ซึ่งนับว่ามีคนเราได้รู้ได้เห็นอยู่มากกว่าศาสนาอื่น แต่ความรู้ที่เห็นที่รู้จักศาสนาคริสต์นั้น โดยมากหาได้รู้จริงจึง หาได้สังเกตใจความหรือหลักของศาสนานั้นไม่ โดยมากเป็นแต่เข้าใจว่าศาสนาคริสต์นั้นคือศาสนาของฝรั่ง ไม่ได้สังเกตว่าสิ่งบกพร่องมีเพียงไร หรือสิ่งที่ดี

ของเขามีเพียงไร ในที่นี้ไม่ใช่จะสอนศาสนาคริสต์ เพราะฉะนั้นจะขออธิบายแต่เพียงหลัก ว่าตามความนิยมของเขาปลูกเพาะกันมาอย่างไร

ศาสนาคริสต์ถ้าจะเทียบกับพระพุทธศาสนา ก็มีกำเนิดคล้ายคลึงกัน คือในสมัยเมื่อก่อนเยซูได้เกิดมาในโลกนี้ มีศาสนาอยู่แล้วในประเทศยูเดีย ประเทศยูเดียนี้ คือเมืองที่อยู่ของคนจำพวกที่เรารู้จักเรียกกันว่า “ยิว” พวกยิวยึดพระเจ้าได้เล่าแต่คราวก่อนแล้ว ตามความเห็นอัตโนมิติของข้าพเจ้าเองว่าจะเป็นผู้ที่ถือศาสนาพราหมณ์นั่นเอง แต่เป็นจำพวกที่นิยมเลื่อมใสถือพระองค์เดียว คือว่ามีพระเป็นเจ้าเป็นใหญ่อยู่องค์เดียวที่เขาเรียกว่า “ยะโฮวา” พระยะโฮวานี้เขาได้บวงสรวงบูชาคล้ายกับที่พราหมณ์จำพวกหนึ่งบูชาพระเป็นเจ้าเป็นใหญ่ซึ่งเขาเรียกชื่อต่าง ๆ กัน บางพวกเรียกว่า “โทยส” บางพวกเรียกว่า “อินทร์” แล้วแต่ภาษา แต่รวบรวมความก็คือองค์เดียวกับพระยะโฮวา มีอำนาจบันดาลให้สรรพสิ่งทั้งปวงเกิดขึ้นคงอยู่เป็นไป และในที่สุดก็ให้สัญญาให้ดับ ครอบงำอำนาจอยู่ในพระองค์เดียวทั้งนั้น การบูชาภายหลังได้แยกบูชาเทวดาต่าง ๆ เช่น บูชาพระอิศวร บูชาพระนารายณ์ บูชาพระอาทิตย์ บูชาพระจันทร์ บูชาเทวดานพเคราะห์ แต่ข้างฝ่ายพวกชาวยูเดียเขารวมบูชาพระองค์เดียว ลักษณะที่เขาบูชาก็คงมีไม่ผิดกับพราหมณ์ คือยอมใช้การจับสัตว์มาฆ่าแล้วเอาเนื้อย่างไฟให้กลิ่นขึ้นสวรรค์ และบางครั้งปรากฏว่าถึงกับได้เอามนุษย์ฆ่าบูชาก็มี ความเชื่อถืออันนี้ที่เอามนุษย์บูชาก็โดยตั้งใจว่า สิ่งใดที่จะรักเสมอเหมือนมนุษย์ด้วยกันไม่มี จึงได้เอาของที่รักที่นับถือที่นิยมมากที่สุดมาถวายพระผู้เป็นเจ้าผู้สละของที่รักมากที่สุด เขานิยมกันว่าเช่นนั้น ในหมู่พวกชาวยูเดีย

ตามพงศาวดาร หรือตำนานของเขาซึ่งเรียกชื่อปรากฏว่า “ไบเบิล” เขาว่าได้มีคนชั้นหนึ่ง ซึ่งถ้าจะเรียกตามภาษาไทยให้เข้าใจต้องเรียก “มุณี” เมื่อมีมุณีมาแล้ว เหล่าคนข้างฝ่ายเขาเรียกว่า “โปรเฟต” ข้างโปรเฟตเหล่านี้ก็แสดงตนว่าตนพูดตามความประสงค์ของพระเป็นเจ้า เพราะตัวเป็นผู้ที่ได้ทำการบูชาสักการะต่าง ๆ เป็นผู้ที่ได้ทำให้พระเป็นเจ้าโปรดมากกว่าผู้อื่น เพราะฉะนั้นเขาย่อมอ้างว่า เขาได้ฝันเห็นพระเป็นเจ้าบ้างหรือพระเป็นเจ้าได้ลงมาอยู่ที่ซึ่งเขาบูชาอยู่นั้นและพระเป็นเจ้าได้ตรัสสอนแสดงที่อ้างต่าง ๆ เป็นต้นว่า มีคนสำคัญอยู่คนหนึ่ง ซึ่งเขาเรียกนามว่า โมเซส โมเซสนี้มีชื่อในไบเบิลเป็นคนสำคัญผู้หนึ่ง พวกยิวนับถือกัน ท่านผู้นี้มีผู้นับถือใช่แต่ในพวกยิวและพวกคริสตังเท่านั้น ทั้งพวกอิสลามก็นับถือโมเซสเหมือนกัน ความตามเรื่องของเขาวา ครั้งหนึ่งโมเซสได้ขึ้นไปบนยอดเขาบูชาพระเป็นเจ้าแล้ว ได้บำเพ็ญภาวนาซึ่งเรียกตามภาษาพราหมณ์ว่า “บำเพ็ญตบะ” คือกรรมซึ่งเผากิเลสเผาใจให้สะอาดให้บริสุทธิ์ เมื่อเขาได้บำเพ็ญอยู่ช้านาน ว่าเห็นพระเป็นเจ้าได้เสด็จลงมาปรากฏแก่ตาของโมเซส แล้วได้ประทานโอวาทที่เป็นศีลไว้ ๑๐ ข้อ ดังที่เขาได้จดไว้เป็นศีลคริสตังเดี๋ยวนี้ ในศีล ๑๐ ข้อเหล่านั้นก็เป็นข้อที่ดี ๆ เป็นธรรมอย่างประเสริฐที่สุดของมนุษย์ในโลกเรานี้เป็นการสมควรอยู่แล้วที่ผู้ซึ่งนับถือนิยามว่ามีพระเป็นเจ้าเป็นใหญ่จะนึกว่าเป็นพระวาจาของพระเป็นเจ้าซึ่งประทานไว้เพื่อประโยชน์ของชนเราทั้งหลาย เป็นการสมควรแล้วที่จะเชื่อเช่นนั้น แต่ฝ่ายเราถ้าตรวจศีลทั้ง ๑๐ ของโมเซสนี้แล้ว ย่อมจะเห็นได้ว่ามีข้อซึ่งไม่สู้จำเป็นนักหลายข้อข้อที่เป็นแก่น เป็นเนื้อเป็นใจความ ข้าพเจ้าจะยกมากล่าวเพื่อให้ท่านเห็น

ข้อ ๑ เจ้าจงอย่าฆ่าใคร

ข้อ ๒ เจ้าจงอย่าลักทรัพย์ของผู้อื่น

ข้อ ๓ เจ้าจงอย่าล่วงประเวณีลูกเมียของผู้อื่น

ข้อเหล่านี้เพื่อให้ท่านที่เป็นเด็กที่สุดก็รู้ว่ามาแต่ไหน เด็กที่สุดก็รู้ว่าอยู่ในศาสนาของเราก็มี พระเป็นเจ้าจะบอกหรือไม่ก็มีอยู่แล้ว ในศาสนาของเรา

และอีกข้อหนึ่งเป็นข้อสำคัญ คือห้ามมิให้ใครแลดูสิ่งของของผู้อื่น หรือเมียของผู้อื่น หรือวิญญานกถารัพย์และอวิญญานกถารัพย์ของผู้อื่นด้วยความโลภ พระพุทธเจ้าของเราที่ทรงสั่งสอนให้พอใจในความสันโดษ และคณาจารย์ฝ่ายไสยศาสตร์เขาก็สอนมาแล้วเหมือนกัน

สิ่งใดที่คริสตังยกเป็นข้อสำคัญก็มีอยู่ในพุทธศาสนาของเราแล้ว เพราะฉะนั้นก็รวมตรงกับคำที่ข้าพเจ้าได้กล่าววก่อนนั้น แม้ศีลของโมเชสก็มีอย่างเดียวกับพระพุทธศาสนา แต่หากพระพุทธเจ้าของเรารับสั่งว่าเรื่องเหล่านี้ควรประพฤติเพื่อเป็นประโยชน์ของเราทั้งหลาย เพื่อเป็นนิจธรรมของเราเพราะเป็นธรรมอันดี ฝ่ายเขาว่าเขาต้องประพฤติตามพระเจ้า ถ้าไม่ประพฤติตามเช่นนั้นพระเจ้าต้องหักคอ เเท่านี้ก็พอจะเลือกสรรได้แล้วว่า เราจะกลัวหักคอหรือกลัวความละอายบาปมาก แล้วแต่ความคิดของคนและความเห็นต่าง ๆ ตรวจลงไปอีกถึงที่เรียกว่าธรรมของโมเชส ก็โมเชสได้รับศีลทั้ง ๑๐ นี้มาแล้วมาตั้งขึ้นเป็นเหมือนวินัยบัญญัติ สำหรับความประพฤติของคนทั้งหลาย ซึ่งเรียกตามอังกฤษว่า “โมเชค ลอ” และ “โมเชค ลอ” เมื่อได้พิจารณาตรวจดูกันเข้าแล้วคือหนังสือย่อแห่งพระมนุธรรมศาสตร์นั่นเอง แต่จะว่าใครเป็นผู้เอา

อย่างไร โมเชสเอาอย่างพระมनुหรือพระมนูเอาอย่างโมเชสเป็นข้อยากที่จะวินิจฉัย เพราะพระมनुนั้นข้างฝ่ายพราหมณ์เขาก็ว่าได้กำเนิดมาแล้วหลายหมื่นปี ข้างโมเชสเขาก็ว่าได้กำเนิดมาแล้วหลายหมื่นปี รู้ไม่ได้ว่าใครเกิดก่อนใคร ส่วนตัวข้าพเจ้าเข้าใจว่า ถ้าโมเชสมีตัว น่าจะเป็นพราหมณ์ที่มีความรู้ในมโนสารธรรมแล้วไปสั่งสอนผู้อื่น ไม่มีผิดอะไรเลย

ตรวจดูให้ตลอดเรื่องไบเบิล จะเห็นเป็นหนังสือที่น่าอ่านที่สุด เพราะเหตุใด เพราะเป็นพงศาวดารของชาติยิว ย่อมแลเห็นตลอดความเจริญความเสื่อม และความแตกแยกย้ายกันเป็นอย่างไรมา แต่เป็นธรรมเนียมพงศาวดารและตำนานของชาติเก่า ๆ เหล่านี้ ผู้ที่เขียนมักเป็นผู้ซึ่งสอนศาสนา เพราะผู้ที่รู้หนังสือมักจะไปมีอยู่แต่ในพวกสอนศาสนา ด้วยเหตุฉะนั้นจึงจดข้อความอันเกี่ยวเนื่องไปด้วยศาสนาเสียเป็นพื้น สิ่งใดที่เห็นว่าเป็นประโยชน์เป็นของแปลกพอจะเหนียวไปได้ ก็มักจะโน้มน้าวไปในทางศาสนา เพราะฉะนั้นหนังสือไบเบิล ซึ่งที่จริงมีราคามาก สันนิษฐานว่าเป็นพงศาวดารหรือตำนานของชาติยิว จึงมีข้อที่น่าสงสัยไปปนอยู่ในนั้นมาก แต่ข้อนี้เราจะติพากยเขาก็ไม่ได้ เพราะพงศาวดารเหนือก็มีความที่น่าสงสัยไปปนอยู่เป็นกอง เช่น พระร่วงเอาชะลอมจุ่มลงไปใต้น้ำแล้วน้ำติดขึ้นมาชะลอมก็ไม่รั่ว คำว่าชะลอมนี้เป็นคำโบราณซึ่งเรามาเข้าใจผิดนั่นเอง คำว่าชะลอมหาได้นึกว่าเป็นคำเดียวกับคำว่ากระออม เมื่อเราพูดถึงกระออมก็เข้าใจว่าเป็นภาชนะที่ตักน้ำได้ ชะลอมเป็นของโปร่ง เพราะฉะนั้นเมื่อเอาชะลอมจุ่มลงไปใต้น้ำทำไมจึงตักน้ำได้ เป็นความเข้าใจผิด กลับเข้าใจว่าพระร่วงมีปาฏิหาริย์อิทธิฤทธิ์ ดังนั้นใด ในพงศาวดารไบเบิลก็เต็มไปด้วยของเหล่านี้ เป็นต้นว่าโมเชส

เองเมื่อเดินหนีจากไอยคุปต์ (อียิปต์) มาถึงทะเลแดง เขาได้อ้อนวอนพระเป็นเจ้า ขอพระเป็นเจ้าบันดาลให้ทะเลแดงแห้งไป ทะเลแดงก็แห้งข้ามไปได้ เมื่อพวกไอยคุปต์ (อียิปต์) ที่เป็นข้าศึกตามมา พระเจ้านำท่านทำให้ทะเลแดงมีน้ำไหลอย่างเดิม พวกพลพวกเสนาของฟาโรเจ้าเมืองไอยคุปต์จึงจมน้ำตาย ทั้งนั้นด้วยฤทธิ์อำนาจของพระเป็นเจ้าโปรดปรานโมเชสจึงได้ข้ามทะเลแดงพ้นไปได้ ฝ่ายพวกไอยคุปต์ซึ่งเป็นข้าศึกแก่โมเชสและบริวารนั้นจมน้ำตาย ข้อนี้ถ้าเราจะนึกดูว่าเราเชื่อพระเป็นเจ้า เราจะต้องนึกว่าพระเป็นเจ้านั้นเป็นผู้ที่สำคัญที่ดีกว่าเรา ไม่ใช่หรือ ถ้าดีกว่าเรา ต้องตั้งอยู่ในยุติธรรม มีเมตตา ต้องมีเมตตาให้ทั่วไป คนชาวไอยคุปต์ใครเป็นผู้สร้างเล่า พระเจ้าสร้างเหมือนกัน เพราะฉะนั้นพวกชาวไอยคุปต์ก็เป็นโอรสพระเจ้าเหมือนกัน โมเชสและยิวก็เป็นโอรสพระเป็นเจ้าเหมือนกัน เหตุใดพระเจ้าจึงเลือกที่รักมักที่ชัง ข้อนี้เป็นข้อที่น่าสงสัยอย่างที่สุด แท้จริงถ้าจะพูดทางวิจารณ์พงศาวดารต้องกล่าวว่า โมเชสฉลาดเลือกเวลาเหมาะ ข้ามทะเลที่ตรงมีหาด ซึ่งแต่ก่อนเป็นหาดติดต่อกับเมืองไอยคุปต์กับเมืองปาเลสไตน์ ต่อเมื่อขุดคลองสุเอซในเร็ว ๆ ไม่สู้ช้านัก จึงได้แยกกัน เช่นนี้จะตรงตามทางของนักเลงโบราณคดีต้องเข้าใจว่า โมเชสเลือกเวลาน้ำลงแล้วเดินข้ามไป พอข้ามพ้นพวกทหารของฟาโรเดินตามมาทัน ไม่ฟังอีร่าคำอื้อรมก็ไล่โมเชสไป พอไปถึงกลางทางน้ำขึ้น พวกทหารไอยคุปต์ถอยกลับไม่ทัน เพราะเป็นกองพลใหญ่ จึงพากันล่มจมน้ำตายในน้ำ บางที่ท่านผู้ฟังบางคนจะนึกว่าอะไร น้ำขึ้นเร็วจนไม่มีเวลาที่จะหนีเจียวหรือ ถ้าใครเคยไปทะเลอย่างบางปลาสร้อยเป็นต้น เมื่อเวลาน้ำขึ้น

วิ่งเต็มฝีเท้าก็ไม่ทัน เขาว่าบางแห่งยังถูกลมส่งหลัง ต่อให้ขี่ม้าควบก็หนีไม่ทัน เพราะฉะนั้นการที่โมเชสรอดหนีไปได้ ถ้าเขาจะกล่าวว่า รอดไปได้โดยอาศัยเลือกเวลาน้ำลงก็ไม่แปลก เพราะเขาจะให้ปฏิกิริยา จึงจัดว่าโมเชสได้อ้อนวอนพระเป็นเจ้าจึงได้ข้ามน้ำมาได้ เช่นนี้เป็นต้น เป็นตัวอย่างของเรื่องราวแห่งโมเชสซึ่งมีอยู่เป็นอันมาก ตัดฝังอยู่ในสันดานของพวกยิว

การบูชาอียูเอาสัตว์มาฆ่าเป็นต้นก็เช่นกัน ความเชื่อถือส่วนนี้ ขออนุญาตเรียกตามแบบเก่าว่า “พราหมณ์” ตามแบบพราหมณ์ของพวกยิวแกก็อดเอาเปรียบไม่ได้ เพราะใครจะพูดกับพระเป็นเจ้าต้องอาศัยพวกพราหมณ์เสมอ ใครจะพูดตรงกับพระผู้เป็นเจ้าไม่ได้ ความสุข ความสำราญหรืออะไรต้องให้พราหมณ์ขอแทน เหมือนพราหมณ์นั้นเป็นออฟฟิศกลาง เราจะพูดโทรศัพท์แล้วเราต้องบอกให้ออฟฟิศกลางต่อให้ถึงพระเป็นเจ้าอีกทีหนึ่ง เราจะพูดตรงถึงพระเป็นเจ้าทีเดียวไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้พราหมณ์ก็คิดประพฤติเหมือนออฟฟิศกลาง และเก็บเอาเงินค่าต่อสาย แต่เก็บยิ่งกว่าออฟฟิศกลางโทรศัพท์นี้อีก เพราะออฟฟิศกลางโทรศัพท์ยังมีรัฐบาลอยู่เหนือ พราหมณ์แกล่นเก็บตามใจ เมื่อเก็บหนักเข้า ๆ ก็มีคนแตกแยกออกความเห็นกัน ในที่สุดจึงบังเกิดมีบุคคลผู้หนึ่งซึ่งเราทั้งหลายรู้จักนามอยู่ว่า พระเยซู พระเยซูคนนี้เกิดขึ้นสำหรับแก้ไขความโง่งของพราหมณ์ หรือความโง่งของนักบวชยิว เหมือนพระพุทธเจ้าของเราเกิดขึ้นเพื่อแก้ไขลัทธิพราหมณ์ในอินเดียฉะนั้น

คราวนี้เมื่อพระเยซูได้กำเนิดมาแล้ว ก็เริ่มสั่งสอนศาสนา ตรวจเก็บหัวข้อใจความที่ดี ๆ ในศาสนาเดิมของยิวนั้นเองสั่งสอน ก็มีคนนิยมนับถือขึ้น เพราะคนเบื่อศาสนาเดิมมากเต็มที แต่ในเวลานั้นเมืองยิวได้ตกไปอยู่ใต้อำนาจของกรุงโรมเสียแล้ว มีอุปราชเป็นผู้สำเร็จราชการ พอเกิดเยซูขึ้น เยชูมีผู้นับถือมากขึ้น พวกพราหมณ์อยู่ในกรุงเยรูซาเล็ม ได้ไปกระซิบบอกมหาอุปราชว่าเป็นผีบุญ แล้วต่อไปจะเป็นกบฏ เดียวนี้ มีผู้เรียกชื่อแล้วว่า “เยซูผู้เป็นเจ้าของยิว” ตามตำรับธรรมศาสตร์ของยิวว่าต่อไปจะมีพระเจ้ามาบังเกิดอันมีนามปรากฏว่า “เมสไซอา” ซึ่งจะเป็นเจ้าของยิวทั้งหลาย ชี้ทางให้บ้านเมืองสงบราบคาบอยู่สำราญทั่วไปเหมือนพระศรีอาริย์ของเรา ข้างฝ่ายอุปราชโรมันก็ประพฤติตามแบบอุปราชทั้งปวง คือสั่งให้จับผีบุญมาชำระ ให้ตุลาการตั้งศาลชำระ ตุลาการในที่นี้คือผู้ที่ชื่อว่า ไปเลด ท่านผู้นี้ฟังคำที่เยซูแก้ตัวก็รู้สึกและเห็นว่าแท้ที่จริงเยซูนี้ไม่ใช่ผีบุญ เยชูไม่ใช่กบฏตามธรรมดาแต่ครั้งจะตัดสินว่าไม่มีความผิดยกโทษ สวากเยซูคงเหิมใหญ่ พวกยิวในเวลานั้นที่นิยมศาสนาเดิม คือศาสนาอย่างที่ไม่เชสสอนมานั้น มีมากกว่าพวกเยซู เมื่อเห็นพวกที่อยู่ในเมืองเยรูซาเล็มโดยมากยอมนับถือศาสนาเดิมจะไม่ตัดสินลงไปก็คงไม่พอใจพวกพราหมณ์และประชาชนในเมืองเยรูซาเล็ม ซึ่งฟังเสียงพราหมณ์เป็นใหญ่ ไปเลดจึงตัดสินรู้รักษาตัวรอดคือเรียกน้ำมาล้างมือแล้วกล่าวว่า “คดีเรื่องนี้เราขอล้างมือ เราไม่เกี่ยวข้องแล้วแต่ท่านทั้งหลายจะเห็นสมควรเถิด” พอพูดขาดคำพวกพราหมณ์ตรงเข้ากระซอกเยซู ไปต่อหน้าที่นั่งมหาพราหมณ์ไคฟาส มหาพราหมณ์ตัดสินว่าเป็นมิฉาภิทธิอย่างร้ายกาจจะทำลายศาสนา สั่งให้คนตีจนยับ

เลือดไหลทั้งตัว เพื่อแสดงให้เห็นว่าที่คนนี้บอกว่าตัวเป็นลูกพระเจ้า เราเขียนหลังหลังก็แตก แล้วเอาหนามทำมาลัยกดลงไปบนหัว หนามก็ตำเลือดไหล ทำไมพระเจ้าไม่มาช่วย เพราะมันมิใช่เป็นลูกจริง แล้วมหาพราหมณ์เอาเยซูตรึงกากบาทเสีย วิธีตรึงกางเขนนี้ตรงกับกางเขนที่ช่างประเทศเอเซียก็มี อย่างในเมืองมอญ พวกที่เป็นโจรผู้ร้ายจับได้แล้ว เขาผ่าอกแล้วตรึงไม้กางเขนไว้เป็นการประจาน เยซุก็ถูกตรึงไม้กางเขนเพื่อประจาน เพราะสั่งให้ตรึงกางเขนพร้อมกับนักโทษที่เป็นผู้ร้ายปล้นด้วยซ้ำ ตามธรรมดาคนที่นักโทษมักจะผูกไว้จนตาย แต่ส่วนเยซูจะทำให้ร้ายกาจสาหัส มหาพราหมณ์จึงสั่งให้เอาตาปุดอกที่มือทั้งสองข้างกับตีนทั้งสองข้างติดที่ไม้กางเขนไว้ ข้างฝ่ายพวกพ้องของเยซู ครั้นเมื่อสิ้นเวลาแล้วจึงไปปลดเยซูลงมาจากไม้กางเขน เพื่อไปฝังยังหลุมที่เตรียมไว้ หลุมนี้ขอให้ท่านเข้าใจว่าไม่ใช่ขุดลงไปใต้ดินเป็นถ้ำมีประตูปิด แล้วเอาศพไปไว้ เพราะมีคำเล่าลือว่า เยซุถึงตายแล้วคงจะเกิดขึ้นอีกวันหนึ่ง อุปราษจึงให้ทหารไปเฝ้าที่นั่น เยซุได้ถูกตรึงไม้กางเขนเมื่อวันศุกร์ ครั้นวันจันทร์พวกทหารเห็นประตูเปิดออกมา มีผู้ซึ่งเขาเข้าใจกันว่าเป็นเทวดาถือดาบมาไล่ทหาร ทหารมีความตกใจพากันหนี เยซุได้เดินออกมาที่นั่นแล้วไปให้ปรากฏแก่พวกสาวกของเขา ที่ริมฝั่งทะเลที่เรียกว่า “แกลิลี” เมื่อแสดงให้ปรากฏแล้ว ได้สั่งอัศวสาวกของเขาว่า “เจ้าจงประกาศศาสนาของเราสืบไป ส่วนตัวเรานี้จะต้องไปสู่สวรรค์ตามเทวโองการ” พูดเท่านั้นก็อันตรธานหายไป นี่เป็นคำของพวกคริสตัง

ในข้อความเหล่านี้ท่านทั้งหลายคงจะเห็นตามที่ข้าพเจ้าว่า
ข้อที่น่าเชื่อเป็นจริงก็มีอยู่มาก ที่น่าสงสัยไม่น่าเชื่อก็มี เช่นข้อที่ว่าเยซู
เป็นลูกพระเป็นเจ้าบนสวรรค์นั้นข้อหนึ่ง ในข้ออื่นอีกข้อหนึ่ง คือที่ว่า
เยซูได้ตายแล้วจะกลับเป็นขึ้นมาได้อีก เพื่อให้สาวกเห็นและทหารเห็น
เป็นพยานปรากฏแล้วอันตรธานสูญไป เป็นข้อซึ่งน่าจะอธิบาย แต่ถ้า
แม้จะอธิบายในเวลานี้ก็จะเป็นการยืดยาวมาก ข้าพเจ้าขอผัดไว้ในวันหน้า
ต่อไป เพื่อมีเวลาก็จะได้เล่าอีกครั้งหนึ่ง และแสดงให้ปรากฏว่า อันที่
จริงมีข้อที่ควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อนั้นอย่างใด โดยความหวังว่าเมื่อได้
แสดงแล้ว ท่านที่ฟังคงจะเก็บเอาไปชั่งน้ำหนักรู้ได้เอง จะควรเชื่อ
อย่างไร ควรรับรองได้อย่างไร หรือไม่ควรเชื่อยกเสียไม่รับรองก็ได้
แล้วแต่ท่านผู้มีสติปัญญาจะไตร่ตรองพอให้เห็นดีและจริง

กัณฑ์ที่ ๕

ความภักดีต่อศาสนา

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๗)

วันนี้ข้าพเจ้าจะกล่าวต่อจากที่ได้กล่าวมาแล้วในวันหลัง คือ ต่อถึงเรื่องประวัติของพระเยซู และที่ได้พูดแถมไว้ในคราวก่อนก็จะกล่าวต่อไป

ในที่นี้ไม่ใช่ตั้งใจที่จะกล่าวประวัติโดยพิสดารมิได้ เพราะถ้าจะกล่าวประวัติพิสดารแล้ว ก็ไม่เป็นความจำเป็นอะไร ทั้งหนังสือก็มีอยู่แล้ว ใครอยากอ่านก็ได้ ข้อสำคัญที่จะเตือนให้ท่านทั้งหลายคิดต่อจากหนังสือ นั้น คือข้อใดที่เราควรจะเชื่อถือได้ว่าน่าจะเป็นจริง หรือสิ่งใดที่เราน่าจะฟังหูหนึ่งไว้หูหนึ่ง ข้อแรกที่นับว่าเป็นอัศจรรย์ของศาสนาคริสต์ซึ่งเขายกย่องเป็นพิเศษที่สุด คือว่าพระเยซูนั้นเป็นโอรสของพระเป็นเจ้าบนสวรรค์ ข้อนี้ข้าพเจ้าได้กล่าวแต่คราวแรกแล้วว่าเป็นข้อซึ่งถ้าจะว่าสงสัยก็เกินไปสักหน่อย เป็นแต่วิจิตรจินา ยังไม่ลงรอยกันได้ในใจ ไม่มีข้อใดที่จะคัดค้านความที่เขากล่าว แต่ส่วนข้อความที่ยกมาอ้างว่าเหตุใดพระเยซูจึงควรนับว่าเป็นโอรสพระเป็นเจ้าบนสวรรค์นั้น ข้าพเจ้าขออนุญาตยกเอาข้อความจากคัมภีร์ของเขามากกล่าวในเรื่องนี้ คัมภีร์นี้เรียกว่า “คัมภีร์ใหม่” คือเป็นประวัติกิจการของพระเยซูเท่านั้น ไม่ใช่เรื่องเก่าที่มีมาในไบเบิล เป็นแต่เริ่มจากพระเยซู เป็นคัมภีร์ซึ่งนักบุญแมทธิวได้แต่งไว้ เรียกว่าคัมภีร์ของแมทธิว ในภาคต้นแมทธิวได้กล่าวไว้ปรากฏชัดถึงพงศาวดาร สืบตระกูลวงศ์แห่งเยซูคริสต์ผู้สืบสายโลหิตจากเดวิดโดยพิสดาร คือเริ่มต้นแต่เอ็บบระแฮมมีลูกชื่อ ไอซัก

เลยลงไปจนถึงโซโลมอนผู้เป็นโอรสของเดวิด แล้วต่อลงมาจนตลอดถึงโยเซฟซึ่งเป็นพี่ของนางมาเรีย โยเซฟนี้ตามหนังสือเขาว่า นับเนื่องชั่วคนตั้งแต่เอ็บบระแฮมลงมาจนถึงเดวิด ๑๔ ชั่วคน จากเดวิดลงมาตลอดสมัยที่พวกยิวไปเป็นเชลยอยู่บาบิลอนอีก ๑๔ ชั่วคน ตั้งแต่นั้นมาถึงเยซูอีก ๑๔ ชั่วคนเหมือนกัน ก็ใจความนี้เขากล่าวเช่นนี้จะแปลว่ากระไร เดวิดนั้นท่านทั้งหลายคงจะเคยได้ยินโดยมาก แต่แรกก็เป็นผู้ที่ไม่มีอิทธิฤทธิ์อันใด จนภายหลังได้ไปรบยักษ์ชื่อ “โคลิธ” เป็นคนแรกที่ได้ใช้อาวุธเครื่องประหารอันขว้างไปจากตัว จะว่าเป็นผู้แรกคิดอาวุธปืนก็ได้ แต่อาวุธที่เดวิดใช้นั้นหาใช่ปืนไม่ แท้จริงเป็นก้อนศิลาอันวางไว้ในบ่วงแล้วแกว่งบ่วงนี้รอบหัว แล้วปล่อยสายเชือกข้างหนึ่งก้อนศิลาก็ไปถูกยักษ์นั้นตาย ภายหลังเดวิดจึงได้เป็นใหญ่เป็นเจ้า แล้วต่อมามีบุตรชื่อโซโลมอน โซโลมอนนี้เป็นผู้ซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินเป็นใหญ่ มีชื่อเสียงมาก ปรากฏว่าเป็นผู้ทรงยุติธรรม เป็นผู้ที่คล้าย ๆ พระร่วงของเรา ตรัสอะไรเป็นนั่นทุกอย่าง เพราะมีผู้นับถือมาก ทั้งเดวิดและโซโลมอน ๒ คนนี้ ในโกหร่านก็มีชื่อเสียงเป็นที่นับถือเป็นนักบุญเหมือนกัน เดวิดเรียกว่า “ดาวิด” และโซโลมอนเรียกว่า “ซูลิมาน” ที่เขาได้ตั้งใจสืบบวงศ์พระเยซูขึ้นไปจนถึงเดวิดและโซโลมอนนี้เพื่ออะไร เพื่อจะแสดงให้เห็นว่า พระเยซูเป็นผู้เกิดในสกุลของผู้ซึ่งเคยเป็นเจ้าเป็นใหญ่ในหมู่ชาวยูเดีย หรือในหมู่อิซเรล ที่ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้วในครั้งก่อน แม้เดวิดเองเมื่อได้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ขึ้นแล้ว ก็ต้องบอกว่าได้กำเนิดจากเอ็บบระแฮมเหมือนกัน เพราะเอ็บบระแฮมเป็นคนสำคัญในไบเบิล และโกหร่านเรียกว่า “อิบระฮิม” และถ้าจะเปรียบศาสนา

พราหมณ์ เอื้บระแสมก็คือพระมनुผู้เป็นประชาบดี เขากล่าวว่าลูกเอื้บระแสม ๑๐ คน ได้แยกกันไปในทิศานุทิศมีลูกเต้าสิบมา มนุษย์ทุกคนจึงนับว่าเป็นลูกเอื้บระแสมทั้งนั้น เมื่อกล่าวพงศาวดารของเอื้บระแสมเช่นนี้และไม่เป็นข้อประหลาดอะไรในการที่เขาจะกล่าวว่ายชูเป็นลูกเดวิดและเอื้บระแสม ผู้ที่จะตั้งใจสรรเสริญพระเยซูมักยกข้อนี้เป็นข้อประหลาด ที่นับชั่วคนมาได้ติดต่อกันถึง ๔๒ ชั่ว แต่การที่นับชั่วคนเช่นนี้ ตามนักเลงพงศาวดารและโบราณคดีถือกันว่า ถ้าไม่มีหลักแน่นอนแล้วย่อมไม่ควรถือเอาเป็นแน่ อีกประการหนึ่งข้อที่แมททิวต้องมาลำดับตระกูลวงศ์ของบิดาพระเยซูเช่นนี้ ก็คือต้องลำดับตระกูลวงศ์ของโยเซฟ เพื่อแสดงให้เห็นว่าโยเซฟเป็นผู้มีหลักฐานมีบรรพบุรุษเป็นเชื้อพระเจ้าแผ่นดินด้วยซ้ำ แต่น่าจะถามกันขึ้นว่า ถ้าแม่เยซูเป็นลูกพระเป็นเจ้าบนสวรรค์แล้วทำไมต้องอ้างว่าเป็นเชื้อพระเจ้าแผ่นดินด้วยเล่า พระเจ้าบนสวรรค์ก็สูงกว่าพระเจ้าแผ่นดินอยู่แล้ว เมื่อได้เป็นลูกพระเจ้าบนสวรรค์แล้ว ทำไมจึงได้บอกว่าเป็นลูกโยเซฟและเอื้บระแสม

อีกข้อหนึ่งในหน้าเดียวกันในคัมภีร์ของแมททิวนั่นเองว่าเมื่อครั้งมาเรียแม่พระเยซูได้กระทำการอาวหะกับโยเซฟนั้น เมื่อก่อนได้เสพเมถุนธรรมด้วยกัน นางมาเรียได้ทรงครรภ์เสียแล้วด้วย “โฮลีโกสต์” ซึ่งดูเหมือนพวกบาทหลวงจะเรียกเป็นไทยว่า พระจิต พุดทางภาษาคอนไมโซ่พุดทางภาษาพระแปลว่า นางมาเรียได้กับโยเซฟ แต่ยังไม่ทันได้เสพเมถุน นางมาเรียก็มีครรภ์กับพระจิตเสียแล้ว ฝ่ายโยเซฟผู้เป็นสามีเป็นผู้อยู่ในศีลในธรรม ไม่ปรารถนาที่จะกระทำให้ภรรยาของเขาได้

ความอย ิ่งตั้งใจว่าจะหย่ากันเสียโดยเจี๊ยบ ๆ แต่เมื่อเขากำลังไต่รถรอง
 อยู่ นั้น ก็เผอิญเทวทูตแห่งพระเป็นเจ้าบนสวรรค์ได้มาเข้าฝันเขาและ
 ได้กล่าวแก่เขาว่า “ดูก่อน โยเซฟ บุตรเดวิด เจ้าจงอย่ามีความกินแหนง
 ในข้อที่จะร่วมสังวาสด้วยมาเรียภรรยาเจ้านั้นเลย เพราะภรรยาเจ้า
 ได้มีครรภ์นั้นมีด้วยพระจิต” นี่เป็นคำของแมทธิวอธิบาย ในข้อที่น่า
 ประหลาดอยู่ว่าพระเยซูกำเนิดอย่างไร พุทธรวมใจความตามความเข้าใจ
 ของข้าพเจ้าผู้ซึ่งข้างคริสตังเรียกว่ามิชฌาทิฐิ ข้าพเจ้าต้องเข้าใจว่าไม่รู้
 ว่าใครเป็นพ่อพระเยซู เพราะในนี้ปรากฏชัดว่าโยเซฟก็จะหย่ามาเรียอยู่
 แล้ว เผอิญเทวทูตของพระเป็นเจ้าบนสวรรค์มาเข้าฝัน โยเซฟจึงได้รู้ว่า
 นางมาเรียนั้นมีครรภ์กับพระจิต แต่ข้อนี้ดูเป็นข้อประหลาดเพราะพระจิต
 ก็เป็นสิ่งที่หาตัวตนมิได้ พระจิตมาเป็นผัวผู้หญิงได้ก็ประหลาด ซึ่งถ้า
 ไม่แสดงอย่างไรให้แลเห็นให้แน่ชัดยิ่งกว่านี้แล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่าค่อนข้าง
 ลำบากอยู่สักนิด เพราะฉะนั้นที่อ้างว่าพระเป็นเจ้าบนสวรรค์เป็น
 พระบิดาพระเยซูนี้ ตามความสันนิษฐานของข้าพเจ้าโดยทางพงศาวดาร
 และโบราณคดีเข้าใจว่าในสมัยพระเยซูเองเมื่อเป็นเด็ก คงไม่มีใครพูด
 ว่าเป็นลูกพระเป็นเจ้า ต่อเมื่อพระเยซูเองเป็นคนสอนศาสนาเป็นศาสดา
 มีผู้นับถือเลื่อมใสขึ้น จะบอกกับสาวกได้หรือว่าเขานั้นเป็นลูกไม่มีบิดา
 ข้างข้าพเจ้านั้นเชื่อว่า เยซูเป็นลูกนางมาเรียผู้เป็นภรรยาของโยเซฟ แต่
 หาใช่บุตรของโยเซฟมิได้ เพราะนางมาเรียได้มีครรภ์ก่อนได้กับโยเซฟแล้ว
 ถ้าแม้ข้าพเจ้าอยู่ในที่สาวกของเยซูก็จำเป็นต้องบอกว่าศาสดาของข้าพเจ้า
 เป็นลูกพระเป็นเจ้าบนสวรรค์เหมือนกัน พอจะได้แก้ภัยได้ ข้อนี้เป็น
 ข้อที่เราควรจะเห็นใจเขา แต่ข้อนี้เองเป็นสิ่งที่ควรจะทำให้เราทั้งหลาย

ที่เป็นพุทธศาสนิกชนรู้สึกภาคภูมิใจ เพราะพระศาสดาของเรามีกำเนิดดีเป็นอุกโทสุชาติ พระพุทธบิดาเป็นกษัตริย์ พระพุทธมารดาเป็นนางพระยา มีสกุลสืบไปถึงพระมนุ นับว่าเป็นผู้มีกำเนิดดีแท้ เป็นผู้มีสมภพอันประเสริฐแท้ไม่มีปัญหา เป็นผู้ที่เกิดดีทั้ง ๒ ฝ่าย คือทั้งข้างพระบิดาและมารดา นับว่าเป็นผู้มีกำเนิดสูง ชื่อนี้ถึงแม้เราจะไม่กระพือปีกอวดดีมากไป เป็นหน้าที่ของเรารู้สึกภาคภูมิใจอยู่บ้าง พระศาสดาอันเป็นที่พึ่งของเรานี้ ไม่มีสิ่งใดในประวัติแห่งพระราชสมภพของท่าน ซึ่งจะต้องมีความอับอาย ซึ่งเราจะต้องปิดบังหรือซึ่งเราจะต้องตกแต่งขึ้น ไม่มีความจำเป็นอันใดที่เราจะต้องใช้สมองของเราเพื่อรับรองสิ่งซึ่งสมองขึ้นในไม่ยอมรับรองว่าจะจะได้

ศาสนาของพระเยซูเบื้องต้นที่จะต้องการให้คนเราเชื่อ จำเป็นต้องมีสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะพูดในภาษาไทยเราให้สั้นเป็นคำเดียวต้องเรียกว่า “ภักดี” ต้องมีความภักดี คือเมื่อใครเล่าถึงพระเยซูว่า มีกำเนิดแต่ผู้ใดเกิดอย่างไร ประพฤติอย่างไร ชาติเป็นอย่างไร ต้องปลงใจเชื่อทุกอย่าง โดยความภักดีต่อพระเยซู เราทั้งหลายจำเป็นต้องเชื่อถือ จำเป็นต้องรับเสียก่อนว่า พระเยซูเป็นลูกพระเป็นเจ้าบนสวรรค์ จำเป็นต้องรับว่านางมาเรียมารดาพระเยซูนั้นเป็นพรหมจารี เพราะเหตุว่าตั้งแต่เมื่อก่อนมาได้กับนายโยเซฟนั้นได้มีครรภ์กับพระจิตเสียแล้ว นับว่าชายมิได้แตะต้อง เพราะฉะนั้นต้องนับว่าเป็นพรหมจารี ครั้นเมื่อสมภพพระเยซูแล้วก็ยังคงเป็นพรหมจารีอย่างเดิมเพราะเหตุที่ยังไม่เคยมีผัว แต่ถ้าเรามานึกดูว่า ผู้หญิงที่มีลูกแล้วจะคงเป็นพรหมจารีอยู่ได้หรือ ก็ไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นไปได้ตามธรรมดาของโลก ชื่อนี้ถ้าหากเราจะเชื่อได้ก็โดย

ความภักดีที่กล่าวเมื่อตะกี้นี้เอง คือภักดีต่อพระเยซู เราต้องรับรอง กลืนไว้ได้ ไม่เช่นนั้นไม่ได้ ไม่ใช่แต่ข้าพเจ้าซึ่งคริสตังเขานับว่าเป็น มิฉะทิว แม้แต่ฝรั่งกันเองก็กลืนไม่ได้ คือได้มีฝรั่งคนหนึ่งร้องขอว่า ขอให้ข้าพเจ้าเป็นพรหมจารีนี้เขาขอยกเสียให้หมด อย่าให้เขาเป็น ข้อที่จะทดลองความภักดีของเขาเลย ท่านสังฆราช (สันตะปาปา) กรุงโรมหายอมข้อนี้ไม่ ผู้ที่ร้องขอให้ตัดพรหมจารีนี้เป็นบาทหลวงอยู่ ถึงกับยอมสึกจากบาทหลวงไป ท่านสังฆราชกรุงโรมได้ออกประกาศ ประณามบาทหลวงผู้นี้ว่า เป็นผู้นอกศาสนาเพราะตัดความภักดีต่อ พระเยซู ผู้เป็นโอรสพระเจ้าบนสวรรค์

ก็ศาสนาพระพุทธรเจ้าของเรามีข้อใดบ้างหรือไม่ ที่เราจำจะต้องเชื่อเสียก่อนจึงจะเป็นพุทธศาสนิกชนได้ ท่านลองนึกดูที มีข้อใดบ้าง ที่จำเป็นจะต้องเชื่อโดยความภักดี ในศาสนาพระพุทธรเจ้าไม่มีสิ่งใด ที่ข่มหน้าใจ ไม่มีสิ่งใดที่จะบังคับให้คนต้องเชื่อถือด้วยความภักดี พระพุทธรเจ้ายอมทรงเพาะความภักดีในใจของเราทั้งหลายด้วยธรรมอันแท้จริง อันทรงแสดงให้เราทั้งหลายแลเห็นโดยแจ่มแจ้ง เห็นสิ่งทั้งปวงที่ทรง แสดงว่าเป็นความจริงเป็นความดีต้องเท่านั้นเลื่อมใส และแม้เราปฏิบัติ ตามธรรมของพระพุทธรเจ้าได้แล้ว อย่างน้อยที่สุดจะเป็นคนดีมีผู้นับ หน้าถือตา และเราจะไม่ประทุษร้ายต่อเพื่อนบ้าน ธรรมของพระพุทธรเจ้า ที่ทรงตรัสสั่งสอนให้เราทั้งหลายนั้น เราย่อมเข้าใจได้ไม่ว่าบุคคลชั้นใด และไม่มีข้อหนึ่งข้อใด ซึ่งจะเหมือนอย่างของเขา คือบังคับหมู่มนุษย์ ให้ต้องมีความภักดีเป็นเบื้องต้น ความภักดีซึ่งเราทั้งหลายมีต่อสมเด็จพระบรมศาสดาของเรานั้นย่อมมีเพราะเรารู้สึกพระคุณอันใหญ่ยิ่งของท่าน

เรารู้สึกพระคุณซึ่งมีอยู่แก่เราทั้งหลาย ทรงพระเมตตาหวังพาเราทั้งหลายให้ข้ามห้วงแห่งความทุกข์ไปได้ ข้อนี้เป็นข้อซึ่งจับใจเราทั้งหลาย ทำให้เราทั้งหลายรู้สึกรัก และความรักอันนี้บันดาลให้เราทั้งหลายเกิดความภักดีในใจ เมื่อสิ่งใดเป็นพุทธวจนะแล้ว สิ่งนั้นก็เป็นสิ่งซึ่งเราทั้งหลายพยายามตั้งใจสดับฟัง โดยความเคารพ

สรุปความว่า ที่แลเห็นผิดกันได้ในศาสนาเรากับศาสนาคริสต์มีอยู่ดังนี้ คือศาสนาคริสต์ต้องเริ่มด้วยความภักดีก่อนแล้วจึงจะเชื่อถือได้ ฝ่ายศาสนาพระพุทธเจ้าเริ่มด้วยความเชื่อถือนิยมเลื่อมใสก่อนแล้วจึงเกิดความภักดี ทั้ง ๒ ศาสนานี้อย่างไหนจะเป็นอย่างดี อย่างไหนจะเป็นอย่างที่ดีควรผู้มีสติปัญญาจะนิยมนับถือเลื่อมใส อย่างไหนจะควรกำกับใจแห่งเราทั้งหลาย ผู้อ้างว่าตนมีสติปัญญา ขอท่านทั้งหลายจงเก็บเอาไปไตร่ตรอง ให้แลเห็นโดยถ่องแท้แล้ว เมื่อในที่สุดวินิจฉัยอย่างไรแล้ว จึงตั้งมั่นอยู่ในความภักดีนั้น ภักดีต่อพระเหมือนที่ท่านภักดีต่อเจ้าอยู่แล้วฉะนั้น

กัณฑ์ที่ ๖

ปาฏิหาริย์

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๗)

ในวันนี้จะขอกล่าวต่อเนื่องจากเทศนากัณฑ์ที่ ๕ ซึ่งได้แสดงมาแล้วในครั้งก่อน ตามที่ได้แลเห็นมาแล้วในเทศนาที่แล้วมา แลเห็นได้ว่าแท้จริงพระพุทธรเจ้าของเราได้เป็นผู้มีกำเนิดดี สมควรเป็นที่นับถือของเราทั้งหลายปานใด พระองค์ได้ตั้งพระทัยสั่งสอนเราทั้งหลายให้สมควรที่จะเลื่อมใสเชื่อถือได้ทุกสถาน พระองค์เป็นผู้ที่ตั้งพระทัยดี และเป็นผู้ที่สมควรนับถือด้วยประการทั้งปวง

คนเรานับถือกันนั้นนับถือเพื่อเหตุใดบ้าง

ข้อ ๑ ย่อมนับถือผู้มีกำเนิดดีมีสกุลวงศ์อันยังยืนมั่นคง เป็นผู้ที่จะพูดตามภาษาสามัญว่า เกิดโดยตั้งใจ คือไม่ใช่เกิดมาโดยผุดออกมาเฉย ๆ ไม่ใช่เกิดมาโดยเขาไม่ตั้งใจให้เป็นตัว ผู้ที่นับถือกันเช่นนี้ คือแปลว่านับถือผู้ที่มีบิดามีมารดาซึ่งคนทั้งหลายรู้แน่นอนว่าเป็นผู้ได้อยู่ด้วยกันเป็นคู่กันโดยแท้จริง ไม่ใช่เป็นผู้ลักลอบช่องเสพกันโดยอาการอันไม่เป็นธรรม ผู้ที่เป็นสามีภรรยากันโดยธรรมโดยดี ไม่ใช่ลักลอบเช่นนี้แล้วบุตรที่เกิดมาจากผู้นั้น เป็นบุตรซึ่งคนทั้งหลายนิยมนับถือ ไม่กำหนดว่าจะเป็นลูกพระยามหากษัตริย์หรือเป็นลูกสามัญชน ย่อมเป็นที่ควรนับถือด้วยกันทั้งนั้น เพราะเหตุฉะนั้นพระพุทธรเจ้าของเรา ในส่วนการประสูติของท่านเราทั้งหลายไม่มีที่สงสัย เราทั้งหลายย่อมรู้ถือว่าท่านเกิดมาแล้วดี คือท่านได้เป็นโอรสของพระบิดาและพระมารดาซึ่งตั้งพระทัยอยู่ด้วยกันเป็นคู่ครองกันโดยแท้จริง ไม่ใช่โดยลักลอบ เท่านั้นถึงแม้

จะไม่มีสิ่งอื่น ก็เป็นข้อความนับถืออยู่แล้ว มิหนำซ้ำพระพุทธเจ้าของเรา ได้ประสูติในตระกูลกษัตริย์ ทั้งข้างฝ่ายพระบิดาและข้างฝ่ายพระมารดา ก็เป็นกษัตริย์ทั้งคู่ เรียกตรงได้ว่าอุภโตสุชาติ ผู้มีชาติเสมอกันทั้งข้างฝ่ายบิดาและข้างฝ่ายมารดา เป็นข้อที่ทำให้นับถือสูงขึ้นอีกชั้นหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง ย่อมรู้กันได้เป็นแน่นอนอยู่แล้วว่าพระองค์บรมศาสดาของเราทั้งหลาย เป็นผู้ที่ตั้งพระราชหฤทัยดีปานใจ นับว่าพระองค์เป็นผู้ที่ดำรงความสัตย์มั่นคงยิ่งนัก เมื่อจะตรัสสั่งสอนด้วยสิ่งใด ก็เป็นไปโดยพระราชหฤทัยซื่อตรง หวังประโยชน์แห่งเราทั้งหลาย จึงนำเอาแต่ความที่เป็นจริง ที่รู้จริง ที่เห็นจริงมาแสดงให้แก่เรา มิได้ใช้อุบายหลอกลวงประการใด นับว่าเป็นข้อที่เราทั้งหลายควรนับถือ พระศาสดาของเราอีกชั้นหนึ่งแล้ว

แต่เป็นนิสัยของคนเรา ผู้ที่เราไม่นับถือแล้ว เรายังอยากหาของที่ดีที่ประเสริฐไปประดับประดาเข้าอีก เปรียบเหมือนเรามีเรือน ซึ่งแท้จริงถึงแม้ไม่มีเครื่องประดับอะไรก็อยู่ได้ ไม่มีเครื่องประดับอะไร ก็พออาศัยกันแดด กันลม กันน้ำค้าง กันความหนาวร้อนได้แล้ว แต่เราพอหรือ เรารู้สึกว่ามันพอ ต้องหาเครื่องตกแต่งในเรือนนั้น ต้องหารูปภาพ ติดตามผนัง ต้องมีม่านผูกตามหน้าต่างประตู ต้องมีประทีปโคมไฟแขวนให้งาม ไฟฟ้าเป็นของทีหนึ่งซึ่งต้องหามาติดตามบ้านเรือนของเราของเหล่านี้จะไรบ้างเป็นของจำเป็น แท้จริงของจำเป็นมีอยู่ที่ตัวเรือนนั้นแล้ว คือของจำเป็นเพื่อให้ฝนตกถูกเราคือหลังคา เพื่อไม่ให้ลมพัดต้องตัวเราให้หนาวหรือแดดส่องตัวเราให้ร้อนคือผนัง สิ่งซึ่งป้องกันมิให้เราได้รับความชื้นจากไอน้ำคือพื้นกระดาน ของเหล่านี้เป็นของจำเป็น

ที่เราจะต้องมี แม้มีของเหล่านี้อยู่แล้ว ม่านก็ดี ไฟฟ้าก็ดี รูปภาพก็ดี เป็นประโยชน์อะไรบ้าง ต่างว่าเราเอาผนังออกเสีย เอารูปแขวนเฉย ๆ จะกันแดดได้ไหม จะเอารูปภาพติดไว้เฉย ๆ กันหนาวได้ไหม ไม่ได้เลย แต่ต้องมีเพราะเป็นนิสัยของคนเราต้องการเครื่องประดับ ถึงแม้รู้แล้วว่าไม่เป็นประโยชน์ก็ยังอดไม่ได้ การที่หาเครื่องประดับประดับเข้าไว้เช่นนี้ก็เพื่อให้บังเกิดความพอใจแห่งตนเอง อยากให้บ้านให้ช่องนั้นงามดี บ้านช่องคนอื่นที่เราไม่ได้ชอบพอกับเขา เราเอารูปไปช่วยติดให้เขาหรือเปล่า เราไม่ได้ทำทั้งนั้น! เพราะฉะนั้นรวมความได้ว่า สิ่งใดที่เรารัก สิ่งนั้นเราชอบตกแต่ง เปรียบเรือนแล้วเปรียบตัวบุคคล เช่น เมียเรารักเราซื้อเครื่องแต่งตัวให้งดงาม เราให้เข็มกลัดให้แขวนแต่งให้งามที่จริงเมียของเรานั้น ถ้าเขาจะนุ่งผ้าลายขาด ๆ ห่มผ้าขาด ๆ เขาจะไม่ต้องมีเข็มกลัดกลัดเขาก็ไม่เสียอะไร เขาเกิดมาอย่างไร เขาก็ดีอยู่อย่างนั้น ร่างกายเขางดงามอย่างใดก็งดงามอยู่อย่างนั้น แต่เราพอใจโดยความรักเมียเราแล้ว เราให้ของแต่งเช่นเดียวกันกับที่เราประดับประดับเรือนของเรา

สองข้อนี้ยกมาเป็นอุทาหรณ์พอให้เข้าใจแจ่มแจ้ง เพื่อให้เห็นว่าความรักนั้นแหละทำให้เราพยายามประดับประดาตกแต่งบุคคลหรือสิ่งที่เรารักนั้น ให้อำนาจตรงตามกำลังของเราที่จะทำได้ ข้อนี้เองเป็นข้อที่ทำให้คนเรานึกเล่าเรื่องราวให้อย่างวิจิตรพิสดารขึ้นสำหรับผู้ที่เรารัก ผู้ที่เรานับถือ เราทั้งหลายมีความรักใคร่นับถือพระพุทธเจ้า เราก็ต้องเที่ยวแสวงสิ่งซึ่งดีสิ่งซึ่งประเสริฐทั้งหลายมาประดับประดาพระพุทธเจ้าของเรา ผู้ที่ถือศาสนาคริสต์ เขาก็ต้องหาเครื่องประดับประดาให้พระเยซูคริสต์ของเขาเหมือนกัน ความประสงค์ที่จะประดับประดา

ศาสนาของตัวเองนี้แหละ เป็นเครื่องทำให้เกิดข้อความทั้งหลาย ซึ่งรวมอยู่ในคำเดียวว่า “ปาฏิหาริย์” บรรดาปาฏิหาริย์ทั้งปวง ย่อมเกิดขึ้นจากนิสัยของคนที่ต้องการหาเครื่องที่ตีที่วิจิตรประดับประดาศาสนา ซึ่งตัวรักนับถือ และปาฏิหาริย์ไม่ใช่เป็นของใหม่หรือเป็นวิธีใหม่ซึ่งนึกกันขึ้นภายหลังในพุทธกาลนี้ แท้จริงพวกพราหมณ์ที่เขานับถือลัทธิโบราณ เขาได้คิดวิจิตรพิสดารมากกว่าเรามาก ข้างฝ่ายพวกยิว ศาสนาเขา เขาก็ได้คิดปาฏิหาริย์พิสดารอยู่มากเหมือนกัน เช่นเรื่องโมเชสที่กล่าวมาแล้วคราวก่อน ในส่วนของเราเองข้างฝ่ายพระพุทธเจ้า ตามที่ว่า พระพุทธเจ้าของเราได้ทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ตามที่มีอยู่ในปฐมสมโพธิเป็นต้นนั้น ข้อที่ว่าแสดงปาฏิหาริย์เหล่านี้ คนที่ฟังโดยมิได้ไตร่ตรองแล้ว มักจะคิดเห็นไปเสียว่าเป็นความที่จริง เกิดจริงโดยไม่มีที่เหมือน อย่างเช่นมารผจญ ไปเข้าใจแน่นอนเสียว่าพระยามารนั้นตัวใหญ่โต มีแขนพันแขนถือศาสตราวุธครบพันมือ ขี่ช้างสำคัญชื่อคิริเมฆัล ยกพยุหเสนามารมาผจญ เพื่อจะล้างพระพุทธเจ้าของเราให้ตรัสรู้สำเร็จ ได้ตั้งนี้เป็นต้น ในขั้นต้นผู้ที่เลื่อมใสนับถือในอิทธิปาฏิหาริย์ของเทวดาตามอย่างที่กำลังมาแล้วนั้นเขาเลื่อมใสกันเช่นนี้ เป็นต้นว่าเลื่อมใสพระนารายณ์องค์เดียว ย่อมบาราบปราบพวกยักษ์ได้ตั้งพัน ถึงแม้ท้าวทศกัณฐ์ซึ่งมีหัว ๑๐ หัว มีแขน ๒๐ แขน สหัสเดชะมีหัว ๑,๐๐๐ หัว มีแขน ๒,๐๐๐ แขน พระนารายณ์ปราบได้โดยไม่ต้องอาศัยผู้ใด เช่นนี้เป็นตัวอย่าง ข้างฝ่ายท่านโบราณจารย์ซึ่งสั่งสอนพระพุทธศาสนา ครั้นจะไม่สอนโดยทางนี้ก็จะเป็นเหมือนหนึ่งว่า พระพุทธเจ้าของเราเลวกว่าพระนารายณ์ไป พระนารายณ์ปราบทศกัณฐ์ได้ ทำไมพระพุทธเจ้าจะปราบไม่ได้

พระพุทธเจ้าของเราก็ปราบพระยามารได้เหมือนกัน คำสั่งสอนของคนในสมัยนั้นก็เหมาะแก่สมัย

ครั้นต่อมาในสมัยใหม่เดินไปจนเป็นตรงกันข้าม คือสิ่งใดซึ่งเป็นปาฏิหาริย์ไม่เชื่อหมด สิ่งใดที่เป็นปาฏิหาริย์ตัดทิ้งน้ำหนักเชื่อไม่ได้ สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่พ้นวิสัยที่จะเป็นไปได้ สิ่งนี้มีควรที่จะเป็นไปได้ ครั้นเกิดความสงสัยความวิจิตรจึงไม่เชื่อว่ามีพระยามาร กลับไม่เชื่อพระบรมพุทโธวาทอีกซ้ำ ไม่เลื่อมใสพระพุทธรูปอีกซ้ำ กลับเห็นไปว่าเรื่องพระยามารยังหลอกกันได้ เรื่องพระพุทธรูปเองมีหลอกกันหรือ ข้อนี้ไม่ได้เป็นอยู่แต่ในชาวเรา ถึงฝรั่งก็มีความสงสัยในโอวาทแห่งพระเยซูโดยอาการเช่นเดียวกัน คือได้ยินถึงเรื่องเขาเล่าถึงเรื่องพระเยซู ซึ่งถูกต้องไม่ทางเขนสันซีฟไปแล้วกลับฟื้นขึ้นได้เช่นนี้ เป็นของไม่น่าเชื่อ เพราะฉะนั้นเมื่อปิดกันได้เรื่องหนึ่งแล้วคงปิดกันอีก จึงเกิดมีคนในยุโรปซึ่งอวดตัวว่ามีความรู้ดีเกินไป ร้องว่าศาสนาเป็นของพ้นสมัย เป็นของโบราณ จึงไม่ควรเชื่อ ในสมัยโบราณหลอกกันได้ เรามีความรู้มากเกินไปเสียแล้ว หลอกเราไม่ได้ เช่นบอกว่าพระเยซูเดินน้ำได้ ถ้าพระเยซูเดินได้มีมีคนยังเดินได้อยู่หรือ นี่เป็นความคิดของพวกฝรั่งพวกหนึ่ง และถึงพวกเราเองที่ออกไปเรียนเมืองนอกก็ดี หรือที่ได้สมาคมกับฝรั่งจำพวกนี้ก็ดี พลอยมีความเห็นไปในทางอวดดีเช่นนี้ก็เป็นได้ โดยเห็นว่าศาสนาเป็นของเกินสมัยเสียแล้ว ศาสนาจะใช้ในสมัยกาลแห่งโลกที่เป็นไปเดี๋ยวนี้ไม่ได้เสียแล้ว ความคิดเช่นนี้ไม่ใช่ความคิดของผู้ที่มีปัญญาภูมิชั้นสูง ผู้มีปัญญาภูมิชั้นสูงต้องเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ ต้องเป็นผู้มีสมองพอที่จะตรองดูได้ว่า สิ่งใดจะเป็นความจริง สิ่งใดจะเป็นเครื่องตกแต่งขึ้น

เปรียบเหมือนอย่างกับเราแลเห็นรูปภาพเขียนเป็นภูเขาเป็นสระน้ำ เราไม่ได้ติข้างเขียนเขาเลย่ว่าข้างเขียนโกหก ว่าข้างเขียนเขียนภูเขาเช่นนี้ ที่แท้ภูเขาใหญ่ ทำไมจึงเขียนเล็ก ที่จริงเขาไม่ได้บอกว่ามันเป็นภูเขา เขาบอกเปรียบเหมือนภูเขาต่างหาก ข้อนี้ฉันใดปาฏิหาริย์ดังในพระพุทธศาสนาครั้งมารผจญก็ฉันนั้น หากเราอดดีใจจนเข้าไป เราเชื่อความฉลาดของเราเหลือเกิน บอกว่าไม่จริง ที่แท้ไม่มีใครเขายืนยันว่าจริง เขาเปรียบต่างหาก ถ้าเราใช้ความไตร่ตรองสักนิดเดียว คงจะแลเห็นได้ว่าปาฏิหาริย์ทั้งปวงย่อมเป็นของเปรียบเทียบ เช่นเรื่องที่เขาวาพระเยซู แม้ได้ถูกตรึงไม้กางเขนจนสิ้นชีพแล้ว ยังกลับฟื้นได้กลับมาแสดงโอวาทให้แก่อัครสาวกได้ เช่นนี้เขาหมายความว่าอะไร เขาหมายความว่าถึงแม้พระเยซูตัวว่างหายตายไปแล้ว ศาสนาคำสั่งสอนของพระเยซูยังไม่ตาย ศาสนาคำสอนของพระเยซูซึ่งต้องสงบไปเพื่อกลัวอำนาจของอุปราชเมืองโรม ครั้นเมื่อพระเยซูสิ้นชีพไปแล้ว อุปราชนึกว่าสิ้นฝีมือไปแล้วไม่ต้องปราบต่อไป ศาสนาพระเยซูกลับฟื้นขึ้นมาใหม่ นี่แหละคือตัวพระเยซูฟื้นขึ้นมาใหม่ เป็นคำเปรียบเทียบดังนี้

ส่วนเรื่องที่เล่าว่าพระพุทธเจ้าของเรา เมื่อตรัสรู้มีมารผจญถึง ๒ คราว คราวแรกผจญโดยความล่อลวง คือพระยามารได้แต่งลูกสาวมาล่อลวงแล้ว เมื่อเห็นว่าลูกสาวล่อลวงไม่สำเร็จ พระยามารจึงได้ยกพยุหเสนาพร้อมด้วยคัสตราวุธมาเพื่อผจญพระพุทธเจ้าของเราทั้งสองอย่างนี้ถ้าผู้มีสติปัญญาไตร่ตรองแล้ว คงจะแลเห็นว่า ครั้งแรกเมื่อพระพุทธเจ้ากำลังจะทรงเพ่งเล็งหาหนทางที่ดี ยังมีพระหฤทัยห่วงใยในสิ่งซึ่งพระองค์ได้สละมาแล้ว ห่วงใยในกามคุณารมณ์ ซึ่ง

พระองค์ได้เสวยมาแล้วแต่เมื่อก่อนเสด็จออกมหาภิเนษกรรม เหล่านี้คือธิดาพระยามารโดยคำเปรียบเทียบ สิ่งเหล่านี้มิใช่จะเป็นตัวเป็นตนเดินมาภายนอกก็หาไม่ได้ สิ่งเหล่านี้ย่อมได้บังเกิดขึ้นในดวงพระหฤทัยของพระพุทธเจ้า ทำให้เป็นห่วงเป็นใยในสิ่งที่ได้เคยรู้มาแล้วว่าสนุกสบาย เหมือนเราทั้งหลายนอนหลับฝันแลเห็นเป็นคนหรือสัตว์หรือสิ่งของเหมือนหนึ่งมาตั้งอยู่ต่อหน้า เราแลเห็นได้ถนัดเกือบจะเอามือจับได้ ดังนั้นฉันใดที่ว่าเป็นธิดาพระยามารคือความฝันเห็นของพระพุทธเจ้าของเราซึ่งเกือบจะเอามือแตะได้จับได้เป็นเนื้อเป็นตัว นับว่าเป็นคำเปรียบเทียบชั้นหนึ่งฉันนั้น ส่วนข้อที่ว่าพระยามารยกเสนามาโตใหญ่เพื่อผจญนั้น คืออะไร ข้อนี้คือความเป็นใหญ่ ความมีอำนาจ ความมุ่งเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ซึ่งพระพุทธบิดาได้สั่งสอนอบรมพระพุทธเจ้าให้ฝึกเสมอตั้งแต่พระชนมายุยังเยาว์ตลอดมา ให้รู้สึกความปราชัยเป็นใหญ่เป็นเจ้า ข้อนี้เป็นข้อที่ทั้งยากที่สุด แม้ได้ทรงตัดสิ่งอื่น ๆ อันเป็นกามคุณารมณ์ทั้งหลาย ที่เรียกว่าทรงชำนาญธิดาพระยามารแล้ว ยังคงเหลือแต่พระยามารเองซึ่งยากที่จะชำนาญได้ เหตุที่มีแขนตั้งพันแขนมีเสนาพลใหญ่โตมากมาย กล่าวคือความมักใหญ่อยากเป็นใหญ่ ซึ่งมีอยู่ในใจเราทุกคนไม่ว่าผู้ใหญ่หรือผู้น้อย ผู้น้อยก็ต้องการสูงขึ้นไปตามลำดับ ผู้ใหญ่ก็ต้องการดำรงอำนาจของตัวเอง เป็นของที่ตัดยากกว่าสิ่งอื่น ๆ หมด คนเราย่อมตัดกามคุณารมณ์ทั้งหลาย ย่อมสละแม้ลูกเมียและทรัพย์สมบัติเพื่อแสวงอำนาจ เพื่อสงวนไว้ซึ่งความเป็นใหญ่ ความสรรเสริญความดีความนิยม เพราะฉะนั้นข้อนี้เป็นข้อตัดยากเปรียบเหมือนกับมารที่มีแขนตั้งพันแขน ซึ่งมีพยุหเสนานับด้วยแสนยากที่จะชำนาญได้

แต่พระพุทธองค์ของเราตั้งพระทัยมั่นแล้วว่า สมบัติบรมจักรคือ
 การเป็นจักรพรรดิ การเป็นใหญ่ในโลก เป็นผู้ปกครองเหนือคนทั้งหลาย
 มีอำนาจเหนือคนทั้งหลาย แม้เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาเพียงใด ก็ไม่เท่า
 พุทธภูมิ ถึงแม้จะเป็นของซึ่งทำให้ถึงความพอพระทัยของพระองค์
 ก็ไม่เป็นประโยชน์ใหญ่ยิ่งเท่าพุทธภูมิ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่โลก ไม่เป็น
 ประโยชน์แต่โดยเฉพาะพระองค์เท่านั้น ทั้งเป็นประโยชน์แก่พระญาติวงศ์
 แก่บรรดามิตรสหายของพระองค์ และบรรดาเวไนยสัตว์ ไม่เฉพาะแต่
 ในประเทศของพระองค์ ย่อมแผ่ไปทั่วทั้งโลกไม่ว่าที่ไหน แดนพระเจ้า
 จักรพรรดิยังมีมหาสมุทรเป็นที่ขีดคั่น แดนแห่งพระพุทธเจ้าคือพุทธภูมิ
 หาสิ่งใดขีดคั่นมิได้ มหาสมุทรอันใดที่จะเป็นเขตมิได้ ย่อมแผ่ไพศาล
 ข้ามสมุทรรอบจักรวาลออกไป ย่อมแผ่ไพศาลขึ้นไปจนถึงสวรรค์ชั้น
 ฟ้าถึงแดนมหาพรหม ข้างล่างจนถึงบาดาลใหญ่ยิ่งกว่าแดนของจักรพรรดิ
 พระพุทธเจ้าของเราทอดพระเนตรเห็นเช่นนั้นแล้วยอมทำให้บังเกิดกำลัง
 จึงมีเรื่องราวว่า มีเทพเสนาเตรียมมาพร้อมที่จะต่อสู้พระยามาร แต่
 พระองค์ขานะพระยามารได้ ไม่ใช่ด้วยศาสตราวุธ ไม่ใช่ด้วยอาศัยกเทวดา
 ไม่ใช่ด้วยอาศัยมนุษย์ พระพุทธเจ้าทรงอาศัยกำลังและอาวุธสำคัญ
 ยิ่งกว่าของเหล่านี้ทั้งหมด ทรงอาศัยมนคือดวงใจ การมักใหญ่ใฝ่สูง
 ไม่มีอยู่ในพระทัยพระองค์แล้ว เมื่อนั้นเป็นเวลาซึ่งพระองค์ได้ขานะ
 พระยามาร เมื่อยามนั้นได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า แลเห็นหนทางอัน
 ต้องแท้ รู้สึกแน่นอนว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์ เช่นนี้นับว่าเป็นผู้ที่ขานะ
 อันประเสริฐเสียยิ่งกว่าบรรดาเจ้าแผ่นดินหรือมหากษัตริย์ที่ได้ขานะ
 ศัตรูไม่ว่าชาติไหน พระองค์เป็นผู้ขานะโดยไม่ได้อาศัยการปราบปราม

ด้วยศัสตราวุธ พระองค์ชำนะโลกโดยปราบพระองค์เอง พระองค์ชำนะโลกโดยทรมานพระองค์เองนั้นแล

ข้อนี้เป็นข้อที่เราทั้งหลาย ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนควรรู้สึกไว้ สิ่งใดซึ่งพระพุทธรเจ้าของเราได้แสดงเป็นตัวอย่างแล้ว เราทั้งหลายผู้เหมือนหนึ่งเป็นข้าที่จงรักภักดี เราเหมือนหนึ่งเป็นผู้ที่รักท่านแล้ว ควรที่จะพยายามทำตามข้อที่นึกเสียว่าเราไม่ใช่พระพุทธรเจ้า เราไม่ใช่พระอรหันต์ เราจะทำตามได้หรือ เช่นนี้เป็นข้อที่นึกไม่ถูก คนเราทุกคนแม้มีความตั้งใจดีอยู่แล้ว คงจะต้องเป็นประโยชน์ทั้งนั้น ธรรมชาติสมควรที่เราจะขึ้นปรูดเดียวให้ถึงขั้นบนได้หรือไม่ได้ ไม่มีใครขึ้นได้ปรูดเดียวถึงขั้นบน แต่ครั้นเรารู้ว่าเราขึ้นกระไดปรูดเดียวถึงขั้นบนไม่ได้ เราจะไต่ขึ้นไปเสียเลยเมื่อไรเราจะถึงยอด เราต้องเอาตีนก้าวขึ้นไปขั้นล่างก่อน มีกำลังพอก็ก้าวขึ้นไปอีกขั้น ถ้ายังมีกำลังเหลือก็ก้าวอีก ไปถึงแค่นั้นก็แค่นั้น ดีกว่าไม่ก้าวเสียเลย พระพุทธรเจ้าของเราชำนะสิ่งชั่วสิ่งร้าย อันมีอยู่ในดวงจิตของคนเราเป็นปรกตินั้น ด้วยการทรมานพระทัยของพระองค์มาแล้ว ทำตัวอย่างให้แก่เราทั้งหลายแล้ว เราทั้งหลายควรพยายามด้วยอาการเดียวกัน ควรพยายามทรมานใจของเราให้อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของตัวเรา ไม่ควรให้ดวงใจพาตัวเราไปตามชอบใจให้ลุล่วงไปในที่ต่าง ๆ ในขั้นต้นการทรมานใจเป็นของยาก ถึงแม้จะทำไปไม่สำเร็จเมื่อได้พยายามแล้ว ดีกว่าที่จะยอมแพ้ย่อมสละละเสียว่าเราอย่างไร ๆ ก็ทำไม่ได้ ความพยายามลองดูเป็นของสำคัญ หรือถ้าจะว่าไปแล้ว เป็นหัวใจของศาสนาทั้งปวง ต้องเริ่มด้วยพยายาม ต้องทำใจเราว่า เราจะตั้งใจประพฤติ ตั้งใจตัดความชั่วซึ่งมีอยู่ในหัวใจเราโดยปรกติ ข้อนี้

เป็นข้อสำคัญยิ่งกว่าอย่างอื่น ถึงแม้จะถือศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ หรือจะถือตามภิกขุปาติโมกข์ทั้งหมด ถ้าใจไม่ตั้งอยู่แล้วจะมีประโยชน์อะไร หาประโยชน์มิได้เลย ถ้าแม้ใจเราตั้งจริงแล้ว ถึงแม้ศีลใน ๕ องค์ เราถือได้หนึ่งก็ยังดี แต่ขอให้ถือด้วยจริงใจ ขอให้ใจตั้งมั่นว่าจะถือศีล องค์นี้ ไม่มีที่บกพร่อง ดีเสียกว่าผู้ที่ออกปากว่า ถือศีล ๘ ศีล ๑๐ โดยไม่จริง

ความเห็นอันนี้ ไม่ใช่เป็นความเห็นของข้าพเจ้าผู้เดียว ย่อมเป็นความเห็นของบรรดาผู้ที่ได้ไตร่ตรองในธรรมปฏิบัติทั่วไป ย่อมเป็นความเห็นของพระสงฆ์ของเรา หรือของบาทหลวงเหมือนกันหมด แต่หากบางคนจะได้พูดออกมาเช่นนี้หรือไม่ได้พูด ผิดกันเท่านั้น บางคนรู้สึกอยู่แล้วแต่ในใจ หาได้ออกปากมาไม่ ข้าพเจ้าพูดกับท่านทั้งหลาย ซึ่งเป็นเพื่อนเสื่อป่าและเพื่อนทหารด้วยกันอย่างฉันชอบพอกัน พูดโดยหวังดีต่อท่านทั้งหลาย ไม่ใช่จะบังคับข่มขี้น้ำใจ ท่านทั้งหลาย จงเก็บเอาไปตรึกตรองดู ลองทรมานใจดูบ้าง ตั้งใจเสียว่า ข้อนั้นข้อนี้จะลองปฏิบัติดูให้มันคง เราจะได้หรือไม่ได้ ถ้าในครั้งแรกไม่ได้ ลองใหม่ ข้อนี้ลำบากลองอีกข้อหนึ่ง แต่ไม่ใช่ลองจิม ๆ ดูเห็นยากแล้วก็ทิ้ง ควรพยายามข้อหนึ่ง ๓ ครั้ง ๔ ครั้งให้แลเห็นได้ ถ้าท่านทั้งหลาย ใช้ความพยายามจริง ๆ ในไม่ช้าคงจะได้แลเห็นประโยชน์ ไม่มากก็น้อย ในไม่ช้าคงจะได้รับความบันเทิงใจ รู้สึกว่าถึงอย่างไร ๆ ชั่วดีเราก็ได้ พยายามยกตนของเราเอง ก้าวขึ้นเหยียบกระไดขั้นต้น อันจะนำเราไปสู่หนทางสวรรค์

กัณฑ์ที่ ๗

ศาสนาเป็นของสำหรับชาติ

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๗)

ตามถ้อยคำที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาในกัณฑ์ก่อน บางทีผู้ได้ฟังแล้วจะสำคัญไปว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่มีความคิดแผลงจากครูบาอาจารย์ ในการที่ไม่เชื่อปาฏิหาริย์ แต่อันที่จริงถ้าท่านทั้งหลายสังเกตสักหน่อยแล้วจะแลเห็นได้ว่าตามความจริงข้าพเจ้าไม่ได้กล่าวว่าปาฏิหาริย์ไม่มี ที่ข้าพเจ้ากล่าวนั้นคือกล่าวว่าปาฏิหาริย์ย่อมมีสาเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นไปโดยธรรมชาติของโลก แต่หากไม่ได้ไตร่ตรองหรือตรวจตราพบเหตุ เราไม่รู้ว่าเป็นเหตุอย่างไร แลเห็นแต่ผลที่เดียวเท่านั้น ต่างว่าถ้าอยู่ดี ๆ เราจะแลเห็นคว้นขึ้นมาแล้วไม่มีไฟ คว้นอันนั้นคงเป็นของอัศจรรย์ นี่แหละปาฏิหาริย์เปรียบฉันใด คว้นในที่นี้ก็เปรียบฉันนั้นเหมือนกัน ถ้าคนเรามีความสามารถค้นให้ลึกลงไป คงได้ทราบสาเหตุแห่งปาฏิหาริย์ แต่คนเราไม่ใช่เทวดา ความรู้ของเราถึงจะมีมากปานใด ถึงผู้ที่เป็นนักปราชญ์จะเรียนจากชาติใดภาษาใดก็ตาม ในเวลานี้ย่อมมีที่ขีดชั้นแห่งความรู้ ถ้าไม่มีที่ขีดชั้นแห่งความรู้และเราอาจจะรู้ได้ไม่มีที่สุด เช่นนั้นแล้ว เราทุกคนคงเป็นพระพุทธรูปเจ้าเสียหมดแล้ว คงรู้เท่าพระพุทธรูปเจ้าเสียหมดแล้ว นี่เราไม่รู้เท่าพระพุทธรูปเจ้า แม้ในธรรมเราก็รู้ไม่เท่ากันทั้งหมดเสียแล้ว สิ่งที่มีในโลกที่เราเคยเห็นและเคยได้ยินเขากล่าวถึงก็มีเป็นอันมากขึ้นทุกวัน แต่อย่างนั้นยังมีของใหม่ผุดผ่องมาปรากฏขึ้นแก่ตาทุกวัน จึงแลเห็นได้แล้วว่า สิ่งทั้งปวงบรรดาที่มีอยู่ในโลก ใคร ๆ จะเห็นหรือจะทราบถึงทั้งหมดหาไม่ได้ เพราะฉะนั้นปาฏิหาริย์

ทั้งปวงซึ่งเป็นผลแลเห็นได้แล้ว เหตุจะเป็นอย่างไรไม่รู้ก็มีมาก เพราะฉะนั้นที่จะตัดความเสียที่เดียวว่า ปาฏิหาริย์ไม่มีนั้นไม่ถูก แม้แต่พระพุทธองค์ก็ยังทรงยอมว่าปาฏิหาริย์อาจจะมีได้

ข้อที่ว่าปาฏิหาริย์อาจจะมีได้เช่นนี้ คือแปลว่า อาจจะมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเกิดขึ้น โดยคนเราอธิบายไม่ได้ด้วยวิทยาศาสตร์ คือไม่มีอยู่ในตำรับตำราซึ่งนักปราชญ์โบราณได้สอนมา หรือนักปราชญ์ใหม่จะค้นพบเป็นของที่อัศจรรย์แปลกกว่าที่เป็นไปตามธรรมดาโดยมาก ไม่ต้องพูดให้ไกลลึกซึ่งเลย ตัวข้าพเจ้าเองและท่านบางคนที่นั่งอยู่ที่นี้ได้เห็นประจักษ์อยู่แก่ตา นั่งอยู่ดี ๆ ก็ได้แลเห็นพระปฐมเจดีย์สว่าง และเห็นรัศมีรุ่งโรจน์คล้ายกับเอาไฟฟ้าไปส่อง เมื่อตาแลเห็นแล้วเช่นนี้จะมิให้เชื่อหรือ แต่อะไรเล่าทำให้พระปฐมเจดีย์ทั้งองค์สว่างได้เช่นนั้น อะไรจะทำให้สว่างจนถึงกับแลเห็นได้ไกล ไม่ใช่แต่ทิศเดียว เห็นได้ทั้ง ๔ ทิศ ได้มีผู้ทดลองทั้งใช้ไฟฉายทั้งใช้ดอกไม้เพลิงทุกประการ ไม่ได้ปรากฏว่าผู้ใดทำแสงสว่างอันนั้นให้เสมอเหมือนเมื่อครั้งข้าพเจ้าและผู้อื่นเห็นด้วยกันหลายคน ถ้าจะว่าข้าพเจ้าเผลอสติหรืองันไป ก็มีไว้ว่าตัวข้าพเจ้าเห็นคนเดียว มีคนเห็นด้วยกันนับด้วยร้อยเช่นนี้ นับว่าเป็นปาฏิหาริย์โดยแท้ซึ่งแลเห็นได้

ส่วนของผู้อื่นเขาก็น่าจะได้เคยพบเห็นเหมือนกัน เราไม่ควรจะตัดความเสียหมดว่าปาฏิหาริย์นั้นไม่มี ปาฏิหาริย์ย่อมมีได้ เป็นของซึ่งทำให้เราทั้งหลายรู้สึกความอัศจรรย์ หรือรวบรวมความว่าเราทำให้เหมือนเช่นนั้นไม่ได้แล้ว ก็เป็นของประหลาดอยู่ ท่านโบราณจารย์ที่สอนศาสนาเห็นว่า ของประหลาดเช่นนี้ย่อมเป็นเครื่องทำให้ใจคน

เด่นมาก มีเครื่องอัศจรรย์ขึ้นเช่นนี้ แม้ชี้ให้แลเห็นแล้ว ทำให้เราใจเด่น ทำให้เราตกใจ ทำให้เราอีกเหิมใจว่าเริง หรือมีอาการอื่น ๆ แล้วแต่ใจของคนผู้นั้น เช่นเมื่อครั้งแลเห็นพระปฐมเจดีย์ปาฏิหาริย์ งามกันแล้ว ความคิดความรู้สึกผิดกันทุกคน แต่คงย่อมเหมือนกันหมดอยู่อย่างหนึ่ง คือตกตะลึงขนลุกขนพองทั้งนั้น ท่านโบราณจารย์ชอบเอาเครื่องตกตะลึงเหล่านี้ มาประดับเข้ากับศาสนาของตนผู้ที่นับถือ อย่างเช่น ข้าพเจ้าได้อธิบายครั้งก่อน

การใช้ยกข้อปาฏิหาริย์ของศาสนาเป็นข้อยั่วใจคนให้บังเกิดความเลื่อมใสศรัทธา นับว่าเป็นวิสัยของผู้สอน ไม่ว่าในศาสนาใด ทั้งนี้ เป็นความจำเป็นเพื่อจูงใจผู้ที่มีความคิดไม่ลึกซึ่งไม่มีปัญญาพอที่จะเล็งเห็นธรรมอย่างสูง ๆ สำหรับบุคคลชนิดนี้จำเป็นต้องหาอะไรล่อใจให้บังเกิดความตื่นเต้นเสียก่อน แล้วจึงจะสอนให้เข้าใจในทางธรรมะได้ นี่เป็นวิธีเพาะศรัทธาซึ่งผู้สอนศาสนาต้องใช้อยู่แม้จนทุกวันนี้ ข้อควรสังเกตมีอยู่อย่างหนึ่งคือ ถึงลัทธิจะผิดแผกแปลกกันอยู่บ้างในบางอย่างก็ตาม แต่ความมุ่งหมายของผู้สอนศาสนาย่อมจะมีอยู่เหมือนกัน คือตั้งใจประกาศศาสนาธรรม ซึ่งศาสนาของตน ๆ ได้สอนไว้แล้วด้วยความหวังประโยชน์แก่ชนหมู่มากนั่นเอง

การประกาศศาสนาซึ่งมีลัทธิต่างกัน เป็นธรรมดาย่อมจะต้องมีการแก่งแย่งแข่งขันกัน และในการแก่งแย่งแข่งขันกันเช่นนั้น ข้อที่มักจะพยายามกระทำกันก่อนอื่น คือต้องแคะไค้หาข้อบกพร่องในศาสนาอันเป็นคู่แข่งขัน ในการแข่งขันและแคะไค้เช่นนี้ มีข้อควรสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง กล่าวคือผู้ที่มีลัทธิดีด้วยกัน ศาสนาดีด้วยกัน จึงจะติกัน

เปรียบเหมือนมิสชันนารีคริสตังพูดจาแคะไค้พระพุทธรูปศาสนานั้น ด้วยเหตุใด เพราะเขารู้สึกอยู่ว่าดีเหมือนกัน ถ้าเขาไม่พูดจาแคะไค้เราแล้ว คนอาจจะเลื่อมใสของเรามากเกินไป ที่ศาสนาของแขกดำ ศาสนาของ พวกที่เอาคนมาฆ่าบูชายัญและกินเนื้อมนุษย์เป็นต้น พวกมิสชันนารี ถึงแม้จะพูดติเตียนก็ไม่สู้เอาใจใส่มากเท่าพระพุทธรูปศาสนา ตั้งแต่ไหน มาแล้วต้องพยายามแคะไค้เพื่อให้พุทธรูปศาสนานั้นเสื่อมเสีย ในชั้นต้น เมื่อชาวยุโรปยังไม่รู้จักพุทธรูปศาสนา รู้จักแต่ศาสนาอะหะหมัด ถึงกับ ได้ลงในหนังสือคัมภีร์ของเขาในคำอ้อนวอนพระเจ้าว่า “ขอพระเจ้าผู้ทรง พระกรุณาจงได้โปรดให้ข้าพเจ้าทั้งหลายรอดพ้นจากมาร จากผู้ร้าย และจากอ้ายแขกอะหะหมัด” มาตอนหลังมีข้อความเพิ่มเติมว่า “อ้ายแขก อะหะหมัดและบรรดามิถนาที่ชั่วทั้งหลาย มีพวกถือศาสนาพระพุทธรูป เป็นอาทิ”

ข้อที่เขายกขึ้นแคะไค้พระศาสนาของเราอยู่อย่างหนึ่ง คือเขาว่า พระพุทธรูปศาสนาดีทุกอย่าง เสียแต่เป็นศาสนาที่สอนไม่ให้คนทำอะไร เป็นศาสนาสำหรับคนเกียจคร้าน ข้อนี้แปลว่าอะไร แปลว่าเขาเห็นว่า ศาสนาของเราทั้งหลายชี้หนทางให้มุ่งนิพพาน นิพพานคืออะไร คือความสงบ ความสุญ ความไม่มีอะไร เพราะฉะนั้นเขาจึงว่า ศาสนาพระพุทธรูป ดีทุกอย่างเสียอย่างเดียวแต่ว่า ความมุ่งหมายเป็นที่ตั้งนั้น คือให้สุญ ให้อยู่นิ่ง ๆ มิให้ทำอะไร ถ้าแม้ว่าเราไม่มีธรรมสิ่งอื่นนอกจากบอกว่า คนทุกคนเกิดมาต้องมุ่งหมายพระนิพพานเป็นที่ตั้งเช่นนี้แล้ว คำที่เขา พูดว่ามุ่งแต่จะให้สุญ ให้ตาย ให้ดับไป ไม่มีมุ่งเดินไปข้างหน้าบ้างเลย ก็จะนับว่าเป็นถ้อยคำอันถูกต้องอยู่ แต่ศาสนาของเราจะถือแคบอย่าง

นั้นหรือ พระพุทธวจนะมีแต่ให้เรามุ่งหมายนิพพานเช่นนั้นหรือ ถ้าเช่นนั้นแล้ว ตั้งแต่พระพุทธเจ้าเสด็จสู่พระปรินิพพานมาก็ ๒,๐๐๐ ปี กว่าแล้ว คนทำไมยังคงนับถือพระองค์อยู่ได้ ก็ไม่ใช่เพราะธรรมของ พระองค์กว้างขวางพอที่จะให้มนุษย์นับถือได้หรือ นี่ก็เป็นพยานปรากฏ อยู่เอง ไม่จำเป็นจะต้องหาสิ่งอื่น

อีกประการหนึ่ง ความมุ่งหมายของศาสนาทุกศาสนาคืออะไร คือต้องการความสงบ ต้องการความสัตย์ ต้องการพ้นจากทุกข์มิใช่หรือ ศาสนาพราหมณ์ พวกฤๅษีอุตส่าห์ทรมานตัวทรมานใจเข้าฌาน หรือ ที่สุดยอมสละชีวิตเพื่อมุ่งอะไร เพื่อมุ่งไปสู่พรหมโลก เพื่อมุ่งได้ไปเกิด เป็นพรหม ซึ่งเรียกกันตามภาษาสามัญของเราว่า “เป็นพรหมลูกฟัก” ไปนอนกลิ้งอ้าปากอยู่ ตื่นก็ไม่มีมือก็ไม่มี ในที่สุดต้องการอะไรบำเพ็ญ ให้มากพอแล้วได้เข้าร่วมอยู่ในพระปรพพรหม คือพระเป็นเจ้าสูงสุดใน ชั้นพรหมโลก ศาสนาคริสต์เองสอนอย่างไร สอนให้บุคคลลุกขึ้นเดิน ขวนขวายเที่ยวหาประโยชน์อย่างนั้นหรือ คำพระเยซูเองมีปรากฏอยู่แล้ว ข้าพเจ้าจะอ่านให้ท่านฟัง

“ดูธรรมาสารทั้งหลาย ท่านจงอย่านึกถึงชีวิตของท่าน อย่านึกถึง อาหารที่จะบริโภค และอย่านึกถึงน้ำที่จะดื่ม อีกประการหนึ่ง อย่านึกถึง ร่างกายหรือเครื่องนุ่งห่ม ชีวิตนั้นดีกว่ารักษาหาอยู่แล้ว และร่างกาย ของเราเองดีกว่าเครื่องนุ่งห่มอยู่แล้วมิใช่หรือ จงแลดูนกทั้งปวงบนอากาศ มันจะได้หว่านพืชพันธุ์ก็หามิได้ มันจะได้เกี่ยวข้าวเก็บข้าวเข้ายุ้งฉาง ก็หามิได้ แต่พระบิดาของเราทั้งหลายซึ่งเสด็จอยู่บนสวรรค์ ท่านก็ ย่อมบำรุงเลี้ยงให้มันมีชีวิตอยู่ ก็ท่านทั้งหลายจะดีกว่าสัตว์นั้น ๆ หรือ

ส่วนเครื่องนุ่งห่ม จงแลดูดอกไม้ที่ในกลางทุ่ง ซึ่งมันเกิดขึ้นอย่างไร มันจะต้องทำงานก็หาไม่ได้ มันจะต้องปั่นฝ้ายก็หาไม่ได้ แต่เราก็ก้าวแก้ ท่านทั้งหลาย ถึงแม้โซโลมอนซึ่งมีศักดานุภาพใหญ่ยิ่ง จะสูดดอกไม้ในทุ่งนั้นก็หาไม่ได้ ก็ถ้าแม้พระเป็นเจ้าทรงพอพระหฤทัยที่จะตกแต่งต้นหญ้าในทุ่งซึ่งยังเป็นอยู่ในวันนี้และวันรุ่งขึ้นก็จะล้มตายไปในนั้นไซ้ พระเป็นเจ้าจะไม่ทรงกรุณาแก่เราทั้งหลายผู้เป็นข้าของท่านเช่นเดียวกัน หรือ เหตุดังนี้ท่านทั้งหลายจงอย่าได้นึกได้ฝันมัวพะวงว่าเราจะกินอะไรหนอ เราจะดื่มอะไรหนอ เราจะหาเสื้อผ้าอะไรหนอ พระบิดาของเราทั้งหลายซึ่งอยู่บนสวรรค์ย่อมทรงทราบอยู่แล้วว่า เราทั้งหลายมีความปรารถนาสิ่งไร เหตุฉะนี้ ดูกรท่านทั้งหลาย จงปรารถนาภูมิสวรรค์และธรรมปฏิบัติ คงจะได้สิ่งทั้งปวงสมปรารถนา”

ถ้าผู้ที่จะถือพระเยซู ประพฤติตามคำสั่งสอนซึ่งข้าพเจ้าอ่านมาแล้วนี่จะเป็นอย่างไรบ้าง ประพฤติอย่าให้แตกต่างจากนั้น เขาก็ไม่หาทำงานก็ไม่ทำ ผ่าก็ไม่หานุ่งห่ม มินอนเปลือยกายอยู่ในบ้านและนอนอดสูตตายหรือ หรือจะยอมนอนไต่ต้นไม้ ให้ลูกไม้ตกลงในปาก ใครอยากจะทำอย่างนั้นบ้าง ลองนอนอยู่บ้านเฉย ๆ ดูทีว่าจะมีเทวดาเอาอาหารมาให้กินหรือไม่ เท่านั้นก็แลเห็นว่าไม่ได้ตั้งใจให้ถือเช่นนั้น เป็นคำเปรียบเทียบกับที่จะให้ประพฤติดีที่สุด ถึงแม้จะประกอบกิจการอย่างไรอย่าโลภให้เกินไป ก็ข้อนี้ไม่ตรงกับคำที่พระพุทธรเจ้ารับสั่งหรือ

ใจความของศาสนาคำสั่งสอนสำคัญของพระพุทธรเจ้าซึ่งเราทั้งหลายควรจะจำใส่ใจไว้คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำทั้งสองอย่างคือทำดีทำชั่วจึงจะได้ผล ถ้าไม่ทำอะไรก็ไม่ได้อะไรทั้งสองอย่าง เพราะ

ฉะนั้นที่เขาว่าศาสนาพระพุทธเป็นศาสนาหนึ่ง ถูกหรือไม่ถูก ผู้ที่พูดเช่นนั้นเป็นผู้ที่ไม่ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาจริง และฝรังเขาพูดเช่นนั้นโดยสำหรับจะให้แลเห็นว่าศาสนาของเรามีที่บกพร่อง ฝ่ายไทยเราซึ่งได้ฟังคำพูดเช่นนั้นมา ก็ยังตอบเขาไม่ได้ เพราะเหตุใด ไทยเราที่จะไปรับคำนี้มา ที่จะได้ฟังคำติเตียนอันนี้มา มักเป็นนักเรียนที่ได้ไปเรียนในยุโรป ซึ่งไม่ได้รู้ศาสนาของตัวเองเสียก่อน ได้ยินเช่นนั้นครั้นจะเถียงมูมมามไป ถ้าเขาเอาหนังสืออะไรมาแบกก็จะเสียที่ นั้นจำพวกหนึ่งอีกจำพวกหนึ่งเป็นพวกซึ่งมีความรู้วิชามาก มีธุระมากงานการเต็มมือไม่มีเวลาที่จะถือศาสนา และใช่แต่เท่านั้น ฝรังเขาเป็นคริสตัง ฝรังเขาศิวิไลซ์ เพราะฉะนั้นคริสตังเป็นศาสนาที่ศิวิไลซ์ มีผู้คิดเช่นนั้นก็มาก แท้จริงผู้ที่คิดไปเช่นนั้น เป็นผู้ที่ไม่รู้ความจริงและยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนอยู่บ้าง

การที่ฝรังเขาถือศาสนาคริสตัง ท่านทั้งหลายเข้าใจหรือว่าเป็นเพราะเหตุใด ฝรังเขาเห็นเหมือนกัน ว่าศาสนาพระพุทธของเรามีธรรมดีเท่าของเขาทุกอย่าง หรือดีกว่าของเขาก็มี แต่ทำไมเขาถือศาสนาพระพุทธไม่ได้ เพราะศาสนาคริสตังได้ไปถึงเมืองเขาก่อนนาน ปู่ย่าตายายของเขาทั้งหลายได้ถือศาสนาคริสตังมานานแล้ว ถ้าจะเปลี่ยนมา รู้สึกว่าดูเหมือนแปลงชาติ อีกนัยหนึ่งตรงกับคำที่เขาบอกว่า ศาสนาพระพุทธนั้นบางทีจะดี แต่ไม่ใช่ศาสนาสำหรับชนผิวขาว เป็นศาสนาสำหรับชนผิวเหลืองเท่านั้น ก็เมื่อเขาเห็นว่าศาสนาเกี่ยวกับผิวหนัง ไม่ได้เกี่ยวกับความเชื่อจริงเช่นนั้น คนเราผิวเหลืองเสียแล้ว ผิวเราสำหรับกับพระพุทธศาสนาถึงแม้เราจะนิยมความศิวิไลซ์ของฝรังไปถือคริสต์ศาสนา นึก

หรือว่าเขาจะนิยมนับถือเรา แท้จริงต้องเปลี่ยนผิวเสียก่อน เขาจึงจะเชื่อ เหตุฉะนั้นข้าพเจ้าเห็นว่าท่านทั้งหลายเป็นเพื่อนไทยด้วยกัน อย่างไรก็ตามเราก็ลืมผิวของเราไม่ได้ ถึงแม้เราอยากยอมก็เปลี่ยนผิวไม่ได้ เมื่อเราจะเปลี่ยนถือศาสนาคริสต์เขาก็อาจจะดูถูก เมื่อเป็นเช่นนี้ควรหรือเราจะเปลี่ยน ไม่ควรเลย พระพุทธศาสนามาถึงเมืองเราก่อน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา เราจำเป็นต้องถือด้วยความกตัญญูต่อบิดามารดาและต้นโคตรวงศ์ของเรา จำเป็นต้องถือไม่มีปัญหาอะไร

เมื่อข้าพเจ้ารู้สึกได้แน่นอน จึงได้กลับลุกขึ้นยืนแสดงเทศนาทางพุทธศาสนาแก่ท่านทั้งหลาย โดยหวังแน่ว่าบรรดาท่านทั้งปวงซึ่งเป็นคนไทย เมื่อรู้สึกแน่นอนแล้วว่า ศาสนาในสมัยนี้เป็นของที่แยกจากชาติไม่ได้ เป็นของที่ฝรั่งเขานิยมกันแน่นอนแล้ว ศาสนากับชาติไม่แตกต่างกัน ควรเชื่อว่าพวกคนขาวต้องถือศาสนาคริสต์ คนขาวไปถืออย่างอื่นเขาดูถูกฉันใด ถ้าคนผิวเหลืองอย่างเราไปถือศาสนาคริสต์ จะมีคนรักใคร่คบหลังอยู่ก็แต่พวกครูสอนศาสนา คือ มิสชันนารีเท่านั้น คนอื่นเขาดูถูกฉันนั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านทั้งหลายที่ฟังอยู่ที่นี้ ทั้งที่เป็นเพื่อนทหารและเป็นเพื่อนเสือป่า คงเห็นด้วยกับข้าพเจ้า และเมื่อต่อไปข้าพเจ้ารู้สึกว่าพูดกันเช่นนี้แล้ว คงจะไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องชักเอากิจการทางศาสนาคริสต์มาพูดให้มากเหมือนแต่ก่อน ตามที่ข้าพเจ้าได้พูดถึงศาสนาคริสต์เปรียบเทียบกับศาสนาเรามากมาย ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าท่านทั้งหลายเห็นเสียก่อนว่า แท้จริงศาสนาเราไม่ได้เลวกว่าศาสนาคริสต์เลย เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงต้องเริ่มพูดในทางนี้ก่อน ถ้าข้าพเจ้าจะขอแก่ท่านทั้งหลายว่า พุทธศาสนาเป็นของไทย เรามาชวนกันนับถือพระพุทธ

ศาสนาเถิด บางทีจะมีท่านบางคนคิดเห็นไปว่า ถ้าอย่างนั้นมิห้ามมิให้ ศิวิไลซ์หรือ ข้าพเจ้าจึงต้องอธิบายแสดงให้ปรากฏเห็นเสียก่อนว่า ศาสนา พระพุทธกับศาสนาคริสต์มีที่เทียบกันได้อย่างไร เหมือนกันเพียงใด ผิดกันเพียงใด เมื่อท่านทั้งหลายผู้มีสติปัญญาแลเห็นแล้วว่า ศาสนา พระพุทธไม่ใช่ศาสนาที่เลว เป็นศาสนาที่ดีพอสมควรที่คนศิวิไลซ์ จะถือได้เช่นนี้แล้ว ในวันนี้ข้าพเจ้าเห็นเป็นโอกาสจึงได้ขยายข้อซึ่งมี อยู่ในใจนานมาแล้ว คือข้อที่ว่าศาสนานั้นเป็นของสำหรับชาติแท้ ๆ

ขอกล่าวซ้ำอีกว่า ถึงแม้คนเราจะคงถือพระพุทธศาสนาอยู่ ก็ไม่ศิวิไลซ์น้อยลงไป ถึงแม้จะแปลงไปเข้ารีต ถือศาสนาคริสต์ก็ไม่ ศิวิไลซ์มากขึ้น ผู้ที่แปลงศาสนา คนเขาถูกยิงเสียกว่าผู้ที่แปลงชาติ เพราะเขาย่อมเห็นว่าสิ่งที่นับถือเลื่อมใสกันมาตลอดครั้งปฐาตายายตั้งแต่ เด็กมาแล้ว เป็นของสำคัญอันหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คนนั้นมีความสัตย์ มีความมั่นคงในใจหรือไม่ เมื่อมาแปลงชาติศาสนาได้แล้ว เป็นแลเห็น ได้ทันทีว่าเป็นคนไม่มั่นคง อยู่ว่าแต่อะไรเลย ศาสนาที่ใครทั้งโลกเขานับถือว่าเป็นของสำคัญที่สุด เขายังแปลงได้ตามความพอใจ หรือเพื่อ สะดวกแก่ตัวของเขา นับประสาอะไรกับความสัตย์ นับประสาอะไร กับความประพฤติ ของสำคัญเช่นศาสนาแปลงได้เพื่อความสะดวกแล้ว ความสัตย์อาจจะทิ้งได้เพื่อความสะดวก ความซื่อตรงอาจจะทิ้งได้เพื่อความ สะดวกเหมือนกัน เหตุฉะนั้นผู้แปลงศาสนา ถึงแม้จะไม่เป็นผู้พึง เกลียดซึ่งแห่งคนทั่วไป ก็ย่อมเป็นผู้ที่เขาสามารถจะเชื่อได้น้อย เพราะเหตุ ฉะนั้นเป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทย จะต้องมั่นอยู่ในศาสนา พระพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา

แต่การที่จะถือจริง ๆ โดยไม่รู้ ก็ย่อมจะหาความมั่นคงยาก
เปรียบเหมือนปลุกเรือนบนที่เลนซึ่งมีแต่จะทรุดไปทุกที ๆ เหตุฉะนั้น
ต้องมีความรู้จริงเป็นราก จึงจะปลุกเรือนมั่นคงอยู่ได้ สิ่งซึ่งจะทำความ
มั่นคงในการถือศาสนาก็มีอยู่แต่เพียงต้องรู้ว่าในศาสนานั้นมีคำสอนอย่างไร
มีข้อควรปฏิบัติได้เพียงใดบ้าง ต่อไปในวันหน้าข้าพเจ้าจะได้เริ่มกล่าวถึง
ธรรม ซึ่งข้าพเจ้าเห็นควรเราทั้งหลายซึ่งมีหน้าที่เป็นทหารเป็นเสือป่า
ควรประพฤติได้โดยไม่เสื่อมเสียหน้าที่ของเรา และหวังใจว่าคงจะเป็น
ประโยชน์แก่ท่านทั้งหลายโดยทั่วกัน

กัณฑ์ที่ ๘

ประวัติการแห่งพระพุทธศาสนา

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๓)

บรรดาศาสนาทั้งปวงเมื่อรวมขึ้นแล้วในชั้นต้น ก็เป็นลัทธิอันเข้าใจง่ายไม่มียากเย็นปานใด ผู้ที่เป็นศาสดาเอง จะเป็นพระพุทธเจ้าของเราก็ดี หรือจะเป็นพระเยซูก็ดี ใคร ๆ ก็ดี ความตั้งใจในการสั่งสอนย่อมจะต้องมีเหมือนกัน คือ อยากจะให้ผู้ฟังนั้นเข้าใจง่าย เพราะฉะนั้นถ้อยคำอันใดที่จะใช้ก็เลือกใช้ที่เป็นภาษาอันพูดกันอยู่โดยมากในสมัยนั้นทั้งสำนวนและโวหารคงใช้อย่างที่ใช้อยู่ในสมัยนั้น ครั้นต่อมาเมื่อท่านผู้เป็นศาสดาล่วงลับไปแล้ว จึงเกิดมีพวกสาวกซึ่งต่างคนต่างแสดงโดยโวหารอัตโนมัตติ คือความเข้าใจของตัวเอง ครั้นท่านสาวกองค์หนึ่งแสดงธรรมไปอย่างหนึ่ง ท่านอีกองค์หนึ่งแสดงไม่เหมือนกันเช่นนี้ย่อมเกิดเป็นข้อทู่เถียงกันขึ้นได้โดยไม่มีใครยอมใคร เพราะเป็นสาวกด้วยกัน จึงบังเกิดความจำเป็นที่นาน ๆ จะต้องมีการประชุมบรรดาสาวกหรือพระสงฆ์ซึ่งมีหน้าที่สอนศาสนา พุดจาหรือกันให้การสั่งสอนนั้นดำเนินไปเป็นร่องรอยอันเดียวกัน การประชุมเช่นนี้เรียกกันตามภาษาข้างโบราณว่า สังคายนา สังคายนาได้ทำมาแล้วเป็นหลายคราว ในสังคายนาต้นครั้งแรก เชื่อว่าความตกลงกันคงจะมีโดยง่าย เพราะในเวลานั้นยังคงมีสาวกอยู่มาก ซึ่งได้ฟังพระบรมพุทโธวาท ยังมีผู้ที่จำได้อยู่มาก เพราะฉะนั้นข้อใดซึ่งฝ่ายหนึ่งจำได้ อีกฝ่ายหนึ่งหลงไปก็คงเอามารวมกันเข้าได้เป็นขึ้นเป็นอัน จึงรวบรวมเป็นหนังสือขึ้นได้ที่เรียกว่า “พระบาลี”

แต่ทั้งมีพระบาลีเช่นนั้นแล้ว ยังไม่วายความทู่หมัดเถียงกันในหมู่พระสงฆ์ที่สอนศาสนาเอง เพราะเหตุว่าพระบาลีซึ่งแต่งขึ้นเมื่อครั้งสังคายนาที่หนึ่งนั้น ต่อมาภาษาดำเนินไปภาษาที่คนพูดกันก็ไม่ตรงกับภาษาที่ใช้ในสมัยกาลโน้นเสียแล้ว เพราะฉะนั้นก็เกิดมีผู้แปลภาษาเก่าๆ ต่างๆ กันขึ้นเอง คือที่เรียกว่าพระอรรถกถาจารย์ พระอรรถกถาจารย์ย่อมแปลตามความเห็นของตัวเอง อธิบายตามที่ตนคิดเห็นว่าจะเป็นอย่างไรร และเมื่ออรรถกถาจารย์มากขึ้นทุกที มีการแก่งแย่งวิวาทกันอยู่ในหมู่ผู้สอนศาสนา พระเจ้าศรีธรรมาสโกจึงต้องจัดรวบรวมทำสังคายนาอีกครั้งหนึ่ง ก็เป็นอันได้รวมทั้งพระบาลีและอรรถกถาเป็นพระไตรปิฎกอย่างที่เรารู้กันอยู่เดี๋ยวนี้ และมีสูตรต่าง ๆ สำหรับอธิบายเล่าเรื่องว่าครั้งนั้นพระพุทธองค์ทรงเทศนาด้วยธรรมข้อนั้นในตำบลนั้นแก่ผู้นั้น ดังนี้ เป็นต้น

ต่อมาแม้ในพระวินัยบัญญัติ ยังมีผู้แปลแตกต่างกันได้อยู่มาก เช่น เมื่อสังคายนาครั้งหนึ่ง พระภิกษุถึงแก่แตกกันเป็น ๒ คณะ คณะหนึ่งซึ่งเป็นคณะกลางได้เชื่อถือตามอย่างที่เราทั้งหลายเชื่อกันอยู่เดี๋ยวนี้ พระภิกษุปาติโมกข์คงอ่านเหมือนกันกับของเรา แต่มีพระขึ้นอีกจำพวกหนึ่งซึ่งเรียกว่าวัชชีบุตร วัชชีบุตรเหล่านี้มีความเห็นแตกต่างในส่วนพระวินัยบัญญัติ เป็นต้น คำว่า “วิกาล” ถือว่าควรมุ่งเอาว่า “อฏฐุคเต สุริเย” พระอาทิตย์อัสดงคตแล้วนั้นแหละเป็นเวลาวิกาล คือ ตั้งแต่ย่ำค่ำไป แต่ข้างฝ่ายนิคายกลางเห็นจะต้องถือเอาตั้งแต่เที่ยงแล้ว ตะวันบ่ายเป็นวิกาลจึงกำหนดว่าพระสงฆ์จะกินข้าวได้แต่เฉพาะตั้งแต่พระอาทิตย์อุทัยจนถึงเที่ยงเท่านั้น แต่ส่วนการลาจากวัดเป็นต้น ยังคงถือ

วิกาลตามเดิม คือ ถือพระอาทิตย์ตกแล้ว จึงห้ามไม่ให้ไปจากวัดโดยไม่ลา ฝ่ายข้างวัชชีบุตรถือว่าวิกาลต้องนับว่า เวลาพระอาทิตย์ตกทั้งสองอย่าง เพราะฉะนั้นถึงเวลาบ่ายคล้อยแล้วถึงบ่าย ๔ โมงก็ยังกินข้าวได้โดยไม่ผิด ดังนั้นยกเป็นตัวอย่าง ยังมีข้ออื่น ๆ อีกหลายข้อ ซึ่งแท้จริงไม่ใช่หน้าที่ของเราทั้งหลายที่จะต้องรู้ แต่หากถ้าใครอยากทราบต่อไป ก็พอจะชวนขวยค้นหาเองได้ แต่ในที่นี้ยกมากล่าวเพื่อให้แลเห็นว่า แท้จริงเกิดจากความเข้าใจกันคนละอย่างในเรื่องเล็กน้อยเช่นนี้ จึงเกิดมีพระแตกไปเป็น ๒ จำพวก พวกหนึ่งคือพวกวัชชีบุตรได้ขึ้นไปสั่งสอนศาสนาทางทิศเหนือและตะวันออก จึงผ่านเข้าไปในแดนทิเบตและเมืองจีน และแดนญี่ปุ่นลงมาถึงเมืองญวนเป็นต้น คงอยู่จนกาลบัดนี้ ฝ่ายพวกนิกายกลางแผ่พระศาสนาลงมาทางใต้ที่เมืองลังกา และมาในประจันตประเทศ หรือสุวรรณภูมิ กล่าวคือ เมืองนครปฐมนี้เอง ได้มาสร้างพระเจดีย์ไว้เป็นหลักพระพุทธรศาสนาในประจันตประเทศ ที่เมืองสุวรรณภูมิ ให้นามว่า พระปฐมเจดีย์

ข้างฝ่ายวัชชีบุตรเขาคงใช้บาลีเป็นภาษาสันสกฤตตามเดิม ข้างฝ่ายนิกายกลางและได้เปลี่ยนแปลงใช้บาลีเป็นภาษามครเพื่อสะดวกแก่ชาวใต้ ซึ่งโดยมากรู้ภาษามครและพูดภาษามคร เมื่อภาษาแตกต่างกันไปเช่นนี้ กลับยังมีข้อห่อเหี่ยวกันมากขึ้น เพราะบางทีข้อหนึ่งที่พูดได้แจ่มแจ้งในภาษาสันสกฤต พูดไม่ได้แจ่มแจ้งในภาษามคร ฝ่ายที่เขา คงถือบาลีสันสกฤตอยู่นั้น เขากล่าวว่าของเขาได้พระศาสนาแท้จริง ไว้ดีกว่า เขาจึงเรียกนิกายของเขาว่า มหายาน คือเป็นยานอันใหญ่ที่จะนำไปให้สำเร็จในทางพระศาสนา เขาเรียกฝ่ายนิกายกลางว่า หินยาน

เป็นยานดำ อ้างความว่าใช้ภาษามครซึ่งเป็นภาษาบ้านนอกของภาษา
สันสกฤต แต่ต่อมาต่างคนต่างเดินแยกกันไป เมื่อถึงกับใช้บาลีแตกต่างกัน
ขึ้นเช่นนี้แล้ว ไม่มีหนทางที่จะลงกันได้

ข้างพระทิเบต พระจีน พระญวน และพระญี่ปุ่น เขาใช้ภาษา
สันสกฤตอยู่แท้จริงมานาน แต่ต่อมารู้สึกว่ภาษาสันสกฤตเป็นภาษา
ที่ยาก พูดได้ลำบาก เขาจึงคิดใช้ภาษาพื้นเมืองนั้นแท้ จึงเกิดเป็น
ธรรมเนียม ชาวทิเบตสวดมนตร์ภาษาทิเบต พวกจีนสวดมนตร์ภาษาจีน
ญวนสวดภาษาญวน ญี่ปุ่นสวดภาษาญี่ปุ่น ดังเราทั้งหลายก็แลเห็น
กันอยู่แล้ว เช่น พระญวนทำกงเต็กสวดภาษาญวน แต่สันสกฤต
ของเขาหาได้ทั้งไม่ คงเขียนเป็นมนตร์ลงไว้ในกระบอก แล้วเอา
กระบอกนั้นปักไว้ ถ้าใครอยากจะได้บุญมาก ว่าแต่ภาษาพื้นเมือง
ไม่พอ จะว่าภาษาสันสกฤตก็ว่าไม่เป็น จึงเอามือไปหมุน ๆ กระบอกนั้น
ให้หันไป นับว่าได้บุญพอแล้ว นี่แหละเห็นได้ว่าในชั้นต้นจะเป็นมหายาน
ก็ดี หินยานก็ดี ความตั้งใจเหมือนกันหมด คือตั้งใจที่จะถือให้ดีที่สุด
แต่เมื่อต่อมาห่างไกลจากสมัยกาลเดิม การถือเสื่อมลงจนเหลือแต่พิธี
เป็นพื้น จนลงถึงเอามือปั่นกระบอก อย่างนี้ก็นับว่าสวดมนตร์อย่างหนึ่ง
และเดี๋ยวนี้ยิ่งไปกว่านั้น คือเอากะบอกนั้นแหละผูกไว้ที่กระแสน้ำ
ให้น้ำไหลพัดกระบอกมนตร์หมุนไปเท่านั้นก็ได้บุญ และในที่สุดมีเครื่องยนต์
ไฟฟ้าสำหรับทำให้กระบอกมนตร์นั้นหมุน เจ้าของเครื่องยนต์ก็ได้บุญด้วย

ข้อนี้เ็นกตูก็น่าหัวเราะ แต่เราจะหัวเราะก็ไม่ได้ เพราะของเร
าก็มีเหมือนกัน เราเขียนมนตร์ใส่ธงจะปักไว้ตามวัดตามบ้าน ลมพัด
ยายแก่ของเราก็อายุได้บุญ หรือเราเขียนพระบฏไว้ตามศาลา ยายแก่

ของเราก็ดำเนินได้บุญ เพราะฉะนั้นการเหล่านี้เนื่องด้วยความเชื่อผิด ความหลง และถ้าจะว่าไปแล้วบางทีพูดจะแรงไปหน่อย แต่ที่จริงความผิดตกอยู่ที่พระ คือพระควรจะรู้ว่าความประพฤตินั้นผิดด้วยพระบรมพุทโธวาท ความประพฤตินั้นเป็นของไม่ตรงกับพระบรมพุทโธวาท แต่พระไม่พูดไม่ว่า เพราะถ้าจะว่า เขาจะไม่ให้ข้าวกิน ธรรมเนียมพระจะอยู่ได้ก็โดยบิณฑบาตจากชาวบ้าน ถ้าพูดไปขุนวายเช่นนั้น เขาไม่ให้ข้าวกินก็อด เหตุนี้พระในเมืองจีน เมืองญี่ปุ่น เมืองญวน ซึ่งรัฐบาลเขาไม่ได้บำรุงพระพุทธศาสนา จึงเหลวไหลกว่าพระในเมืองเรา ซึ่งได้รับความทำนุบำรุงพอสมควร ไม่สู้จำเป็นจะต้องกลัวอดมากนัก

ส่วนในเมืองเราเป็นตัวอย่างที่แลเห็นได้เหมือนกันว่า การละทิ้งปล่อยลอย ๆ ในเรื่องถือศาสนาไม่ค่อยถือเคร่งกัน เพราะเมื่อบวชเข้าแล้วรู้สึกว่าการหากินง่าย ถึงอย่างไร ๆ เดินถือบาตรไปหน่อยเขาก็ให้ข้าวกินนอนอยู่วัดเฉย ๆ ก็ไม่อดตาย การที่จะสั่งสอนคนให้เข้าใจในศาสนาไม่เป็นความจำเป็นอันใด เพราะถึงสอนก็ได้กินไม่สอนก็ได้กิน นั่งอยู่เฉย ๆ หากินได้แล้ว ทำไมจะต้องไปนั่งสอนให้เปลืองเวลา จึงคอยแต่รับนิมนต์ไปบ้าน สวดมนตร์ “สมุพุทธะ” “อิติปิโส ภควา” ซึ่งตัวพระที่สวดเองก็ไม่เข้าใจ เทศน์ก็เลือกเอาแต่หนังสือซึ่งคนเก่า ๆ เขาแต่งไว้ เอาไปอ่าน ผู้ฟังจะเข้าใจหรือไม่เข้าใจก็ไม่รู้ แท้ที่จริงท่านทั้งหลายที่นั่งอยู่ที่นี้ได้เคยฟังเทศน์ที่พระแสดงมาหลายหน ข้าพเจ้าขอถามตามความจริง ท่านทั้งหลายเข้าใจเทศน์ของพระนั้นดีเท่าที่ข้าพเจ้าเทศน์หรือ เชื่อว่าโดยมากคงจะต้องบอกว่าไม่เข้าใจเลย เพราะเหตุใด เพราะพระไม่ได้พูดภาษาซึ่งเราทั้งหลายพูดเดี๋ยวนี้ พระพูด

ภาษาซึ่งคนไทยเราพูดเมื่อ ๗๐๐ ปีล่วงมาแล้ว ภาษาเดิมเป็นอันมาก ถึงโวหารและสำนวนวิธียกอุทาหรณ์ก็เปลี่ยนแปลง มนุษย์อื่น ๆ ในเมืองไทยทุกจำพวกเปลี่ยนภาษาของตัวมาแล้ว ยังมีพระจำพวกเดียว คงพูดภาษาที่ใช้เมื่อ ๗๐๐ ปีมาแล้ว เท่ากับไม่ได้พูดภาษาไทย ข้อนี้ จึงทำให้เกิดความเบื่อหน่าย เพราะในเมื่อคนทั้งหลายฟังพระเทศน์ รู้สึกว่าเหมือนไปนั่งฟังคนพูดภาษาฝรั่งหรือภาษาแขกซึ่งเราไม่เข้าใจเลย จะได้ผลประโยชน์อะไร หาประโยชน์ไม่ได้ ส่วนพระองค์เองเพราะความรู้ ไม่มีจริง จึงต้องเอาหนังสือที่เขาแต่งไว้เก่า ๆ มาอ่าน เพราะจะแต่ง ขึ้นใหม่ตนเองก็ไม่รู้จริง แม้มหาเปรียญของเราที่เรียนได้ประโยค ๘ ประโยค ๙ ก็รู้เท่าที่มีอยู่ที่ธรรมบทและที่ปนิ ๒ คัมภีร์เท่านั้น ความรู้ จึงไม่ได้ลึกซึ้งอันใด การเรียนหนังสือเป็นแต่อดทนว่ารู้วิยาการณ รู้ศัพท์ ส่วนเรื่องแม่ประวัติของพระศาสดาของเรา ก็ไม่ปรารณาเรียน แม้ธรรมอะไรที่อยู่นอกธรรมบทนอกที่ปนิก็ไม่ปรารณาคิดถึง ไม่ได้ พยายามอะไรทั้งหมด การเป็นอยู่เช่นนี้หลายร้อยปีมาแล้ว ในที่สุด ลืมกันเข้าทุกที แม้พระวินัยบัญญัติก็ไม่ต้องเรียน ปาติโมกข์ก็สวดกัน ไปเป็นภาษามคธไม่มีใครต้องเข้าใจ ไม่มีใครต้องพยายามรู้ว่าพระ ปาติโมกข์มีข้ออะไรบ้าง มุ่งอะไรบ้าง เมื่อทำผิดวินัยบัญญัติลงไปแล้ว มีกำหนดว่าให้ปลงอาบัติ การปลงอาบัติก็เป็นพิธีกันทั้งหมด สิบห้าวัน ก็ลงไปพร้อมกันปลงอาบัติกันเสียที ไม่ว่าข้ออะไรรวมกันเข้าไปพูด สัมพหุลาคราวเดียวปลงเสร็จหมดจนตลกก็เก้มนเอาไปล้อแล้ว คือ มันไปนั่งกับเสาบ้าง อะไรบ้าง มันพูดว่า “เถาก้วย” บ้าง อะไรบ้าง แล้วปลงอาบัติได้ เป็นที่น่าอายที่สุด

การเป็นอยู่เช่นนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรเห็นว่า ถ้าขึ้นปล่อยให้เป็นไปตามที่กล่าวแล้ว ในไม่ช้า พระศาสนาของเราจะเสื่อมทรามไม่มีทางแก้ได้ จึงทรงตั้งธรรมยุติกนิกายขึ้น ถึงใครจะว่าอย่างไรก็ตาม แต่การที่ทรงตั้งธรรมยุติกนิกายเช่นนี้นับว่าทรงทำประโยชน์ให้แก่พระพุทธศาสนาหาที่เปรียบได้โดยยาก เพราะทรงสั่งสอนให้พระสงฆ์ต้องพยายามรู้ข้อปฏิบัติที่ดีงาม อย่างน้อยให้รู้จักถือตามพระวินัยบัญญัติโดยเคร่งครัด ต้องพยายามเรียนพระธรรมวินัยด้วยความเข้าใจ เช่นนี้นับว่าเป็นประโยชน์มากมาย เท่ากับได้ของต่ออายุพระศาสนา แม้แต่เท่านี้ก็แลเห็นแล้ว คือพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตไปไม่กี่ปี สาวกของพระองค์ท่านคือ พวกธรรมยุต ความคิดแคบลงไปเพียงเท่าใด ในเวลานี้แคบลงมาจนแลเห็นว่า สิ่งใดไม่สำคัญหมดนอกจากห่มแหวกอยู่แล้วเป็นพอ ถ้าเราห่มแหวกแล้วเราแก้พอแล้ว ทางวินัยเราไม่ต้องเรียน เท่านี้เห็นได้ว่าเลวปานใด ความเป็นไปได้ถึงเพียงนี้ เนื่องจากการที่เห็นว่าคนนับถือมาก นับถือว่าดีหมดทุกอย่าง ถือว่าคนเชื่อถือนิยมแล้ว จะประพฤติดีจริงหรือไม่ดีจริง เขาก็นิยม ความคิดเช่นนี้เป็นอันตั้งอยู่ในความประมาท ใช่แต่เท่านั้น ความประพฤติของพระธรรมยุตบางพวกประพฤतिที่เป็นหนทางซึ่งอาจจะเกิดความเสียหายแก่พระพุทธศาสนา คือพูดโดยตรง ๆ ถูกพระมหานิกายว่าไม่ใช่พระดังนี้เป็นต้น แท้จริงพระมหานิกายตั้งแต่เขารู้สึกว่าพระธรรมยุตพยายามมาดีอย่างไรแล้ว จนได้รับความนิยมเชื่อถือของคนทั้งหลายอย่างไรแล้ว ฝ่ายมหานิกายได้ตั้งใจบำเพ็ญเล่าเรียนศึกษาธรรมวินัย จนในเวลานี้เกิดมีพระมหานิกาย

ขึ้นจำพวกหนึ่งซึ่งถือจริง ความรู้มีไม่ผิดกับธรรมยุต ปฏิบัติไม่ผิดกับธรรมยุตเลย ยังผิดกันอยู่แต่ห่มคลุมเท่านั้น เรื่องนี้ข้าพเจ้าเองผู้บวชเป็นธรรมยุต ได้รู้สึกมานานแล้วว่า พระธรรมยุตถ้ามีวงมัวเชื่อตัวหลงไปว่าห่มแหวกแล้วพอแล้ว คนเขาจะนับถือ ในไม่ช้าปานใดคงจะลงดี ต่อกดีแบ่งเป็นพระญาณ เพราะเรียนไม่ต้องเรียน รู้เองเสียหมดแล้ว ใครในหมู่ธรรมยุตที่นับถือเป็นครูบาอาจารย์พูดอะไร ลูกศิษย์พูดตามกันหมด ครูบาอาจารย์หลงบ้างอะไรบ้างตามที่เถอะ ฝ่ายมหานิกาย เขารู้สึกว่าคนทั้งหลายนิยมธรรมยุตมาก เขาเองได้เสียเปรียบอยู่ จึงได้เขม้นชะมักพยายามขึ้น เขาจะกลับดีขึ้น ในไม่ช้าจะข้ามหน้าธรรมยุตไป ข้อนี้สมเด็จพระมหาสมณะเข้าพระทัยดี จึงทรงพยายามอยู่เสมอที่จะทรงชักเตือนว่าพระธรรมยุตก็น่าดี พระมหานิกายก็น่าดี ควรถืออยู่ว่าเราเป็นข้าพระพุทธเจ้าด้วยกัน ส่วนนามของคณะเราจะเรียกว่าอะไรไม่สำคัญ ข้อสำคัญมีอยู่อย่างเดียวว่า เราต้องพร้อมใจกันจงรักภักดีต่อพระพุทธเจ้า ต้องพยายามปฏิบัติตามคำที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนนั้น อย่างดีที่สุดที่เราจะพึงปฏิบัติได้

อีกอย่างหนึ่งเป็นข้อสำคัญ จะเป็นธรรมยุตก็น่าดี จะเป็นมหานิกายก็น่าดี ย่อมเป็นพระไทยด้วยกันหมด ถ้าพระไทยเราแตกกันแล้ว จะเป็นข้อเสื่อมเสียไม่เฉพาะแก่ชาติไทยเรา ทั้งจะเป็นเครื่องทำลายพระพุทธศาสนา เพราะเหตุใด ต้องเข้าใจว่าพระพุทธศาสนาในเวลานี้ ไม่มีแห่งใดในโลกที่จะถือจริงรู้จริงเท่าในเมืองไทยเรา เมืองไทยเราเปรียบเหมือนป้อมอันใหญ่ ซึ่งเป็นแนวที่สุดของพระพุทธศาสนา แนวที่ ๑ แนวที่ ๒ ร้อยหรือเต็มที่แล้ว ยังแต่แนวที่ ๓ และแนวที่สุดคือเมืองไทย เมื่อเรารู้สึกว่า

มีหน้าที่สำคัญจะต้องยึดแน่วที่สุด เราทั้งหลายจะต้องรู้สึกพร้อมใจกันว่า เราจะต้องรู้สึกภาคภูมิใจในใจของเรา เหมือนหนึ่งทหารที่ได้รับมอบให้ รักษาหน้าที่สำคัญ เมื่อเป็นแน่วที่สุดเช่นนี้ ข้าศึกตีฟันแน่วไปได้แล้ว เป็นหมด เราทั้งหลายเป็นผู้รักษาแน่วนี้ ถ้าเราไม่ตั้งใจรักษาจริง ๆ แล้ว ถ้ามีอันตรายอย่างใดมาถึงพระพุทธศาสนา เราทั้งหลายจะเป็นผู้ที่ได้รับความอับอายด้วยกันเป็นอันมาก

เหตุฉะนั้นเป็นหน้าที่ของเราที่เป็นทหาร ที่เป็นเสือป่า จะต้องตั้งใจที่จะรักษาความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในกรุงสยามอย่าให้มีอันตรายมาถึงได้ อันตรายที่จะมีมาถึงนี้ ไม่ใช่จะมีแต่เฉพาะที่เดินมา ตรงหน้า ถ้าจะระวังแต่เฉพาะอันตรายที่จะเดินมาตรงหน้า บางทีไม่ทันรู้ตัว อันตรายนั้นก็มาถึงเสียแล้ว เปรียบเหมือนต่างว่าเรายึด ป้อมอยู่ แต่เราจะไม่ส่งกองลาดตระเวนหรือผู้สืบข่าวออกไปคอยติดต่อกับข้าศึก และมีหน้าข้าคนในป้อมก็นอนหลับกันเสียหมด เพราะเห็นว่า ข้าศึกยังไม่มา เมื่อข้าศึกมาเข้าแล้ว จะลุกขึ้นจับปืนทันหรือ เพราะฉะนั้น หน้าที่ของเราทั้งหลาย ก็ต้องทำเหมือนอย่างคนรักษาป้อม คือต้องไม่ประมาท ต้องคอยระวังคอยดูหนทางที่ข้าศึกจะคิดเข้าตีป้อมเรา ต้องคอยจับคนลักลอบสอดแนมของข้าศึก ต้องคอยจับพวกข้าศึก ซึ่งส่งเข้ามาปลอมพล ดังนั้นฉันใด ผู้ที่คนอื่นเขาส่งเข้ามาปลอมแปลงเพื่อ ทำลายพระพุทธศาสนา เราทั้งหลายต้องคอยระวังรู้เท่าไว้จึงจะควร การปลอมแปลงเข้ามาเช่นนี้ ได้มีมาเป็นแบบธรรมเนียมตั้งแต่ครั้งพุทธกาล เคยมีผู้ปลอมเข้ามาโดยหวังทำลายพระพุทธศาสนาหลายครั้ง เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงขอตักเตือนท่านทั้งหลายว่า ข้อที่พูดกันเรื่องศาสนาเป็นข้อที่

ควรระวัง เมื่อมีใครเบ้าหูเรื่องศาสนา ควรฟังหูไว้หูดีกว่า ศาสนาของเรา
เวลานี้ข้าพเจ้าขอล่าช้าอีกกว่า มันคงจะอยู่แต่ในเมืองไทยเท่านั้น
จึงเป็นหน้าที่ของเราทั้งหลายที่เป็นเชื้อชาตินักรบ ต้องรักษาพระศาสนา
อันนี้ให้คงอยู่ในเมืองไทยอีกต่อไป ต้องรักษาไว้เพื่อให้เป็นมรดกแก่
ลูกหลานของเราทั้งหลายให้เขารักษากันต่อไปยังยืน เป็นเกียรติยศ
แก่ชาติของเราชั่วกัลปาวสาน

กัณฑ์ที่ ๘

ความประพุดิแห่งพุทธศาสนิก

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๗)

เมื่อได้กล่าวถึงความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นคนไทยจะต้องช่วยกันป้องกันรักษาพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนอยู่แล้ว ก็ควรจะต้องพิจารณาดูว่า วิธีที่จะรักษานั้นควรทำอย่างไรต่อไป

กิจที่หนึ่งซึ่งชาวเราควรต้องพิจารณา คือความปฏิบัติของเราทั้งหลายต่อพระภิกษุสงฆ์ ไม่ว่าศาสนาใดที่ยั่งยืนอยู่ได้ก็ต้องอาศัยบุคคลจำพวกหนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้ทรงจำธรรมวินัยและสั่งสอนให้กุลบุตรทราบต่อไป จะเรียกพระภิกษุก็ตาม บาทหลวงก็ตาม หะยีก็ตาม บุคคลผู้มีหน้าที่สั่งสอนคนให้ประพุดิดี เป็นหน้าที่ต้องประพุดิดีเองอยู่เป็นนิตย์ จึงจะเป็นที่เลื่อมใสและเชื่อถือแห่งผู้เป็นศิษย์ ถ้าจะสอนไปแต่ปาก ส่วนตัวผู้สอนไม่ประพุดิให้ตรงตามคำสั่งสอนของตนเองด้วยแล้ว ก็ทำให้ผู้เป็นศิษย์ขาดความนิยมนับถือในคำสั่งสอน ข้อนี้เป็นข้อสำคัญอันหนึ่ง ซึ่งผู้มีสติปัญญาได้แลเห็นและกล่าวมานานแล้วและเป็นความจริงอันจะเถียงไม่ได้เลย ไม่ต้องดูอื่นไกล นึกดูแต่ถึงคนในบ้านใดบ้านหนึ่งก็ได้ ถ้าบ้านไหนนายผู้ครองบ้านเป็นผู้ที่ประพุดิตนดีอยู่โดยปรกติ บรรดาครอบครัวและบ่าวไพร่ในบ้านนั้นก็คงจะเป็นคนดีโดยมาก แต่ถ้าบ้านไหนนายผู้ครองบ้านเป็นนักเลง บรรดาครอบครัวและผู้คนในบ้านนั้นก็คงพลอยประพุดิเป็นนักเลงไปด้วยโดยมาก ด้วยเหตุฉะนั้นจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่พระภิกษุสงฆ์ผู้มี

หน้าที่ประกาศพระบรมพุทโธวาท จะต้องตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติโดย
อาการอันเคร่งครัดจริงใจ แต่ที่จริงพระภิกษุซึ่งครองกาสาवพัสดุ
อยู่ในเวลานี้มีที่ปฏิบัติธรรมอยู่นั้นเป็นอันมาก จึงเป็นที่น่าเสียใจอยู่บ้าง

การที่ผู้ประพฤติบกพร่องยังคงมีอยู่ได้ในหมู่พระภิกษุสงฆ์นั้น
ถ้าจะว่าไปแล้วต้องกล่าวว่า แท้จริงความผิดอยู่กับพวกเราทั้งหลาย
ผู้เป็นคฤหัสถ์ ทั้งนี้เป็นมาแล้วต่อเนื่องมาแต่โบราณกาลเพราะเหตุใด
จะขออธิบายให้ท่านทั้งหลายฟังตามความสันนิษฐานโดยสังเขป

ในชั้นต้น ผู้ที่จะเข้าไปอุปสมบทในพระพุทธศาสนาย่อมเป็น
ผู้ที่มีความเลื่อมใสโดยแท้จริง มีความตั้งใจว่าจะยอมละโลก คือละ
เคสสถานบ้านช่องและทรัพย์สินสมบัติทั้งปวง ดัดห้วงโยในบรรดาสิ่ง
ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจไว้ในบ้าน เพื่อจะได้มีความมุ่งทำประโยชน์
ให้แก่ฝูงชน โดยทางสั่งสอนให้รู้จักหนทางปฏิบัติชอบ ผู้ที่ละบ้าน
และสมบัติอันมีแก่ผู้ครองบ้านเพื่อออกไปอุปสมบทในพระศาสนา
เช่นนี้ ตามภาษาข้างวัดเรียกว่า บำเพ็ญเนกขัมมบารมี หรืออีกนัยหนึ่ง
เรียกตามภาษาสันสกฤตว่า เนชกรรมณ ก็การที่ตัดความห่วงโยในสิ่ง
ทั้งปวง ซึ่งชนโดยมากเห็นอยู่ว่าเป็นของพึงปรารถนาและเป็นเครื่อง
บำรุงความสุขเช่นนั้น ใคร ๆ ก็ย่อมเห็นว่าเป็นการยากที่จะทำได้ เพราะ
ฉะนั้นจึงพากันรู้สึกว่ ผู้ใดที่ทำได้เช่นนั้นต้องนับว่าเป็นคนอัศจรรย์
ผิดกับชนทั่วไป เพราะเป็นผู้ที่มีใจกล้าหาญบากบั่นข่มจิตของตนให้
ฝืนสิ่งซึ่งเป็นสามัญลักษณะ คือความเป็นอยู่โดยปรกติแห่งชนทั้งหลาย
นั้นได้ เพื่อมุ่งจะทำประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์โดยทางสั่งสอน ให้
ประพฤติเป็นธรรมไม่เบียดเบียนกัน ให้ได้อยู่ด้วยกันโดยผาสุกเพราะ

ไม่คิดร้ายแก่กัน ผู้ที่ยอมละสิ่งซึ่งคนโดยมากยอมเป็นห่วงและนิยมอยู่ เพื่อกระทำหน้าที่สั่งสอนเพื่อนมนุษย์เช่นนี้ จึงเป็นผู้ที่สมควรที่จะได้รับความเคารพนับถือแห่งคนอื่น ซึ่งไม่สามารถจะข่มจิตให้โน้มไปในทางเนกขัมมเช่นนั้นบ้าง นี่เป็นสาเหตุให้คนเราเคารพนับถือพระภิกษุสงฆ์

นอกจากที่รู้สึกนับถือนั้น ยังมีความรู้สึกอยู่อีกอย่างหนึ่ง คือ รู้สึกว่าผู้ที่ออกไปอุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้วนั้น ถึงแม้ว่าจะได้สละความห่วงใยในกามบริโภคนิเวศทั้งปวงแล้วก็จริง แต่อาหารก็ยังคงต้องกินอยู่ เพื่อบำรุงชีวิตและร่างกายให้ดำรงคงอยู่ ยังต้องการเครื่องนุ่งห่มเพื่อ กันความร้อนความเย็นที่จะมากระทบกาย และกันวันยิงและสัตว์เล็ก ที่จะเจาะกัดให้รำคาญ ยังต้องมีที่พอกพักอาศัยกันความร้อนความหนาว กันแดดกันลมและฝน กับยังต้องการหยูกยาอันต้องใช้เพื่อป้องกัน หรือเยียวยารักษาความไข้ในร่างกาย สิ่งซึ่งจำเป็นทั้ง ๔ อย่างนี้ ภิกษุ จะเที่ยวหาโดยใช้ทุนทรัพย์ซื้อหา หรือแลกเปลี่ยนอย่างเช่นสามัญชนนั้น หาได้ไม่ เพราะได้สละบรรดาทรัพย์สมบัติเสียสิ้นแล้ว จึงเป็นหน้าที่ ของผู้เป็นคฤหัสถ์จะต้องจัดหาให้แก่พระภิกษุ ด้วยน้ำใจอันศรัทธา เป็นการตอบแทนความชอบของพระภิกษุผู้ให้ทานธรรมนั้น ด้วยสิ่ง ของซึ่งคฤหัสถ์มีอยู่แล้ว หรือซึ่งอาจจะจัดหามาได้ด้วยกำลังทุนทรัพย์ การให้ของทั้ง ๔ อันกล่าวแล้วนั้น จึงนับว่าเป็นการทำบุญอย่างดี เหมือนช่วยทำนุบำรุงพระศาสนาให้ถาวรวัฒนาอยู่ เพราะเมื่อบำรุง พระภิกษุผู้มีหน้าที่ทรงจำพระศาสนาไว้และประกาศสั่งสอนให้แก่ เราเช่นนั้น พระภิกษุก็จะได้มีกำลังพอดำรงพระศาสนาไว้ได้

การเคารพพระภิกษุที่ดี การบำรุงด้วยปัจจัยทั้ง ๔ ก็ดี นับว่าเป็นความประพฤติอันดีในส่วนคฤหัสถ์ จัดเป็นกุศลกรรมอันประเสริฐได้ส่วนหนึ่ง บรรดาผู้หลักผู้ใหญ่จึงสั่งสอนลูกหลานให้ปฏิบัติต่อกันมาหลายชั่วคน แต่ผลอันมีมานั้น มีทั้งทางดีและทางเสีย ส่วนทางดีคือเป็นทางบำรุงพระศาสนานั้น ได้กล่าวมาแล้ว ส่วนทางเสียนั้นได้บังเกิดมีตามมาในภายหลัง คือคฤหัสถ์ผู้เคารพบนอบและบำรุงผู้ที่บวชด้วยปัจจัยทั้ง ๔ นั้น มิได้เลือกบุคคลที่ควรเคารพหรือสมควรควรบำรุงหรือสมควร สักแต่นุ่งห่มผ้ากาสาพัสตร์แล้วก็เคารพและบำรุงเสมอกันหมด ความเคารพและบำรุงโดยมิได้เลือกเช่นนี้ย่อมเป็นสาเหตุให้เกิดผลร้าย คือเกิดมีคนที่เกี่ยวข้องร้านเข้าไปบวชในพระศาสนา โดยรู้สึกว่าการกินได้ง่ายกว่าคงเป็นฆราวาสอยู่ เพราะไม่ต้องทำอะไรนอกจากโกนหัวกับนุ่งห่มเหลืองเท่านั้น ก็ได้รับความเคารพบนอบ ได้มีข้าวกิน อิ่มท้อง ได้มีผ้านุ่งห่ม ได้มีเรือนพอพักอาศัย ได้มีหยูกยาพอที่จะรักษาโรคภัยไข้เจ็บ คนที่เข้าไปบวชเพราะเกี่ยวข้องกับร้านไปที่จะคงเป็นคฤหัสถ์อยู่เช่นนี้มิได้เป็นอันมาก ก็เพราะคฤหัสถ์โดยมากบำรุงเท่ากับผู้ที่มีความตั้งใจดีแท้จริง มุ่งบำเพ็ญเนกขัมมบารมีแท้จริง พระศาสนาจึงกลายเป็นที่อาศัยแห่งผู้ที่ปรารถนาเอาเปรียบแก่เพื่อนมนุษย์โดยรับความบำรุงของเพื่อนมนุษย์ฝ่ายเดียว ไม่ต้องชวนขวยออกกำลังกายหรือความคิดเพื่อทำประโยชน์ตอบแทนเลย นอกจากคนเกี่ยวข้องกับร้านยังมีคนที่ร้ายกว่านี้อีกจำพวกหนึ่ง คือพวกที่แท้จริงเป็นผู้มีใจทุจริตคิดหาเงินโดยทางฉ้อโกงหรือแม้ขโมยเพื่อนบ้าน ซึ่งถ้าแม้จะทำการทุจริตในขณะที่เป็นคนธรรมดาอยู่ก็ไม่ถนัด จึงเอาผ้ากาสาพัสตร์หุ้มห่อตัว

เพื่อปลอมตัวเป็นภิกษุซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป แล้วและทำการทุจริตต่าง ๆ ได้สะดวก โดยอาศัยความนิยมนับถือแห่งชนทั้งหลายอันมีอยู่ในผู้ทรงผ้ากาสาฬหพัสดุ คนจำพวกนี้แท้จริงควรจะนับว่าเป็นคนร้ายอย่างฉกรรจ์ เพราะนอกจากเป็นคนลักเพศ ต้องจัดว่าเป็นผู้ทำลายพระศาสนา พาให้คนคลายความนิยมในพระภิกษุซึ่งปฏิบัติดีนั้นไปด้วย ทั้งเป็นผู้เปิดช่องให้ผู้อื่นซึ่งมิได้ถือพระพุทธศาสนา มีโอกาสพุดจาแคะได้ติเตียนพระศาสนาของเราได้ถนัด ทำให้เป็นที่เสื่อมเสียทั่วไปไม่จำเพาะแต่ในส่วนพระพุทธศาสนา ทั้งเป็นที่เสื่อมเสียเกียรติยศแห่งคนไทย ที่นิยมเคารพนับถือและทำนุบำรุงคนที่ประพฤติชั่วหลอกลวงโลกเช่นนี้ แท้จริงพวกที่ขโมยเพศเอาผ้าเหลืองเป็นเครื่องห่มกันตัวและปกปิดความชั่วเช่นกล่าวแล้วนั้น ควรนับว่าเป็นผู้ร้ายอย่างชั่วช้า หากควรที่จะกรรมอย่างใดไม่ เพราะเป็นผู้ที่มีได้ทำคุณประโยชน์อย่างใด คงให้แต่โทษร้ายเท่านั้น เพราะฉะนั้นคฤหัสถ์ที่บำรุงคนจำพวกนี้ก็เหมือนอุดหนุนโจรให้ปล้นพระศาสนา และอุดหนุนผู้ร้ายทำลายเกียรติคุณของชาติ

เมื่อแลเห็นโทษแห่งการบำรุงคนนุ่งเหลืองโดยไม่เลือกหน้าเช่นนี้แล้ว จึงจำจะต้องกล่าวว่า แท้จริงการที่ผู้ประพฤติบกพร่องในหน้าที่แห่งพระภิกษุยังคงมีอยู่ได้นั้น ต้องนับว่าเป็นความผิดของเราทั้งหลายผู้เป็นคฤหัสถ์ ส่วนยาที่จะแก้มันแท้จริงเราทั้งหลายมีอยู่ในมือเราเองแล้ว แต่หากไม่ใช่นานนั้นเท่านั้น

ยาที่กล่าวนี้คือ การเลือกเคารพและบำรุงแต่ผู้ที่ควรเคารพและบำรุง กล่าวคือเคารพและบำรุงแต่จำเพาะพระภิกษุผู้ปฏิบัติควร

แก้หน้าที่แห่งพระภิกษุ ตามความที่สมเด็จพระบรมศาสดาของเราทั้งหลายได้ทรงตั้งพระหฤทัยไว้ให้กระทำ กล่าวคือ

๑. เป็นผู้ที่ได้ตั้งใจในทางเนกขัมม ละมรवासวิสัย ทั้งบ้านเรือนและสมบัติ เพื่อจะได้กระทำประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์

๒. เป็นผู้ตั้งใจอุทิศสาธุเล้าเรียนพระธรรมวินัย เพื่อให้ยืนยงคงอยู่มิให้เสื่อมทราม

๓. เป็นผู้สั่งสอนชักจูงใจแห่งชนให้ประพฤติสัมมาจารี ตั้งอยู่ในศีลธรรมรักษาความสุจริต ละเว้นทุกจริต เพื่อจะได้ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน

๔. เป็นผู้ประพฤติตนดีงาม เป็นตัวอย่างแก่สามัญชน

๕. เป็นผู้ที่ไม่เอาเปรียบเพื่อนบ้าน ไม่ใช่คอยแต่นั่งรับความบำรุงเปล่า ๆ แล้วและไม่ทำประโยชน์ตอบแทน

ผู้ที่ประพฤติพร้อมด้วยองค์ ๕ เช่นนี้ จึงจะเป็นผู้ที่สมควรได้รับความเคารพและความทำนุบำรุงแห่งเราทั้งหลายผู้เป็นอุบาสก และถ้าเราทั้งหลายพร้อมใจกันตั้งใจเสียว่า ถ้าใครไม่มีลักษณะบริบูรณ์ทั้ง ๕ สถาน คือไม่เป็นพระภิกษุอย่างเคร่งครัดดีจริงแล้ว จะไม่ได้รับความเคารพ หรือความทำนุบำรุงของเราทั้งหลายดังนี้ เชื่อว่าคงจะเป็นประโยชน์แก่พระศาสนาเป็นอันมาก ส่วนคนจำพวกที่เข้าไปบวชอยู่เพราะเกียจคร้านนั้น เมื่อรู้สึกว่าการที่เป็นพระภิกษุก็ต้องมีงานทำหนักอยู่บ้างแล้ว ก็จะต้องเลือกเอาใน ๒ อย่าง คืออย่างหนึ่งต้องพยายามขยันทำหน้าที่แห่งพระภิกษุ หรืออีกอย่างหนึ่งเมื่อไม่สามารถจะทำหน้าที่แห่งพระภิกษุให้บริบูรณ์ได้ ก็จะได้สึกเสีย ส่วนพวกที่

เอาผ้าเหลืองห่อกายเป็นเครื่องกำบังเพื่อหากินโดยทางทุจริตนั้น เมื่อรู้สึกว่าการนุ่งห่มผ้ากาสาหวัดตัวอย่างเดียวไม่เป็นเครื่องคุ้มตัวได้แล้ว ก็จะได้หลีกเลียงไปให้พ้นหมู่ซึ่งตนเข้าไปปปลอมอยู่

นี่แหละเป็นกิจที่หนึ่งซึ่งชาวเราผู้ถือพระพุทธศาสนาควรกระทำ เพื่อรักษาพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนต่อไป และถ้าเราทั้งหลาย นัดกันทำเช่นเดียวกันให้หมด ในไม่ช้าคงจะได้เห็นผลอันดีเป็นแน่แท้

กัณฑ์ที่ ๑๐

การอุปสมบท

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๓)

จะกล่าวถึงความประพจน์อันควรแก่ผู้หวังต่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาต่อไป

คราวนี้มาถึงสถานที่สองแห่งความที่ควรประพจน์ สถานที่หนึ่งตามที่กล่าวมาแล้ว คือที่ขอให้บำรุงพระสงฆ์อย่างไร สถานที่สองคราวนี้ต้องพิจารณาว่าเราทั้งหลายจะบำรุงพระพุทธศาสนาเองได้อย่างไร ส่วนตัวเราเองจะมีหน้าที่ปฏิบัติอย่างไรบ้างจึงจะเรียกว่าได้เป็นผู้ช่วยบำรุงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนอยู่ในเมืองไทยเรา

ก็สิ่งที่ไม่เป็นขึ้นเป็นอันหรือเป็นก่อนอย่างดีกรามดังนี้จะบำรุงได้โดยอาการใด ลองตรองดูทีหรือ ดีกรามเราบำรุงได้โดยรักษาไว้ให้ดี คอยดูอย่าให้ต้นไม้ขึ้นทำผ่นแยก และต้องคอยระวังไล่รกไล่กาไม่ให้ทำรัง คอยระวังดูที่ฝนร่วตรงไหน ก็ซ่อมแซมเสียเพื่อฝนจะได้ไม่ทำอันตรายแก่ผ่นหรือเครื่องบนเป็นต้น ที่เราทำกับดักจับใจ เราก็ต้องทำได้กับสิ่งที่เราต้องการบำรุงอันไม่มีตัวฉันนั้น เช่นศาสนาเป็นต้น เราจะบำรุงได้ก็โดยต่างคนทุก ๆ คนผู้เป็นเจ้าของที่เป็นผู้อยู่ในศาสนาเดียวกัน ช่วยกันทำนุบำรุงเหมือนผู้ที่อยู่ในดัก ช่วยกันดูแล้วเมื่อไรจะมีเหตุซึ่งจะนำความเสื่อมเสียมาสู่พระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นหน้าที่ของเราทั้งหลายอย่างหนึ่ง จึงมีที่เป็นข้อสำคัญคือต้องตั้งใจรักษาความประพจน์ของเราเองให้เป็นไปโดยเรียบร้อย สมควรแก่ผู้ที่อยู่ในพระพุทธ-

ศาสนา ข้อที่ศาสนาใดจะเลื่อมทราวมได้ ย่อมเกิดมาจากความเลื่อมทราวมของบุคคลในศาสนานั้น เกิดจากความไม่ถือจริงไม่เชื่อจริงของบุคคลในศาสนานั้นเป็นที่ตั้ง เมื่อไม่เชื่อจริงไม่ถือจริงไม่พยายามจริงแล้วก็เป็นเหมือนกับหลอกกันเล่น เท่ากับเป็นเงาหาตัวหาตนมิได้

คนโดยมากที่เป็นคฤหัสถ์มักจะมีอดัดใจในข้อที่ว่า จะถือศาสนาได้จริงอย่างไร มักเข้าใจกันไปเสียว่า จะถือพระพุทธศาสนาได้จริง ๆ ก็ได้แต่ไปบวชเสียเท่านั้น เพราะฉะนั้นช้านานมาแล้วตั้งแต่โบราณกาลจึงมีความนิยมนับกันว่าผู้ใดยังไม่ได้อุปสมบท เรียกว่าเป็นคนดิบ คือเป็นคนที่ไม่มีความรู้ในทางพระพุทธศาสนา หรือเหมือนไม่ได้แสดงตัวว่าเป็นผู้ถือพระพุทธศาสนา แต่ถ้าจะว่าขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง ความนิยมนับนี้ที่ว่าโบราณ โบราณสักเพียงใด แท้จริงเมื่อครั้งพุทธกาลปรากฏแน่นอนว่า ถึงผู้ที่ไม่ได้บวช พระพุทธองค์ก็ทรงนับถือเป็นอุบาสกได้และใช้แต่เท่านั้น ผู้ที่ยังไม่ได้บวชแต่ประพฤติดีประพฤติชอบ ก็สำเร็จเป็นโสดาบันได้ เป็นอริยบุคคลได้ ไม่ใช่เฉพาะแต่ผู้ที่บวชเป็นพระ แม้ที่เป็นผู้หญิงก็อาจเป็นอริยบุคคลและสำเร็จเป็นโสดาบันได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงแลเห็นได้ว่า ในขั้นต้นการบวชไม่ใช่การจำเป็นเสียแล้ว ความจำเป็นคือใจต้องถือจริงเลื่อมใสจริง และเห็นจริงในคำสั่งสอนของพระศาสดาของเรานั้นแหละ นับว่าเป็นผู้ที่ถือจริงแท้ ต่อมาไทยเราได้ศาสนาจากเมืองลังกา ความนิยมนับพวกลังกามีหลายสถานซึ่งตกมาเป็นมรดกของเรา สรรพสิ่งทั้งปวงซึ่งเป็นไปเพื่อความเกษมของพระศาสนาเลยเป็นมรดกที่เราได้มาจากลังกาทั้งนั้น ประการหนึ่งเช่นข้อที่ว่าคนเราถึงอายุครบ ๒๑ ปีแล้วต้องบวช ถ้าไม่บวชเป็นคนดิบ นี่นับว่าเป็น

ความคิดแคบอย่างที่สุด เพราะแท้จริงเป็นอย่างไร ท่านทั้งหลายมองดู
ในเวลานี้ว่าเป็นอย่างไรก็จะพอแลเห็นได้

คนเราที่บวชมีสาเหตุต่าง ๆ กัน แท้จริงสาเหตุที่คนเราจะ
ละเคหสถานไปบวช ควรมีเพื่อเหตุอันเดียว คือความเลื่อมใสใน
พระพุทธรศาสนา อยากจะเล่าเรียนพระศาสนาให้รู้จริงถ่องแท้ แต่คน
ที่ไปบวชกันนั้นเพื่อความประสงค์อย่างนั้นอย่างเดียวหรือ เอาอย่าง
เลวขึ้นไปก่อน บางคนก็โกนหัวนุ่งขาวไปเที่ยวขอเขาลงขันเฉย ๆ ไม่
บวชด้วยซ้ำ นี่เป็นอย่างเลวที่สุด การบวชเป็นการหากินเท่านั้น ไป
ข้างหากินเรียไรเอาเงินเขา ขึ้นไปอีกสถานหนึ่งก็ถึงพวกที่ไปเรียไร
เขาเพื่อซื้อเครื่องบริวาร บวช ๗ วันก็สึกออกมา ไม่รู้อะไร ขอให้ท่าน
ตรองดูว่าคนบวช ๗ วันจะมีประโยชน์อะไร ใน ๗ วัน จะเรียนรู้ได้
แค่ไหนบ้าง ชั่วแต่จะหัดทำอาหารเท่านั้น ทำตรงก็ไม่เป็นใน ๗ วัน
ต้องเข้าใจว่าพระศาสนามีข้อที่จะต้องเรียนไม่น้อยกว่าทำอาหารเลย จึง
เห็นได้แล้วว่าการบวช ๗ วันไม่มีประโยชน์อะไร การบวช ๗ วันก็
เท่ากับหลอกเอาเงินเขาเฉย ๆ อีกพวกหนึ่งบวชเพราะบิดามารดาอยาก
เห็นผ้าเหลือง บิดามารดาต้องการอยากร้องไห้ให้ได้เห็นลูกบวช เพราะการ
ร้องไห้ของหญิงแก่นั้นเขาเห็นเป็นของสนุกของเขอย่างหนึ่ง เพราะ
ฉะนั้นมารดาโดยมากอ่อนวอนให้บุตรบวชเพื่ออยากร้องไห้ ตกลงการ
บวชไม่ได้รับผลประโยชน์อะไร เพราะตัวเองไม่ยกบวช หากว่ามารดา
อ่อนวอนเสียไม่ได้ก็ต้องบวช พวกเหล่านี้ไม่มีประโยชน์เหมือนกัน คราวนี้
มาอีกจำพวกหนึ่ง คือพวกที่นึกว่าเวลานี้ขัดสนลำบากใจในทางหนึ่งทาง
ใด และไม่สะดวกเช่นทำราชการไม่ขึ้น หาเงินทางค้าขายไม่สะดวก

หรืออย่างไรรอย่างหนึ่งก็ตาม แล้วแต่ฐานะของบุคคลนั้น จึงไปบวชเสียเพื่อตัดหรือละรุงรังแล้วจะได้เริ่มใหม่ พวกนี้ไม่ทำประโยชน์ให้แก่ตัวเองในทางศาสนา ทำประโยชน์ให้ตัวเองในทางโลกอย่างเดียว เพราะฉะนั้นนับว่าเหมือนไม่ได้บวช บวชไม่มีประโยชน์อะไร คราวนี้มาอีกชั้นหนึ่ง พวกที่หนึ่งคิด นอนนี้กว่าถ้าได้ไปนอนเสียสัก ๔ เดือน ก็ดี จึงไปบวชโดยหวังว่าจะไปนอนเสีย ๔ เดือน พวกนี้ก็ไม่ได้ทำประโยชน์แก่พระศาสนา ไม่มีประโยชน์อะไรเหมือนกัน ดังนั้นต้องเห็นได้ว่าการไปบวชไม่ใช่ของง่าย เป็นของยาก ถ้าตั้งใจจริง ๆ แล้ว ไม่ใช่สักแต่เอาผ้าเหลืองคลุมตัวแล้วเป็นพระได้ เหมือนอย่างเอาเสื้อแบบทหารแต่งตัวแล้วว่าเป็นทหารก็ได้ เพราะเมื่อยังไม่ได้ฝึกหัดจะเรียกตัวว่าเป็นทหารไม่ได้ฉันใด เอาผ้าเหลืองคลุมตัวแล้วเรียกตัวว่าพระสงฆ์ก็เหลวไหลเท่ากัน เพราะฉะนั้นการบวช ถ้าจะให้ประโยชน์ต้องทำจริง ถ้าเราไม่มีเวลาจะบวชจริง ไม่บวชดีกว่า

ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ได้บวชแล้ว เพราะฉะนั้นพูดได้ว่า เมื่อข้าพเจ้าไปบวชนั้นโดยความเลื่อมใสแท้จริง เชื่อจริงและหวังต่อประโยชน์ความรู้ของตัวเอง อยากจะให้มั่นคงในความรู้ทางพระศาสนาจึงได้ไปบวช และถ้าหากไม่มีข้อจำกัดอย่างนั้นแล้ว ข้าพเจ้าคงบวชอยู่นานกว่าที่บวช แต่อย่างนั้นก็ยังไม่ยาวนานกว่าคนธรรมดาอยู่แล้ว เพราะต้องการอยากรู้จริงเห็นจริง ที่ข้าพเจ้าพูดเช่นนี้ บางทีจะเข้าใจไปเสียว่า การบวชไม่เป็นการที่ข้าพเจ้าเห็นด้วย ที่แท้ไม่ใช่เช่นนั้น การที่คนหนุ่มจะเข้าบวชมีประโยชน์อยู่บ้าง คืออย่างน้อยที่สุด ผู้ที่มีอายุสมควรบวชได้ คือผู้ที่มีอายุ ๒๐ ปีเต็มบริบูรณ์ อย่างเข้า ๒๑ เป็นเวลาที่เรา

ทั้งหลายคะนองมาก ก็ถ้าไปบวชเหมือนลงเครื่องห้ามล้อเสียที ก็เดินช้าเข้าหน่อย ถ้าปล่อยตัวให้มากนักเป็นเหตุเสียหายได้มาก ถ้าไปบวชในเวลาอายุครบเช่นนั้นจะได้มีเวลาเดินช้า ๆ เข้าหน่อย จะปล่อยตัวตามใจนักไม่ได้ เพราะถึงแม้จะไม่ได้ตั้งใจเรียนในทางพระศาสนาก็ยังต้องอายุแก่บาป จะไปเที่ยวหกคะเมนกลางถนนและอะไรอย่างอื่นก็อายุเขา เพราะฉะนั้นจะว่าไม่ดีก็ไม่ได้ นับว่าเป็นประโยชน์ได้ชั้นหนึ่ง แต่ถ้าจะให้ดีที่สุดแล้วต้องพยายามเรียนด้วย ตามโบราณท่านก็ว่าคนนั้นได้บวชเรียนแล้ว บวชกับเรียนต้องอยู่ด้วยกันเสมอ บวชเฉย ๆ เขาเรียกว่าเป็นเณร ถ้าบวชพระต้องแปลว่าได้เรียนแล้ว หรือแปลว่าต้องบวชเป็นพระจริง ๆ เรียนจริง ๆ ข้อนี้ที่ในโบราณสมัยเขาเข้าใจ เราลืมนึกไปเสียเอง ไปนึกว่าพูดควบกันว่า “บวชเรียน” เท่านั้น เราควรจะต้องใจให้เป็นได้จริง ถ้ามีเวลาจะบวชได้แล้ว ต้องมีเวลาเรียนด้วย ถ้าไม่มีเวลาเรียนด้วยแล้ว ไม่ควรบวชเลยดีกว่า

ตามความเห็นของข้าพเจ้าเห็นว่า การเรียนพระพุทธศาสนา สำคัญกว่าการบวช การบวชให้โอกาสได้เล่าเรียนได้มากขึ้นเพราะเหตุว่าได้มีเวลาเว้นว่างจากหน้าที่การงานซึ่งทำอยู่โดยปรกติ มีเวลาสำหรับใช้ในการเล่าเรียนทางพระศาสนาได้เต็มที่ ถ้ายังคงทำงานอยู่ตามหน้าที่ด้วยและเรียนด้วย การที่จะเรียนย่อมกีดกันเวลาซึ่งใช้ทำหน้าที่ธรรมดาของเรา แต่ถ้าพยายามอยู่แล้ว เรียนอยู่เสมอ มีเวลาเท่าไรก็เรียนไปเท่านั้น ตั้งใจที่จะรู้พระธรรมวินัย ตั้งใจปฏิบัติตามมากที่สุดที่พอจะทำไปได้ เช่นนี้แล้ว ได้ผลเท่ากับบวช

ส่วนกำหนดว่าคนเราอายุเท่าไรจึงควรจะบวช มีผู้ถามข้าพเจ้ามามาก ข้าพเจ้าจะขอโอกาสตอบเสียในที่ท่ามกลางที่ประชุม ข้าพเจ้าเห็นว่าที่จะบวชควรบวชเสียตั้งแต่เวลาที่ยังไม่มีห้วง ยังไม่มีลูกมีเมียแน่นอนแหละ เพราะถ้ามีลูกมีเมียมีบ้านช่องเสียแล้ว การบวชย่อมเป็นการลำบาก คนเราจะให้เหมือนพระพุทธเจ้าทุกคนไม่ได้ ผู้ที่มีลูกมีเมียมีห้วงโยเสียแล้วจะกระทำมหากิเณษกรรมณ์ออกไปบวชเป็นการยาก เพราะฉะนั้นเวลาที่ดียิ่งตรงกับที่โบราณเขาว่าเป็นผู้ใหญ่ คือมีอายุย่างเข้าปีที่ ๒๑ ซึ่งนับว่าเราถึงความพร้อมบริบูรณ์ซึ่งความเป็นผู้ชายผู้ใหญ่ ในเวลานั้นเป็นเวลาที่เหมาะสมที่สุด ถ้าค้างไว้จนมีอายุมากเสียแล้ว มีหน้าที่ราชการประจำตัวมากไปเสียแล้ว มีครอบครัวเหี้ยมร้อนต้องปกครองเสียแล้ว การที่ออกไปบวชมีผลไม่ดี ๓ ประการคือ

ประการที่ ๑ หน้าที่ราชการที่ตนต้องปฏิบัติอยู่จะต้องเสื่อมไป เพราะข้าราชการหาคนอื่นมาแทนไม่ได้ หน้าที่นั้นจำเป็นต้องขาดบกพร่อง

ประการที่ ๒ ถึงโดยเราจะหักอกหักใจเพื่อภิกษุกรรมณ์ไปจากบ้านเราได้จริง ๆ บ้านนั้นยังไม่สูญเสีย เมียเรากียังอยู่ลูกเรากียังอยู่ เมียเราเมื่อเราไปบวชเขาก็ต้องกินข้าว เราไม่ต้องซื้อหา ถือบาตรไปเที่ยวขอลงถนบกินได้กิน เมียเราจะถือบาตรไปขอเช่นนั้นบ้างก็ไม่ได้ ส่วนเงินเราก้ไม่ได้ให้เขาเพราะเราไม่มีอะไร ข้อนี้อาจความลำบากให้แก่ลูกเมีย เป็นผลร้ายประการที่ ๒

ประการที่ ๓ เป็นผลร้ายสำคัญที่สุด ให้ผลร้ายแก่ตัวเอง คือเวลาที่จะไปบวชที่จะรู้ธรรมต้องการเวลาที่ใจสงบ ต้องการเวลาที่ไม่มีอื่นมาเกี่ยวข้องและทำให้ห้วงโย ธรรมเป็นของยากที่จะเข้าใจได้ซึม

ทราบ ผู้ที่จะเข้าใจธรรมได้ซึมซาบต้องรู้จักทำให้ความคิดรวมอยู่ เพื่อนึกในเรื่องธรรมอย่างเดียว แต่ผู้ที่มีบ้านช่องมีครอบครัว จะให้ใจตั้งมั่นอยู่ในข้อใดข้อหนึ่งอย่างเดียวยาก เพราะเป็นธรรมดาโลก ครอบครัวลูกเมียย่อมเป็นของที่รักอย่างที่สุด ถึงแม้ไม่รักจนเหลือเกิน ก็เหลือที่จะคลายความเมตตาได้ เมื่อนึกถึงลูกถึงผู้ที่ได้รับความอุปถัมภ์เลี้ยงดู ต้องเป็นห่วงใยอยู่เสมอ ความห่วงใยยังตัดไม่ได้อยู่ตราบใด การที่จะทำใจให้แน่วแน่เพื่อประโยชน์เรียนธรรมนั้นคงเป็นไปได้ ข้อนี้นับเป็นข้อเสียประการที่ ๓

โดยเหตุฉะนั้น เมื่อแลเห็นผลเสียถึง ๓ ประการแล้วข้าพเจ้าจึงยืนยันว่า ผู้ที่ละเคสสถานลูกเมียครอบครัวออกไปบวชในเวลาอายุมากนั้น จะได้รับผลดีอย่างไร น้อยเต็มที

เพราะฉะนั้นต้องสรุปว่าหน้าที่ของเราผู้ถือพระพุทธศาสนา ถ้าอายุเรายังน้อยคือพอสมควรที่จะบวชได้เมื่ออายุ ๒๐ ปีเต็มลงแล้ว และยังไม่ได้มีห่วงใย พอจะละไปได้ ควรบวชในเวลานั้น แต่ถ้าบวชแล้วไม่ควรจะมุ่งว่าบวชเพื่อพักราชการ หรือบวชเพื่อพักการงาน การบวชต้องมุ่งจะไปเรียน ต้องมุ่งว่าเป็นส่วนหนึ่งแห่งงานที่เราทำ เป็นส่วนหนึ่งแห่งการเล่าเรียน เพื่อประโยชน์ของตัวเราจะได้เป็นคนไทยที่ควรเป็นข้าราชการ ควรถือเหมือนไปเข้าโรงเรียนเสียอีกพักหนึ่งเพียง ๔ เดือน ถ้าสำนักไหนปล่อยให้นวกะบวชอยู่แล้วไม่เล่าเรียน ต้องนับว่าเป็นสำนักไม่ดี เข้าในส่วนที่เรียกว่าสำนักไม่ควรบำรุงอย่างที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาในกัณฑ์ก่อน สำนักที่ดีไม่ว่าธรรมยุตหรือมหานิกาย ท่านผู้ปกครองย่อมจะได้จัดการให้นวกะได้เล่าเรียนตามสมควรแก่คุณานุรูป

ส่วนผู้ที่มีอายุมากแล้ว และมีเหย้าเรือนครอบครัวเสียแล้ว ถ้าศรัทธาแท้จริงจะบวช ก็ไม่ใช่หน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะห้าม แต่ถ้าจะถามความเห็นข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจะแสดงความเห็นว่า ให้นึกเสีย ๓ ครั้งก่อน ให้ปรึกษาเมียเสียก่อนเขาเต็มใจแน่หรือที่จะให้ไปบวช ถ้าเขาเต็มใจแล้ว และเขาไม่ได้รับความเดือดร้อนเป็นแน่แล้ว และตนเองต้องทำใจแน่ว่าในเวลานั้นตัวท่านจะต้องนึกเหมือนหนึ่งเป็นคนโสดไม่มีลูกเมีย เช่นนี้จึงจะควรบวช ถ้าเมียเขาขัดข้องก็ดี หรือใจท่านยังไม่มั่นใจว่าจะทำให้เป็นคนโสดได้จริงแล้ว ข้าพเจ้าแนะนำว่าอย่าบวชดีกว่าเรียนเอาเถอะ การจะเรียนพอเรียนได้ ทางที่จะเรียน มีผู้รู้และเต็มใจที่จะสอนก็มี สำคัญที่ใจของท่านทั้งหลายเอง จะอยากเรียนหรือไม่เท่านั้น

คราวนี้จะต้องกล่าวถึงการบวชโดยเมื่อครบอายุแล้วบวช ซึ่งข้าพเจ้าเรียกว่าบวชจิม บวชเข้าไปจิมเฉย ๆ มีข้อเสียอย่างหนึ่ง ซึ่งอยากจะเอาไว้ขำขำ เพราะเป็นข้อที่จกจ้อยอยู่หน่อย คนโดยมากที่บวชเมื่ออายุครบบริบูรณ์พอดี และบวชเพื่อความยินดีของบิดาและมารดาเป็นต้น โดยมากไม่ได้รับผลอะไรของการบวช เพราะเหตุใด คนบวชนึกขอให้แล้วไปเสียทีเท่านั้น กลัวเขาถามว่าบวชแล้วหรือยัง บวชเสียให้เสร็จ แล้วสึกออกมาแม้จะถามว่าพระพุทธคืออะไรก็บอกไม่ถูก ท่านที่ฟังอยู่ที่นี้เป็นหลายคน นึกว่าบวชแล้วพ้นหน้าที่แล้วพอแล้ว ใครจะมาว่าเราไม่ใช่ถือพระพุทธศาสนา แม้ธรรมที่ดีของพระพุทธเจ้าก็ไม่เข้าใจ ชั่วแต่ว่าบวชพอแล้วไม่จำเป็นต้องทำอะไรมาก่อน ข้อนี้เป็นข้อที่ตรงกับหลังคารั่ว

ร่ำกราว ๆ อยู่ในเวลานี้ ท่านทั้งหลายเห็นหรือไม่ หลังคารั่วอยู่ทุกวันนี้เพราะท่านทั้งหลายที่บวชแล้วเข้าไปบวชหลอกท่านนั่นเอง

เราที่เป็นเสือปากดี ทหารก็ดี เราต้องเป็นคนตรง เมื่อเราไม่เลื่อมใสไม่ยกถือศาสนา เราไม่ต้องถือก็ได้ แต่ถ้าเราถือต้องถือจริง เมื่อเราไม่ถือเราก็บอกว่า “เราไม่เชื่อ เราไม่ต้องการ” ใครจะบังคับเราได้ ปากเราไม่ต้องโกหก เราไม่ต้องแสดงกิริยาโกหกโลก เอาผ้าเหลืองห่มเพื่อแสดงว่าถือศาสนาแล้ว แต่ใจจริงหาได้ถือไม่ เราทั้งหลายที่เป็นเสือปากเป็นทหาร เครื่องเสือปาก เครื่องทหารของเราเป็นเกียรติยศแก่เราพอแล้ว ถ้าเราแต่งเครื่องทหารแต่งเครื่องเสือปาก เราไม่จำเป็นต้องเอาผ้าเหลืองมานุ่งสำหรับหลอกคน ถ้าเราแต่งเสือปากหรือแต่งทหารอยู่แล้ว เหมือนเราประกาศแล้วว่าเราเป็นคนไทย ตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแต่แรกแล้ว คนไทยจะถือศาสนาอื่นลำบาก เพราะฉะนั้นที่แต่งตัวอย่างนี้ก็ประกาศเป็นคนไทยอยู่แล้ว อย่างนี้เหมือนแสดงให้เห็นปรากฏอยู่แล้วว่าถือพระพุทธศาสนา

ก็เมื่อเราจะบวชก็ตามหรือไม่บวชก็ตาม ก็ถือพระพุทธศาสนาอยู่แล้วจะนี้ จึงเป็นความจำเป็นของเราทั้งหลายต้องพยายามที่จะเรียนรู้ว่าศาสนาที่เราว่าถืออันนั้นคืออะไร ถ้าเราไม่พยายามรู้ศาสนาของเราก็เหมือนกับเราหลอกโลกอยู่เสมอ ถึงแม้เราจะบวชก็ตามไม่บวชก็ตาม ไม่พ้นจากความติเตียนว่าเป็นคนที่ลวงโลก ชาติที่ก่อปรด้วยอารยธรรม ในเวลานี้ชาติไหนที่ไม่มีศาสนาไม่มีแล้วในโลก ต้องมีศาสนาใดศาสนาหนึ่งแน่นอน เวลานี้ทั้งโลกเขาพูดเขานิยมว่าชาติไทยเป็นชาติที่ถือพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธศาสนายังยืนอยู่ได้ เพราะมีเมืองไทย เป็นเหมือน

ป้อมใหญ่ในแนวรบ ตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาครั้งหนึ่งแล้ว ก็แปลว่าโลกนิยมแล้วและเขาเชื่อกันเสียหมดว่าเราถือพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นเหมือนเราถูกโลกบังคับให้ถือพระพุทธศาสนาเหมือนกัน การที่เราไปบวชจิม ๆ แล้วบอกว่า “ฉันถือแล้ว ต่อไปฉันไม่ต้องทำอะไรอีก” ดังนี้ ไม่ใช่จะลงโลกไปได้นานสักปานใด ในไม่ช้าเขาก็จับได้ ว่าความประพฤติไม่สมกับที่ถือพระพุทธศาสนา ใจก็ไม่สมกับหนทางที่พระศาสดาของเราทรงสั่งสอน ซึ่งเราเชื่อว่าเป็นทางที่ดีที่สุด ถ้าเมื่อความประพฤติไม่สมกับผู้ที่ถือพระพุทธศาสนาเช่นนี้แล้ว ย่อมทำให้โลกเขาดูหมิ่นเราทั้งหมด ไม่ใช่ข้าพเจ้าคนเดียวจะเป็นผู้อาย ท่านทั้งหลายที่นั่งอยู่ในที่นี้ทุกคนต้องรับความอายเท่ากับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็คนไทยคนหนึ่ง ท่านก็คนไทยด้วยกันทั้งนั้น ต้องรับความอายด้วยกันเช่นนี้แล้วจำเป็นต้องมีมานะ

การที่บวชนั้น ถ้ามีเวลาและใจมันคงอยู่ อยากจะบวชแล้ว ข้าพเจ้าอนุโมทนา บวชเถิด ถ้าไม่มีเวลาและใจรู้สึกว่าจะบวชจริงไม่ได้แล้ว อย่าบวชลงโลกเลย ข้าพเจ้าขอเสียที่ ข้อนี้เป็นข้อที่ได้นึกมานานแล้ว อยากจะพูดกับท่านทั้งหลายให้เป็นที่เข้าใจเสียที่ หวังใจว่าท่านทั้งหลายได้ฟังคำเช่นนี้แล้ว การที่ข้าพเจ้าได้รับถามปัญหาหลายครั้งว่า ข้าพเจ้าเห็นว่าควรจะบวชหรือไม่นั้น พอจะเบาบางลงสักหน่อย เพราะที่มานั่งในที่นี้มีมากด้วยกัน หวังใจว่าได้ตอบในที่ประชุมนี้ครั้งหนึ่งแล้ว คงจะเป็นการแพร่หลายไปได้ถึงผู้อื่นอีกไม่มากนักน้อย ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ ตั้งใจให้ดี ความตั้งใจเป็นของสำคัญกว่าอย่างอื่นหมดทั้งนั้น นี่เป็นคำเตือนของข้าพเจ้าในวันนี้ ในวันหน้าต่อไปคงจะได้ขยายข้อความ

อันเป็นธรรมของพระพุทธเจ้า ตามที่เราทั้งหลายควรจะรู้จักและควร
เชื่อถืออย่างไรต่อไป

กัณฑ์ที่ ๑๑

พระไตรสรณาคมน์

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๓)

ข้าพเจ้าเคยได้ยินคนกล่าวกันอยู่เนื่อง ๆ ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาซึ่งยากที่จะสอนให้สามัญชนเข้าใจได้ เพราะเป็นศาสนาอันเต็มไปด้วยธรรมอันลึก และต้องการความไตร่ตรองมาก เพราะฉะนั้นจึงนับว่าเป็นศาสนาของนักปราชญ์มากกว่าศาสนาสำหรับสาธารณชน

ความเห็นซึ่งเขาแสดงเช่นนี้ ข้าพเจ้าเข้าใจความมุ่งหมายของเขานั้นคือจะกล่าวว่า สาธารณชน คือคนทั่ว ๆ ไป นอกจากผู้ที่ได้เล่าเรียน ย่อมต้องการรู้สึกว่ามีสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้มีอำนาจเป็นใหญ่ยิ่งกว่ามนุษย์ทั้งปวงในโลกนี้ และเป็นผู้ที่อาจบันดาลให้สรรพการทั้งปวงเป็นไปได้ทุกอย่าง และชนทั่ว ๆ ไปต้องการจะถือท่านผู้เป็นใหญ่นั้นเป็นที่พึ่ง เช่นอย่างชนที่ถือศาสนาพราหมณ์เอาพระอิศวรหรือพระนารายณ์เป็นที่พึ่ง ชนที่ถือศาสนาฮิวเอาพระยะโฮวาเป็นที่พึ่ง คริสตังเอาพระเจ้าบนสวรรค์เป็นที่พึ่ง พวกอิสลามเอาพระอะหล่าเป็นที่พึ่ง ดังนี้ เป็นต้น

ส่วนการสอนศาสนาของผู้ที่ถือลัทธินั้น ๆ ในเบื้องต้นก็ไม่มีอะไรนอกจากสอนให้เชื่อในพระเป็นเจ้าเป็นใหญ่นั้นโดยมั่นคง ให้เชื่อว่าพระเป็นเจ้าอาจบันดาลให้อะไร ๆ เป็นไปได้ทุกอย่าง เพราะฉะนั้นให้รู้จักฝากเนื้อฝากตัวและประจบประแจงท่านผู้มีอำนาจนั้นไว้ ท่านจะได้โปรดปราน บันดาลให้ได้สมปรารถนา

แต่ฝ่ายพระพุทธเจ้าของเรา มิได้ทรงสั่งสอนให้เรามีความไว้วางใจในผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่เช่นนั้น เพราะเหตุใด เพราะทรงรู้สึกว่าการเชื่อถือเช่นนั้นไม่เป็นประโยชน์โดยแท้จริง คือผู้ที่เชื่อว่าสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้นจะสำเร็จไปได้โดยความวิงวอน หรือบนบานขอต่อผู้มีอำนาจเช่นนั้นแล้ว ก็จะไม่รู้สึกความจำเป็นที่จะประพฤติชอบเอง จะมัวแต่คอยรับบำเหน็จจากพระเป็นเจ้าผู้ที่ได้รับบูชาแล้วเท่านั้น และยิ่งไปกว่านั้นอีกถึงแม้ทำบาปแล้วถ้าทูลขอโทษก็ล้างบาปได้ ดังนั้นย่อมไม่เป็นเครื่องเพาะความพยายามในส่วนตัวบุคคล พระพุทธเจ้าของเราจึงได้ทรงสั่งสอนเสียใหม่ว่า ความดีและความชั่วซึ่งคนเราจะได้รับย่อมเป็นผลแห่งความประพฤติส่วนตัวเราเอง คือถ้าใครทำดีก็คงได้ดี ใครทำชั่วย่อมได้ชั่ว จะมัวหลงหวังได้รับผลจากผู้อื่นไม่ได้เป็นอันขาด ถ้าคนเราเข้าใจข้อนี้เสียให้ชัดเจนแล้ว ก็เชื่อว่าเข้าใจหัวใจของพระพุทธศาสนาแล้ว ส่วนข้อความอื่น ๆ ย่อมเป็นกิ่งก้านสาขาแห่งใจความอันนี้ทั้งสิ้น เมื่อกล่าวสรุปเช่นนี้แล้วจะแลเห็นได้ว่า แท้จริงพระพุทธศาสนาไม่ใช่ของที่อธิบายยากเท่าที่กล่าวกันเลย หากแต่ไม่เข้าใจหัวใจข้อใจความสำคัญอันกล่าวมาแล้วนี้เท่านั้น จึงเห็นเป็นการยาก

การที่จะแสดงตนเป็นผู้ถือพระพุทธศาสนาไม่จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้พระธรรมทั้งหมดแล้วจึงแสดง ถึงแม้ศาสนาอื่น ๆ ก็เหมือนกัน ไม่ผิดอะไรกัน ถ้าแม้จะขีดเส้นลงไปว่า ต้องจำเพาะแต่ผู้ที่รอบรู้ในธรรมแห่งศาสนาโดยบริบูรณ์ทุก ๆ ข้อแล้ว จึงจะนับว่าเป็นผู้ถือศาสนานั้นได้ฉะนี้แล้ว คนในโลกนี้ก็เห็นจะไม่ได้ถือศาสนาอะไรสักก็คนเป็นแน่ ลองนึกดูบ้างทีหรือว่า ถ้าคนเราจะต้องเรียนจนจบรู้

วิทยาศาสตร์เสียก่อนจึงจะเรียกตัวว่าทหารได้ขณะนี้แล้ว จะได้มีคนเรียกตัวว่าทหารสักกี่คน ข้อนี้อุปมาฉันใด ในส่วนศาสนาที่อุปมาฉันนั้น ข้อสำคัญในส่วนศาสนาก็มีอยู่เพียงว่าต้องแสดงตนให้ปรากฏว่ามีความเลื่อมใส และเต็มใจที่จะปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนานั้นแหละเป็นที่ตั้ง เมื่อใครได้แสดงตนเช่นนี้แล้ว ถึงจะรู้ธรรมมากน้อยเท่าใดก็เป็นอันว่าถือศาสนาได้แล้ว

แต่พระพุทธเจ้าของเราก็อบรมทรงรู้ลึกกว่าเป็นธรรมดา คนเราต้องการเครื่องยึดถือเป็นที่พึ่ง จึงทรงสอนว่า ถ้าเมื่อใดต้องการที่พึ่งก็ให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย คือพระพุทธพระธรรมพระสงฆ์ เหมือนนักรบที่จะออกไปรบระลึกถึงและพึ่งดูธงชัยเฉลิมพลจะนั้น ถ้าจะพูดกันอย่างคนอวดฉลาด แท้จริงธงชัยเฉลิมพลนั้นคืออะไร ก็คือผ้าผืนหนึ่งซึ่งผูกปลายไม้เท่านั้น ผ้านั้นจะมีอำนาจคุ้มเกรงทหารให้พ้นภัยไม่ให้เจ็บ ไม่ให้ตายอย่างไรได้ แต่เราผู้เป็นนักรบยอมเข้าใจกันอยู่ดีว่าธงชัยนั้นเป็นเครื่องหมายแห่งกำลังของเรา เป็นเครื่องหมายแห่งความตั้งใจของเราที่จะต่อสู้ชิงชัยแก่ข้าศึก เพื่อรักษาเกียรติยศและความเป็นไทยแห่งชาติของเรา เป็นเครื่องเตือนใจมิให้เราเผลอต้มยำหัวที่ของเราผู้เป็นนักรบ ดังนี้ธงชัยจึงเป็นสิ่งสำคัญอันจำเป็นต้องมีในกองทัพ ใครที่เรียกธงชัยของเราว่าผ้าชีว์ผูกปลายไม้ เราเข้าใจว่าเป็นคนโง่ที่ไม่รู้จักใจนักรบ ไม่รู้จักความรักชาติบ้านเมืองอันแท้จริง ธงชัยเป็นเครื่องหมายแห่งหัวใจนักรบ จึงเป็นเครื่องเคารพรักใคร่ของนักรบ ดังนี้ฉันใด พระรัตนตรัยก็เป็นเครื่องหมายแห่งพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องเคารพรักใคร่ของพุทธศาสนิกชนฉันนั้น

เมื่อครั้งพุทธกาลมีความนิยมกันอยู่แล้วว่า ผู้ที่จะนับได้ว่าเป็นอุบาสกไม่ต้องแสดงให้ปรากฏอะไรยิ่งไปกว่าแสดงว่าถึงพระไตรสรณาคมน์แล้ว คือแสดงว่าถือพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า เป็นที่พึ่ง เท่านั้นเป็นอันพอแล้ว ใช่แต่เท่านั้น ถึงแม้การบรรพชา ก็ไม่ต้องทำอย่างอื่นนอกจากนั้น ส่วนพิธีที่ทำ ๆ กันต่อมามีขึ้นเป็นสิ่งที่บัญญัติขึ้นภายหลังทั้งสิ้น

เมื่อแลเห็นแล้วว่า การถึงพระไตรสรณาคมน์ คือถือเอาพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า เป็นที่พึ่ง เป็นเครื่องแสดงชัดเจนแน่นอนกว่าสิ่งอื่นว่าเป็นผู้ถือพระพุทธศาสนาจะนี้ เมื่อพระท่านจะให้ศีล จึงต้องเริ่มต้นด้วยการบอกไตรสรณาคมน์ มีคำว่า “พุทฺธ สรณํ คจฺฉามิ” เป็นต้น และเมื่อเราสวดมนตร์ไหว้พระก็เช่นกัน เหตุฉะนั้นสมควรที่เราทั้งหลายจะรู้จักเป็นที่พึ่งทั้ง ๓ ของเรานั้นโดยสังเขป

บัดนี้ข้าพเจ้าขออธิบายด้วยพระรัตนตรัยโดยย่อ ตามข้อความที่ข้าพเจ้าได้แสดงมาแล้วครั้งหนึ่ง ที่โรงเรียนมหาดเล็กหลวง เมื่อทำการวิสาขบูชา ณ วันที่ ๑๒ พฤษภาคมศกนี้ ต่อพระพักตร์พระบรมวงศานุวงศ์บางองค์ และข้าราชการหลายคน ดังต่อไปนี้

พระพุทธเจ้าคือพระองค์ผู้ที่ทรงตรัสรู้เอง โดยที่มีความรู้บังเกิดขึ้นในพระหฤทัยของพระองค์พร้อมแล้ว ทั้งได้ทรงสั่งสอนผู้อื่นให้รู้ตามเห็นตาม และประพฤติดุชด้วยกายวาจาใจด้วย ท่านผู้นี้เรียกว่าพระพุทธเจ้า

พระธรรมเจ้าคือพระธรรมวินัยคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
พระองค์นั้น ที่เราเรียกกันว่าพระพุทธานุศาสน์

พระสงฆ์เจ้าคือชนหมู่หนึ่งซึ่งได้สดับพระธรรมวินัย ที่พระ-
พุทธเจ้าทรงอนุศาสน์ไว้ และได้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยนั้น
แล้วนำมาสั่งสอนให้แก่ผู้อื่นสืบต่อ ๆ กันมา เราทั้งหลายจึงได้รู้และ
สดับตรับฟังกันอยู่ทุกวันนี้

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทั้ง ๓ นี้เรียกว่าพระรัตนตรัย
คือแก้ว ๓ ประการ รัตนะ แปลว่าแก้ว ในที่นี้หมายถึงสิ่งที่ประเสริฐ
เพราะพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์นี้เป็นสิ่งที่ประเสริฐ จึงได้
เรียกว่าเป็นแก้วทั้ง ๓ ประการ คุณของพระรัตนตรัยจะกล่าวโดยย่อ
ก็คือ

พระพุทธเจ้านั้น เมื่อได้ทรงตรัสรู้ คือรู้ดีรู้ชอบด้วยพระองค์
เองแล้ว ถ้าหากพระองค์จะเก็บความรู้สึกนั้นไว้และไม่สั่งสอนผู้อื่น
ก็ไม่มีผู้ใดจะติเตียนได้ เพราะความรู้ใครได้มาแล้วก็ย่อมเป็นของคนนั้น
แต่พระพุทธเจ้าของเราหาได้ประพจน์เช่นนั้นไม่ พระองค์ตั้งพระทัย
เผยแผ่ธรรมอันวิเศษนั้นให้เป็นประโยชน์แก่คนทั้งหลายด้วย เพื่อคน
ทั้งหลายจะได้ปฏิบัติตาม ได้บรรลุความสุข ระวังเสียซึ่งความทุกข์
โดยสมควรแก่อัตภาพของตน ๆ นี่จึงนับว่าเป็นคุณของพระพุทธเจ้า

ส่วนพระธรรมนั้น เมื่อผู้ใดปฏิบัติตาม และตั้งตนมั่นอยู่ใน
คลองธรรมแล้ว ยากที่จะเพื่องพล้ำหรือผิดพลาดด้วยประการต่าง ๆ
นี่คือคุณของพระธรรม

ส่วนพระสงฆ์ซึ่งตัวท่านเองเป็นผู้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย แล้ว ท่านอุตส่าห์สั่งสอนให้เราทั้งหลายปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วย นับว่ามีคุณเปรียบเหมือนบิดามารดาก็ว่าได้

ผู้ที่รู้จักคุณพระรัตนตรัยดังที่กล่าวมาแล้วนี้ และรู้สึกว่พระรัตนตรัยย่อมเป็นที่พึ่ง นำให้ได้รับความสุขและกำจัดภัยได้จริงจะหาสิ่งอื่นเปรียบมิได้ เรียกว่าผู้ถึงซึ่งพระไตรสรณาคมน์ และชื่อว่าเป็น พุทธศาสนิกชน คือผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาโดยแท้จริง

คราวนี้ว่าถึงการปฏิบัติให้เป็นธรรม หรืออีกนัยหนึ่งว่าการถือศาสนาจะเป็นประโยชน์ได้อย่างไร ลองตรึกตรองดูให้ดี ในโลกนี้ย่อมมีเป็นของคู่กัน จะเรียกสำหรับเป็นอรกันก็ว่าได้ คือความดีกับความชั่ว ความดีเมื่อมีอยู่แล้ว ก็มีความชั่วคอยผจญอยู่ด้วยเสมอ ผู้ที่ตั้งใจบำเพ็ญแต่ความดีเมื่อมีความชั่วมากระทบใจเข้าก็มักจะชวนให้ใจปั่นป่วนรวนเรไปได้ โบราณท่านจึงเปรียบเทียบความชั่วว่า เป็นมารหรือยักษ์ที่คอยแต่จะกินคน และมีไหว้วางจะมีแต่ในศาสนาของเราศาสนาเดียวเมื่อไร ถึงศาสนาอื่น ๆ เขาก็ว่ามีเช่นนี้เหมือนกัน ที่จริงเราทั้งหลายก็ย่อมจะรู้อยู่ด้วยกันแล้วว่า ความดีย่อมจะทำให้ผู้ประพฤติได้ผลเป็นสุข และความชื่อนั้นประพฤติเข้าก็ได้ผลเป็นทุกข์ ทุกคนย่อมแสวงหาความสุขที่ยั่งยืนอยู่เสมอทั้งในส่วนกายและส่วนใจ แต่ความสุขเช่นนั้นจะได้ด้วยยาก ความชั่วลึเป็นสิ่งที่กระทำได้ง่าย และมารย่อมคอยกระชับให้เราทำอยู่เสมอด้วย เช่นเราะวังตัวไม่ไปเที่ยวในที่ที่ไม่ควรเที่ยว มันก็คอยเตือนว่าการประพฤติดีระวังตัวเช่นนั้น จะเรียกว่าเป็นสุขอย่างไรได้ เป็นความทุกข์ต่างหาก การไปเที่ยวเล่นเป็นการนำ

สนุกสบายนัก ไม่ไปเที่ยวมัวแต่คุดคู้ยู่เช่นนั้น ไม่เห็นน่าสบายเลย ความชั่วคือมารย้อมคอยกระชิบชวนใจเราให้เห็นผิดเป็นชอบอยู่เช่นนี้ ก็เมื่อเราต้องคอยรบกับมารอยู่เสมอ ทำใ้ใจเราจึงจะรู้ได้ว่าสิ่งที่เราจะทำลงไปนั้น ผิดหรือถูก ดีหรือชั่ว และถ้าเราจะต้องคอยคิดค้นหาต้นเหตุ กระทำเป็นการทดลองอยู่ทุกฝีก้าว ไม่ว่าจะทำอะไร จนที่สุดจะนั่งนอนยืนเดินก็จะมีต้องทดลองเสียทั้งสิ้นหรือ ที่ไหนจะมีเวลาทำกิจการอื่น ๆ ให้สำเร็จได้ คงไม่มีเวลาพอเป็นแน่ เพราะเหตุนี้ผู้ที่รู้หลักนักปราชญ์ เมื่อได้พยายามค้นหาทดลอง ได้ความรู้สำเร็จดีแล้ว ว่าสิ่งนั้นถ้าประพฤติเข้าจะนำมาซึ่งความสุข สิ่งนั้นถ้าประพฤติเข้าจะนำมาซึ่งความทุกข์ ท่านจึงจดจำไว้สำหรับสั่งสอน เพื่อคนข้างหลังจะได้ไม่ต้องทดลองกันร่ำไป

ยกตัวอย่างเช่นไฟ บิดามารดาท่านห้ามไม่ให้เราจับ เพราะท่านรู้แล้วว่าเป็นของร้อน ถ้าไม่มีใครบอกเราเราก็คงจะต้องจับไฟให้มือพองเสียก่อนแล้ว จึงจะได้ความรู้ว่าไฟเป็นของร้อน เช่นนี้เป็นตัวอย่างต้น ๆ ก็พระธรรมวินัยคือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าของเรา ซึ่งเป็นของละเอียดลึกซึ้งนั้น จะมีประโยชน์แก่ผู้ที่นับถือและปฏิบัติตามเพียงไร ย่อมจะพรรณนาได้ไม่มีที่สิ้นสุด แท้จริงบรรดาศาสนาทั้งหลายย่อมประกอบด้วยคำสั่งสอนที่เป็นประโยชน์เช่นนี้ทั้งนั้น แต่ฝ่ายเราผู้เป็นคนไทย บ้านเมืองเราได้นับถือพระพุทธศาสนามานานแล้ว เราจึงควรเลือกถือพระพุทธศาสนาสืบต่อจากบิดามารดาปู่ย่า ตาทวดของเรา สมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ของเราได้ตรัสรู้ธรรมอันถ่องแท้แล้ว จึงได้ทรงสั่งสอนพระสาวก พระสาวกก็ได้สั่งสอนเรา

ทั้งหลายต่อ ๆ มา เมื่อเราทั้งหลายได้รับคำสั่งสอนรู้ผิดและชอบเช่น
นี้แล้ว ก็ประพฤติได้ถูกต้อง โดยไม่ต้องทดลองเลือกคันด้วยตนเอง

พระพุทธเจ้าเปรียบเหมือนคนทำทาง ซึ่งขู่ว่าประทีปขึ้นส่อง
ให้เราแลเห็นหนทางได้ถนัด ประทีปนี้คือพระธรรม ผู้ใดที่ใส่ใจฟัง
ธรรมเมื่อเวลาเทศน์ก็ดี หรือเวลาอ่านหนังสือก็ดี ได้ชื่อว่าเป็นคน
ฉลาดรู้จักเดินเข้าหาดวงไฟ เพื่ออาศัยแสงสว่างแลเห็นทางเดินได้
แจ่มแจ้ง ไม่ต้องเดินสะดุดหรือตกหลุมตกหล่ม อาจเดินไปสู่สถาน
แห่งความสุขได้โดยสะดวก ส่วนผู้ที่เกียจคร้านไม่ฝึกฝนในพระธรรม
วินัยนั้น ก็ไม่ผิดอะไรกับผู้โง่เขลาที่ไม่รู้จักเดินเข้าหาดวงไฟ ถ้าแม้
ว่าตนเดินสะดุดหรือตกหลุมตกหล่มลงไป จะขัดผู้อื่นไม่ได้ เพราะ
ดวงประทีปอันส่องแสงสว่างก็ได้จุดอยู่เสมอ แต่ตัวเกียจคร้านไม่เดิน
เข้าไปหาแสงประทีปนั่นเอง ความผิดจึงตกอยู่กับตนเอง ถึงจะกล่าว
ว่าไม่มีผู้แนะนำตักเตือนก็ไม่ได้ เพราะตัวของตัวเองมีหน้าที่ที่จะ
กระตือรือร้น ตรงกับภาษิตบทหนึ่งที่ว่า “ตนของตนนั้นแหละเป็น
ที่พึ่งแก่ตน” คือตนของตนไม่ชวนชวายกระทำให้ดีแล้ว ถึงแม้จะมี
ผู้มีอำนาจสูงใหญ่ยกย่องสักเพียงไรก็จะดีไปไม่ได้ตลอด ผู้ที่นั่งอยู่
เฉย ๆ คอยรอแสงไฟให้มาเอง ไม่เดินเข้าไปหาดวงไฟเพื่อให้ได้แสง
สว่างดังนี้ นับว่าเป็นความผิดของตนเองทีเดียว จะโทษใครไม่ได้

ยังมีคนอีกจำพวกหนึ่งซึ่งอวดดี เชื่อตัวว่าเป็นคนเดินทางเก่ง
ไม่ต้องมีไฟนำก็ได้ เท้าของตนเคยเดินชานาญอยู่แล้วคงจะเดินได้ไม่มี
ความพลาดพลั้ง คนจำพวกนี้เรียกว่ากระไร ต้องเรียกว่า “ตาบอดสอด
ตาเห็น” เพราะเขาเห็นว่าไม่จำเป็นต้องถือศาสนาก็ได้ ศาสนานั้น

เรียนเสียเวลาเปล่า ๆ ไม่มีประโยชน์อะไร ประทีปคือดวงไฟใหญ่
ได้จุดอยู่แล้ว เขาก็ไม่ปรารถนาเอาตามองดูเสียทีเดียว จึงไม่ผิดอะไร
กับคนตาบอดที่สอดตาเห็นไปในทางที่มืด ๆ พวกเราทั้งหลายที่เป็นทหาร
และเสือป่านับว่าเป็นผู้ที่ได้อยู่ในสำนักอันดี จะประพฤติตนเช่นนี้หา
ควรไม่ เราจะเข้าใจในคำสั่งสอนหรือยังก็ตาม จงพยายามฟังโดยเคารพ
และตั้งใจจำไว้ให้มากที่สุดที่จะจำได้ เพื่อว่าต่อไปข้างหน้าจะได้รับ
ผลอันดีงาม

กัณฑ์ที่ ๑๒

ประโยชน์แห่งการอยู่ในธรรม

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)

“ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺจารี”

คนสมัยใหม่มีอยู่บ้างบางคน ซึ่งไม่รู้ถึงความจำเป็นแห่งการอยู่ในธรรม ที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุ ๒ ประการ คือ

ประการที่ ๑ เพราะเข้าใจผิด คิดว่าการที่อยู่ในธรรมเป็นเครื่องแสดงตนเป็นคนแก้วดี เถร “ครี” หรือสมองเก่าไม่ถูกแบบคน “ศิริไลซ์” ความเข้าใจผิดอันนี้ย่อมบังเกิดขึ้นเพราะความรู้ดีของตนเองขาดความพิจารณาและอาศัยความปรารถนาที่จะประพฤติตนให้เป็นคน “ศิริไลซ์” จึงต้องตั้งใจเอาอย่างฝรั่งมากที่สุดที่จะเอาอย่างได้ เพื่อทำเช่นนี้ให้ถึงที่ คนจำพวกนี้มักทิ้งธรรมประเพณีซึ่งพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ของตนเองได้ถือมาแล้วแต่ก่อนและสั่งสอนตนมา และมุ่งหมายว่าจะถือเอาธรรมประเพณีของฝรั่งผู้ซึ่งนิยมว่าเป็นมนุษย์จำพวกที่ “ศิริไลซ์” กว่าชาวเราเองนั่นทีเดียว ความมุ่งมาดปรารถนาเช่นนี้ ถ้าสามารถจะทำไปให้เป็นผลสำเร็จจริงก็ไม่สู้กระไรนัก คือถึงแม้ว่าจะทิ้งประเพณีประพฤติธรรมจรรยาอย่างแบบไทย ใช้แบบฝรั่ง ในที่สุดก็คงได้ผลคล้ายคลึงกันนั่นเอง เพราะหลักแห่งธรรมย่อมเหมือนกันหมดทั้งโลก ไม่ว่าในหมู่ชนชาติใดภาษาใด เว้นเสียแต่ที่เป็นคนป่าเท่านั้น แต่เฉื่อยเป็นเคราะห์ร้ายของชาวเรา ฝรั่งโดยมากซึ่งไทยเราผู้อยากเป็นศิษย์จะได้พบปะได้โดยใกล้ชิดจริง ๆ มักเป็นผู้ซึ่งไม่สมควรที่จะเป็นครูด้วย

ประการทั้งปวง ฝรั่งเศสที่ออกมาอยู่ในเมืองเรานี้ย่อมมีเป็น ๒ จำพวก คือพวกที่ ๑ เป็นผู้ที่ออกมาโดยมีกิจธุระ มีเป็นข้าราชการของกรุงสยาม บ้าง เป็นพ่อค้าบ้าง อีกพวก ๑ เป็นคนซึ่งจะหาคำอื่นเรียกไม่ได้ดีกว่า “จรจัด” เพราะมักจะเป็นผู้ที่ได้ขัดเซพเนจรมาหลายแห่งแล้ว และอยู่แห่งใดก็ไม่ใคร่จะได้นาน ฝรั่งเศสจำพวกที่ ๑ กับที่ ๒ นั้น ถึงแม้เป็นฝรั่งเศสด้วยกันก็จริง แต่เขาจะได้คบค้าสมาคมระหว่างกันและกันนั้นก็หาไม่ได้ เพราะเขาย่อมถือตนว่าเป็นคนละชั้นกันโดยแท้ทีเดียว จำพวกที่ ๑ มักสมาคมแต่ในหมู่เขาเอง และไม่ใคร่จะรับคนไทยเข้าสู่สมาคมของเขา เพราะฉะนั้นไทยเราโดยมากจะได้มีโอกาสรู้ธรรมประเพณีนิยมของเขาเหล่านี้ก็หาไม่ได้ ฝ่ายฝรั่งเศสพวกที่ ๒ นั้น ย่อมพอใจรับรองไทยเราเข้าสมาคมของเขา ย่อมพอใจให้ไทยเราคบค้า เพราะเป็นทางหาเลี้ยงชีพของเขาโดยแท้ ฝรั่งเศสจำพวกนี้คือพวกที่เป็นเจ้าของโฮเต็ล โรงเหล้า และโรงผู้หญิงนครโสเภณี ซึ่งจำเป็นอยู่เองที่จะต้องแสดงกิริยาอัชฌาสัยดีต่อคนไทย และอย่าว่าแต่คนไทยเลย ต่อให้คนป่าคนดงอะไร ๆ ก็ดี ถ้ามีเงินแล้วเขาก็คบได้ทั้งสิ้น ฝรั่งเศสจำพวกนี้ย่อมไม่ได้รับการธรรมจรรยาเลย และในหมู่ฝรั่งเศสกันเองเขาก็ดูถูกและเกลียดชัง แต่ฝ่ายคนไทยเราซึ่งตั้งตนเป็นคนสมัยใหม่ ขาดความรู้ต้นลึกหนาบาง สำคัญว่าผิวขาวแล้วเป็นดีเท่ากันหมด เห็นควรเอาเป็นตัวอย่างได้หมด เหตุฉะนั้นเมื่อได้ทั้งประเพณีธรรมจรรยาอย่างที่ว่า พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ของตนเองได้สั่งสอนมาแล้วนั้น ก็ฉวยได้แต่แบบแผนของกาทฝรั่งเศสมาถือไว้เป็นธรรมเนียม จึงได้นิยมความประพฤติสามะเลเทศเมากินเหล้า เล่นเบี้ย เล่นผู้หญิง ว่าเป็นความประพฤติอันควรแก่คนที่ขึ้นชื่อว่า “ศิวิไลซ์”

และอาศัยฝรั่งแล้ว ๆ เหล่านั้นยอมใช้การพูดปลิ้นปลอกหลอกหากิน
อยู่เป็นปรกติ ไทยเราที่มักเสวนากับฝรั่งจำพวกนี้ก็พลอยนิยมการพูด
ปลิ้นปลอกปิดโป๊ว่าเป็นของดีและฉลาดไปด้วย ตรงกับสุภาษิตว่า
“คบพาลพาลพาไปหาผิด” ดังนี้

ประการที่ ๒ มีคนอยู่จำพวกหนึ่งซึ่งสำคัญตนว่าเป็นผู้มีสติ
ปัญญารอบรู้อย่างสมัยใหม่ และรู้จักใช้สมอง ผลแห่งการใช้สมอง
ของคนชนิดนี้ทำให้เขารู้สึกว่า การรักษาศีลธรรมเป็นของที่ไม่สามารถ
จะกระทำไปได้อีกต่อไปแล้วในสมัยนี้ เพราะเหตุว่าศาสนาเป็นสิ่งที่
ซึ่งเขาสอนกันมาเมื่อหลายพันปีล่วงมาแล้ว และตั้งแต่นั้นมาโลกได้เดิน
เปลี่ยนแปลงเป็นอันมากแล้ว จะคงใช้จรรยาซึ่งเหมาะแก่สมัยโน้น
เพื่อเป็นหลักแห่งความประพฤติสำหรับสมัยนี้อย่างไรได้ คำพูดเช่นนี้
ผู้กล่าวเข้าใจว่าเป็นของใหม่ แต่แท้จริงตั้งแต่เมื่อสามพันปีมาแล้ว
ก็ได้เคยมีคนกล่าวเช่นนั้นอยู่แล้ว และได้มีคนกล่าวเช่นนี้เป็นลำดับมา
จนถึงกาลปัจจุบันนี้ ทั้งคงจะมีผู้กล่าวเช่นนี้ต่อไปอีกจนถึงสมัยบรรลัย-
กัลป์ ลัทธิไม่เชื่อถือในผลแห่งธรรมนี้ยอมเป็นลัทธิที่มีผู้นิยมตามมาก
เพราะเป็นของสะดวกสำหรับผู้ที่ปรารถนาจะตามใจตนเอง และนึกถึง
ตนเองมากกว่าผู้อื่น เพราะฉะนั้นต้องจัดให้เป็นลัทธิแห่งบัณฑิตเกิ
เป็นองค์แห่งมิฉนาทิจิ ความเชื่อผิดโดยแท้

อันที่จริงถ้าแม้จะพิจารณาดูให้ถี่ถ้วนแล้ว ก็คงจะหลีกเลี่ยง
ความจริงไปไม่ได้เลย กล่าวคือ หลักแห่งธรรมจะยอมเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้
อยู่อย่างเดียวในโลก และถึงสิ่งใด ๆ จะเปลี่ยนแปลงไป หลักแห่ง

ธรรมจะมีเวลาคำคร่ำหรือดับสูญไปนั้นก็หาไม่ได้ หลักสำคัญก็มีอยู่อันเดียวที่ตรงว่า อย่าเบียดเบียนซึ่งกันและกัน และบรรดาศาสนาทั้งปวงย่อมมีศีลและคำสั่งสอนในทางธรรมจรรยา เพื่อความปรารถนาอันเดียวนี้เองเหมือนกันหมด หากจะแตกต่างกันไปก็แต่ด้วยลัทธิทางสั่งสอนเท่านั้น ข้อนี้ย่อมเป็นนิติฐานที่ควรใช้เพื่อพิจารณาปัญหาธรรมทั้งปวง สิ่งใดซึ่งเมื่อประพฤติไปแล้วจะเป็นผลให้ชนหมู่มากได้รับความเดือดร้อนรำคาญ สิ่งนั้นย่อมไม่เป็นธรรม และสิ่งใดซึ่งเมื่อประพฤติไปแล้วจะเป็นผลให้ชนหมู่มากได้รับความสุขและความอยู่ได้โดยสงบ สิ่งนั้นย่อมเป็นธรรม

คนเราถึงแม้ว่าจะเป็นผู้ที่มีกำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังปัญญาสามารถเกินกว่าสามัญชนปานใดก็ดี ที่จะอยู่โดยลำพังตนไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือของผู้อื่นบ้างเลยนั้นหาได้ไม่ อย่างน้อยก็มีบิดามารดา วงศาคณาญาติ บุตรภรรยา หรือข้าทีใช้สอย ซึ่งทำให้บังเกิดความจำเป็นที่จะต้องระลึกถึงประโยชน์และความสุขของผู้อื่นบ้าง นอกจากตนเองผู้เดียว ผู้ที่อยู่ด้วยกันได้ก็ต้องอาศัยความผ่อนผันเพื่อความสะดวกแก่กันและกัน และต้องมีความเชื่อใจซึ่งกันและกัน จึงจะคงอยู่ไปด้วยกันโดยอาการอันยั่งยืนได้ ถ้าเมื่อใดขาดเยื่อใยไมตรีแก่กันอย่างที่ว่ามาแล้วนั้น ไม่สามารถที่จะอยู่ด้วยกันต่อไปได้ แม้แต่สามัญภรรยาซึ่งมีเยื่อใยผูกพันกันอยู่ด้วยกามคุณารมณ์สมัครสมานพาสกัน เมื่อขาดความผ่อนผันแก่กันหรือขาดความไว้วางใจแก่กันแล้ว ก็ต้องหย่าร้างกันไป ดังนี้เห็นได้ว่า การตามใจตนเองผู้เดียวย่อมจะมีแต่ผลร้ายหาผลดีมิได้เลย

ฐานแห่งไมตรีในหว่างบุคคลต่อบุคคลก็ดี ขณะต่อขณะก็ดี ชาติต่อชาติก็ดี ย่อมมีอยู่ที่ความไว้วางใจกันนั้นแหละเป็นปฐม ถ้าไม่มีความไว้วางใจกันแล้ว จะมีความไมตรีต่อกันโดยแท้จริงยั่งยืนไปนั้นหาได้ไม่

ก็ความไว้วางใจนั้น จะมีขึ้นด้วยเหตุใดเล่า

ตอบว่า จะมีขึ้นได้โดยแสดงให้ปรากฏว่า มีความตั้งใจดีไม่คิดจะเอาเปรียบและเบียดเบียนเขา หรืออีกนัยหนึ่งก็จะกล่าวได้ว่าต้องแสดงตนให้ปรากฏว่า เป็นคนสุจริต คือไม่ประพฤติกิจใดซึ่งจะเป็นหนทางให้ร้ายแก่ผู้อื่น ไม่พูดจากลับกลอกหลอกลวง และไม่คิดปองร้าย ผู้ที่ประพฤติดีเช่นนี้โดยสม่ำเสมออันแหละชื่อว่าสัมมาจารี ประพฤติอยู่ในศีลในธรรม ก็เมื่อผู้ที่ประพฤติดูอยู่ในศีลในธรรมเป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่นเช่นนี้แล้ว จะว่าการประพฤติดูอยู่ในธรรมไม่เป็นประโยชน์แก่ตนอย่างไร ถึงแม้ว่าจะไม่นึกถึงอื่นไกล เพียงแต่นึกถึงประโยชน์ของตนเท่านั้นเอง ก็จะต้องแลเห็นได้แล้วว่าการประพฤติดูอยู่ในศีลในธรรมเป็นประโยชน์แก่ตนเองเป็นอันมาก เพราะเป็นของที่ทำให้ผู้อื่นเขาเชื่อหน้าถือตา

มีกิจการแผนกใดบ้างหรือ ที่ความไว้วางใจไม่เป็นสิ่งจำเป็น ถ้าพิจารณาดูให้ถี่ถ้วนจะต้องแลเห็นว่า ไม่มีกิจการแผนกใดในโลกที่จะไม่ต้องอาศัยความไว้วางใจของผู้อื่น เช่น ในการค้าขาย ผู้ค้าขายคนใดที่ใช้วิธีเอาเปรียบผู้ซื้อ หรือลวงล่อฉ้อโกงต่าง ๆ ถึงแม้ว่าจะค้าขายมีกำไรก็ได้แต่ชั่วแล่นหนึ่งเท่านั้น เพราะเมื่อใดเขาจับได้เสียแล้วก็ย่อมจะไม่มีผู้ใดทำการค้าขายด้วยอีก และเมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ถึงแม้ว่าจะไม่ถึงแก่

ความพินาศฉิบหายล่มจมไปทีเดียว ก็คงจะต้องตั้งต้นพากเพียรหาทางค้าขายอย่างอื่น หรือไปค้าขายในที่อื่นอีก ซึ่งนับว่าเสียประโยชน์และเสียเวลาเป็นอันมากในการที่ต้องตั้งหนึ่งใหม่เช่นนั้น ถ้าได้เริ่มใช้วิธีค้าขายโดยสุจริตและคงดำเนินไปโดยทางสุจริตแล้ว ก็ย่อมจะได้รับความไว้วางใจแห่งผู้ซื้อหรือผู้ทำการร่วมตลาด ย่อมมีหนทางที่สามารถจะตั้งตนอยู่โดยมั่นคงได้ และถึงแม้ว่าจะไม่ได้เงินทองมากมายโดยรวดเร็วเท่าทางลวงล่อฉ้อโกงก็ดี แต่กำไรย่อมจะมีมาเสมอไม่ขาด เปรียบเหมือนน้ำซึ่งไหลแม้แต่ที่ละหยาต ถ้าไหลเสมอมิได้ขาดในไม่ช้าก็เต็มภาชนะ ดังนั้นอังกฤษเขาจึงได้กล่าวเป็นสุภาษิตไว้ว่า ความสุจริตเป็นอุบายดียิ่งยวด และสุภาษิตอันนี้ ย่อมใช้ได้ทั่วไป ไม่ว่าจะทำกิจการใด ๆ ในโลกนี้

ส่วนในราชการก็ย่อมจะชอบใช้คนที่ประพฤติดีสมาจารีศีลธรรมเหมือนกัน ข้อนี้เป็นที่น่าอัศจรรย์ที่ยังมีบุคคลบางจำพวกเข้าใจไม่ได้เลย ถ้าเข้าใจข้อนี้โดยแจ่มแจ้งแล้วก็คงจะไม่ต้องได้ยินเสียงบ่นอยู่เนื่อง ๆ ว่าคนมีสติปัญญารัฐบาลท่านไม่ซุบเสียง แท้จริงผู้กล่าวเช่นนั้นย่อมจะลืม (หรือแกล้งทำลืมเสีย) ว่าเป็นความจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องพยายามเลือกเฟ้นคนที่ดีจริง ๆ ไว้ใช้ในราชการ คำว่า คนดีจริง ๆ จะแปลแต่เพียงว่ามีวิชาความรู้ดีหรือเฉลียวฉลาดดีเท่านั้นหาเพียงพอไม่ ย่อมจะต้องมุ่งไปถึงชนทั่วไปนิยมนว่าเป็นคนดีโดยรอบตัวด้วย เมื่อในพหุชนกการต้องการความไว้วางใจเชื่อถือแห่งชนทั้งหลายเป็นที่ตั้งแล้ว ในราชการจะไม่ต้องถามเช่นนั้นบ้างหรือ ต้องเข้าใจว่ารัฐบาลต้องการคนใช้ที่เป็นที่ควรไว้วางใจได้มากกว่าพหุชนกการเสียอีก การกตัญญูหมั่นเพียรหาอาณาประชาราษฎร์

ไม่มีหนทางใดที่จะร้ายไปกว่าการมอบอำนาจไว้ในมือผู้ที่ไม่สมควรจะเป็นที่ไว้วางใจ คนถึงจะมีวิชาเป็นบัณฑิตแก้วพิเศษปานใดก็ดี ถ้าไม่เป็นผู้ที่ประพาสสัมมาจรรยอด้วยแล้ว จะหวังให้ได้รับความไว้วางใจแห่งอาณาประชาราษฎรได้ไม่ เพราะฉะนั้นในราชการจึงปรารภนาบุคคลเช่นนี้น้อยกว่าคนที่มีภูมิความรู้ต่ำแต่ประพฤติตนดี จริงอยู่ผู้ที่ประพฤติตนไม่สู้จะดีบางทีก็ได้มีโอกาสตะเกียกตะกายขึ้นไปจนได้รับหน้าที่ใหญ่ ๆ ในราชการได้ แต่บุคคลชนิดนี้ก็เหมือนพ่อค้าผู้ลงล่อจ้อโกง ผู้ซื้อและผู้ขายร่วมตลาด คือจะได้ดีก็ไปได้ชั่วแล่นหนึ่งเท่านั้น จะได้มั่นคงอยู่ในตำแหน่งหรือยศฐาบรรดาศักดิ์ก็หาไม่ได้ ดังมีพยานปรากฏอยู่หลายรายแล้วมิใช่หรือ

อนึ่งเมื่อบุคคลจะหาบ่าวไว้ใช้ในบ้าน ก็ต้องเลือกสรรผู้ที่ประพฤติดีเรียบร้อย ไม่เป็นนักเลงสุรายาเมาหรือเล่นเบี้ยเล่นผู้หญิงเป็นนิตย จึงจะไว้วางใจใช้สอยสนิทสนมได้แท้จริงมิใช่หรือ ที่ต้องเลือกเช่นนี้ เพราะเหตุไรเล่า การกินเหล้าเมายา หรือเล่นเบี้ยเล่นผู้หญิง แท้จริงก็เป็นการส่วนตัวของบ่าวนั่นเอง ไม่เกี่ยวแก่ส่วนการงานที่เขากระทำให้แก่เราผู้เป็นนายเลย แต่เหตุใดเราจึงจะไปห้ามเขาเล่า ก็เพราะเรากลัวอยู่ว่า เขาจะทำการงานไม่ดีหรือถึงแก่เสื่อมเสีย หรือกลัวว่า ถ้าไม่มีเงินจะใช้ก็จะหยิบฉวยเอาของนาย ซึ่งจะพลอยให้นายต้องเสียทรัพย์ไปด้วยเปล่า ๆ ทั้งถ้าบ่าวเป็นคนเหลวไหลเป็นนักเลงสามะเลเทเมา ก็เสียชื่อถึงนายด้วยมิใช่หรือ ก็เมื่อบุคคลซึ่งรักชื่อเสียงของตน ไม่พอใจใช้บ่าวที่ประพฤติไม่ดีดังกล่าวมาแล้วนั้น เหตุใดเขาจะเกณฑ์ให้รัฐบาลใช้คนที่ไม่พยายามจะประพฤติสัมมาจรรย์ รัฐบาลก็ต้องรักษาเกียรติคุณ

ชื่อเสียงเหมือนกัน และยิ่งกว่าบุคคลอีกด้วยซ้ำ เหตุฉะนั้นถึงแม้ว่าความประพฤติดีสามะเลเทศมา จะแก้ว่าเป็น “การส่วนตัว” ก็ตามที่แต่ฝ่ายรัฐบาลจะทำไมรู้ไม่เห็นเสียนั้นย่อมไม่ได้อยู่เอง เพราะรัฐบาลต้องการให้มหาชนไว้วางใจในกิจการที่รัฐบาลจะกระทำเพื่อहितานุหิตประโยชน์ของเขาทั้งหลาย และถ้าใช้คนที่ไม่สมควรจะไว้วางใจได้ทุกสถานแล้ว ก็เหมือนทำลายความไว้วางใจซึ่งปรารถนานั้นลงเอง ข้อนี้ผู้ที่ต้องออกจากราชการเพราะความประพฤติไม่ดีย่อมจะลี้มเสีย (หรือแก่งล้างทำลี้ม) แล้วและเที่ยวบ่นและชักชวนให้คนอื่นมีความสงสารตนว่าเป็นคนที่มีได้รับความยุติธรรม แต่ถ้าคนทั่ว ๆ ไปพิจารณาเหตุผลจนเข้าใจความปรารถนาแห่งรัฐบาล ดังได้แสดงมาแล้วนั้น ก็คงจะไม่ฟังเสียงผู้ที่ถูกไล่ออกเพราะความประพฤติชั่วของตัวเอง และเมื่อไม่มีคนฟังและไม่ได้รับความสงสารแล้ว บุคคลจำพวกนั้นก็จะต้องน้อยลง ทั้งการถูกไล่ออกก็จะเป็นการลงโทษอันเป็นประโยชน์ได้แท้จริงเป็นข้อควรกลัวแห่งผู้ที่ยังคงอยู่ในราชการนั้นด้วย

ถ้าแม้จะพิจารณาโดยแท้จริง หรือจะเดาก็โดยไม่ผิดได้ คือถึงแม้ผู้ที่บ่นอวดดีเรื่อง “การส่วนตัว” นั้นเองก็ดี ในใจของตนก็ยอมรับอยู่ว่าความประพฤติของตนนั้นผิด แต่ในขณะที่เมื่อยังอยู่ในราชการนั้นสำคัญผิดคิดไปเสียว่าจะไม่มีใครเขาจับได้ เพราะถ้าทำการงานดีอยู่แล้วก็คงจะไม่มีเจ้าขุนมูลนายผู้ใดจ้ำจี้จ้ำไชไปถึงความประพฤติส่วนตัว ความคิดอันนี้เองทำให้บังเกิดความเล็ง เพลินไปในความเชื่อถือตนเอง ก็ประพฤติตามใจตนเองมากขึ้นทุกที จนมีผลให้ตนทำการงานในหน้าที่บกพร่องไป แต่โดยตนเองหารู้สึกตนไม่ ความบกพร่องนั้น ๆ

มีมากขึ้นทุกที จนในที่สุดเหลือที่ผู้บังคับบัญชาจะละเลยเสียได้ต้องทั่ว
 ทักตักเตือนขึ้น ซึ่งถ้ารู้สึกตัวก็เร่งตัวให้หยุดได้เหมือนนายสารถีร้งม้า
 ซึ่งจะพาหื้อไว้ได้ก่อนที่จะเป็นอันตราย แต่ถ้ามีความเล็งและทะนงใน
 ความฉลาดของตนมากอยู่ เฟิกเฉยเสียไม่ฟังคำตักเตือน ก็เหมือนสารถี
 ที่ปล่อยให้ม้าพาหื้อไปจนตกเหวรถหักป็นไปเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้
 ผู้บังคับบัญชาซึ่งยังมีความปรานีอยู่ ก็มักจะใช้วิธีให้ออกจากราชการ
 เพื่อความประสงค์จะให้เป็นการเจียบหายไป แต่โดยมากหาเป็นเช่น
 ประการนั้นไม่ เพราะผู้ที่ออกจากราชการนั้นไม่รู้สึกระโยชน์อันแท้จริง
 ของตน มัวนึกถึงแต่การที่จะแก้หน้าของตนเท่านั้น จึงพูดเพ้อเจ้อไป
 ต่าง ๆ ตามที่ได้ยินและได้เห็นในหนังสือพิมพ์มามากกว่ามากจนน่า
 เบื่อเต็มที่อยู่แล้ว แต่การพูดเพ้อเจ้อเช่นนี้ มีประโยชน์จริงจางอย่างใดบ้าง
 หรือ ถ้าพิจารณาดูให้ถี่จะต้องเห็นว่า ไม่มีประโยชน์ ทั้งแก่ผู้พูดและ
 ผู้ฟัง เพราะใช้ว่าการที่พูดเช่นนั้นจะบันดาลให้ผู้พูดได้กลับเข้ารับราชการ
 อีกก็หาไม่ได้เลย และถึงในหมู่สามัญชนก็มีเป็นส่วนน้อยที่โยติในถ้อยคำ
 ของบุคคลเช่นนั้น เพราะเมื่อใครได้รู้เห็นความประพฤติอันไม่ดีของ
 ผู้พูดนั้นแล้ว ก็ย่อมจะต้องสิ้นความสงสารอยู่เอง ดังนั้นก็เป็นอันวนกลับ
 เข้ามารอบเดิมอีก คือผู้ที่ได้รับความสงสารของชนหมู่มากต้องเป็นผู้
 ที่ประพฤติสัมมาจारी แต่ซึ่งได้รับความทุกข์โดยไม่ควรที่จะได้รับ

เมื่อกล่าวมาโดยสังเขปเพียงเท่านั้นแล้ว ก็พอจะเห็นได้แล้วว่า
 การประพฤติอยู่ในธรรมเป็นประโยชน์แก่บุคคลผู้ประพฤติปานใด
 ไม่เลือกกว่าจะเป็นผู้ประกอบกิจธุระในทางใด

ส่วนผู้ที่กระทำการในหน้าที่นักรบ บางคนเขาก็กล่าวว่าจะประพุดอยู่ในทางธรรมไม่ได้อยู่เองแล้ว โดยเหตุที่กิจธุระโดยตรงซึ่งจะต้องกระทำก็คือการฆ่าคน ซึ่งเป็นของผิดด้วยศีลองค์ที่หนึ่งของพระพุทธศาสนาอยู่แน่แท้แล้ว เพราะฉะนั้นนักรบก็เป็นอันถือศีลไม่ได้อยู่เองแล้ว ข้อนี้ผู้ที่แลดูพระพุทธศาสนาโดยผิวเผิน ๆ ชอบหยิบยกเอามาพูด และชาวเราที่แสดงตนเป็นพุทธศาสนิกชนก็พลอยอือออไปกับเขาไปด้วย แท้จริงพระพุทธเจ้าของเราย่อมทรงเข้าพระทัยอยู่ดี ว่าการป้องกันชาติบ้านเมืองเป็นความจำเป็นโดยแท้ และผู้ที่มีหน้าที่กระทำกิจการเช่นนั้นจะนับว่าเป็นบุคคลที่ประกอบกรเลียงชีพโดยไม่ชอบธรรมนั้นหามิได้ ข้อที่ควรอ้างเป็นพยานได้มีอยู่หลายประการเพียงพอที่จะแสดงให้เห็นได้ว่า การรบเพื่อป้องกันชาติบ้านเมืองไม่เป็นข้อที่พระพุทธองค์ทรงห้ามปรามเลย ถ้าทรงห้ามปรามหรือแม้ไม่ทรงเห็นชอบด้วยแล้ว ที่ไหนเลยจะทรงบังคับให้ทหารซึ่งหนีจากกองทัพของพระเจ้าพิมพิสารเข้าไปอุปสมบทนั้น สึกออกไปเข้ารับราชการในกองทัพตามเดิม ทั้งในพระวินัยบัญญัติก็มีคำอนุญาตไว้ชัดเจนให้พระภิกษุไปกับกองทัพได้เพื่อกระทำกิจการเทศนาสั่งสอนทหาร คงมีขีดขัณอยู่แต่เพียงว่าไม่ให้อยู่ในกองทัพติด ๆ กันเกินกว่า ๗ ราตรีเท่านั้น อีกประการหนึ่งพระสงฆ์ประณามนตร์ธงชัยและทหาร กับทั้งลงเลขยันต์ในเครื่องรางต่าง ๆ เป็นแบบธรรมเนียมมีติดต่อมาตั้งแต่พุทธกาลจนถึงทุกวันนี้ ถ้าพระพุทธองค์ไม่ทรงพอพระทัยในกิจเช่นนี้ จะมีได้มีข้อห้ามไว้ในพระวินัยบัญญัติแล้วหรือ

แท้จริงความประสงค์ที่พระพุทธองค์ทรงห้ามการฆ่าสัตว์ ตัดชีวิตนั้น คือทรงหวังตัดความเบียดเบียนซึ่งกันและกันโดยใช้กำลัง หรือเครื่องประหารข่มเหงผู้ซึ่งขัดใจ แต่จะได้ทรงมุ่งให้กินความไปถึง การต่อสู้ป้องกันตัว หรือป้องกันชาติบ้านเมืองก็หามิได้ เพราะฉะนั้น ผู้ที่เข้าใจว่า คำที่เป็นทหาลแล้วก็เหมือนเป็นผู้ที่จำเป็นต้องอยู่ภายนอก พระพุทธศาสนาแล้ว ดังนั้นว่าเข้าใจผิดเป็นอันมาก การประพฤติดนอยู่ในศีลในธรรมไม่ขัดแก่การเป็นทหาลเลย แต่ตรงกันข้ามกลับจะทำให้เป็นผู้ที่สมควรได้รับความไว้วางใจยิ่งขึ้น เพราะทหาลเป็นผู้รับมอบให้ถืออาวุธอยู่ในมือ ถ้าเป็นผู้ที่ไม่อยู่ในศีลในธรรมแล้วก็อาจจะใช้อาวุธนั้นเป็นเครื่องมือข่มเหงกะเนงร้าย ให้มหาชนได้รับความเดือดร้อน เป็นที่สุด เหตุฉะนั้นทหาลผู้ที่ประพฤติดด้วยคลองธรรมหรือผิดด้วย พระราชกำหนดกฎหมายแผ่นดิน ซึ่งมีธรรมเป็นนิตินั้นแล้ว ท่านจึงต้องเอาโทษลงอาญาหนักกว่าพลเรือน เพราะเหตุฉะนั้นเองทหาลผู้ประพฤติดนไม่ดี ท่านจึงไม่ให้คงอยู่ในราชการ เพราะเป็นผู้ที่จะไว้วางใจให้ถืออาวุธหรือบังคับบัญชาคนที่ถืออาวุธต่อไปไม่ได้แล้ว

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การอยู่ในธรรมนั้น เป็นของสำคัญสำหรับ ทหาล และเป็นประโยชน์แก่ผู้ประพฤตินั้นเองโดยแท้ เพราะฉะนั้น ขอผู้ที่รับราชการเป็นทหาล และหวังความมั่นคงและความเจริญในราชการ จงอย่าได้หลงเชื่อถือผู้ที่กล่าวว่าทหาลไม่ต้องอยู่ในศีลในธรรมนั้นเลย เป็นอันขาด

ข้อความที่ได้แสดงมาแล้ว ก็ดูจะเพียงพอที่จะแนะนำให้ผู้มีปัญญาดูเองเห็นตามได้แล้วว่า การที่ประพฤดิเป็นธรรมเป็นประโยชน์แก่บุคคล

ผู้ประพฤติเองนั้นปานใด แต่นอกจากผลดีที่พึงมีแก่บุคคลผู้ประพฤติเอง ย่อมมีผลต่อไปถึงคณะซึ่งบุคคลผู้นั้นเป็นสมาชิกอยู่ด้วย คือประการหนึ่ง ทำให้สมาชิกต่อสมาชิกได้อยู่ด้วยกันได้โดยผาสก ไม่ต้องมัวคอยระวัง ป้องกันภัยซึ่งจะมีมาจากการทำร้ายกันเอง อีกประการหนึ่ง ย่อมทำให้ชื่อเสียงของคณะนั้นดี คือคณะใดมีสมาชิกเป็นคนดีอยู่ทั่ว ๆ กัน คณะนั้นก็ย่อมจะเป็นที่ไว้วางใจแห่งชนต่างคณะ ซึ่งจะต้องกระทำกิจการติดต่อกัน หรือต้องพึ่งพาอาศัยในบางคราวบางสมัย

ความมีสมาชิกดีมีประโยชน์แก่คณะนั้นใด ความมีพลเมืองดี ย่อมเพิ่มพูนเกียรติคุณของชาติบ้านเมืองฉันนั้น ความไว้วางใจแห่งผู้อื่นก็ย่อมเป็นสิ่งพึงปรารถนาแห่งชาติ ไม่ผิดอะไรกับบุคคลเลย ชาติใดไว้ธรรมสุจริต เอากำลังวังชาเที่ยวข่มเหงคะเนงร้ายเพื่อนบ้าน ถึงแม้ผู้มีกำลังจะได้ชัยชนะก็ดี แต่จะได้รับความสรรเสริญของโลกนั้นหา มิได้ ฝ่ายชาติผู้รักษาสัจธรรมสุจริต ถึงแม้ว่าจะถึงแก่ปราชัยพ่ายแพ้แก่ผู้ที่มีกำลังมากกว่า ก็มิได้เสียเกียรติคุณเลยจนนิดเดียว ส่วนชาติใดที่ใช้กำลังโดยปราศจากธรรมเที่ยวประหัตประหารเพื่อนบ้าน เบียดเบียน เขาให้ได้รับความเดือดร้อนเพราะยุทธภัย ถึงแม้ว่าจะมีชัยก็ไม่อยู่ยงไป ได้ช้านานปานใด อย่าแลดูห่างไกลไปเลย แลดูแต่ข้างบ้านเราเองก็พอแล้ว ชาติใหญ่ที่เคยเป็นศัตรูกันสู้กับชาติไทยเรามาแต่ก่อน เคยกดขี่ข่มเหง และหาเหตุก่อการสงครามกับไทยเราโดยปราศจากทางธรรมมาแล้วนั้น ในเวลานี้เป็นอย่างไรบ้าง ชาติจีนซึ่งเคยเป็นนายของชาวเราเมื่อสอง พันปีล่วงมาแล้ว ชาติขอมที่เคยทำความคับแค้นให้แก่เราจนเลือด ตากระเด็น เพราะพวกพม่ารามัญซึ่งเคยมาข่มเหงชาวเราให้ได้รับ

ความเจ็บทั้งกายและใจเหลือที่จะพรรณนา ชาตินี้ทั้งสามนี้เป็นอยู่
อย่างไร ใคร ๆ ที่มีหุมีตากีย่อมจะทราบอยู่เองแล้ว ส่วนชาติไทย ซึ่ง
สำหรับแต่ถูกเพื่อนบ้านข่มเหงมาแทบไม่ขาด สามารถรักษาชาติของเรา
ให้เป็นไทยอยู่ได้จนถึงบัดนี้ไม่ใช่เพราะเราตั้งอยู่ในธรรมสุจริตหรือ
ผู้ที่เคยนิยมยกย่องลัทธิว่า กำลังคือธรรม ดังนี้ ได้ตกต่ำรับความ
อับยศอดสู เสียความเป็นไทยแห่งชาติไปแล้ว เห็นปรากฏแก่ตาเช่นนี้
ยังจะว่าไม่มีบุญมีกรรมอีกหรือ

เหตุฉะนั้นคนไทยซึ่งรักชาติไทยจริง ควรที่จะต้องตั้งหน้าบ่าเพียร
เพียรช่วยกันรักษาธรรมแห่งชาติเราให้มั่นคงอยู่ต่อไป และอาศัยเหตุ
ที่คนไทยทุก ๆ คนเป็นส่วนหนึ่งแห่งชาติไทย จึงจำเป็นที่ต้องต่างคนต่าง
ประพฤติสัมาจารีรักษาธรรมสุจริต เพื่อประโยชน์แห่งชาติของเรา
ทั้งหลาย ขอจงเข้าใจเสียเถิดว่า ชาติใดมีพลเมืองที่ประพฤติอยู่ในทำนอง
คลองธรรมมากที่สุด ชาตินั้นแหละเป็นชาติที่ “ศิริไลซ์” แท้จริงความ
“ศิริไลซ์” จะอยู่ที่การแต่งกายเอาอย่างฝรั่งหรือเอาความประพฤติ
สำมะเลเทเมาของฝรั่งไปมาเป็นแบบแผนนั้นหาไม่ได้ ชาติที่เข้าใจผิด
คิดเห็นเช่นนี้ก็มิอยู่แล้ว เหมือนเป็นตลกอยู่ในท่ามกลางสมาคมแห่ง
นานาประเทศอยู่แล้ว ไม่ควรที่ชาติไทยเราจะเข้าไปเป็นตลกกับเขาด้วย
อีกรายหนึ่งเลย ธรรมประเพณีที่ไทยเราเคยได้ใช้เป็นเครื่องคุ้มครองใจ
ของเราทั้งหลายมีอยู่แล้วอย่างไร เมื่อเรายังมิได้พบปะธรรมประเพณี
ที่รุ่งเรืองดียิ่งไปกว่าที่เราจะรู้ได้จากพระพุทธศาสนาของเราแล้ว ก็
หาควรที่จะละทิ้งของเดิมของเราเสียไม่

ขอคนไทยทั้งหลาย ที่อยากเห็นความเจริญรุ่งเรืองแห่งชาติไทย
จงตั้งใจปฏิบัติกิจการทั้งปวงให้อยู่ในทำนองคลองธรรม ให้ชาติของเรา
และตัวของเราทุกคนได้อาศัยธรรมเป็นเครื่องป้องกันสรรพภัยอันตราย
สมด้วยพระพุทธภาษิตว่า

ธมโม หเว รกฺขติ ธมฺมจาริ

“ธรรมย่อมคุ้มครองผู้ที่ประพฤติเป็นธรรม” อันเป็นสุภาษิต
ซึ่งแสดงความจริง ทั้งสำหรับบุคคล ทั้งสำหรับคณะ ทั้งสำหรับชาติ
ตั้งได้แสดงมาพอเป็นสังเขปแล้วนั้น

กัณฑ์ที่ ๑๓

หลักแห่งความประพฤติชอบ

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๔๕๘)

คราวนี้จะกล่าวอนุสนธิความตามต่อกัณฑ์นี้ คือข้อสำคัญมีอยู่ ที่ว่าการถือธรรมเป็นประโยชน์ เป็นเครื่องป้องกันตัวของเราเองเป็น แน่นนอน และป้องกันคณะ ป้องกันชาติด้วย ข้าพเจ้าได้ขอให้ท่านทั้งหลายต่างคนต่างพยายามที่จะแลเห็นความจริงข้อนี้ และพยายามที่จะ ประพฤติตั้งตนอยู่ในศีลในธรรม ส่วนใจข้าพเจ้าเองยังอยากเชื่ออยู่เสมอว่า โดยส่วนมากคนไทยเราแท้จริงมีความพอใจในการตั้งอยู่ในศีลในธรรม และเป็นเช่นนี้มาช้านานแล้ว ไม่ใช่เพิ่งเป็น และการรักษาศรัทธาจริยา เป็นของที่ฝังอยู่ในเลือดของคนไทยมาช้านานแล้ว

สิ่งไรที่ทำให้มนุษย์ได้รับความนับถือของเพื่อนบ้าน สิ่งไรทำให้มนุษย์อยู่สุขในคณะของตัวเอง และอยู่สุขด้วยกับเพื่อนบ้าน ต้อง นับว่าเป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่เป็พยานว่ามนุษย์เหล่านั้น ๆ ถึงซึ่งความ รุ่งเรืองโดยแท้จริง ซึ่งในสมัยนี้เรามักเข้าใจเรียกกันว่า “ศิริไลซ์” คำ “ศิริไลซ์” แปลว่าอะไร ผู้ที่ใช้พล่อย ๆ อยู่ไม่สู้เข้าใจนัก แท้จริง “ศิริไลซ์” แปลว่าผู้ที่ควรอยู่ในเมืองได้ หรือผู้ที่เป็นพลเมืองดีนั่นเอง เพราะมาจากศัพท์ “ละติน” ว่า “ซิวิส” พลเมืองผู้ที่ประพฤติดน ีไม่อยู่ในศีลในธรรม ประพฤติตามใจตนเอง นึกจะทำอะไรก็ทำไม่ต้อง นึกถึงผู้อื่น จะเป็น “ศิริไลซ์” ไม่ได้ ผู้ที่เป็นศิริไลซ์ไม่ได้จะอยู่ในพวก พ้องไม่ได้ ก็ต้องแปลว่า “อันศิริไลซ์” เพราะฉะนั้นเป็นที่น่าอัศจรรย์

ที่คนชั้นใหม่บางจำพวกอ้างตนว่า “ศิวิไลซ์” แต่ความประพฤติไม่ “ศิวิไลซ์” เลย คือความประพฤตินั้นก็แต่จะตามใจตัวเองอย่างเดียวยิ่งไรสะอาดแก่ตัวเองแล้ว สิ่งนั้นนับว่าเป็นใช้ได้ทั้งนั้น

คำที่ยกขึ้นแก่ว่าสมัยนี้คนเรา “ศิวิไลซ์” แล้ว มีอิสรภาพแก่ตนเช่นนี้ มาจากอะไร พูดยตามปากของคนที่ไม่เข้าใจคำว่าอิสรภาพเลย คำว่า “อิสรภาพ” ดูเหมือนจะตั้งใจแปลภาษาฝรั่งว่า “อินดิเพนเดนต์” ซึ่งแปลว่าไม่ได้ขึ้นอยู่กับใคร ไม่ได้อาศัยใคร เลี้ยงตัวเอง นี่เป็นคำแปลตรงของคำ “อินดิเพนเดนต์” แต่ศัพท์ “อิสรภาพ” นั้นมีคนบางจำพวกแปลกว้างกว่านั้น คือแปลว่าไม่ต้องอยู่ใต้กฎหมาย ไม่ต้องอยู่ในระเบียบแบบแผนของใคร ไม่ต้องอยู่ในธรรม ไม่ต้องอยู่ในศีล เราจะนึกทำอะไรเป็นทำได้ทั้งนั้น ผู้ที่ประพฤติเช่นนี้ไม่ใช่ผู้ที่ถืออิสรภาพ เป็นผู้ถือแบบคนป่าต่างหาก เพราะฉะนั้นถ้าจะแปลคำนี้ให้ดีแล้ว ผู้ที่ประสงค์อิสรภาพแท้จริง ต้องไม่ประพฤติตนเป็นคนป่าเป็นแน่แท้

ข้าพเจ้าเชื่อว่าที่ประพฤติ “อิสระ” กันในทางที่ผิดนั้นเป็นไปโดยความหลงใหล จึงตั้งใจอยู่เสมอที่จะชี้แจงข้อนี้ให้สหายทั้งหลายเข้าใจ ถ้าเข้าใจให้ถูกต้องแล้วและประพฤติตนให้เป็นผู้สมควรที่ผู้อื่นจะคบค้าสมาคมได้ ประพฤติตนให้สมควรที่เรียกได้โดยแท้จริงว่าผู้นี้มีคุณวุฒิเป็น “ศิวิไลซ์” เป็นผู้พ้นจากนิสัยของคนป่า เป็นนิสัยของคนชาวเมืองได้รับความอบรมดีแล้วเมื่อไร เมื่อนั้นถึงเราจะอวดหรือเราจะไม่อวดก็ได้ คนทั้งหลายในโลกที่เขาอยู่ไกลคงจะได้ทราบกิตติศัพท์เห็นเรา

ประพุดติเรียบร้อย ตั้งอยู่ในศิลาในธรรมไม่เบียดเบียนกัน เขาก็จะว่า
เมืองนี้ดีจริง เมืองนี้ “ศิริไลซ์” จริง

ถ้าแสดงกิริยาอาการเป็นคนป่าให้เขาดู ถึงแม้คนเดียวหรือ ๒
คน ๓ คน แสดงกิริยาอาการเป็นคนป่า ไม่รู้จักตั้งอยู่ในศิลาในธรรม
ไม่รู้จักรักษาคณะ เอานิสัยคนป่าเป็นอารมณ์และตามใจของตัวหาเข้า
กินคำเช่นนี้ เขาก็คงจะว่าเมืองไทยเป็นเมืองต่ำ ยังไม่ “ศิริไลซ์”
และเราทั้งหลายผู้ประพุดติดีอยู่ก็พลอยเสียชื่อเสียงด้วย

เราทั้งหลายนอกจากรักษาศรัทธาจริยาเอง ควรจะช่วยกันแสดง
กิริยาให้ปรากฏว่า ผู้ที่ไม่ได้ตั้งอยู่ในศิลาในธรรมไม่เป็นที่พอใจของเราทั้ง
หลายผู้เป็นคนไทยที่ “ศิริไลซ์” แท้จริง

เป็นวิสัยของนักพูด มักชอบพูดว่าเมืองหนึ่งเห็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ดี
อีกเมืองหนึ่งเห็นตรงกันข้ามก็ได้ เพราะฉะนั้นความดีหรือความชั่ว
ต้องเป็นโดยเฉพาะสถานที่ และเราไปอยู่แห่งใดต้องประพุดติเช่นนั้น
จึงมีภาษิตว่า “อยู่เมืองตาหลิวให้หลิวตาตาม” แท้จริงเมื่อใช้วิจารณ์ญาณ
ไตร่ตรองดูก็จะเห็นว่า คำพูดเช่นนี้ไม่ถูกกับความจริงเลย สิ่งไรที่เป็น
ความดีหรือความชั่ว ว่ากันโดยที่เป็นหลักของการแล้ว ย่อมเหมือนกัน
ทั้งโลก

ข้อที่คนไทยบางคนประพุดติชั่วแล้วยกมาอ้างว่า “สิ่งนี้สิ่งนั้น
คนไทยเห็นเป็นของไม่ดี ที่จริงฉันประพุดติตามฝรั่งต่างหาก” เช่นนี้
เราทั้งหลายเมื่อไตร่ตรองดูแล้ว ไม่ควรเชื่อถ้อยคำนั้นเป็นอันขาด
ที่แท้ไทยว่าชั่วแล้ว ฝรั่งก็ว่าชั่วเหมือนกัน เพราะแท้จริงฝรั่งกับเรา
ก็ไม่ผิดแผกแปลกกัน ต่างแต่ผิวเท่านั้น แต่ใจก็คล้ายกัน มันสมองเมื่อ

เรียนแล้วก็ต้องรู้ทันกันหมด เพราะฉะนั้นคำที่สำหรับแก้ตัวว่าสิ่งนั้นเราประพฤติดังอย่างฝรั่งนั้น ที่จริงไม่ต้องตามอย่างเขาก็ได้ เราพึงเสี่ยงเรากันเอง และเลือกสิ่งที่ดีควรประพฤติ ฝรั่งเขาจะนิยมสรรเสริญผู้หนึ่งว่าเป็นคนดีเหมือนกันไม่ผิดแปลกอะไรกว่าเรานี่เลย หลักของความดีความชั่วที่กล่าวว่าเหมือนกันหมด ในศาสนาของเราหรือฝรั่งก็มีเหมือนกัน

ในที่นี้ข้าพเจ้าจะกล่าวตามความในศาสนาของเรา ซึ่งมีหลักสอนให้เรารักษาความสุจริตในไตรทวาร คือประพฤติดีทั้ง ๓ สถาน ที่เรียกว่าความประพฤติทั้ง ๓ สถานนั้นแปลว่าอะไร บางท่านก็แก้ปัญหาข้อนี้ว่า ละความประพฤติชั่ว ความอธิบายนี้เป็นคำเข้าใจง่าย ที่จริงจะว่าดีทีเดียวก็ไม่ได้ แต่เมื่อเข้าใจง่ายแล้ว ข้าพเจ้าขออนุญาตกล่าวอย่างเข้าใจง่ายเสียก่อน

เมื่อจะรู้ว่าสิ่งใดเราไม่ควรประพฤติ เราต้องรู้จักเพ่งดูความชั่วก่อน จะเริ่มด้วยกายทุจริตก่อน คือประการที่ ๑ ข่มขืนทำลายชีวิตผู้อื่น หรือสัตว์อื่นโดยความอาฆาตมุ่นร้าย ประการที่ ๒ ขโมยเอาสิ่งของที่เจ้าของหวงแหน ประการที่ ๓ ล่วงประเวณีทำชู้กับเมียเขา ทำชู้กับลูกสาวเขา เป็นต้น ความทุจริตทั้ง ๓ ที่กล่าวนี้เองเป็นองค์ที่ละเว้นง่าย และจำเป็นต้องละเว้นด้วย เพราะกฎหมายแผ่นดินก็มีห้าม ไม่ต้องอธิบายให้ยืดยาวปานใด และไตรตรองแล้วก็จะเห็นได้ว่า ของ ๓ อย่างนี้เป็นของที่ชั่วร้าย ซึ่งถ้าทำแล้วก็ต้องเดือดร้อนแก่คณะและเพื่อนบ้าน เพราะฉะนั้นใครมักจะประพฤติทุจริตเช่นนั้นก็ไม่มีใครพอใจให้อยู่ในคณะได้ สัตว์ป่าซึ่งมันไม่ไว้อีกกันแม้สัตว์อย่างดีมีช้างเป็นต้น เมื่อดีก็ยังอยู่ในโขลงกันได้ แต่ในเมื่อตกน้ำมันแล้ว ช้างตัวอื่นในโขลงเดียว

กันไล่แทงข้างตัวที่ตกน้ำมันขับไล่ไปเสีย เพราะถ้าขึ้นเอาไว้จะเป็นอันตรายหรือถ้าข้างตัวที่ตกน้ำมันมีกำลังมาก ตัวอื่นก็หนีเสียปล่อยให้ข้างที่ตกน้ำมันนั้นเที่ยวอยู่ตัวเดียว ซึ่งใครได้ฟังพวกความข้างเขาเล่า แล้วก็ทราบได้ว่าข้างพวกนี้ดีที่สุด ทำอะไรไม่ได้นอกจากยิงเท่านั้น ถ้าต่างว่าคนเรานี้จะทำร้ายใครก็ได้ จะเป็นอย่างไร เราทั้งหลายถ้าสามารถต้องจับคนนั้นไม่ใช่หรือ ถ้าจับไม่ได้ต้องหนีไป อยู่กับคนนั้นไม่ได้ เพราะไม่รู้ว่ามันจะคิดร้ายเมื่อไร นี่เป็นผลร้ายของการปล่อยให้คนประพฤติดตามใจตน เช่นเมื่อไม่กี่ปีล่วงมาแล้ว ได้เกิดมีผู้ร้ายขึ้นพวกหนึ่งในสหภาพสหรัฐอเมริกา มีชายผู้หนึ่งชื่อ ฟลอยด์ แอนเลน เป็นหัวโจก พวกผู้ร้ายชื่อนี้ก่อกวนจรรจ่ออย่างที่สุด เทียบประพฤดิโจรกรรมและฆ่าฟันผู้คนโดยไม่ยำเกรงใคร ชนชาวอเมริกาถูกเข้าเช่นนี้ได้รับความเดือดร้อนหลายประการ คนร้ายตามใจตัวเช่นนี้ เมื่อเขาจับขึ้นศาล มักกลับมีพวกพ้องไปไว้ที่ศาล เอาปืนยิงพวกตุลาการและลูกขุนสามัญ (ยูรี) เสียเกือบหมด มี ๑๒ คน ยิงตายเสีย ๖ คน เมื่อเป็นเช่นนั้น พลเมืองก็จับอาวุธไล่ผู้ร้าย ติดตามอยู่ ๗ วัน ยิ่งพรรคพวกผู้ร้ายได้หมด และในที่สุดตัวโจรสำคัญนั้นหนีจนตรอกก็ขอโทษ เขาก็ไม่ยอมยกโทษให้ยิงตายเลย ข้าพเจ้าเชื่อว่าคนไทยไม่มีใครอยากเห็นคนเช่นนี้เป็นแน่

การทุจริตคือลักขโมย ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้วว่ามิกฎหมายลงโทษ แต่ถ้าเราจะเป็นคนดี เราควรจะเว้นจากขโมยหรือทำชั่ว ไม่เฉพาะเพราะกลัวถูกลงโทษ เราต้องนึกเห็นและนึกถึงใจผู้อื่นเขาว่า แต่เราไม่ใช่เจ้าของยังอยากได้ เจ้าของเขาจะไม่หวงของเขาหรือ เมื่อเป็นเช่นนี้เราแย่งมาจะเห็นได้ว่าเราไม่ใช่คนดี ข้อนี้เป็นข้อที่เห็นง่าย แต่น่า

อัครจริยที่การขโมยมีอยู่ทั่วโลก และมีคนบางจำพวกกลับสงสารขโมยด้วยซ้ำ โดยเห็นเป็นผู้ตกยาก แต่ทำไมจะมัวนึกถึงแต่ใจของขโมยเท่านั้น ใจของเจ้าของทรัพย์ก็มีเหมือนกัน

ยังมีพุทธจริยอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งนับว่าเนื่องในกายเหมือนกันคือการดื่มน้ำเมา ขอนี้ข้าพเจ้าขออธิบายส่วนตัวข้าพเจ้าเองว่า ข้าพเจ้าจะเป็นผู้ที่ละเว้นไม่กินเสียเลยหาไม่ได้ ข้าพเจ้าก็เหมือนคนอื่น ๆ ในเวลาที่กินอาหารเครื่องฝรั่งเป็นต้น กินแต่เมรัยพอควรแก่การ ข้าพเจ้ารู้จักว่าเมื่อไรควรกินและเมื่อไรไม่ควรกิน และข้าพเจ้ารู้สึกว่เมื่อไรไม่ควรกินแล้วก็หยุดเสีย เมื่อใครไม่รู้จักประมาณเช่นนี้ ข้าพเจ้าขอแนะนำว่าอย่ากินดีกว่า ตัวข้าพเจ้าเมื่อไม่สบายหรือในเวลาที่ไม่ไปซ่อมรถเป็นต้น ข้าพเจ้าไม่กินเลย ถ้าผู้ใดลงเริ่มกินเหล้าแล้วติดอย่ากินดีกว่า เพราะการกินเหล้าสำหรับเมืองเราไม่เป็นของจำเป็น การกินเหล้าทำให้สมองเฟื่องจริง แต่ทำให้เคยตัว คือเมื่อกินเหล้าจะพูดเก่ง เขียนหนังสือก็เก่ง ครั้นเคยแล้วไม่กินเหล้าทำอะไรไม่ได้ จึงเลยยกเหล้าเป็นใหญ่ เพราะฉะนั้นเป็นเรื่องที่ยากจะพูดได้ว่าห้ามให้ขาดทีเดียว หรือไม่ควรห้ามอย่างใด ใจข้าพเจ้าเป็นอย่างไรก็เล่าให้ท่านทั้งหลายฟัง และจะขอบอกกล่าวในหน้าที่นี้กรบด้วยกันด้วยว่า ผู้ที่เป็นนักรบควรจะรู้สึกตัวว่าการที่กินเหล้าเป็นที่เสื่อมเสียแก่หน้าที่ และจะทำให้สติพินเพื่อน ร่างกายทรุดโทรม เราควรจะต้องตรงต่อหน้าที่ของเรา เราเป็นนักรบเท่ากับเราให้ร่างกายชีวิตแก่ชาติบ้านเมืองไม่ใช่หรือ เมื่อให้แล้วจะสละความอยากสุราน้ำเมาไม่ได้หรือ ชีวิตสำคัญกว่าเหล้า สำคัญกว่าอะไรทุกอย่างเรายังสละได้ กับเหล้าไม่สำคัญอะไร ต้องสละได้เหมือนกัน

ที่ข้าพเจ้ากล่าวมานี้ก็เพื่อที่จะชักชวนให้ท่านเห็นความจริง และเมื่อเล็งเห็นความจริงด้วยตนเองแล้วก็ไม่จำเป็นต้องมีใครห้าม ห้ามตัวของตัวเองก็ได้

ข้อนี้ขอให้ท่านทั้งหลายไตร่ตรองดู ข้าพเจ้าไม่อยากจะใช้สิ่งใดเหมือนบังคับน้ำใจ ข้าพเจ้าอยากจะพูดอย่างกับคนที่รู้เรื่องด้วยกัน มีสมองเท่ากัน ข้าพเจ้าไม่ต้องพูดเหมือนอย่างกับคนป่า สิ่งไรไม่ดีท่านเองควรจะเว้นเสีย ไม่ต้องให้ข้าพเจ้าบอกว่า ถ้าไม่เว้นจะทำอย่างนั้นอย่างนี้ ต้องใช้ใจของท่านเองบังคับดีกว่าเป็นแน่แท้

บัดนี้จะกล่าวถึงวิสุทธิจิต คือวาจาเท็จ วาจาที่หยาบ คำพูดที่ส่อเสียดนิินทา และคำพูดที่เหลวไหลไม่เป็นแก่นสาร นี่เป็น ๔ ประการควรละเว้น การพูดก็เป็นของประหลาดอย่างหนึ่ง คนสมัยใหม่บางคนไม่รู้รู้สึกและไม่เห็นเลยว่าเป็นความผิด ทั้งนี้เป็นเพราะผิดมาจากพ่อแม่ของเราเอง คือพวกพ่อแม่เมื่อลูกพูดปดแล้ว ก็มักเห็นว่าเด็กฉลาด พูดพลิกแพลงดี ถ้าพวกเราเป็นพ่อแม่ เมื่อได้ยินลูกพูดปดพากันตีสลงโทษเสีย ต่อไปลูกเราก็จะพูดปดไม่เป็น การพูดปดแม้จะได้เปรียบผู้อื่นก็ได้เปรียบชั่วคราวเท่านั้น พอเขาจับได้เสียแล้ว ถึงเราจะพูดจริง เขาก็ว่าไม่จริง นี่จะว่าเป็นประโยชน์อย่างไร การพูดปदनั้นยากมาก ต้องเป็นผู้ที่ฉลาดและใช้สมองชั้นสูงคนจึงจะเชื่อได้ง่าย เราพูดถึงสิ่งที่ไม่เป็นจริง ถ้าเขาต้องการพยาน ต้องการหลักฐาน เราต้องปั้นหลักฐานขึ้นประกอบอีกชั้นหนึ่ง อีกประการหนึ่งเราต้องจำไว้ว่าพูดปดไว้ว่ากระไร ซึ่งเปลืองเวลาและสมองเสียแล้ว ต่างว่ามีคนถามเราว่า ต้นไม้ข้างพระที่นั่งสามัคคีสโมสรอะไร เราตอบตามจริงว่าสีเขียว อีก ๘ ปีถามก็

สีเขียวยู้นั่นเอง แต่ถ้าเราปดว่าสีแดง สมองนั้นต้องจดจำเป็น ๒ อย่าง เสียแล้ว คือเราต้องจำว่าต้นไม้ที่จริงสีเขียวแต่ปากเราพูดไว้ว่าสีแดง เราต้องแบ่งสมมองออกไปเป็นสองห้องเสียแล้ว ดังนี้เป็นต้น

ส่วนพรุสวาท คือคำด่าว่ากันอย่างหยาบคายอย่างหนึ่ง ปิสุณาวาท คือคำกล่าวเสียดสีนินทากันอย่างหนึ่ง และสัมผัปลาปวาท คือคำพูด เหลวแหลกอีกอย่างหนึ่ง ท่านจัดว่าเป็นวชิทุจริตโดยฐานต่าง ๆ กัน ซึ่งผู้มีสติปัญญาอาจจะไตร่ตรองดูรู้ได้โดยวิจารณญาณว่า ล้วนเป็นสิ่ง ซึ่งหาประโยชน์มิได้ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น คำด่าว่ากันให้เป็นที่เจ็บแค้น ย่อมเป็นเครื่องก่อเวร เพราะความไม่ปรองดองในระหว่างชนซึ่งควร จะเป็นเพื่อนบ้านกัน คำเสียดสีนินทากันย่อมเป็นเครื่องเพาะความ แตกร้าวในคณะ โดยเหตุที่ทำให้ชนร่วมคณะบังเกิดความกینใจซึ่งกัน และกัน เหตุฉะนั้นทั้งคำด่าหยาบคายและคำเสียดสีนินทา จึงไม่เป็น คำซึ่งผู้ฉลาดควรจะใช้ และจะหาผลดีได้ไม่เท่าเสียเลย ส่วนคำพูด เหลวแหลกนั้น กล่าวโดยย่อก็นับว่าทำให้เปลืองเวลาโดยไม่เป็นแก่น สาร ท่านจึงจัดว่าเป็นวชิทุจริตด้วย

สถานที่ ๓ มโนทุจริตเนื่องด้วยดวงจิต คือความคิดอาฆาต จองร้าย ความเกลียดชัง ความอยากได้ของเขาเป็นต้น ความทุจริตที่ ปรากฏออกมาในทางวาจาก็ดี ทางกายก็ดี ย่อมเกิดขึ้นในดวงจิตเราก่อน ใจเราถ้าไม่กำกับให้ดีแล้วย่อมจะเป็นเหมือนอย่างม้าพยศซึ่งนายสารถี ผูกไม่มั่นคงอาจจะพาบุคคลไปตกทุกข์ได้ เพราะฉะนั้นจึงมีพุทธภาษิต ปรากฏว่า การทรมานจิตของตนเองเป็นของยาก แต่จะเป็นของที่นำไป สู่ผลความดีได้เป็นแน่แท้ แต่การทรมานจิตไม่ใช่ของง่ายเลย เพราะ

ไม่มีผู้ใดที่จะช่วยดักเตือนอยู่เสมอ และไม่มีผู้ใดเตือนได้ดีเหมือนตัวของตัวเอง ถึงแม้จะอยู่ในสมาคมบัณฑิตซึ่งเขาเจรจาแต่สิ่งที่ดั่งามก็มีเวลานอน และในเวลานอนก็นึกของที่ไม่ดีได้เสียแล้ว เพราะฉะนั้นเป็นการที่ยากลำบากอยู่ ผู้ที่เป็นคนกล้าหาญได้ชำนะศึกมาแล้วตั้ง ๑๐๐ ศีกได้ชำนะศัตรูที่มีกำลังกายกำลังศาสตราวุธเก่งที่สุดแล้ว บางทีก็ไม่สามารถจะชำนะตัวของตัวได้ เพราะฉะนั้นผู้ใดจะเป็นทหารก็ตาม พลเรือนก็ตาม ถ้าผู้นั้นชำนะจิตของตัวเองได้ คือชำนะความอยากจะประพฤติชั่วร้าย ช่มใจของตัวเองไว้ ห้ามตัวเองไม่ให้ประพฤติทุจริต ผู้นั้นนับว่าเป็นอัปราชิต คือผู้ที่ไม่มีความพ่ายแพ้ เป็นผู้ที่ชำนะอย่างประเสริฐ ชำนะศัตรูอันกล้าหาญยิ่งกว่าพระยามาร คือตัวของเราเอง ซึ่งเป็นศัตรูผู้จะผลาญตัวเรา ถ้าชำนะตัวเราเองแล้วเป็นไม่แพ้ผู้ใดได้ ทั้งจะเป็นผู้ชำนะภัยทั้งภายในภายนอก และผู้ใดชำนะตัวเองแล้วอาจจะชำนะคนทั้งหลายทั้งปวงได้ ข้อนี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาของเรา

ขอท่านทั้งหลายผู้เป็นพุทธศาสนิกชนจงตั้งใจฟัง และเก็บไปไตร่ตรองเพื่อให้บังเกิดญาณทัศนะขึ้นในใจตนเอง คือให้มีความเข้าใจและเห็นจริงในข้อความซึ่งเป็นพุทธภาษิตและคำสั่งสอนมาแต่โบราณกาล ดังข้าพเจ้าได้แสดงมาแล้วในวันนี้

กัณฑ์ที่ ๑๔

ปฐมสิกขาบท

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๘)

เมื่อท่านทั้งหลายมาประชุมวันก่อน ได้ฟังเทศนาแสดงด้วยเรื่องศีล ๕ มาคราวนี้อาจจะอธิบายชี้แจงต่อจากคราวก่อนอีก เพราะเป็นธรรมดาศีลซึ่งวินัยบัญญัติไว้ มักมีผู้พูดว่า สิ่งซึ่งทำขึ้นไว้สำหรับสมัยหนึ่ง ก็ย่อมจะเหมาะแก่เวลาที่ล่วงลับไป เพราะฉะนั้นศีลที่พระพุทธเจ้าของเราทรงบัญญัติไว้ สำหรับคนในพุทธกาลซึ่งล่วงลับไปแล้วตั้ง ๒๕๐๐ ปีเศษ มาบัดนี้จะไม่เปลี่ยนแปลงไปบ้างหรือ

การที่จะพิจารณาว่าได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างหรือไม่นั้น ควรต้องพิจารณาสำคัญอันเป็นความจริงหลีกเลี่ยงไม่พ้นอย่างหนึ่ง กล่าวคือถึงแม้ว่าคนเราจะได้คิดแก้ไขดัดแปลงสิ่งใด ๆ ไปแล้วก็ตามเถิด แต่จะได้ดัดแปลงตัวของตัวเองได้นั้นก็หาไม่ คนที่ใช้สติปัญญาเพื่อคิดของช่วยตนเองได้มาก เช่นเครื่องจักร เครื่องยนต์ต่าง ๆ เป็นต้น ได้ตรวจค้นหาวิชาความรู้เพิ่มเติมได้มากขึ้น เพื่อบำรุงความสุขสำราญของคนเราทั้งหลาย มีวิชารักษาโรคภายในกายให้ดีขึ้นกว่าแต่ก่อน เป็นต้น ยังได้กลับค้นคว้าหาได้ของซึ่งเคยเสื่อมใสมาแล้วบางอย่างมากลับใช้เป็นประโยชน์ดีแก่คนในสมัยนี้ก็มีเหมือนกัน แต่ส่วนจิตของตัวเองหรือมโนนั้น ยังหาได้มีผู้ใดจัดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ผิดแผกแปลกไปจากเก่าไม่ ยังหาได้มีผู้สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงความเป็นไปภายในของมนุษย์แท้ ๆ นั้นไม่ ข้อนี้อย่อมมีพยานปรากฏให้เห็นได้

แม้คนเราที่อยู่ในประเทศยุโรปได้กระทำความเจริญให้บังเกิดในวิชาทุกสถานแล้ว และได้บัญญัติข้อบทกฎหมายขึ้นไว้ เพื่อเป็นบรรทัดสำหรับความประพฤติอันดีแท้ทุกอย่างแล้ว ในที่สุดได้บัญญัติกฎหมายชนิดหนึ่งขึ้นซึ่งเรียกกันว่า “กฎหมายนานาชาติ” ความปรารถนาอันนี้คืออะไร คือจะตัดความวิวาทสาฆ่าฟันกัน ผู้ที่คิดบัญญัติกฎหมายนานาชาติขึ้นก็เชื่อว่า จะให้ทุเลาความเหี้ยมโหดซึ่งมนุษย์ทำแก่มนุษย์ด้วยกันยิ่งเสียกว่าสัตว์เดียรฉานทำแก่อัตว์เดียรฉานด้วยกันก็บรรดาสัตว์ในโลกนี้ ไม่มีสัตว์ชนิดใดจะร้ายยิ่งกว่ามนุษย์ เพราะฉะนั้นผู้ที่มุ่งดีต่อเพื่อนมนุษย์ จึงคิดหาวิธีหนทางต่าง ๆ เพื่อบรรเทาความร้ายอันมีอยู่ในใจของมนุษย์ทุกคน บรรเทาความมุ่งร้ายต่อกันและกัน ซึ่งมีมาเป็นลำดับ จนถึงที่สุดประเทศทั้งหลายในยุโรป เอเชีย อเมริกา ได้ประชุมพร้อมกันเป็นหลายครั้งเพื่อจะทำสัญญาแก่กัน ในการที่จะบัญญัติข้อความบางอย่างซึ่งเรารู้จักเรียกกันว่า “กฎแบบธรรมเนียมการสงครามทางบกทางเรือ” และ “กฎแบบธรรมเนียมความเป็นกลาง”

ความมุ่งหมายของการประชุมที่กรุงเฮกคืออะไร นามของการประชุมนั้นได้บอกไว้แล้ว คือ “สันติสมาคม” ประชุมเพื่อที่จะบำรุงสันติภาพให้มีแก่มนุษย์ทั้งหลาย เพื่อให้ตัดสาเหตุแห่งการสงครามให้น้อยลง ความมุ่งมาดปรารถนาของสันติสมาคมกรุงเฮกนั้น คือถ้าประเทศต่อประเทศมีข้อที่จะต้องเถียงหรือพุดกัน ให้นำคดีไปเสนอที่ศาลกรุงเฮก ซึ่งมีกรรมการทุกประเทศประชุมอยู่ ผลที่สุดของการที่คิดเหล่านี้ทั้งปวง ผลที่สุดของความพยายามตะเกียกตะกาย

ให้บังเกิดสันติภาพในโลก ผลแห่งความมุ่งมาดปรารถนาของบรรดานักปราชญ์ในทางกฎหมายทั้งหมดที่มีอยู่เป็นอย่างไร ในพุทธศก ๒๔๕๕ นี้ ในยุโรปรบกันแทบทั้งทวีป ก็ยังทำสงครามกันโดยอาการที่รุนแรงยิ่งกว่าที่ได้เคยมีมาแล้วในตำนานของโลก ไม่ว่าแห่งใดในเวลานี้ เป็นเวลาที่ชาวยุโรปต่างเกลียดชังกัน อาฆาตมาดร้ายต่อกันมากที่สุด ยิ่งกว่าที่ได้เคยมีมาแต่ครั้งใด ๆ

ฉะนั้นจะแสดงว่าอะไร ย่อมแสดงว่าจิตของมนุษย์เมื่อครั้งพุทธกาลเป็นอย่างไร จิตของมนุษย์สมัยนี้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงเลย ยังอำมหิตเหี้ยมโหดร้ายอย่างเดิม ยังคงมุ่งร้ายอยู่ เมื่อฆ่าฟันทำร้ายแก่กันอยู่อย่างเดิมนั้น ไม่เป็นพยานหรือว่าศีลของพระพุทธองค์ยังเป็นของจำเป็น ไม่เป็นพยานหรือว่าพระพุทธองค์ได้ดำรัสสั่งสอนให้เราทั้งหลายมีเมตตากรุณาแก่กันนั้นเป็นของจำเป็น คำสั่งสอนเป็นอันพันสมัยหรือ เปล่าเลย ตรงกันข้าม

ความเจริญรุ่งเรืองได้บังเกิดมากขึ้นเพราะความสงบศึก ความสงบศึกย่อมทำให้คนคิดถึงตัวเองมากขึ้นทุกวัน ความคิดถึงตัวเองมากขึ้นเช่นนี้ ย่อมบังเกิดความรักตัวยิ่งขึ้นทุกวัน ไม่จำเป็นต้องนึกถึงผู้อื่น เมื่อเกิดเป็นเช่นนั้นแล้ว ก็รู้สึกว่าจะรับความลำบาก ความเจ็บ หรือแม้ความตาย ดูไม่เป็นของสำคัญทั้งหมด คิดอย่างเดียวแต่ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองเป็นนิตย ถึงแม้คนจะลำบากยากแค้นแสนเข็ญ ถึงแก่เจ็บนอนอยู่หน้าบ้านเรา ถึงแม้จะนอนเจ็บอยู่ในบ้านเราก็ไม่อินัง เพราะเหตุใด เพราะเราอ้างตัวเราว่าเจริญศิวิไลซ์มากแล้ว คำพูดของคนสมัยนี้ไม่ควรเอาเป็นอารมณ์ของเรา เมื่อไม่ควรเอาเป็น

อารมณ์แล้ว คำนี้เป็นคำจริงหรือไม่จริง ผู้ใดที่ยังมีสติอยู่แล้วจะต้อง
 ตีเหมือนข้าพเจ้าทีเดียวนี้ว่าไม่จริง ไม่จริงทีเดียว แท้จริงความเมตตา
 กรุณาแก่กันและกันเป็นของควรประพฤติในพระพุทธสมัยอย่างไร
 ในสมัยของเรานี้ก็ควรเท่ากัน เพราะฉะนั้นไม่ต้องกล่าวในข้ออื่น แม้
 ในส่วนศีล ๕ เท่านั้นก็แลเห็นได้แล้ว ยังคงจำเป็นอยู่ทุกประการ

ศีลองค์ที่ ๑ การตัดชีวิต มุ่งหมายอย่างไรในสมัยพุทธกาล
 ที่ต้องตั้งศีลข้อนี้ขึ้น ท่านทั้งหลายบางที่จะไม่ทราบว่าเป็นเหตุใด
 ถึงแม้ได้อ่านต้นบัญญัติที่มีพิมพ์ขายอยู่ ซึ่งแสดงเป็นนิทานถลงมูล
 แห่งข้อบัญญัตินั้น แท้จริงสาเหตุที่บังเกิดความจำเป็นที่ต้องมีข้อ
 ห้ามปาณาติบาตเพราะเหตุใด ข้าพเจ้าขออนุญาตชี้แจงแก่ท่านโดย
 ย่อว่า ในสมัยพุทธกาลคือเมื่อก่อนที่พระพุทธเจ้าของเราได้ประทาน
 เทศนาขึ้นในมัธยมประเทศ ประเทศที่ใกล้เคียงย่อมนิยมนับถือลัทธิ
 ของพราหมณ์ซึ่งเป็นลัทธิตั้งมานานแล้ว และมีความเห็นผิดคิดผิด
 เป็นหลัก ความเห็นผิดคิดผิดอันนี้แลเป็นรากเงาของเขา คือบรรดาสิ่ง
 ใดที่เป็นไปในโลกที่เราแลเห็นย่อมจะขอได้จากผู้เป็นใหญ่ ผู้เป็นใหญ่
 อยู่บนสวรรค์บันดาลให้เป็นไป เพราะฉะนั้นถ้าเมื่ออยากจะได้สิ่งใด
 เป็นไปเพื่อประโยชน์ของตัวแล้ว จึงต้องทำให้เป็นที่พอใจแห่งพระ
 เป็นเจ้าบนสวรรค์ วิธีที่จะทำให้เป็นที่พอใจนั้นจะควรใช้อย่างไร
 เมื่อคนเรานึกปั้นตัวอะไรขึ้นตัวหนึ่งซึ่งไม่รู้ว่าเป็นตัวอะไร ไม่รู้ว่า
 ตัวนั้นจะชอบอย่างไร จะหาความรู้จริงขึ้นอย่างไรได้ เพราะฉะนั้น
 เมื่อบั่นพระอิศวร บั่นพระนารายณ์ขึ้นแล้ว ต่างคนก็ต่างใช้ความคิด
 ของตัวเองว่าจะควรบูชาอย่างไรพระเป็นเจ้าจึงจะชอบ ก็เพิกเฉยเกิด

ความคิดขึ้นว่า ถ้าฆาตกรให้กินเห็นจะชอบ เพราะเหตุไร เพราะมนุษย์เราชอบเนื้อสัตว์ นี่กว่าพระเป็นเจ้าคงจะชอบเหมือนกัน จึงตั้งเป็นธรรมเนียมฆาตกรบูชาญ ครั้นเมื่อใช้ธรรมเนียมนั้นนาน ๆ เข้าก็เลยมีผู้คิดพิสดารขึ้นทุกที เริ่มฆาตกรเล็ก ๆ ฆ่านก ฆ่าไก่ ฆ่าแพะ ฆ่าเนื้อ และฆ่าวัว ตัวโตขึ้นทุกที ๆ คราวนี้การฆาตกรไม่พอใจ จึงตกลงจะทำการให้ดีที่สุด ก็ต้องฆ่ามนุษย์บูชา ความคิดเช่นนี้เป็นความคิดที่ชั่วร้ายปานใด เราทั้งหลายต้องแลเห็นและนึกรู้ว่าในสมัยนั้นเขาไม่รู้การดำเนินจิตอย่างไร จนถึงกับฆ่าคน การที่เขาหาวิธีคิดฆ่าคนบูชาญนั้น มิใช่เขาไม่มีข้อแก้ตัวเมื่อไร เขามีเหมือนกัน เขากลัวว่าคนหนึ่งยอมตายสละชีวิตเพื่อช่วยให้ความสุขแก่ชนหมู่มากเช่นนี้ ผู้ที่เสียชีวิตนั้นเองกลับเป็นผู้ที่ได้บุญมากกว่าผู้อื่น ความคิดเช่นนี้มีใช่จะมีแต่ในหมู่พราหมณ์ก็หาไม่ได้ ถึงแม้พวกยิวก็มีอยู่เหมือนกันตลอดมาจนกาลบัดนี้ พระเยซูได้พิจารณาข้อนี้แลเห็นแล้วก็ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร ความประสงค์ต้องการจะแสดงว่าตนเป็นผู้มาจากบนสวรรค์ เป็นลูกพระเป็นเจ้ารับคำสั่งพระเป็นเจ้ามา ถ้าเอาเยซูเป็นแบบบูชาญแล้ว จะล้างบาปได้ทั้งหมด จึงเกิดเป็นศัพท์ที่เราเรียกว่าพระเยซูเป็นผู้รับบาป เพื่อจะให้เลิกการเอาชีวิตมนุษย์บูชาญนี้เอง

ส่วนพระพุทธานุชาของเราก็มีข้อปรารภนาที่จะตัดเรื่องเอามนุษย์บูชาญนี้ออกเหมือนกัน จึงต้องบัญญัติศีลองค์ที่ ๑ นั้นให้ไว้ แต่นอกจากนี้ยังมีอีก ถ้าหากว่าจะมุ่งเพียงตัดความประพฤติดุชโดยเข้าใจผิดอย่างเดียวเท่านั้นยังหาพอไม่ แท้จริงศีลอันนี้ย่อมกินความลึกซึ้ง ท่านผู้ใดที่เคยบวชเรียนและได้ศึกษาวินัยบัญญัติอยู่บ้างคง

ทราบแล้วว่า แม้แต่ทารกที่ยังอยู่ในครรภ์มารดา ฆ่าก็เป็นบาปเหมือนกัน ข้อนี้น่าทึ่งทั้งหลายคงจะทราบอยู่บ้างทุกคน แต่น้อยคนที่จะได้ตรិตรองและศึกษาว่าเป็นเพราะเหตุอย่างไร ที่พระพุทธศาสนาต้องมีข้อบัญญัติแจ่มแจ้งเช่นนี้ ก็โดยเหตุอันเนื่องมาจากความนิยมอีกอย่างหนึ่งของพราหมณ์ คือเขาแบ่งมนุษย์เป็น ๔ ชาติ เป็นชาติพราหมณ์ ๑ ชาติกษัตริย์ คือ นักรบ ๑ ชาติแพศย์ คือ คนค้าขาย ๑ ชาติศูทร คือ คนทำงาน ๑ รวมเป็น ๔ ชาติ คน ๔ ชาตินี้จะสมาคมกันด้วยอาการใด ๆ ไม่ได้ทั้งสิ้น และฝ่ายพวกพราหมณ์เพื่อรักษาชาติของเขาให้บริสุทธิ์เขาได้บัญญัติไว้ว่า หญิงที่มีสามีแล้ว ถ้าสามีตายห้ามไม่ให้มีสามีอีกเพื่อฝึกให้สิ้นส่ายเคย ส่วนหญิงที่ยังไม่มีชายแตะต้องเลยนั้นให้มีธรรมเนียมแต่งงาน ตั้งแต่อายุชาย ๖ ขวบ และหญิง ๕ ขวบก็นับ ตั้งแต่อายุ ๓ ขวบ หญิง ๑ ขวบก็นับ ผลของการนี้จะเป็นอย่างไร ผู้ที่แต่งงานกันตั้งแต่เยาว์ก็ดี หรือหมั้นกันไว้ตั้งแต่ยังเด็กก็ดี เมื่อฝ่ายชายได้ล้มตายไป หญิงที่แต่งงานกับชายอายุ ๖ ขวบนั้น ก็ต้องเป็นม่ายตลอดชีวิต คือตั้งแต่อายุ ๕ ขวบเป็นต้นไป ของจงคิดให้ดี เมื่อการเป็นเช่นนี้หญิงจะเป็นอย่างไร ถ้ามีผัวเข้าแล้วเขาเรียกว่าขาดชาติ คือเขาตัดเสียเหมือนพระขาดบาตร ยกขึ้นเป็นธรรมเนียมกันทีเดียว หญิงเหล่านี้มักมีชู้แล้วมีครรภ์ เมื่อมีครรภ์เขาก็ไปหาพราหมณ์ให้รีดลูกออกเสีย ข้อนี้น่าทึ่งข้อที่ทำให้พระพุทธองค์ทรงบัญญัติว่า แม้ฆ่าเด็กอยู่ในครรภ์ก็เป็นฆ่าสัตว์เหมือนกัน ในพระพุทธสมัยเป็นอย่างไรในสมัยเราก็เป็นอย่างนั้น จะว่าเพราะกฎหมายของเราห้ามแล้วเพราะฉะนั้นไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องอธิบาย ข้อนี้น่าพิศ

ไม่เห็นด้วย ข้าพเจ้าจึงได้อธิบายแก่ท่านทั้งหลาย มีความเสียใจที่กรุงสยามเราบังเกิดความรู้สึกหละหลวมในเรื่องนี้มากเต็มที่ ความประพฤติร้ายเช่นนี้ย่อมให้ผลร้ายแก่ชาติของท่านเอง เข้าใจหรือไม่ บรรดาท่านทั้งหลายย่อมเห็นอยู่ ผู้ทำร้ายเช่นนี้นับว่าเป็นผู้มีความผิดใหญ่ เพราะผู้ฆ่าชาติของท่านเอง

เมื่อเห็นอยู่ได้แล้วว่าพระพุทธรองค์ได้ทรงพิจารณาแลเห็นการณ์ไกลเพียงใด การที่จะกล่าวว่าศีลที่พระองค์ทรงบัญญัติแล้วมาสมัยนี้จะไม่จำเป็นนั้นไม่จริง ยังจำเป็นอยู่อย่างเดิม

อนึ่งพวกเราทั้งหลายเป็นนักรบ เวลาที่เราจะต้องไปรบช่วยบ้านเมืองของเราบางทีจะมีบ้าง ท่านที่นึกในใจว่าถ้าเช่นนั้นมิเป็นอันผิดพระบรมพุทโธวาทในข้อที่ห้ามมิให้ฆ่าคนนั้นหรือ ข้อนี้ถ้าจะว่าตามความคิดแคบแล้วก็นับว่าเป็นอยู่ แต่มีข้อหนึ่งซึ่งต้องขำเลียงดูคือเราทั้งหลายไม่มีเลยสักคนเดียวที่จะตั้งใจไปรบพุ่งชิงแดนของผู้อื่น เราเตรียมไว้พร้อมสำหรับทำการเพื่อเป็นรั้วบ้านของเราต่างหาก เพราะฉะนั้นจะว่าตั้งใจเตรียมฆ่าคนอย่างไรได้ เราประพฤติตัวเหมือนหนึ่งคอยป้องกันเครื่องประหาร อันผู้มีจิตเจตนาชั่วร้ายจะมาประหารชาติเรา เรามิได้ตั้งใจที่จะคอยฆ่าฟันผู้อื่น ข้อนี้แม้พระพุทธรองค์ก็ได้ทรงอนุญาตแล้ว ว่าการที่รบเพียงต่อสู้ศัตรูที่มาย่ำยีชิงแดน มาย่ำยีพระพุทธรศาสนา มุ่งร้ายต่อความเป็นใหญ่ของชาติ เป็นหน้าที่สมควรแก่ลูกผู้ชายที่จะต้องสู้จนสุดกำลังความสามารถ เมื่อความจำเป็นมีอยู่เช่นนี้แล้ว หน้าที่ของเราผู้เป็นพุทธศาสนิกชนต้องรู้สึกอย่างหนึ่งกล่าวคือ เราทั้งหลายถึงแม้อุทิศตนเป็นนักรบ เราจะได้อุทิศตนมุ่ง

ร้ายหมายชีวิตผู้หนึ่งผู้ใดมิได้ และถ้าบังเกิดความจำเป็นซึ่งเราทั้งหลาย จะต้องจับอาวุธขึ้นเพื่อป้องกันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ของเรา แล้วไซ้ เราทั้งหลายจะต้องตั้งใจกระทำการโดยประกอบด้วยความ ตั้งใจเมตตามากที่สุดที่จะเป็นไปได้ เราจะต้องตั้งใจแต่จำเพาะต่อสู้ ผู้ที่จะมาย่ำยี หรือที่จะโจมตีเราทั้งหลาย เราจะไม่ตั้งใจอำมหิตดุร้าย หมายเอาชีวิตผู้หนึ่งผู้ใดเพราะมุ่งจะเอาชีวิต เราต้องตั้งใจต่อไปว่า เมื่อข้าศึกตกอยู่ในมือเราแล้ว เราจะต้องทำแก่ข้าศึกนั้นให้สมแก่ผู้แพ้ คือเขาไม่มีอาวุธในมือแล้ว เขามาตกอยู่ในมือเราแล้ว เราต้องเลี้ยงดู เขาด้วยความกรุณาและให้กินอยู่ให้พอควร ส่วนในการทำยุทธคงใช้ แต่เฉพาะเครื่องมือที่มีประโยชน์อันบริสุทธิ์ เราคงไม่ใช้น้ำมันที่จะ ให้ไปลวกข้าศึกในสนามเพลาะ เราคงไม่ใช้ดินที่แตกกระเปิดทำให้ คนสลบ หรือเจ็บไปด้วยพิษของยาเหล่านั้น เราคงจะไม่ทำการใด ๆ ซึ่งไม่จำเป็น เราทั้งหลายเป็นคนไทยและนับถือพระพุทธศาสนา เราต้อง ตั้งใจว่าเวลารบเราจะต่อสู้แต่ศัตรูที่ถืออาวุธมาต่อสู้เรา เราจะไม่ข่มเหง รังแกคนแก่ ผู้หญิง และเด็ก การที่จะตัดมือเด็กสำหรับจะไม่ให้มัน ถืออาวุธยิ่งต่อไป ไม่ใช่วิสัยของพุทธศาสนิกชน การที่เอาคนแก่ตรึง ประตุประจันไม่ใช่วิสัยของเรา การที่จะเอาผู้หญิงยืนประจันดูเขา ฆ่าผิวหรือพ่อของเขา ก็ไม่ใช่วิสัยของเรา

ข้อเหล่านี้ ท่านทั้งหลายจงจำใส่ใจไว้ว่า เมื่อเวลาเรามีเวลาที่จะ เข้าสนาม ขอให้เรามีชื่อเสียงว่าเป็นนักรบเก่ง ที่ควรจะได้รับ ความ สรรเสริญ รับความนับถือแห่งชนทั้งหลาย ถ้าเป็นเช่นนี้ได้แล้ว จะเป็นทีพอใจของข้าพเจ้าผู้ที่เริ่มชักชวนท่านทั้งหลายมาสู่คณะอันตั้งใจ

ดีต่อชาติไทย และตั้งใจดีต่อบ้านเมือง ไม่ว่าเป็นชาติใด เช่นนี้จึงจะ
สมแก่เราซึ่งเป็นผู้ดำเนินตามในรอยพระบาทสมเด็จพระบรมศาสดาจารย์
ผู้ที่ทรงพระมหากรุณาแก่มนุษย์ทั้งหลายหาที่เปรียบมิได้ ขอท่านทั้ง
หลายจงจำรำลึกข้อความเหล่านี้ จำใส่ใจไว้เสมอแล้ว คงจะไม่เดินไป
ในวิถีทางที่ผิดได้

กัณฑ์ที่ ๑๕

ทศตยสิกขาบท

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๘)

เมื่อมาประชุมไหว้พระครั้งก่อน ได้แสดงข้อศีลองค์ที่ ๑ ที่เป็นนิจศีลแห่งพระพุทธศาสนา คราวนี้จะว่าต่อไปด้วยนิจศีลองค์ที่ ๒ คือห้ามไม่ให้ลักสิ่งของซึ่งเจ้าของมิได้อนุญาตให้

ความเห็นของคนโดยมากในเรื่องนี้ ถ้าจะถามว่าอทินนาทาน แปลว่าอะไร ก็คงจะได้รับตอบว่าห้ามไม่ให้ขโมย แล้วเลยนึกต่อไปทันทีว่าศีลนี้ไม่ยาก เพราะตัวเราเองไม่ได้ตกอยู่ในข้อห้ามนั้นเป็นแน่ คำว่าขโมย คนเราโดยมากนึกว่าเป็นอะไร เรามักนึกว่าที่จะเป็นขโมย คงเป็นคนที่นั่งผ้าโสรงโพกหัวโต ๆ เทียวย่องเบาขึ้นบนบ้าน หรือ มิฉะนั้นถือคบร้องขู่ว่า อ้ายเสือเอาวอ ดังนั้นเป็นต้น

แท้จริงไม่ใช่เช่นนั้นเลยทีเดียว ตามทางพระพุทธศาสนา คนที่แต่งตัวสวยงามก็เป็นขโมยได้ การขโมยไม่ได้เป็นด้วยเครื่องแต่งตัว การขโมยไม่ได้เป็นเพราะเหตุที่เป็นไพร่ ผู้ดีเป็นขโมยก็มี แต่เราโดยมากไม่ได้นึกว่าจะมีขโมยผู้ดี มักจะยกไปให้เป็นความประพฤติของบุคคลที่เราเรียกกันว่าคนไพร่ เพราะฉะนั้นเราทั้งหลายจึงไม่เคยจะนึกว่ามีผู้ดีขโมย

แท้จริงการขโมยของผู้ดีอาจจะเป็นไปในทางที่ร้ายกาจยิ่งกว่าไพร่โดยมาก เพราะเหตุใด ไพร่นั้นมีโอกาสน้อยจะขโมยของก็ได้แต่เล็กน้อยเท่านั้น อย่างเลวที่สุดพวกที่วิ่งราวเขากกลางถนน เทียวฉวย

เอาของจากร้านจากรวงเขากลางถนน เทียบจวดยหมวดสถานเขาเช่นนี้เป็นต้น และต้องเป็นคนที่มีวิ่งฝีตีนเร็วหรือมือไวเท่านั้น อย่างนี้ไม่ต้องมีความฉลาดอะไร แต่ถ้าจะขโมยเป็นการใหญ่ จะขโมยให้ได้มากก็ต้องลงทุนเหมือนกัน ต้องลงทุนหาเครื่องแต่งตัวให้สวยให้งาม ต้องลงทุนเข้าไปในบ้านในช่องให้เขาไว้วางใจเสียก่อน จะหาอุบายเข้าไปโดยอาการใด ๆ ก็ตาม โดยมากเป็นคนรับใช้ในบ้านและเป็นคนที่คุ้นเคยแล้ว ถ้าได้มีโอกาสเมื่อไรก็จวดยเอาโอกาสอันนั้นเข้าหยิบของได้โดยเจ้าของไม่รู้สึกรู้สียง ขโมยชั้นสูงเช่นนี้ ท่านโดยมากมักเรียกกันว่าไม่ใช่ขโมย มักจะเรียกกันไปเสียอย่างอื่น โดยมากเรียกกันว่าคนมือไว คนมือไวก็ไม่ได้คิดอะไรกับคนจวดยหมวดสถานของคนไปกลางถนน บางคนที่เป็นขโมยก็ทั้งการเป็นขโมยไม่ได้จนตาย เมื่อตัวตายก็ยังต้องขึ้นชื่อเป็นขโมย เราเป็นผู้ดีเมื่อเอาของที่เขาไม่ให้ก็เป็นขโมยเหมือนกัน

อย่าเข้าใจผิดที่ข้าพเจ้าพูดกับท่านทั้งหลายเช่นนี้ อย่างนี้ว่าข้าพเจ้าจะถูกท่านทั้งหลายว่าเป็นขโมยจะนั้นเลย ข้าพเจ้าอยากจะขออธิบายความเข้าใจที่มีอยู่ในหมู่คนไทยโดยมาก มักคิดกันว่าคนคนนั้นเป็นชั้นไพร่เป็นชั้นผู้ดี บางอย่างคนไพร่ทำได้ บางอย่างผู้ดีทำไม่ได้ แต่แท้จริงคนเราที่เกิดมาเป็นอะไร เป็นเด็กเหมือนกันหมด เมื่อเกิดมาจากครรภ์มารดาเมื่อไรติดตัวมา ไม่มีอะไร มีแต่กระดูก มีแต่เนื้อหนัง มีแต่ผม ผมก็เกือบจะไม่มีติดตัวมาเลย คนเราที่จะชั่วจะดี จะนับว่าเป็นผู้ดีหรือเป็นผู้ไม่ดี ก็แล้วแต่ความประพฤติของเรา เมื่อตัวเราประพฤติดีเขาก็ว่าเราอยู่ในธรรม ถ้าเราเป็นผู้ดีแล้วประพฤติไม่อยู่ในธรรม เราจะเป็นลูกเจ้าพระยานาหมื่น หรือแม้จะเป็นลูกเจ้านาย

ก็ไม่พ้นเป็นคนชั่ว ถึงเราจะเป็นลูกคนที่สูงเท่าไร ถ้าเราหยิบฉวยสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ให้เราก็คือเป็นขโมย แม้เราจะเป็นลูกของคนต่ำต้อยเท่าไร ถ้าเราประพฤติตัวเรียบร้อยแล้ว เราก็คือเท่ากับท่านเจ้าพระยาที่นั่งอยู่ข้างหน้าเราเหมือนกัน จะไม่ผิดอะไรกันเลย เพราะฉะนั้นความสำคัญที่ว่าดี จะนับถือหรือไม่ก็นับถือว่ามีดี ต้องอยู่ในศีลต่างหากที่ถือศีลแคบไปนั้น เป็นของชักให้มีผลร้ายเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นเรื่องว่าเป็นขโมยนี้ ต้องขอให้ท่านพยายามเข้าใจ ถ้าท่านผู้ใดไม่เข้าใจแล้ว ขอให้ไปถามเพื่อนเขาดู คงมีเขาเข้าใจเหมือนกัน แต่อย่างไรก็ต้องขอให้พยายามฟังถ้อยคำที่ข้าพเจ้ากล่าวในที่นี้ ข้าพเจ้าตั้งใจพูดเป็นภาษาไทยที่จะให้เข้าใจได้ดีที่สุด ไม่ได้ใช้พูดภาษาอื่น ถ้าไม่เข้าใจก็ไม่ใช่ประโยชน์ท่านนั้น

ข้อห้ามที่ไม่ให้ถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่เขาไม่ได้ให้ ถ้าจะคิดไปให้ดีแล้ว เป็นข้อที่เราทั้งหลายคงจะเห็นความจริงอันดี เพราะอะไรสิ่งของที่จะมีราคาหรือที่ไม่มีราคา ไม่ใช่มีราคาเพราะตัวสิ่งของนั่นเองของสิ่งใดทั้งหมดทุกอย่างที่มีราคาก็เพราะว่าคนเรานิยมรักใคร่ในของเหล่านั้น ถ้าของสิ่งใดที่เราไม่รักใคร่ ของสิ่งนั้นย่อมจะไม่มีราคาเลยของสิ่งใดที่คนเรารักมาก ของสิ่งนั้นย่อมมีราคาแพง เพราะฉะนั้นของซึ่งมีราคา แปลว่าเป็นของที่คนเรารักมาก เมื่อตกไปเป็นของใครผู้ที่เป็นเจ้าของของสิ่งนั้นเขาจะต้องเก็บรักษาไว้ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วแม้ผู้อื่นไปเห็นของสิ่งนั้นอยากได้ นี่ก็เท่ากับแสดงอีกแล้วว่า ของอันนั้นมีราคาขึ้นอีก ๒ เท่า เพราะคน ๒ คนมีความปรารถนาตรงกันเข้าแล้ว ฉะนั้นถ้าผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของอยู่ก่อนไปฉวยสิ่งซึ่งเป็นของ

ผู้อื่น เจ้าของเขาจะเสียดายปานใด ข้อนี้เป็นข้อที่สำหรับควรนึก ถ้าต่างว่าของนั้นเป็นของเรา เมื่อคนอื่นหยิบเอาไปเราเสียดายไหม ถ้านึกเสียดายต้องเข้าใจว่า ของผู้อื่นเจ้าของเขาก็เสียดายเหมือนกัน ข้อนี้เป็นข้อสำคัญที่เป็นข้อเตือนใจบุคคลผู้ที่โลกอยากได้ของผู้อื่น แท้จริงรากเงาของการขโมย หรือเอาของของผู้อื่น ก็อยู่ที่ความโลภ มีความอยากได้ ถ้าไม่มีความโลภไม่มีความอยากได้อยู่แล้ว การขโมยกัน ลักกัน ฉ้อกัน ก็คงจะไม่มีในโลกนี้เลย

ความโลภนี้บังเกิดจากอะไร ก็บังเกิดจากความตามใจตัวเราเอง สิ่งซึ่งตัวเรามีอยู่แล้ว ไม่รู้สึกว่าเป็นพอก และมาพอใจอยากจะได้สิ่งซึ่งไม่มี อยากจะได้สิ่งซึ่งผู้อื่นเขามี นี่เรียกว่าโลภ เพราะฉะนั้นข้างฝ่ายพระพุทธศาสนาจึงสั่งสอนกันไว้ว่า ทรัพย์อันใดซึ่งความมั่งมีทำได้ก็ไม่สุสันโดษ คือไม่สุความมั่งน้อย ถ้าต่างว่าเรามีเงินอยู่ ๑๐๐ บาท พอใจเสียแล้วในเงิน ๑๐๐ บาท ทั้งนี้แปลว่าเรามั่งมียิ่งกว่าคนที่มั่งมีเงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท แต่ยังไม่อยากได้อีก เพราะเมื่อมี ๑๐๐ บาท ก็พอเช่นนั้นแล้ว ก็ไม่ผิดอะไรกับคนที่มั่ง ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งไม่รู้ว่า จะเอาไปทำอะไร นี่เรียกว่าคนที่มั่งสันโดษ ถ้าคนที่โลภแม้จะให้เงินไป ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท ย่อมไม่พอ ย่อมจะมีทีเหลือไปเทไปลงแม่น้ำ ต่อให้ได้เงินตั้ง ๘,๐๐๐,๐๐๐ บาทก็ไม่เป็นที่สุด เมื่อไรยังไม่ตายก็ยังไม่วายความอยากได้เงิน คนพวกนี้มีความโลภไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อจะหาทรัพย์หรือสิ่งของอย่างนี้โดยทางอื่นไม่ได้แล้ว จึงต้องเสี่ยงใช้วิธีใดวิธีหนึ่งซึ่งไม่ใช่ทางตรง ถ้าเห็นทรัพย์ของใครก็ฉวยเอาเฉย ๆ ดังนี้ เป็นคนที่เราเรียกว่าวิ่งราว วิ่งฉวยเอาเฉย ๆ เป็นคนหน้าด้านซึ่ง ๆ หน้า ถ้ามี

วิธีอีกชั้นหนึ่งคอยเวลามืดเข้าแล้วย่องไปเวลาที่เขาไม่รู้แล้วฉวยของนั้นมา นี่เรียกว่าย่องเบา ผลนั้นก็เหมือนกัน คืออะไร วังราวเอาของที่เจ้าของเขาไม่ให้ ย่องเบาก็เอาของที่เขาไม่ให้เหมือนกัน ผิดกันแต่วิธีที่ใช้เท่านั้น

ท่านผู้คิดเบี่ยงบ่ายใช้สมองโดยอาการต่าง ๆ เอาเงินเอาทรัพย์สินผู้อื่น ผู้ที่คิดหลอกลวงฉ้อโกงนั้น ก็คิดอ่านเหมือนกันทั้งนั้น ไม่ใช่อย่างอื่น ท่านที่ฟังคงนึกประหลาดมากที่ข้าพเจ้าตัดสินใจว่าพวกเหล่านี้เป็นขโมย แท้จริงการพุดจาใช้ปัญญาหลอกลวงเอาสิ่งซึ่งเขาไม่ได้เต็มใจยกให้ ก็ไม่ผิดอะไรกับไฟที่เป็นขโมย ถ้าจะว่าไปการใช้ล้นหลอกปอกลอกเอาเงินของผู้อื่นก็คือย่องเบาด้วยวาจานั้นเอง เพราะฉะนั้นขอให้จำให้ดี การหลอกลวงปอกลอกผู้อื่นเป็นวิธีของคนบางคน ที่เรียกว่าผู้ดี พวกกลางถนนมันไม่ทำ ผู้ดีปอกลอกเอาเงินผู้อื่นทุกวันนี้ เดินลอยหน้าลอยนวลเข้าวัง บางคนลอยชายเข้าวังด้วยซ้ำ พวกไฟที่เดินกลางถนน ก็มีความปรารถนาอย่างเดียวกับผู้ดีที่กล่าวในที่นี้เหมือนกัน แต่มันเป็นคนจน ผู้ดีเดินลอยชายเข้าวังได้ คนนั้นมันเป็นคนจนเดินลอยชายเข้าวังไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องถือการขโมยนี้ให้กว้างออกไป กล่าวคือ สิ่งที่เขาไม่ให้และเราฉวยเอาไปเช่นนี้ เราจะต้องอยู่ในตะราง จะใช้อุบายเอามาได้ด้วยล่อลวงก็ดี หรือด้วยอุบายก็ดี ด้วยสถานใดก็ดีเป็นขโมยทุกอย่าง ไม่มีทางใด นอกจากเขายื่นให้ นอกนั้นไม่พ้นเป็นขโมย

บางทีอย่างนี้มักเรียกกันว่าไม่ผิดระเบียบ คือเป็นเจ้าพนักงานรักษาเงินหลวง ขอยืมพระราชทรัพย์ชั่วคราว แล้วจึงเอาเงินของตัว

เองมาใช้ให้ ขอยืมพระราชทรัพย์ไปทำประโยชน์ให้บ้านเมืองอะไรไม่รู้ พูดว่าจะใช้ให้ภายใน ๓ ชั่วโมงก็ดี ภายใน ๕ ชั่วโมงก็ดี ภายใน ๘ ชั่วโมงก็ดีหรือภายใน ๓ นาทีก็ดี คำ ๑ ก็เป็นขโมย ๒ คำก็เป็นขโมย ๔ คำก็เป็นขโมย ถ้าเราได้ตั้งใจว่าจะเอาพระราชทรัพย์ที่เรารักษานั้นไปใช้ในทางใด ๆ นอกจากในราชการแผ่นดินโดยตรงแล้วไซ้ร้ ขึ้นชื่อว่าเราเป็นขโมย ถึงแม้เมื่อภายหลังเราเอาพระราชทรัพย์มาใช้คืนให้เพียงพอแก่ที่เราได้ขอยืมไปแล้วนั้นก็ดี ตลอดเวลาที่เรายืมไปแล้วและยังไม่ได้ใช้พระราชทรัพย์ให้เต็มจำนวนเงิน เจ้าพนักงานผู้นั้นก็เป็นขโมยและเมื่อใช้พระราชทรัพย์หมดสิ้นทุกประการ เท่าที่ตัวขอยืมไปแล้ว ก็ยังเป็นขโมย ไม่พ้นเป็นขโมยอยู่นั่นเอง เพราะฉะนั้นจะทำอย่างไร ท่านจึงจะพ้นเป็นขโมย ไม่ลงมือทำเลย อย่าเอาเลย ตั้งแต่ต้นที่เอาไป ถ้าเอาแล้วถึงจะใช้ภายใน ๘ ชั่วโมงได้ภายใน ๓ นาทีได้ ก็ยังเป็นขโมย เพราะฉะนั้นศีลก็ดูเป็นข้อสำคัญมาก

ที่กล่าวนี้ก็อยู่ในส่วนเรื่องข้าราชการบางคนซึ่งมีหน้าที่รับราชการรักษาพระราชทรัพย์ นอกจากที่รักษาพระราชทรัพย์ เป็นผู้ที่มีหน้าที่ทำพระราชทรัพย์ให้งอกงามขึ้น เช่นเจ้าพนักงานสรรพากร พวกเก็บภาษี หรือสาธารณทรัพย์อย่างกรมกองหมายเป็นต้น พวกเหล่านี้ในขณะที่เมื่อไปเก็บภาษีอากร หรือถ้าเก็บตามที่อนุญาตตามทางราชการ เช่นนี้ ไม่นับว่าเป็นขโมย เพราะว่ามีอำนาจในพระราชกำหนดกฎหมาย ซึ่งถือตามพระราชบัญญัติอนุญาตให้เก็บได้ แต่ต่างว่าผู้ที่เก็บเงินภาษีอากร เก็บเงินรัชชูปการคนละ ๖ บาท แต่ไปเก็บเอา ๘ บาท เอาไปเข้ากระเป๋าสี ๒ บาท ส่งรัฐบาลแค่ ๖ บาทเช่นนี้เป็นขโมย

แท้จริงไม่ใช่ขโมยของรัฐบาล เป็นขโมยของราษฎร แต่ที่ทำหรือที่มี มาตามปรกติ เก็บเงินคนละ ๘ บาท ราษฎรคงไม่ให้ ที่มักมีอยู่คือ ไปเที่ยวเก็บภาษีตามบ้านเขา และไปเห็นม้าเขางามบอกว่าขอขึ้นะ แล้วขึ้นขี่เอาของเขาไปเช่นนี้ก็มี ตัวข้าพเจ้าเองก็พบได้เห็น ได้รับฎีกา ต่อมือ แล้วข้าพเจ้าได้เรียกตัวเจ้าพนักงานที่เป็นจำเลยมาถาม ตอบ รับเป็นสัตย์ได้ตลอดเสียกับที่เช่นนั้นก็มี ไม่ใช่คนคนเดียวที่ทำ เช่นนี้ คนอื่นก็ทำอีกมาก แต่จับไม่ได้ การเช่นนี้ผู้ที่เป็นข้าราชการ อย่างชั้นผู้น้อยลงไปมองไม่รู้สีกว่าเป็นขโมย รู้สึกเหมือนท่านให้อ่านาจ เขาแล้ว ดูเหมือนอ่านาจให้ไว้สำหรับกดหัวมนุษย์ด้วยกันอีกที คน มีอ่านาจเที่ยวกดขี่เอาสิ่งของที่เขาไม่ให้เช่นเรียกเอาม้าขี่ที่บ้าน หรือ เอาสิ่งของที่เขาใช้ในบ้าน พอใจหยิบฉวยเอาก็ดี ครั้นเขาขัดขึ้น กลับ ว่าขัดขึ้นเจ้าพนักงานเวลาเก็บภาษี คนนั้นกลับมาติดตะรางเสียก็มี ความเข้าใจผิดคิดเห็นไปว่า เมื่อท่านตั้งเป็นผู้เก็บภาษีแล้วมีอ่านาจ คนที่ได้ฉวยเอาของเขาตามใจเช่นนี้เข้าใจผิด เพราะฉะนั้นเราทั้งหลาย ต้องเข้าใจว่า คนทำเช่นนี้เป็นขโมยเหมือนกัน

อนึ่งในส่วนหน้าที่นักรบของเรา คือในเวลาทำสงครามเป็นต้น จะมีเวลาอยู่บ้างที่จะเปิดช่องให้นักรบเป็นขโมยได้ในเวลาที่เราไป รบในบ้านในเมืองอื่น เมื่อบ้านเมืองนั้นถูกทำร้ายโดยคำสั่งของผู้บังคับ บัญชา หรือด้วยเหตุที่อยู่ในสนามรบก็ตาม ทหารมักหยิบฉวยสิ่งของ ซึ่งอยู่ในบ้านเรือนเหล่านั้นโดยมาก เป็นไปโดยเข้าใจว่าเพราะรบ แล้วสิ่งของเหล่านั้นเป็นของข้าศึก เราจะหยิบฉวยเอาได้โดยไม่ผิด ข้อนี้นี้ไม่ถูก ผู้ที่ถือพระพุทธศาสนาจะกล่าวเช่นนั้นไม่ได้ เป็นทหาร

ก็เป็นไป เป็นนักรบก็เป็นไป แต่ไม่มีใครอนุญาตให้เป็นโจร กองโจรกับกองนักรบมีวิสัยผิดกันมาก กองโจรก็ถืออาวุธเช่นนักรบอยู่ เราก็ถืออาวุธเหมือนกัน แต่ผิดกันที่โจรนั้นอยากได้ก็แย่งเอา เรามีวินัยและมีธรรมอยู่ในใจเราไม่เบียดเบียนพลเรือนที่มีได้เกี่ยวข้องในการรบ สิ่งของถึงแม้ทั้งเรียรดกตลาดเคลื่อนอยู่ในสนามรบ สิ่งของเหล่านั้นเจ้าของเขามี เมื่อเขายังไม่ให้แก่เรา เราถือเอา ก็นับว่าเป็นขโมยเท่ากับเวลาไม่รบ

การที่ทหารยุโรปบางเมืองได้ถือเอาว่าในเวลาสงครามแล้วยอมไม่มีธรรมใด ๆ เวลาสงครามแล้วบรรดาสัญญายอมฉีกเสียได้เป็นชิ้นเล็กน้อย เทียวหยิบฉวยสิ่งของจากบ้านช่องของศัตรู และถือว่าไม่มีความผิดฉะนี้ ถ้าว่าส่วนทางพระพุทธศาสนาแล้ว ก็ตรงกันกับความคิดของผู้ที่จำเริญรุ่งเรืองแล้ว ซึ่งเดี๋ยวนี้ยอมถือกันอยู่ทั่วโลก คือการแย่งชิงหรือหยิบฉวยสิ่งของในที่ซึ่งอยู่ในเมืองหรือในบ้านซึ่งทำสงคราม เช่นนี้เป็นของที่พ้นสมัย ควรใช้ต่อเมื่อคนเรายังคล้ายสัตว์เดียรัจฉาน ซึ่งไม่รู้จักว่าสิ่งใดเป็นของเราของท่าน เมื่อคนเรามีสติปัญญาความสามารถจะบอกได้แล้วรู้ได้แล้วว่าสิ่งนี้เป็นของเราสิ่งนั้นเป็นของท่าน เช่นนี้ ผู้ใดถือเอาสิ่งของซึ่งไม่ใช่เป็นของตนเอง ถึงแม้ในเวลาสงครามและใช้ธรรมดานั้นก็ดี จะแกแและลบล้างความผิดส่วนศีลที่ห้ามการขโมยนั้นมิได้ ข้อนี้เป็นความเห็นของโลกในสมัยนี้ เป็นความเห็นซึ่งมีมาแล้วตั้งแต่พระพุทธกาล และในยุโรปซึ่งเขาไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา บัดนี้เขาได้ลงเนื้อเห็นอย่างนี้หมดแล้ว เป็นแต่บางชาติที่ข้าพเจ้ากล่าวไม่ทราบว่าเขาถือธรรมเนียมอะไร

การที่ถือว่าสงครามเป็นเหมือนหนึ่งบอกเลิกธรรมทั่วไปทุกอย่าง การสงครามเหมือนอย่างยกโทษให้ทั้งหมด แม้จะทำการชั่วร้ายอย่างไร ปราบปรามฆ่าผู้พ้นคนได้ทุกอย่าง นี่เป็นความเห็นของชาวยุโรปบางชาติ ซึ่งข้าพเจ้าผู้เป็นไทยเห็นว่าเราไม่จำเป็นต้องถือตาม เพราะถึงแม้ชาวยุโรปจะดีกว่าเราในความรู้บางอย่าง ในทางศาสนาไม่ดีกว่าเรามีได้ และยิ่งศาสนาที่สอนกันในหมู่นคนตามที่กล่าวแล้วนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าเลวกว่าเราโดยมาก ธรรมเป็นของไม่ตาย ศีลเป็นของซึ่งสำหรับกำกับใจคนเรา ที่ทำให้คนเราผิดกับสัตว์เดียรัจฉาน ถ้าการสงครามจะเปิดช่องให้คนเราทำอะไรได้หมดแล้ว ฉะนั้น มิแปลว่าเมื่อทำสงคราม คนเรากลับเป็นสัตว์เดียรัจฉานหรือ ข้าพเจ้าไม่ยอมในข้อนี้ คนเราเมื่อทำสงครามเพื่อความมุ่งประโยชน์ต่อชาติ ต่อศาสนา รักษาบ้านเมือง เพื่อความเป็นไทยแห่งชาติ ความปรารถนาเหล่านี้ล้วนเป็นความปรารถนาที่ดีมีแต่ในหมู่มนุษย์ที่รุ่งเรือง จะมีในหมู่มสัตว์เดียรัจฉานไม่ได้ จะมีในหมู่มคนป่าไม่ได้ เพราะฉะนั้นผู้ใดที่บอกเปิดว่าเมื่อทำสงครามแล้วบอกคืนคำเสียเช่นนั้นได้ก็ประหลาดมาก เท่ากับว่าเมื่อก่อนนี้ได้เอาหน้ากากใส่ไว้บังตาชนทั้งหลาย แท้จริงหาใช่มนุษย์ไม่เป็นลิงแสมเท่านั้น เมื่อถึงเวลาสงครามถอดหน้ากากออกมาก็เป็นลิงแสมตรง ๆ

เดี๋ยวนี้คนไทยเราไกลจากลิงแสมมากแล้วไม่ใช่หรือ เพราะฉะนั้นเราไม่ควรจะทำตัวให้เหมือนกับลิงแสม ที่เราไม่เอาหน้ากากใส่เหมือนลิงแสมนั้น เราเคราะห์ดีที่สุดในานมาแล้วเราได้ตกไปอยู่ในพระพุทธศาสนา จึงได้เป็นมนุษย์ชั้นสูงที่สุดที่มนุษย์จะเป็นได้

ในทางธรรม เหตุฉะนั้นขอท่านทั้งหลายที่นั่งฟังอยู่ ผู้ที่ตะเกียกตะกาย
อยากเป็นฝรั่ง อย่าทำเหมือนฝรั่งในทางธรรมเลย ถ้าจะเอาอย่างฝรั่ง
จงเอาอย่างในทางที่ฝรั่งเขาทำดี คือในทางวิชาการบางอย่างซึ่งเขาทำ
ดีเราควรเอาอย่าง แต่การรักษาศีลรักษาศรัทธา เรามีตัวอย่างดีกว่าฝรั่ง
เป็นอันมาก ถือพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่างของเราแล้ว เรามีตัวอย่าง
หาที่เปรียบเสมอเหมือนมิได้

กัณฑ์ที่ ๑๖

ตติยะ จตุตตะ และเบญจมสีกขาบท

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๕๘)

วันนี้ข้าพเจ้าจะได้กล่าวต่อในเรื่องนิจศีลตามที่ได้เริ่มมาแล้ว แต่ที่ยังเหลืออยู่อีก ๓ องค์นี้ นับว่าเป็นของที่ข้าพเจ้าได้เคยพูดจาชี้แจงเสียมากแล้วทั้งนั้น ในครั้งนี้จะกล่าวแต่พอเป็นสังเขป และจะพยายามชี้แจงให้แลเห็นว่าการรักษาศีลองค์ที่ ๓ องค์ที่ ๔ องค์ที่ ๕ นั้น จะเป็นประโยชน์หรือจะเป็นความจำเป็นสำหรับนักรบอย่างไร

จะว่าถึงองค์ที่ ๓ ก่อน คือการละเว้นประพฤติดิในทางกาม ข้อนี้จะเป็นนักรบหรือพลเรือน คงเป็นของที่ชั่วร้ายเหมือนกัน ซึ่งเราทั้งหลายย่อมทราบอยู่แล้ว ไม่ใช่เป็นของจำเป็นที่จะต้องอธิบายให้ยืดยาว ศีลข้อนี้ได้บังเกิดขึ้น และพระพุทธองค์ทรงรู้สึกความจำเป็นจึงต้องบัญญัติไว้ เพราะเหตุความบกพร่องของศาสนาพราหมณ์ในโบราณตามที่ได้อธิบายมาแล้วในกัณฑ์ก่อน ในศาสนาพราหมณ์นั้น เขาถือเคร่งครัดในกิจการบางอย่างซึ่งเป็นกิจการเล็กน้อย เป็นต้นว่า ผู้ที่เป็นชาติพราหมณ์ห้ามไม่ให้กินข้าวร่วมกับกษัตริย์ ห้ามไม่ให้กินข้าวร่วมกับเวศย์ หรือห้ามไม่ให้กินข้าวร่วมกับศูทร ถ้าใครกินข้าวร่วมกับกษัตริย์ ร่วมกับเวศย์ ร่วมกับศูทรเข้าแล้ว ต้องเป็นบาปใหญ่โต และมีข้อหุยมหิทยอย่างนี้อีกเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นข้อสำคัญใหญ่จึงลดอนัยน์ตาเขาไปเสีย ข้อใดที่ไม่ได้ห้ามไว้แล้ว เมื่อพราหมณ์ประพฤติเองทำเองแล้วพราหมณ์ผู้เดียวเป็นผู้ที่อ้างว่าตัวเป็นผู้ที่รู้ใจ

ของพระเป็นเจ้า เพราะฉะนั้นสิ่งใดที่ตัวชอบประพฤติ สิ่งนั้นก็ต้องไม่ห้ามอยู่เอง เช่นการประพฤติชอบทำชู้กับเมียเขาเป็นต้น หรืออย่างที่เราถือกันว่าต้องห้ามในทางกามมิชฌาจาร พวกพราหมณ์เป็นที่พอใจอยู่จึงไม่ห้ามปรามในข้อนี้

ก็พระพุทธเจ้าของเราทรงอยากให้เรารู้สึกบุญรู้สึกบาป สิ่งใดที่ชั่วให้ละเสีย สิ่งใดที่ดีให้ประพฤติ ข้อที่จะนับถือว่าชั่วหรือจะนับถือว่าดีอยู่ที่ตรงไหน อยู่ที่ใจคนโดยมากที่จะชอบหรือไม่ชอบนั่นเอง ถ้าสิ่งใดเราประพฤติไปคนโดยมากเขาไม่ชอบ เขาติเตียน สิ่งนั้นเรียกว่าสิ่งชั่ว หรือสิ่งใดที่ประพฤติไปแล้วจะเดือดร้อนและให้คนอื่นได้รับความเดือดร้อนด้วย สิ่งนั้นก็ชั่วเหมือนกัน สิ่งที่น่านอนมียู่อย่างหนึ่งคือถ้าใครมาแย่งเมียเรา เราก็โกรธเหมือนกันทุกคน เพราะฉะนั้นผู้ที่ทำชู้กับเมียเขา จึงนับว่าประพฤติชั่ว ข้อนี้เห็นได้ง่ายไม่ต้องอธิบายต่อไปอีกเลย เพราะฉะนั้นผู้ที่ทำชู้กับเมียผู้อื่นไม่ใช่อะไร นอกจากคิดถึงแต่ตัวเองเท่านั้น ไม่ได้คิดถึงผู้อื่น แม้ถึงคราวตัวเองบ้างมีความโกรธ ผู้อื่นเขาก็โกรธเหมือนกัน ข้อนี้เป็นข้อที่เข้าใจง่าย แต่ขอให้ท่านนึกดูให้ดีอีกหน่อย ถ้าไม่มีข้อห้ามกันเช่นนั้น มีทางที่เสียสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งคิดไปแล้วใคร ๆ ต้องเห็น คือลูกจะไม่มีพ่อโดยมาก ไม่รู้ว่าใครเป็นพ่อ ถ้าปล่อยให้ผู้หญิงมีผัวได้หลายคนจะต้องไม่รู้ว่าใครเป็นพ่อ พระพุทธองค์ได้ทรงเล็งเห็นว่าใช้ไม่ได้ จึงได้ห้ามความชื่อนั้นเสียแข็งแรง ที่จริงคนโดยมากที่อยากจะคัดค้านศาสนา หรือที่อยากจะถือแต่หลวม ๆ ก็ดี มักจะพูดว่ามีสิ่งบกพร่องบ้าง ถึงแม้จะชั่วก็ตามจะดีก็ตาม เป็นของธรรมดาโลก จะเป็นของมนุษย์ก็ตาม หรือจะ

เป็นของสัตว์เดียรัจฉานก็ตาม เป็นของธรรมดาโลก เพราะฉะนั้นถึงใครจะตั้งใจดีหักท่วงอย่างไรก็เหลือที่มนุษย์จะอดกลั้น และสิ่งหนึ่งซึ่งเขาเหล่านี้มักยกกว่าเป็นของธรรมดาโลก คือความประพฤติก้มมากในทางกาม แต่ข้าพเจ้าขอถามท่านทั้งหลายว่า ข้อที่ว่าประพฤติก้มหลวมในกามเป็นธรรมดาโลกจริงและหรือ ขอให้ดูแต่สัตว์เดียรัจฉานก็ได้ สัตว์เดียรัจฉานที่มันกำลังอยู่คู่ครองกัน ก่อนที่มันมีลูกแล้ว มันไม่ได้แย่งกันเลย เมื่อมีลูกแล้วจึงจะขาดตอนแล้วจึงได้ปลดจากผิวเมีย มันมีติกว่าเราหรือ ข้อนี้จะสังเกตดูที่ไหน ๆ ได้ทั้งนั้น แม้แต่สุนัขยังประพฤติก้มได้เช่นนั้น เราเป็นอะไร เป็นคนไม่ใช่หรือ เราจะประพฤติก้มกว่าสุนัขอย่างไรได้น่าอาย เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าเชื่อว่าข้อนี้ไม่ต้องบอกท่าน ทั้งท่านไม่ใช่คนธรรมดา เป็นเสือป่าดีกว่าคนธรรมดาแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าไม่ต้องบอก ข้าพเจ้าขอเอาเป็นอันเชื่อได้เสียที่ว่าท่านทั้งหลายคงจะไม่ประพฤติก้มเหมือนอย่างสุนัข หรือเลวกว่าสุนัข เมื่อข้าพเจ้าเชื่อแน่วเช่นนี้แล้ว ผู้ใดประพฤติก้มไม่ตรงกับเชื่อของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะเสียใจมาก แต่ว่าตัวของผู้นั้นคงจะเสียใจมากกว่าข้าพเจ้า

ส่วนข้อที่ผิดในกาม อาจจะเป็นได้แก่นักรบโดยเฉพาะ ก็คล้ายกับอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วครั้งก่อน คือนักรบมีโอกาสมัดกับผู้อื่นที่จะประพฤติก้มในนาทาน เพราะฉะนั้นจึงต้องชี้แจงเป็นพิเศษสำหรับนักรบอีกชั้นหนึ่ง ตามธรรมดานักรบในโบราณสมัย ตั้งแต่เมื่อครั้งคนเรายังไม่รู้จักรักรรรมเหมือนเดี๋ยวนี้ เมื่อไปรบตีบ้านเมืองใดได้แล้ว ย่อมทำร้ายเมืองนั้นเผาบ้านเมืองเสียเปล่า และแย่งชิงทรัพย์สมบัติ

ของคนในบ้านเมืองนั้น ๆ ทั้งแย่งผู้หญิงที่เป็นลูกเมียเขามาเป็นเมียตัวเอง เช่นนี้ เป็นวิสัยของคนป่าซึ่งทำกันมา แต่วิสัยของผู้ที่รุ่งเรืองแล้วย่อมมีความนิยมในธรรมอันดีขึ้นกว่านั้นแล้ว เมื่อเราผู้เป็นพุทธศาสนิกชนจะจำเป็นต้องไปรบเมื่อใดเราต้องให้ศีลองค์ที่ ๓ นี้ผูกใจเราไว้เสมอ ถึงแม้ว่าเราจะไปรบพุ่งที่ไหน และดินแดนใดจะตกอยู่ในมือเราก็ดี เราต้องตั้งใจไว้เสมอว่า บรรดาผู้หญิงในดินแดนเหล่านั้นที่เป็นลูกเขาเมียเขา เราจะต้องนับว่าเป็นผู้อ่อนกำลังกว่าเรา เป็นผู้ที่ไม่ได้ต่อสู้เรา ไม่มีหน้าที่จะทำร้ายเรา ธรรมเป็นของที่มนุษย์ผู้ใดบอกเลิกไม่ได้ เมื่อผู้ใดบอกเลิกธรรมไม่ว่าเวลาใด จำเป็นหรือไม่จำเป็น ต้องแปลว่ามนุษย์ผู้นั้นบอกเลิกตัวเอง ประกาศแก่โลกว่าตัวจะเป็นสัตว์เดียรัจฉาน เพราะฉะนั้นชาติไทยเราซึ่งข้าพเจ้าได้รับเกียรติยศเป็นผู้นำให้ไปสู่ความเจริญ ข้าพเจ้าต้องขอวิงวอนท่านทั้งหลายให้ถือว่าเกินสมัยเสียแล้วที่ไทยเราจะกลับเป็นสัตว์เดียรัจฉาน จะกลับเป็นคนหมดสติไม่ได้ เราทั้งหลายเป็นไทยเป็นผู้ถือพระพุทธานุญาตด้วย เราจะลืมประโยชน์ ๒ ข้อนี้ไม่ได้ นี่เป็นข้อสำคัญในเรื่องนิจศีลองค์ที่ ๓ ซึ่งเนื่องในกิจการของนักรบ

คราวนี้มาถึงศีลองค์ที่ ๔ องค์ที่ ๕ ทั้ง ๒ องค์นี้ คือ องค์ที่ ๔ ห้ามมิให้กล่าวเท็จ องค์ที่ ๕ ห้ามมิให้ดื่มน้ำเมา เป็นของที่ข้าพเจ้าได้พูดจาชี้แจงมามากมายแล้ว ไม่อยากพูดกล่าวซ้ำให้ผู้ฟังเบื่อ แต่อยากจะแสดงให้เห็นว่าหน้าที่นักรบยังสำคัญกว่าหน้าที่คนธรรมดา ยิ่งเป็นนักรบแล้วจะประพฤติกุศลความชั่วร้าย ๒ สิ่งนี้ไม่ได้ทีเดียว ถ้าประพฤติดูอาจจะมีเหตุเป็นอันตรายแก่ชีวิตของเพื่อนนักรบ

คืออาจจะเป็นไปได้เพราะเหตุใด คือว่าเมื่อถึงคราวเดือดร้อน ต่างว่า
 ผู้ใดผู้หนึ่งได้รับใช้ไปสืบข่าวคราวข้าศึก ให้สืบมาให้จงได้ภายในเวลา
 ๒ ทุ่ม ต่างว่าท่านไปและไปถึงที่ติดขัดไม่ได้ข่าว แต่ครั้งจะกลับมา
 โดยไม่ได้เรื่อง เกรงว่าจะเสียไปและเกรงว่าจะถูกทำโทษ ท่านกลับ
 บอกว่า “พบแล้วข้าศึกมาอยู่ที่ถนนพญาไท” แต่ข้าศึกไม่ได้มาอยู่ที่
 ถนนพญาไท คราวนี้เขาถามว่า “ข้าศึกมีกำลังเท่าไร” เมื่อข้าศึกไม่มี
 อยู่ที่นั่นเลย จะบอกอะไรถูกจึงต้องปดอีกชั้นหนึ่งว่า “ข้าศึกกำลัง ๒
 กองพัน” ทีนี้เขาถามอีกว่า “ตั้งหันหน้าไปทางไหน” ความที่ไม่รู้
 บอกว่า “หันหน้าอยู่ทางเหนือ” คราวนี้รายงานของผู้บังคับกองร้อย
 เรื่องข่าวสำคัญต้องไปถึงผู้บังคับการ ผู้บังคับการให้หาตัวผู้มารายงาน
 แล้วถามว่า “แกลเห็นข้าศึกอยู่ที่ไหน” ที่ได้บอกว่าอยู่ถนนพญาไทนั้น
 ลืมเสียแล้ว จึงบอกว่า “ข้าศึกอยู่ที่ถนนทรงวาด” ผู้บังคับการถามอีกว่า
 “ข้าศึกมีจำนวนเท่าไร” ที่ได้บอกว่า “๒ กองพัน” นั้นลืมเสียแล้ว
 จึงบอกว่า “ข้าศึกมีจำนวน ๓ กองพัน” ครั้นถามอีกว่า “หันหน้า
 ไปทางไหน” ที่บอกว่า “หันหน้าไปทางเหนือ” นั้นลืมเสียแล้ว จึง
 บอกว่า “หันหน้าไปทางใต้” เมื่อได้รับคำบอกเล่าเช่นนี้ผู้บังคับการ
 รายงานว่า “ข้าพเจ้าขอรายงานว่ามีข้าศึกมาตั้งอยู่ที่ถนนทรงวาด มี
 กำลัง ๓ กองพัน หันหน้าไปทางใต้” ผู้บัญชาการมีคำสั่งให้ยกกอง
 ไปที่ถนนทรงวาด ไปปราบปรามขับไล่ข้าศึกจากที่นั่น ผู้บังคับการ
 จึงมีคำสั่งด้วยวาจาให้ผู้บังคับกองยกไป ณ ที่ซึ่งข้าศึกตั้งอยู่ตามที่รู้
 กันอยู่แล้ว คือ “ที่นั่นอย่างไรล่ะ” ผู้บังคับกองจึงยกไปทางถนน
 พญาไท ผู้บังคับการยกกองหนุนไปที่ถนนทรงวาด แต่ที่จริงข้าศึกมี

กำลังตั้ง ๕ กองพันอยู่ที่ถนนใหม่ นี่แหละแลเห็นได้ชัดทีเดียวว่าใช้ไม่ได้ ทั้งนี้เพราะเหตุใด คือเพื่อรักษาเกียรติยศของตัว เอาคนไปตายเสียเป็นก่ายกอง ผลของการปดเป็นเช่นนี้

คราวนี้มาถึงศีลองค์ที่ ๕ คือการดื่มน้ำเมา พวกเราที่เป็นนักรบต้องแลเห็นความลำบากของการดื่มน้ำเมา เวลาปรกติจะเป็นอะไรไม่สำคัญ แต่เมื่อเราต้องไปทำการงานซึ่งจะต้องใช้สมอง ถ้าเราเคยกินเหล้าเสียแล้วจนติด พอเห็นเหล้าเข้าเราอดไม่ได้ อย่างที่เขาเล่ากันว่าผู้ที่ติดเหล้ามาก ๆ แม้แต่พอแลเห็นธงแดงก็อ้วกเสียแล้ว ถ้าเห็นข้าศึกถือธงแดงมาก็อ้วกเช่นนี้จะเป็นอย่างไร ข้าศึกเขาก็หัวเราะเยาะเราแย่ คราวนี้ต่างว่าเรากินเหล้าไปยืนยาม เราไปยืนสบายอ่อนสบายลมจะพัดก็ไม่รู้สึก คราวนี้ข้าศึกมาเข้าจริง หรือไม่ใช้ข้าศึกก็ได้ คนเดินมาเขาถามว่าใคร ก็อะอะตืดตึงยิงปืนไปเปรี้ยง ๆ เขาถามว่าคนมาเท่าไร ตอบว่า ๑๐ คนบ้าง ๔ คนบ้าง หรือมันไม่ได้มาอาจจะเห็นเป็นมาก็ได้ หรือมาเข้าจริงว่าข้าศึกมันหลอกก็ได้ ข้าศึกมันมักทำได้ตามใจมัน มันไม่ค่อยตามใจเรา คือมันเลือกมาเวลาที่เราไม่รู้สึก โดยมากมักจะไปโดนเข้าเวลาที่เราไปหลงเพลิน เขาย่องเข้ามาเวลาที่เรากำลังสบาย ลมพัดเย็นสบาย ยิ่งลมพัดเฉื่อย ๆ กำลังฟังต้นไม้สบายเขาล้อมสบายแน่

เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลายคงจะเข้าใจการที่ข้าพเจ้าพูดเป็นของที่ควรจะเห็นกันได้ง่าย ไม่ใช่จะต้องห้ามปรามกันมากมาย ห้ามตัวเราเองดีกว่า เราก็เป็นผู้ใหญ่ด้วยกันแล้ว ไม่ใช่เด็กเล็ก ๆ สิ่งใด

ที่ก็คดขวางแก่กิจการของเราเราก็ทิ้งได้ ถ้าเป็นส่วนพวกทำงานที่มี
กิจการประกอบแล้ว สิ่งใดที่ทำให้เสียประโยชน์แก่กิจการนั้น เขา
คงต้องเว้นเอง ไม่ต้องมีใครห้ามมิได้ เพราะฉะนั้นเราทั้งหลายที่
เป็นนักรบ เสือปากดี ทหารก็ดี ที่มีหน้าที่กิจการเร่งรัดก็ต้องใช้สมอง
ให้โปร่ง อย่างน้อยต้องทำตามคำสั่งของนายให้มั่นคง มีอีกอย่างหนึ่ง
เราต้องการนัยน์ตาสว่าง เห็นอะไรเห็นจริง ต้องการหูไว เมื่อมีเสียง
แทรกกรากแล้วต้องได้ยินทีเดียว เมื่อต้องการเช่นนั้นแล้ว สิ่งใดทำให้
เสียประโยชน์สิ่งนั้นต้องละเว้น เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลายที่เคยไป
ซ่อมรบกับข้าพเจ้า คงได้สังเกตว่าบางเวลาห้ามไม่ให้สูบบุหรี่ การ
สูบบุหรี่ที่จริงไม่ใช่เป็นของชั่วร้ายอะไร แต่เวลารบบุหรี่ยุ้งเป็นของอย่าง
หนึ่งที่จะนำไปสู่ข้าศึกเข้ามาใกล้ การสูบบุหรี่จึงต้องห้าม เมื่อได้พูด
กับท่านทั้งหลายโดยตรง ๆ เช่นนี้แล้ว ก็เป็นอันหมดข้อความนิจศีล
ข้าพเจ้าได้ตั้งใจอธิบาย

ในที่สุดแห่งเทศนานี้ ข้าพเจ้าขอล่าคำชักชวนท่านเป็นพิเศษ
ข้าพเจ้าขอชักชวนท่านทั้งหลายให้ระลึกถึงคุณพระพุทธรเจ้า
ขอให้ระลึกว่าพระองค์ได้ทรงพระอุสสาหะพยายามที่จะสั่งสอนธรรม
อันประเสริฐ อันเป็นเครื่องคุ้มครองใจเราทั้งหลาย ย่อมทรงพระ
เมตตากรุณาแก่เราทั้งหลาย ยิ่งเสียกว่าบิดามารดา เพราะฉะนั้นเป็น
หน้าที่ของเราผู้ได้รับคำสั่งสอนโดยความกรุณาของท่าน แล้วควรต้อง
ประพฤติกตัญญูรู้คุณพระพุทธรเจ้า ที่ทรงเป็นผู้นำหนทางให้เราแลเห็น
สิ่งที่ดีงาม จงให้เรารู้จักประพฤติชอบ เป็นผู้จงเราให้พ้นจากความชั่ว

มาเป็นคนดีเป็นที่นับหน้าถือตา เมื่อต่อไปคนในโลกรู้จักพวกเราคนไทยดีมากขึ้นแล้ว จะช่วยกันทำให้เขาต้องพูดว่า เราชาวไทยเป็นคนชาติหนึ่งซึ่งควรนับว่าเป็นตัวอย่างในความประพฤติอันดีงาม ตั้งอยู่เป็นธรรม ไม่เบียดเบียนเพื่อนบ้าน ไม่คิดตั้งใจปองร้ายต่อผู้ใด ขอจงให้ปรากฏแก่โลกบ้างว่า เราจะตั้งใจรักษาชาติ เราจะตั้งใจรักษาศาสนา เราจะตั้งใจรักษาพระมหากษัตริย์ของเรา ให้สิ่งเหล่านี้คงที่อยู่อย่างที่เป็นมาแล้วเมื่อครั้งสมัยแห่งปู่ย่าตายายของเรา เราจะไม่ตั้งใจนำความพินาศฉิบหายไปสู่บ้านเมืองใดทั้งสิ้น และแม้ผู้ใดจงใจนำความพินาศฉิบหายมาสู่เมืองเรา เราทั้งหลายที่เป็นลูกผู้ชายชาวไทย ที่มีกำลังกายที่มีแขนพอจะจับปืนจับดาบได้ เราทั้งหลายจะจับปืนจับดาบป้องกันชาติไทย เอาตัวของเราเป็นรั้วบ้านของเราเองเพื่อป้องกันสิ่งที่เรารักหรือสิ่งที่เราถนอมมาตั้ง ๓ ตั้ง ๔ พันปีแล้วนั้น ไม่ให้เสื่อมเสียไป เพราะผู้อื่นมาแย่งชิง ความข้อนี้เป็นความคิดซึ่งไทยเราควรจะต้องใจระลึกอยู่เสมอ และไม่เป็นสิ่งที่ผิดด้วยพระบรมพุทโธวาท เพราะพระพุทธเจ้าของเราก็คงบังเกิดในเชื้อชาติกษัตริย์ ชาตินักรบ ทรงทราบอยู่ดีว่า การป้องกันชาติบ้านเมืองเป็นสิ่งจำเป็น เหมือนป้องกันพระพุทธศาสนาและธรรมเหมือนกัน ถ้าไม่มีกำลังกายเป็นรั้วแล้ว ที่ไหนเลยธรรมจะอยู่ได้ เปรียบเหมือนอนุสาวรีย์ที่ดงาม แม้ไม่มีรั้วกันย่อมจะมีคนร้ายเข้าทำลายฉันทใด ธรรมในพระพุทธศาสนาก็ฉันทนั้น แม้เราทั้งหลายเอาตัวเราเป็นรั้วล้อมแล้ว ย่อมจะไม่มีมิฉฉาที่คิดผิดเข้าทำลายพระพุทธศาสนาได้ เหตุฉะนั้นคนไทยเราทั้งหลายที่เป็นนักรบ เรามีได้อุทิศตัวที่จะเป็นผู้ไปทำร้ายต่อเพื่อนมนุษย์โดย

ใจเหี้ยมโหดหาไม่ได้ เราอุทิศตัวเราทั้งหลายและอุทิศกำลังกายกำลังสติปัญญาไว้เพื่อป้องกันรักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สิ่งซึ่งเป็นที่เคารพรักใคร่ทั้ง ๓ คือความเป็นไทยของเราอย่างหนึ่ง ความมั่นคงของชาติเราอย่างหนึ่ง พระศาสนาของเราอย่างหนึ่ง สามอย่างนี้ปู้ย่ายายของเราได้ยอมสละเลือดเนื้อและชีวิตเพื่อป้องกันแล้ว เราทั้งหลายผู้เป็นบุตรหลาน ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องทำให้สมควรที่เป็นบุตรหลานของท่าน ต้องไม่ให้มีผู้ใดว่าได้ แม้เมื่อเราจะล่วงลับดับขันธไปแล้ว จะได้ไปพบเห็นปู้ย่ายายของเรา อย่าต้องให้เราไปก้มหน้าต่อหน้าท่าน

ข้อนี้เป็นข้อสำคัญซึ่งข้าพเจ้าเชื่อว่า ถ้าท่านทั้งหลายให้เวลาตรองแม้วันละ ๕ นาที แต่นึกเสมอทุกวันไป คงจะเป็นประโยชน์ยิ่งใหญ่ดีกว่าข้าพเจ้าหรือผู้ใดจะมายืนพูดกับท่านวันละ ๕ ชั่วโมง เพราะบรรดาผู้สอนหรือผู้ที่ทรมาน ไม่มีผู้ใดดียิ่งกว่าตัวเราเอง ผู้ใดทรมานใจตัวเองได้แล้ว นับว่าเป็นผู้ที่ประเสริฐเป็นผู้สามารถยิ่งกว่าวีรบุรุษซึ่งสามารถทรมานผู้แพ้ได้ตั้งพัน เพราะศัตรูภายนอกเมื่อมีดาบมีหอกแล้วก็จ้วงฟันตัวได้ แต่ศัตรูภายในคือดวงใจเรานี้ เป็นของปราบยาก เพราะดาบภายนอกจะทิ่มแทงได้ยาก ต้องใช้น้ำใจของเราเองปราบแทนจึงจะได้ เราต้องทรมานใจเราให้เหมือนอย่างนายสารถีที่ขับขี่ม้าชาติอาชาไนย ให้เป็นไปให้ได้สมประสงค์ ดังนี้จึงจะเรียกว่าเราทั้งหลายเป็นลูกผู้ชายชาติทหารจริง และว่าเราทั้งหลายเป็นมนุษย์จำเริญรุ่งเรืองจริง เป็นที่ควรนิยมนับถือทั่วโลก ขอท่านทั้งหลายจงจำคำข้าพเจ้าไว้ คงจะมีความสุขทั้งกายและใจต่อไปทั้งในบัดนี้และบัดหน้า

กัณฑ์แรก

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๘)

วันนี้ข้าพเจ้าจะขอกเล่าเรื่องข้อความพิเศษสักหน่อยหนึ่ง เนื่องด้วยการที่ได้ลงไปเยี่ยมมณฑลพิษณุโลกกลับมา

เป็นธรรมดาคนเราที่มีความคิดมีสติปัญญาไตร่ตรอง ถ้าไม่เคยเพาะปัญญาอยู่เสมอ หรือไม่เคยระวังเพิ่มพูนอยู่เสมอแล้ว ก็เหมือนอย่างต้นไม้ที่ใบร่วงหล่นหมดแล้ว มีแต่จะผุจะตายไป เหตุฉะนั้นคนเราที่นับว่าเป็นคนขานิชานาญในการทั้งปวง ไม่มีใครได้กล่าวเลยว่าความรู้มีอยู่มากพอแล้ว คำว่าความรู้ดี เข้าใจกันเสียว่าต้องดูตำราอ่านหนังสือ ความเข้าใจผิดกันเช่นนี้จึงทำให้เลยนึกแคบไป เมื่อได้เอาตำรามาและถือตำรานั้นอ่าน พอจบหนังสือแล้ว ก็บอกว่ามีความรู้พอแล้ว คนเช่นนั้นไม่ใช่เป็นผู้ตั้งอยู่ในภูมิปัญญา

แท้จริง ปัญญา ท่านแปลว่าความรอบรู้ เพราะฉะนั้นรู้จากที่ไหน ๆ เมื่อใช้ความรู้นั้นให้เป็นประโยชน์ได้ ก็ต้องนับว่าเป็นปัญญาเหมือนกัน สิ่งที่เราแลเห็นด้วยตา ยินด้วยหูและรู้สึกด้วยใจ ที่เพิ่มพูนความรู้สักอันมีอยู่แล้วแต่เดิมล้วนนับว่าเป็นของดี เป็นของควรสังเกต ควรกำหนดไว้ทั้งนั้น เหตุฉะนั้นข้าพเจ้าจึงได้จับเอาข้อที่ไปเยี่ยมมณฑลพิษณุโลกได้มาเล่าให้ท่านฟัง ซึ่งถ้าแลดูเฝิน ๆ ดูไม่ใช่เรื่องที่จะนำมาเทศน์ แต่ขอชักชวนให้ท่านฟังสักหน่อย และข้าพเจ้าจะไม่พูดให้ยืดยาว แต่ระหว่างที่ข้าพเจ้าพูดอยู่นี้ ขอให้ฟังสักหน่อย

การที่ข้าพเจ้าไปเลียบมณฑลปักษ์ใต้ครั้งนี้ มีความประสงค์อย่างใดบ้าง บางท่านก็รู้อยู่แล้ว แต่บางท่านบางทีจะไม่ได้ใส่ใจ ไม่ได้ไตร่ตรอง เลยไปนึกเสียตามปากตลาดว่า “ท่านไปเที่ยว” ถ้าท่านผู้ใดนั่งอยู่ที่นี้ไปเที่ยวให้ได้ประโยชน์เท่าที่ข้าพเจ้าไปเที่ยวคราวนี้ทุกคนแล้ว ภายใน ๓ ปีจะได้เห็นเมืองไทยเป็นยอดโลก เพราะคนเที่ยวต่างกัน คนเที่ยวไม่ได้มุ่งหวังประโยชน์เหมือนกัน เมืองเราจึงได้อยู่ในที่เดียวนี้

เมืองไทยเรา ถึงพวกเราเองจะฝันใฝ่ไปว่าใหญ่โตเท่าใด แท้จริงผู้อื่นในโลกเขาดูราคาเพียงใด ท่านทราบหรือไม่ เขาดูราคาเพียงเท่าไร ข้าพเจ้าจะขอเล่าให้ฟัง ในหมู่ฝรั่งจะเป็นชาวยุโรปหรืออเมริกาก็ตาม ในร้อยในพันในหมื่นในแสนคนไปถามเขาว่าเมืองไทยอยู่ที่ไหน เขาไม่รู้จัก ใครที่รู้จักก็บอกได้อย่างเดียวกัน เมืองไทยมีช้างเผือก ชาวยุโรปก็ดีชาวอเมริกาก็ดี ชอบคิดเล่นกันเหมือนอย่างเล่นต่อรูป เขาเอารูปต่อตรงนี้ตรงนั้น เพื่อให้ลายแปลก ๆ กัน แต่รูปที่เขาหยิบเอามาไม่เคยได้ยินว่าได้หยิบไทยนี้ขึ้นเลย ดังนั้นเพราะเหตุใด จะเป็นความผิดของเขาหรือไม่ใช่ แท้จริงเป็นความผิดของพวกเรา ท่านที่นั่งอยู่ในที่นี้ บางทีพวกท่านเองก็ไม่ว่าเมืองไทยใหญ่เท่าไร ท่านเองนึกว่าเมืองไทยเท่าบางกอก ท่านเองบางคนนึกว่าเมืองไทยหมดเพียงประตูบ้านท่านเท่านั้น ข้อนี้ก็ป็นธรรมดาอยู่ เพราะต่างว่าคนเรานั่งเอาผ้าคลุมหัวแล้วแอบจอมปลวกอยู่ ใครจะนึกว่าอะไร คงนึกว่าจอมปลวก อย่างดีนึกว่าหมาไม่ได้นึกว่าคน ถ้าจะให้เขานึกว่าคนต้องออกมาให้เขาแลเห็น ต้องขอให้จำไว้บ้างว่าเมื่อจะให้เขาแลเห็น ต้องให้เขารู้สึกว่าเราเป็นคนและต้องลุกขึ้นทำการงาน คนเราไม่รู้สึก นึกว่ากินนอนสบายก็พอแล้ว

จึงพากันเข้ามาอยู่บางกอก พากันเข้ามาเพราะชาวบางกอกล่อลวงเข้ามาเมืองไทยจึงได้เล็กที่สุด และซึ่งบางกอกทำให้เมืองเราเล็กนี้เหมือนกับตัดความสำคัญของชาติไทยไปเหมือนกัน ข้อนี้นักคิดได้ไปนอกบางกอกอย่างตัวข้าพเจ้าเอง หรือผู้ที่ไปพร้อมกันกับข้าพเจ้า ไปทางมณฑลพิษณุโลก เมื่อได้เห็นเข้าแล้วเป็นต้องรู้สึกทุกคนว่ามีเมืองไทยเราอยู่นอกบางกอกเหมือนกัน ไม่ใช่แต่มีเปล่า ๆ มีอย่างงดงามจริง ๆ ด้วย อย่างที่ไม่เคยนึกเคยฝันเลย เมืองใคร ๆ ที่ว่างามนั้นถ้าขอซื้อรูปที่เขาว่างาม เอารูปจากยุโรปจากอเมริกาที่เขาถ่ายแล้วมาดู ของเรามีแล้วทั้งนั้น บางพวกไม่รู้จักพื้นแผ่นดินของมณฑลพิษณุโลกได้ว่ายังมีบริบูรณ์พอที่จะเลี้ยงคนบรรดาที่เป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินของประเทศไทยทั้งหมดในเวลานี้ได้ แต่เมื่อใครได้ลงไปแล้วย่อมรู้สึกได้ พวกเราเองไม่รู้สึกเลยว่ามีเพชรอยู่ในมือ เหมือนกับลิงที่ถือแก้วอยู่ในมือแล้วไม่รู้จักจะใช้แก้วนั้นอย่างไร เมื่อมีคนเอาผลไม้มาแลก ก็เอาแก้วนั้นแลกผลไม้ ความข้อนี้อุปมาฉันใดเราเดี๋ยวนี้ก็อุปมาฉันนั้น เมืองเราคงบริบูรณ์ทุกอย่าง ไม่มีเมืองไหนในโลกบริบูรณ์เท่า แต่เราก็กินไม่รู้สึกละ พอใจจะแต่งความเห็นส่งไปลงหนังสือพิมพ์ พูดอวดดีว่าเมืองไทยจน และบ่นอะไรต่าง ๆ ซึ่งเป็นปากคน ๒ - ๓ คนพูดเท่านั้น แล้วส่งไปลงหนังสือพิมพ์เพื่อขายข่าวของเขา ท่านที่อยู่บางกอกบางท่านไม่ได้คิดไปจากบ้าน หรือถ้าออกจากบ้านไป ก็ไปเพียงโรงหนัง ไปเพียงโรงโคเมเดียว ไม่รู้อะไรทั้งนั้น เหตุฉะนั้นตัวท่านเองจึงไม่ยอมที่จะลุกขึ้นเลย พอใจที่จะเกลือกอยู่ในโคลน ที่ที่เรายืนไม่ต้องชกกันไม่ต้องแย่งกันกิน ที่เหลือถมไปสำหรับคนอยู่ อย่าหลงเชื่อคนอื่นจนละทิ้งการประกอบอาชีพโดยชอบธรรม

มัวไปคบฟังเสียงคนชาติอื่น พวกท่านทั้งหลายคบจีนโดยมาก อย่าไปฟังเสียงเขา เพราะเมืองจีนแน่นกว่าเมืองเรา เมืองจีนที่ดินไม่มีบริบูรณ์เท่าเมืองเรา ไม่ได้กระฝึกเมืองเรา เหตุฉะนั้นจีนจึงต้องแย่งกันกินจนอดจึงต้องมาอยู่ที่เมืองเรา ขอให้นึกดูให้ดี คนทุกคนเกิดเมืองไหนต้องรักบ้านเกิดเมืองนอนของตน แต่จะนั้นจีนทำไมจึงเข้ามาอยู่ในบ้านเมืองของเราได้ตั้งหมื่นตั้งแสนคน ไม่ใช่เพราะเขาเกลียดเมืองของเขา เป็นเพราะเมืองเขาอดจึงต้องตายอดตายอยาก ก็ต้องยอมเป็นไปโดยทางแย่งกันเชือดคอกันกินเป็นธรรมดา โดยความจำเป็นจึงต้องพลัดมาอยู่เมืองเรา ขอนี้ควรไตร่ตรองดูให้ดี

เมื่อข้าพเจ้าออกไปมณฑลปักกิ่งได้แล้ว ได้แลเห็นคนในแถบนั้น ผิดกับพวกเราชาวบางกอกเป็นอันมาก ทำไมจึงผิดกัน พวกนั้นก็เป็นคนไทย เราก็คือคนไทย ทำไมจึงผิดกันมาก เพราะว่าพวกเรายังถือตัวในสิ่งที่ไม่ควรถือตัว เราอ้างตัวว่าได้เล่าเรียนมีความรู้คบค้ากับคนชาวต่างประเทศมาก พวกนั้นไม่ได้คบคนชาวต่างประเทศ คบแต่คนไทย ความคิดอ่านของเขาก็ก็น้อยอยู่เรียบร้อยเหมือนอย่างไทยทุกประการ มีความจงรักภักดีมันอยู่เรียบร้อยดี และน่าอัศจรรย์ที่สุดชั้นแต่ผู้ที่เป็นคนนอกศาสนาเรา เป็นหมู่อิสลามหรือเป็นหมู่มลายู เมื่อข้าพเจ้าออกไป ต่างคนต่างมาแสดงความยินดีที่ได้พบได้เห็นผู้ที่เป็นเจ้าผู้ปกครองของเขา ขอนี้ทำให้เราเห็นได้ว่าไทยเราถ้าปล่อยให้เจริญไปตามลำพังแล้ว ย่อมเป็นผู้เต็มไปด้วยความจงรักภักดี รู้สึกเห็นว่าชาติไทยจะตั้งอยู่ได้โดยมั่นคง

ข้าพเจ้าจะขอบอกอะไรท่านสักอย่างหนึ่ง มณฑลนครศรีธรรมราช มีเสือป่ามากกว่าท่านที่นั่งอยู่ที่นี้หลายเท่า เราชาวบางกอกพูดอะไรก็เข้าใจกันได้ง่าย แต่พูดถึงเสือป่ามีประโยชน์อย่างใดเท่านั้น ก็เถียงกัน ที่โน่นเขาเข้าใจกันดี บางคนพูดไทยยังไม่ชัด ยังเป็นรอยเปื้อยควั่นอยู่ก็มี เขากลับเข้าใจดีกว่า เราไทยแท้ ๆ ฟังเสียงเจ๊ก ที่โน่นตรงกันข้าม เจ๊กฟังเสียงไทย จงตัดสินใจเถิดว่าใครจะดีกว่ากัน ส่วนพวกแขกที่แปลกศาสนาแปลกชาติ ถ้าท่านไปแล้วท่านชี้ไม่ได้ว่าใครเป็นแขกใครเป็นไทย เพราะเหตุใด เพราะเขาแต่งเสือป่ากันทั้งหมด ผู้เป็นเสือป่าบางคนวิ่งทำงานยกของ แล้วถ้าเราไปถามดูก็ต้องตกใจ เพราะเขาจะตอบว่า ผมเป็นหลวงหรือพระนั้น ๆ ส่วนเรานั้นอย่าว่าแต่วิ่งยกของเลย เอาไปวิ่งฝึกหัดที่สนามสำหรับทำตัวเป็นเสือป่าหรือที่ออกไปซ้อมรบ ปากยังไม่ค่อยจะอยู่สุข ข้อนี้เป็นข้อสำคัญที่เราควรจะรู้สึกละอายอยู่บ้าง

อีกประการหนึ่ง ข้าพเจ้าไปฟังและได้อ่านคำอธิบายของเขาในเรื่องเรียไรสร้างเรือบ ความเข้าใจของคนบางคนที่ได้รับอาสาไปเทศน์เรื่องเรือบ เอามาเปรียบกับความเข้าใจของท่านที่นึกว่าดีอยู่แล้วของเขาดีมากกว่า ๑๐ เท่า เพราะเหตุใด เขาไม่อ่านหนังสือที่เพื่อฟังเขาอ่านแต่เรื่องที่เขต้องการ ข้อที่ทำให้ข้าพเจ้านึกขึ้นว่าถ้าแบ่งพวกท่านออกไปเห็นเสียบ้างจะเป็นประโยชน์มาก พวกท่านที่ไปกับข้าพเจ้าคงรู้สึกละอาย ละอายที่เราเป็นบ่อเกิดแห่งเสือป่า ทำการไม่ได้ดีเท่าเขาแต่ยกเสียเถิดที่ตรงกองเสนาหลวงนี้ ที่พูดนี้สำหรับจะนึกแทนเสือป่าอื่น ๆ ทั่วไป คือเสือป่าในกรุงเทพฯ ท่านทั้งหลายก็รู้จักคบค้าสมาคม

กับพวกเสือป่ากรุงเทพฯ เหมือนกัน เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงได้ชี้แจงให้ท่านฟังอย่างนี้ การสิ่งใดที่จะสำเร็จไปได้โดยบังคับในเวลานี้ยาก การที่จะสำเร็จมีอยู่ที่ตรงพวกท่านช่วยกันพูด ที่นั่งอยู่ที่นี่ก็เป็นหลายคน ถ้าแม้เชื่อข้าพเจ้าแล้ว ไปพูดให้ข้าพเจ้าเสือป่ามณฑลกรุงเทพฯ ได้ ในไม่ช้าก็จะทำให้เสือป่ามณฑลกรุงเทพฯ รู้สึกมีความละอายแก่เสือป่ามณฑลนครศรีธรรมราช ซึ่งเขาอยู่ห่างไกล หนึ่งควรจะต้องรู้สึกไว้ว่า ถ้าจะหนุนว่าของเราดีกว่าชาวบ้านนอกแล้วต้องให้ดีจริง ๆ ไม่ใช่เป็นแต่ปากพูด และถ้าตัวบอกว่าตัวดี ต้องให้คนอื่นแลดูข้างนอกบอกว่าดีด้วย จึงจะได้

เมื่อได้กล่าวมาถึงเพียงนี้แล้ว ข้าพเจ้าจะเลยช่วยท่านให้นึกต่อไปอีกหน่อย ถ้าจะนึกได้ขอให้นึกตามไปทันที สิ่งที่ดีงามไม่ว่าสิ่งใดจะเป็นเพชรนิลจินดาที่ดี หรือพัสดุทรัพย์สินทั้งหลายก็ดี หรือในที่สุดแผ่นดิน เมื่อที่ใดเป็นที่งาม ก็เป็นที่คนปองปรารภ เราเวลานี้เป็นเจ้าของที่แผ่นดินอันดีงาม แต่เรารู้จักของของเราหรือไม่ เรารู้จักแล้วหรือยัง ว่าของมีอยู่ในมือเรานั้นมีราคาเท่าไร ขอให้ลองตั้งใจรู้สึกอยู่บ้างว่าพระราชอาณาจักรไทยไม่ได้หมดอยู่ที่เมืองกรุงเทพฯ หรือไม่ ได้หมดอยู่ที่มณฑลนครไชยศรี หรือมณฑลกรุงเก่า มีกว้างขวางไปกว่านั้นอีกมากที่จะต้องนึกถึง ที่มีกว้างขวางมากแล้วจงระลึกถึงจำนวนคนของเรามีไม่เพียงพอกับที่ แต่เมืองอื่น ๆ ซึ่งคนเขามีจำนวนมากจนล้นที่อยู่ของเขา เป็นธรรมดาเหมือนน้ำเหมือนกัน ถ้ามีขันหนึ่งเราจะเอาน้ำเทใส่จนล้น และมีอีกขันหนึ่งที่ไม่มีน้ำไปไว้ได้นั้น น้ำที่ล้นจากขันข้างบนจะลงมาอยู่ในขันที่ว่าง เราเวลานี้มีน้ำเต็มอยู่

เหนือเรา ในไม่ช้านำนั้นจะไหลมา เมื่อถึงเวลาน้ำไหลนั้น จะเป็นเวลาที่เรารู้สึกตัว รู้สึกเสียก่อนไม่ดีหรือท่าน นึกรู้สึกเสียเดี๋ยวนี้ไม่ดีหรือ เตรียมไว้เสียก่อนเวลาที่น้ำจะไหล จงตั้งใจไว้ว่าจะไม่ให้ไหลมาก ถ้าเวลามาถึงเข้าแล้ว เราจะรบแพ้หรือชนะนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่ว่า อย่าให้ใครเบียดเบียนข่มเหงเราได้ ข้อนี้เป็นข้อที่ข้าพเจ้าเคยพูดมาหลายหนแล้ว แต่ท่านทั้งหลายออกจากที่นี่ไปแล้วก็ลืม เพราะฉะนั้นจึงต้องเตือนอยู่เสมอ ถ้าท่านขึ้นหละหลวมในข้อนี้ เกียจคร้านการประชุมฝึกหัดและป่วยบ่อย ๆ แล้ว ข้าพเจ้าจะขัดขึ้นการป่วยเจ็บของมนุษย์ไม่ได้ แต่ข้าพเจ้าบอกได้อย่างหนึ่งเหมือนกันว่า ถ้าขึ้นป่วยบ่อย ๆ เมืองไทยก็ต้องป่วยเหมือนกัน คนที่มีกำลังน้อย ถ้าป่วยก็ป่วยมาก แทบลุกไม่ขึ้นทีเดียว เพราะฉะนั้นเขาจึงให้ออกกำลังร่างกายเพื่อให้ออกกำลังกายให้แข็งแรง เราเป็นประเทศที่มีพลเมืองน้อยอยู่ จึงจำเป็นต้องขอให้ท่านช่วยกันให้มาก ข้อที่เรายังบกพร่องอยู่ คือจำนวนคนนั้นเราต้องเพาะของอื่นขึ้นแทน คือ ความรู้สึกความเข้าใจในหน้าที่ ความรู้สึกว่าจะมีภัยมาถึงเมืองเรานั้น ถึงแม้จะไม่มีผลก็ไม่เสียประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใด เหมือนคนที่ไม่มีเลือดงาม ถ้าเป็นบาดแผลจะตัดผ่าอาจจะเป็นบาดทะยักพิษกำเริบได้ ข้อสำคัญจึงต้องรักษาเลือดของเราให้บริบูรณ์ไว้ นี่เป็นคำเปรียบเทียบฉันใด ในที่นี้ต้องรักษาใจให้เป็นคนไทยจริง ๆ จะเป็นแต่ชาวเมืองนั้นเมืองนี้ไม่พอ จะเป็นแต่ชาวบางกอกไม่พอ นึกว่าบางกอกดีอยู่แล้ว เมืองอื่นทิ้งไว้ก็ได้จะนี้ไม่ถูก ถ้าปัจเจกมิตรมาจับเข้าในปลายเขตแดน ก็เหมือนบางกอกเสียเหมือนกัน ถึงจะไม่เสียไปในปัจจุบันทันด่วน ในไม่ช้าก็ต้องลามมาถึง

เพราะฉะนั้นขอให้ช่วยกันคำนึงให้ดี ข้อนี้ต้องนึกไว้เสมอ การเป็นคนไทยไม่ได้เป็นแต่ชาวบางกอก ชาวไทยจะอยู่ที่แห่งใด ใน ตำบลใดก็เหมือนกันหมด ไม่เลือกว่าไปอยู่ที่ใดเท่ากันทั้งนั้น เช่นนี้ จึงจะนับว่าเป็นประโยชน์

เมื่อท่านมานึกได้เช่นนั้นแล้ว จงนึกต่อไปอีกชั้นหนึ่งว่าทำไม เราจึงได้เป็นไทย เราเป็นไทยเพราะเหตุที่เราไม่ได้เป็นข้าใครจึงเป็นไทย เพราะเหตุว่าไม่มีชาวต่างประเทศกดขี่เรา นี่เป็นข้อสำคัญอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งต้องตรอง ต่อเมื่อตรองได้สองสถานนี้แล้วจะบังเกิดความรู้สึก ในใจว่า คนเราเกิดมาก็ตายครั้งหนึ่งเท่านั้น อย่างโบราณท่านว่าลูกผู้ชาย จะตายดาบหน้าหรือดาบหลัง ถ้าหมายเลือกตายดาบหลังแล้ว ก็เป็นหมา ต้องเลือกตายดาบหน้า เมื่อคิดเช่นนั้นแล้วต้องตั้งใจนึกต่อไปว่าเมื่อถึง เวลาเราจะต้องสู้ให้เต็มที่ เราจะต้องตั้งใจไว้ว่า ก่อนที่เราจะได้แลเห็น คนอื่นที่เป็นปัจเจกมิตรมาบุกรุกในเขตแดนเรา มาเผาบ้านเรือนเรา ก่อนที่เราจะได้เห็นปัจเจกมิตรมาฉุดลูกเมียพ่อแม่เราไปทำร้าย ก่อนที่ เราเองจะต้องถูกเอาไปมัดยิงเล่นเป็นเป่า และก่อนที่เราจะได้แลเห็น เจตีย์สถานสำคัญของเรา และวัตถุตั้งงามของเราทั้งหลายหลายไปอย่าง ครั้งพม่าตีไทย ก่อนที่จะเป็นเหตุทั้งหลายนี้ พวกเราที่มีใจเป็นเสือป่า ต้องตายก่อนจึงจะได้ จงตั้งใจไว้เช่นนั้น และถ้าตั้งใจได้ทุกคนแล้วเรา กำลังน้อยก็เหมือนมด ถ้าท่านเห็นรังมดอยู่ที่นั่น ตัวท่านใหญ่กว่ารังมด เป็นกอง ท่านจะไปเหยียบรังมดหรือ ต้องนึกสองชั้นสามชั้น เห็นว่า เหยียบไม่ได้ จึงต้องจัดหาเครื่องมือเครื่องมือมาทำร้าย เป็นต้นเอาไฟเผา

หาจบหาเสียมมาชุด บางทีมดจะย้ายรังไปเสียก่อนก็ได้ ที่ข้าพเจ้าพูดมานี้ ไม่ใช่ว่าจะชวนให้ท่านไปรบยักษ ให้คิดแต่เพียงเป็นเหมือนมด บัจจามิตรเป็นเหมือนตัวที่จะมาเหยียบนั้น ถ้ามารังแกเราก็จะกัดเจ็บ ข้อนี้อควรฝังอยู่ในใจเสือป่า และถ้าผู้ใดนึกไม่ได้เช่นนี้ ข้าพเจ้าขอลาท่านผู้นั้นเสียตั้งแต่วันนี้ทีเดียว เพราะท่านจะเดินร่วมทางกับข้าพเจ้าไม่ได้

ข้าพเจ้าพูดถึงเรื่องเช่นนี้ในวันชุมนุมกันไหว้พระ บางท่านจะนึกเห็นเสียว่า ข้าพเจ้าพูดผิดในทางพระพุทธศาสนา แต่ข้าพเจ้าขอแก้ตัวว่าพระพุทธศาสนาก็ดีหรือศาสนาใดก็ดี ที่ตั้งมั่นอยู่ได้ ก็ด้วยความมั่นคงของผู้เลื่อมใสตั้งใจที่จะรักษา และข้าพเจ้าพูดทั้งนี้ก็เพื่อชักชวนท่านทั้งหลาย อย่างเป็นเพื่อนไทยและเพื่อนพุทธศาสนิกด้วยกันทั้งนั้น เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา จึงเห็นได้ว่าการที่พูดเช่นนี้ต่อหน้าพระชัยที่เป็นเครื่องหมายของพระพุทธศาสนาไม่เป็นของผิด แต่ตรงกันข้าม ข้าพเจ้ารู้สึกว่าได้ทำหน้าที่สมควรแก่ผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา เราตั้งใจจะรักษาศาสนาของเราด้วยชีวิต ข้าพเจ้าและท่านทั้งหลายตั้งใจอยู่ในข้อนี้ และถ้าท่านตั้งใจจะช่วยข้าพเจ้าในกิจอันใหญ่นี้แล้ว ก็จะเป็นที่พอใจข้าพเจ้าเป็นอันมาก

กัณฑ์ที่ ๑๗

จตุราริยสัจ

(ทรงแสดง ณ วันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘)

หลายครั้งหลายคราวมาแล้ว ข้าพเจ้าได้เตือนท่านทั้งหลายให้ระลึกถึงพระพุทธศาสนา แต่ก่อนที่จะระลึกถึงศาสนาของเราจะต้องจำไว้ว่า ถ้าแม้เป็นพุทธศาสนิกชนเราควรต้องรู้ว่า ข้อสำคัญที่เราถือคืออะไร

ถ้าเราพูดว่าเพราะศาสนาเราเห็นว่าดีเราจึงนับถือ และถ้าเห็นคนหมิ่นเหยียดเราไหวเช่นนี้ ก็ไม่เป็นที่เพียงพอ พระพุทธรูปก็ดี พระเจดีย์ก็ดี เป็นวัตถุอย่างหนึ่ง ๆ ซึ่งเขาทำขึ้นไว้ให้เป็นเครื่องหมายเพื่อให้ปรากฏแลเห็นด้วยตา ให้เป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงกิจซึ่งเราทั้งหลายควรจะปฏิบัติ ให้รำลึกถึงองค์พระพุทธเจ้า ผู้ทรงเพียรเป็นผู้สอนธรรมะทั้งหลาย

คำว่าศาสนาก็คือธรรมะ ที่บุคคลอัศจรรย์คนใดคนหนึ่งเป็นผู้สั่งสอน และมีบุคคลอื่นอีกมากทำตาม เพราะฉะนั้น เมื่อเราทั้งหลายแสดงว่าเราเป็นผู้ถือพระพุทธศาสนา หากว่ามีผู้อื่นมาถามเราว่า ศาสนาของเราที่ถือมีอะไรบ้าง ควรจะต้องบอกได้อย่างน้อยเป็นใจความ เพราะฉะนั้นในวันนี้ข้าพเจ้าจะได้เก็บเรื่องธรรมบางอย่าง ซึ่งเป็นข้อง่ายเป็นข้อที่เราควรจะรู้ไว้ และควรพยายามประพฤติตามให้ได้มากที่สุดที่เรามีโอกาสหรือความสามารถทำได้ และขออย่าเข้าใจผิดสิ่งใดที่ข้าพเจ้ากล่าวในที่นี้ ถึงแม้จะขัดข้องประพฤติไม่ได้หรือแม้ยัง

ไม่เคยทราบจึงไม่ได้ประพฤติเช่นนี้ จะเป็นอันว่าท่านทั้งหลายเลยถือศาสนาไม่ได้ก็หาใช่ไม่ เพียงแต่พยายามไปตามความสามารถก็นับว่าพอแล้ว ไม่ต้องการยิ่งกว่านั้น คนเราไม่ใช่หมาจะประพฤติเป็นพระอรหันตชีณาสพได้ทุกคน คนเรายังอยู่ในโลกและต้องทำการต่าง ๆ ในโลกผลัดเปลี่ยนอยู่กับคนอื่น ๆ เพราะฉะนั้นที่จะตัดทางตรงเป็นทางแคบเฉพาะตัวเดินอย่างอรหันตชีณาสพไม่ได้ทุกคน แต่ถ้าเพราะเราตามอย่างพระอรหันตชีณาสพไม่ได้แล้ว จะเลยเลิกความพยายาม ละกรรมเสียก็ไม่เป็นการถูก เปรียบเหมือนมีเขาใหญ่สูงไม่มีใครที่จะขึ้นถึงยอดได้ดังนี้ พวกเราทั้งหลายจะไม่พยายามดูเขา หรือดูแล้วเห็นขึ้นไม่ได้ เลยพูดเสียทีเดียวว่าเราไม่ดูหรือไม่เชื่อที่เดียวว่าเขานั้นมี เช่นนี้นับว่าถูกหรือ

เพราะฉะนั้นต้องบอกว่าเขานั้นมี ส่วนยอดเขานั้นจะขึ้นได้ หรือมิได้เป็นปัญหาอีกอันหนึ่ง เราควรพยายามขึ้นตามแต่จะไปได้ ถึงการที่จะขึ้นเขานั้น เมื่อเรารู้แล้วว่าเขาใหญ่จะขึ้นไม่ถึงยอดก็ไม่ใช่ที่เสียหาย เมื่อเราขึ้นบนเขาสูงกว่าพื้นดิน พ้นจากไอดิน พ้นจากความชื้นความแฉะ เราขึ้นไปได้ถึงที่สุด ก็อาจมีผลดีอยู่บ้างแล้ว เช่น โรคภัยไข้เจ็บที่มีอยู่ในตัวเราก็อาจจะหายได้บ้าง จะมีโอกาสที่จะอยู่เย็นเป็นสุขดีกว่าที่จะคงอยู่ในที่ขึ้นแฉะ และมาค้างอยู่ในป่ารก ดังนี้เป็นข้อเปรียบเทียบ อุปมาเรื่องเขาฉันทา เรื่องพระพุทธรศานาก็อุปมาฉันทา ถึงแม้ว่าเราจะอยู่โดยปรกติในภูมิต่ำปานใดก็ตาม เราต้องตั้งใจเสมอว่าถ้าตะกายถึงภูมิธรรมสูงกว่าที่เราเป็นอยู่ได้ ก็นับว่าคล้ายกับเราขึ้นไปหาพื้นดินที่สูงเพื่อความสบาย เพื่อความสุขแก่ร่างกายจะนั้น

เช่นนี้จึงขอชักชวนเพื่อนเสื่อปาด้วยกันว่า ธรรมข้อใดที่ข้าพเจ้า ยกมากล่าว ณ ที่นี้ ขอให้เก็บไปไตร่ตรองต่อไปว่าตัวเรานี่เองอยู่ในที่ ชั้นใด และปฏิบัติธรรมอยู่เพียงเท่าใดแล้ว ขอให้พยายามดำเนินสูงขึ้น ไปอีกชั้นหนึ่งเสมอทีเดียว เมื่อได้ทำความพยายามเช่นนี้แล้ว ในไม่ช้า จะขึ้นถึงชั้นสูงโดยไม่รู้สีกตัว เมื่อขึ้นถึงชั้นสูงแล้วก็ให้แลดูชั้นสูงที่ ต่อกันไปอีกชั้นหนึ่ง เช่นนี้เป็นความประพฤติสมควรแก่ผู้ที่มีศาสนา ไม่ว่าศาสนาใดเหมือนกันหมด ยกเว้นแต่คนป่าเช่นพวกเงาะ ซึ่งนิยม ว่าตัวอยู่ป่ารกเดินแก้ผ้าอยู่เป็นการเพียงพอเช่นนี้ จัดว่าเป็นความคิด อย่างสัตว์เดียรัจฉาน ความคิดอย่างมนุษย์ต้องเดินสูง จะเดินต่ำลง ไม่ได้ไม่เป็นการเพียงพอ ข้อนี้ท่านผู้ที่คบฝรั่งจะลองถามเขา เขาก็ คงพูดเหมือนกัน ไม่ใช่ข้าพเจ้าพูดแต่ผู้เดียว

ในที่นี้ข้าพเจ้าไม่ขอกล่าวถึงเมืองอื่น ว่าแต่เมืองเราว่าเป็น อย่างไร เมืองเราเกือบจะเป็นเมืองเดียวแล้วในโลกที่ได้มีบุคคลถือ พระพุทธศาสนามากและเป็นเหล่าเดียวกัน เพราะฉะนั้นเป็นหน้าที่ ของเราทั้งหลายที่จะช่วยกันบำรุงรักษาพระพุทธศาสนาอย่าให้เสื่อม สุนัขไป การที่จะบำรุงพระพุทธศาสนา เราต้องรู้สึกก่อนว่าหลักของ พระพุทธศาสนาคืออะไร

หลักของพระพุทธศาสนาก็ดี หลักของศาสนาใดทุกอย่างก็ดี ย่อมมีอยู่ว่า ในเวลานี้คนเรารับความทุกข์อยู่เป็นอันมาก ฉันทใจจะ ปลดเปลื้องความทุกข์นั้นได้ จะใช้วิธีใดบ้าง ศาสนาอื่นเขายอมมุ่งอาศัย พระเป็นเจ้าเป็นใหญ่ว่าเป็นผู้สร้างและผู้มีเดชานุภาพมาบันดาลสิ่ง ทั้งปวงให้เป็นไปตามความประสงค์ เขาจึงใช้วิงวอนพระเป็นเจ้าให้ช่วย

ขอให้ปลดเปลื้องทุกข์ แต่ส่วนข้างศาสนาของเราพระพุทธเจ้าได้ทรงทดลองแล้ว มีวิธีใดที่ชนกล่าวว่าปลดเปลื้องทุกข์ได้ ทรงทดลองทุกอย่าง คือได้ทดลองทรมานพระองค์ด้วยความยากลำบาก กลับรู้สึกว่าการทรมานนั้นเป็นทุกข์ไร้ประโยชน์มากกว่าอย่างอื่น คือทรมาน “ยืนดินเดียว เหนียวกินลม” และวิธีทรมานอดข้าว เป็นต้น การอดข้าวก็หิวอ่อนเพลียเสียกำลังไม่เป็นประโยชน์อะไร คราวนี้ลองด้วยวิธีต่าง ๆ จนถึงพวกพราหมณ์ซึ่งทำเครื่องเช่นบูชาัยญ มีฆ่าสัตว์ ฆ่าคน เอาเลือดบูชาพระเป็นเจ้า เหล่านี้ยอมทำให้ทุกข์เกิดขึ้น เพราะคนหรือสัตว์เมื่อถูกฆ่านั้นลำบากมากมาย อีกประการหนึ่งการที่ฆ่าสัตว์ฆ่าคนทำให้ใจผู้ดูแลเกี่ยวข้องเหี้ยมโหด เมื่อผู้นั้นมีใจเหี้ยมโหดขึ้นแม้แต่เล็กน้อยก็ถึงกับฆ่าฟันกัน ยิ่งเป็นทุกข์ใหญ่ อนึ่งการทรมานตัวเองมาทำทุกข์ให้ตัวเองก็ไม่ดี ตัวเองสุขให้ทุกข์แก่ผู้อื่นก็ไม่ดี

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงเห็นทางกลาง “มัชฌิมา ปฏิปทา” เป็นดีกว่าอื่นแล้ว จึงได้ทรงใคร่ครวญว่าสิ่งไรหนอจะเป็นเครื่องดับทุกข์ได้ทรงพิจารณาครอบรอบทุกอย่างแล้ว จึงทรงรู้สึกว่าการจริง มีอยู่ ๔ ประการเรียกว่า อริยสัจ ท่านทั้งหลายคงเคยได้ยินพระเทศน์ว่า “บัดนี้จะได้วิสันนาด้วยพระจตุราริยสัจกถา...” เช่นนี้เป็นต้น เท่านั้น กังวลงเสียแล้ว

แท้จริงธรรมนี้เป็นของที่เราคควรจะรู้อยู่ เพราะเป็นหลักศาสนาของเรา ข้าพเจ้าจะลองเล่าให้ท่านฟังนิดหน่อย คือ พระพุทธเจ้าทรงเล็งเห็นดังนี้

ข้อ ๑ ทุกข์ แปลว่าให้เล็งเห็นว่าสิ่งไรเป็นทุกข์ ทุกข์นั้น คืออะไร คือความไม่สบายใจ ไม่สบายกาย ทั้ง ๒ สถานเป็นเครื่องที่เราไม่ต้องการ เป็นสิ่งที่ทนไม่ได้หรือทนได้ด้วยยาก ดังนี้เรียกว่าทุกข์ ทุกข์มีกี่อย่าง ตามที่พรรณนาไว้ว่า ตั้งแต่กำเนิดเป็นคนเกิดมา ที่จริงในเวลานั้นเราจำไม่ได้เพราะยังเป็นเด็ก ที่แท้มีความทุกข์อยู่มาก คือให้ทุกข์แก่มารดา และถึงตัวเราถ้าจำได้คงจะระลึกได้ว่าได้มีทุกข์เหมือนกัน ถัดลงมาก็มีทุกข์อันเกิดจากความแก่ คือร่างกายเราทรุดโทรมไป มองดูในคั่นช่องกระจกเงาเห็นมีเส้นมีรอยขึ้นที่หน้า มองดูเนื้อตัวเหี่ยวแห้ง ก็บังเกิดความสลดใจ และคิดขึ้นว่า ทำไมหนอเราจึงจะกลับเป็นหนุ่มเป็นสาว มีบางคนนึกเหมือนกันว่าเวลาเราเป็นเด็กมีความสุขกว่าเดี๋ยวนี้เป็นต้น ต่อนั้นไปจึงมีทุกข์เพราะความเจ็บไข้ทำให้ปราศจากความผาสุก ร่างกายทุพพลภาพลงไปทุกที จนที่สุดก็มีทุกข์ใหญ่อันเกิดขึ้นเพราะความตาย คือตัวผู้ตายนั่นเองมีทุกข์ ดังเช่นคนที่เคยถูกบาดเจ็บ โรคภัยเบียดเบียนรู้สึกว่ป่วยไข้ก็ลำบากเต็มที่อยู่แล้ว เพราะฉะนั้นความตายคงเป็นทุกข์อย่างใหญ่ นอกจากนั้นความตายมีทุกข์ล้นออกไป คือบันดาลให้เป็นความเศร้าสลดใจแก่ญาติพี่น้อง ผู้มีความอาลัยปนถึงร้องไห้ต่าง ๆ ล้วนเป็นทุกข์ทั้งนั้น เราต้องแลเห็นทุกข์ก่อน เมื่อแลเห็นสิ่งนั้นเป็นทุกข์แล้ว เรียกว่าแลเห็น “อริยสัจที่ ๑”

เมื่อแลเห็น “อริยสัจที่ ๑” แล้ว คราวนี้ต้องพิจารณาอีกชั้นหนึ่งว่าเหตุใดทุกข์จึงเกิดขึ้น เพราะอะไร ทำไมจึงได้มีทุกข์กาย ทำไมจึงได้มีทุกข์ใจ และต้องมีเหตุก่อนจึงมีผล ทุกข์นั้นเป็นผล อะไรเป็นเหตุให้ทุกข์เกิดขึ้น

เหตุที่ทำให้ทุกข์เกิดขึ้นคือ ตัณหา อย่าเข้าใจผิด ตัณหาคนมักเข้าใจแคบไป ที่แท้เป็นของกว้างมาก ตัณหาคือความอยากได้ เช่น อยากได้ผู้หญิง อยากได้เสื้อผ้าเครื่องบำรุงกาย เรียกว่า “กามตัณหา” เมื่อไม่ได้ผู้หญิงตามที่เรายากได้ เราก็เสียใจบ่นถึงไปจนถึงกินข้าวไม่ได้ บางคนถึงกับคิดฆ่าตัวตายเสียดีกว่า หาเครื่องประหารมาจะฆ่าตัว (ครั้นหาเอามาแล้วเครื่องประหารนั้นเลยลงลิ้นชัก) นี่เป็นส่วนของ “กามตัณหา”

อีกอย่างหนึ่งเรียกว่า ภวตัณหา คือความอยากเป็นโน้นเป็นนี่ เราเป็นอย่างนี้แล้วอยากเป็นอย่างโน้นอย่างนั้น “ภวตัณหา” ทำให้บังเกิดทุกข์มาก นึกดูให้ดี ท่านที่นั่งอยู่ที่นี้พอใจในการที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้แล้วสักกี่คน น้อยคนที่ไม่อยากเป็นโน้นเป็นนี่อีก แม้ข้าพเจ้าเองก็ไม่พอท่านรู้สึกข้าพเจ้าเป็นคนสูงสุดในพวกท่านแล้ว ข้าพเจ้ายังต้องการเป็นอะไรต่อไร้อีกหลายอย่าง เพราะฉะนั้นจึงว่าภวตัณหาเป็นของยากที่จะตัดได้

ที่ ๓ วิภวตัณหา ความไม่อยากเป็นโน้นเป็นนี่ คือตำแหน่งหรือฐานะใด ๆ ที่เราเป็นอยู่แล้วนั้นแล ไม่ต้องการจะเป็น แต่ “ภวตัณหา” กับ “วิภวตัณหา” เป็นของที่ควบกันแยกกันไม่ใคร่ได้ เช่นถ้าเราไม่อยากเป็นตำแหน่งที่เราเป็นอยู่เดี๋ยวนี้ เราก็คงอยากเป็นอะไรอย่างอื่นอีกสักอย่างหนึ่งบ้าง และถ้าเราเรียนรู้ดังนี้แล้ว เข้าใจเสียว่าตัณหานั้นแน่แล้ว เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เรียกว่ารู้จัก สมุทัย เป็นอริยสัจที่ ๒

คราวนี้เรารู้แล้วว่าอะไรเป็นทุกข์ รู้แล้วว่าทุกข์เกิดขึ้นเพราะเหตุไร ก็ต้องคิดหาทางดับทุกข์ ว่าทำอย่างไรหนอจะให้ทุกข์นั้นสูญสิ้น

ไปได้ พระพุทธเจ้าทรงรู้สึกและทรงสอนให้เรา รู้สึกว่าจะดับทุกข์
ให้ได้จริง ต้องดับตัณหาซึ่งเป็นเหตุ ต้องลดหย่อนผ่อนตัณหาลงให้
น้อยที่สุดที่จะเป็นได้ เมื่อผ่อนได้แล้วเราทั้งหลายจะว่าข้อนี้ไม่ยากเลย
เพราะเราผ่อนความอยากให้น้อยลง ความอยากหมดไปน้อยไป นี่แหละ
เรียกว่า นิโรธ เป็นอริยสัจที่ ๓

แต่การที่จะดับต้องดับไปได้จริง ๆ ไม่ใช่ชั่วคราว ถ้าจะดับ
ชั่วจิตใจหนึ่ง ใคร ๆ ก็ทำได้ แต่ถ้ากระนั้นก็เหมือนหลอกตัวเอง เช่น
คนที่เล่นกล ส่วนเราต้องเอาความจริงจึงจะเรียกว่าดับได้ เพราะฉะนั้น
พระพุทธเจ้าของเราจึงทรงเพ่งเล็งต่อไปว่าทำอย่างไรดีจึงจะดับได้
ทรงเห็นว่ามีหนทางอยู่ซึ่งเรียกกันตามภาษาพระว่า อฏฐังคิกมรรค
หรือเรียกตามภาษาเราว่า “ทางแปดแพร่ง” คือทางแปดแพร่งสำหรับ
ดำเนินสู่การดับทุกข์นั้น มรรคทั้ง ๘ นี้คือ

(๑) “สัมมาทิฐิ” ได้แก่ความเห็นชอบ เช่นเห็นอริยสัจ
ทั้ง ๔ ตามที่ข้าพเจ้าอธิบายมาแล้วว่าเป็นความจริง นี่เรียกว่าปัญญา
ความรู้ความเห็นว่าเป็นอริยสัจเป็นความจริงไม่ใช่ความเท็จ รู้เห็นว่าทุกข์
นั้นเกิดอย่างไร ดับตัณหาเถอะจะสิ้นทุกข์ เมื่อแลเห็นเช่นนั้นแล้ว
เรียกว่ามีปัญญาที่ชอบ

(๒) “สัมมาสังกัปปะ” คือความดำริชอบ อธิบายว่าความคิด
ตัดความทะเยอทะยานอยากได้ของที่ต้องการต่าง ๆ อย่างหนึ่ง ดำริ
ไม่พยายามหาสมาคมผู้ใดอย่างหนึ่ง ดำริการไม่เบียดเบียนผู้อื่นอย่างหนึ่ง
ดังนี้เรียกว่าดำริชอบ

(๓) “ สัมมวาจา ” เป็นแพรงที่ ๓ คือเจรจาชอบ แปลว่า เว้นจากวจีทุจริตทั้ง ๔ คือเว้นจากพูดเท็จ พูดส่อเสียดหรือล่อลวง เว้นจากพูดหยาบคำทอกัน และเว้นพูดเหลวไหลไม่เป็นแก่นสาร นี้เรียกว่า “ สัมมวาจา ”

(๔) “ สัมมากัมมันตะ ” คือประพฤติชอบด้วยกาย ก็แปลว่า เว้นจากความเสื่อมเสียอันพึงกระทำได้ด้วยกาย คือการฆ่าคนฆ่าสัตว์ อีกประการหนึ่ง การขโมย จ้องโกงเขาไม่ว่าของเล็กของน้อย ก็จัดเป็นพวกใช้ไม่ได้เหมือนกัน การทำผิดประเวณีทำชั่วเมียเขาเป็นของไม่สมควร การดื่มสุราซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทความพลอสติพลอตัวชักให้ดูร้าย เว้นสี่ข้อนี้เป็น “ สัมมากัมมันตะ ” ความประพฤติชอบ

(๕) “ สัมมาอาชีวะ ” คือการเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ เว้นการค้าขายในทางที่เป็นบาป เช่นตัวอย่างที่ข้าพเจ้าจะกล่าวนี้ เลือกเอาอย่างทีเห็นง่าย เช่นค้าขายในสิ่งซึ่งเสียประโยชน์แก่คณะ คือค้าขายมนุษย์ ซึ่งเวลานี้เมืองเราก็ไม่มีแล้ว แต่เป็นข้อที่ห้าม ค้าขายเครื่องประหาร เช่นปืน หอก ดาบ ก็นับว่าค้าขายไม่สมควร อีกอย่างหนึ่งขายเหล้า ขายเครื่องเมา ขายยาฝิ่น กัญชา เป็นต้น ทำให้มนุษย์เกิดความเสียหายต่าง ๆ นอกจากนั้นที่ข้าพเจ้าจะอึดอัดสักหน่อย แต่ได้ปรึกษาหารืออุปฌาย์อาจารย์แล้ว คือการตั้งโรงโคมเขี้ยว จัดเข้าในจำพวกการค้าขายมนุษย์ ข้าพเจ้าจึงบอกให้ท่านทราบ

(๖) “ สัมมวาายามะ ” คือความเพียรพยายามในทางที่สมควร คือระวังมิให้ความไม่ดีซึ่งยังไม่ได้เกิดขึ้นนั้นมามีในสันดานแห่งเราได้ และที่มีแล้วก็ต้องพยายามตัดลงเสียให้หมด

(๗) “ สัมมาสติ ” แปลว่ารำลึกชอบ นี่เป็นข้อที่จะอธิบายได้ยากและเป็นของลึกซึ้ง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอพักไว้ก่อน ต้องการอธิบายยืดยาวหน่อย

(๘) “ สัมมาสมาธิ ” แปลว่าตั้งใจในทางที่ชอบ สัมมาสติดับกับสัมมาสมาธิทั้งสองนี้ เป็นข้อที่อธิบายยาก เพราะฉะนั้นขอพักไว้เป็นแต่ขอให้ท่านผู้ปรารถนาจะทราบสืบค้นดูเองต่อไป

คราวนี้สรุปรวมทาง ๘ แพร่ง คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ จัดว่าเป็นปัญญาสิกขา สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ ๓ อย่างนี้เป็นศีลสิกขา สิ่งที่จะพึงประพฤตินาน้อยตามส่วนแห่งความสามารถของตน แท้จริงท่านที่อยู่ในที่นี้ประพฤติดูบ้างแล้ว โดยมากด้วยซ้ำ ไซ้จะไม่ได้ประพฤติเลยมิได้ เพราะถ้าท่านไม่ทำการที่ชอบคงต้องไปอยู่ในตระรางเสียแล้ว ไม่ได้นั่งอยู่ที่นี่ สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพในทางที่ดี ลำบากกว่าสัมมาสังกัปปะ นอกจากนี้กำหนดสิกขาอีก ๓ อย่างเป็นจิตสิกขา คือ ความที่จะเรียนได้ด้วยใจ

เมื่อมีผู้ใดถามถึงพระพุทธศาสนาว่า ท่านรู้อะไรบ้าง ก็พอบอกได้ว่าหลักพระพุทธศาสนา คือ (๑) รู้จักทุกข์ (๒) รู้เหตุแห่งทุกข์ (๓) รู้ว่าถ้าดับเหตุแห่งทุกข์ได้ก็ดับทุกข์เองได้เหมือนกัน (๔) รู้จักหนทางที่จะดับเหตุแห่งทุกข์นั้น ที่เรียกว่าทางแปดแพร่ง จงจำไว้ว่าหนทางที่จะใช้ดับเหตุของทุกข์มีอยู่ ๘ อย่าง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอจาระไนซ้ำอีกทีหนึ่งคือ (๑) ปัญญาเห็นชอบ (๒) ดำริชอบ (๓) เจรจาชอบ (๔) ทำการงานชอบ (๕) หาเลี้ยงชีวิตชอบ

(๖) ทำความเพียรชอบ (๗) ตั้งสติชอบ (๘) ตั้งใจชอบ รวม ๘ อย่าง ขอให้จำไว้เป็นหลัก เมื่อใครเขาถามเราจาระไนดีแล้ว จะไม่มีใครเถียงได้เลยว่าเราถือพระพุทธศาสนาแท้จริง ขอผู้เป็นเพื่อนเสือป่าจงจำไว้ให้ได้ ถ้าผู้ใดพยายามจะเป็นประโยชน์ ถึงแม้จะดับทุกข์ไม่ได้หมด ก็จะช่วยดับได้บ้างมีมากก็น้อย

กัณฑ์พิเศษ

(ทรงแสดง ณ วันอาทิตย์ที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๗)

วันนี้ข้าพเจ้าจะขอกล่าวแสดงเป็นพิเศษ นอกจากเทศนา เสือป่าธรรมดา เพราะเหตุว่า ในเวลานี้ได้เกิดเหตุอัศจรรย์แปลกประหลาดขึ้น ซึ่งแท้จริงถึงแม้จะไม่ได้มีในแถบบ้านเราเอง ก็นับว่าเป็นเหตุสำคัญในโลกนี้ได้อย่างหนึ่ง กล่าวคือ การสงครามที่เกิดขึ้นเป็นการใหญ่ในยุโรป

ส่วนการสงครามนี้จะเกิดขึ้นด้วยเหตุใดและเพื่อปรารถนาอย่างใดนั้น ไม่ใช่หน้าที่ของข้าพเจ้าผู้ที่จะแสดงในที่นี้ และไม่เป็นการอันสมควรซึ่งจะกล่าวยืดยาว เพราะเป็นเวลาที่เรากำลังมาประชุมกันไหว้พระ แต่สิ่งซึ่งเป็นไปในโลกและซึ่งย่อมกระทบกระเทือนอยู่ในดวงจิตของเราทั้งหลายเช่นนี้ ถ้าจะไม่กล่าวถึงเสียเลย ท่านทั้งหลายที่เป็นนักรบ เป็นทหารและเสือป่า โดยมากที่มาฟังข้าพเจ้าจะสำคัญไปว่าข้าพเจ้าไม่เอาใจใส่ในเรื่องเหล่านี้

แท้จริงโดยหน้าที่ของเราทั้งหลาย ซึ่งมีได้มีได้มีเสียโดยตรงกับเขาด้วยต้องตั้งอยู่ในตำแหน่งผู้เป็นกลาง จำเป็นโดยจะต้องรักษาความเป็นกลางอันนี้ให้มั่นคง ส่วนรัฐบาลที่ตั้งตนเป็นกลางแล้วอย่างใด ไม่จำเป็นจะต้องกล่าว เพราะเหตุว่าในไม่ช้าก็คงจะได้อ่านประกาศทางราชการ ไม่จำเป็นต้องแสดงให้ยืดยาวต่อไป ส่วนท่านทั้งหลายที่เป็นพลกนิกรของเมืองไทย และซึ่งเป็นผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา สมควรจะต้องตั้งตนไว้อย่างไร ข้อนี้เป็นข้อที่ควรเตือนกันอยู่บ้าง

ประการหนึ่งเป็นต้นว่าในเมืองอังกฤษเมื่อก่อนหน้าจะเกิดสงคราม อังกฤษมีความเห็นแตกต่างกันแยกกันเป็น ๒ ก๊ก เที่ยงกันด้วยเรื่องการปกครองประเทศไอร์แลนด์ ต่างคนต่างสะสมศาสตราวุธที่จะต่อสู้กันในหมู่กันเอง เกือบอยู่แล้วที่จะเกิดสงครามกลางเมืองอังกฤษ แต่ครั้นเมื่อมีเหตุสงครามภายนอกขึ้นแล้วเป็นอย่างไร ในข้อนี้คนคาดคิดทั้งนั้น ใคร ๆ ก็ว่าอังกฤษคงจะไม่ทำสงครามกับใคร เพราะแก่งแย่งกันเอง แท้จริงเมื่อถึงเวลาจำเป็นเข้าแล้ว บรรดาคนอังกฤษที่เขาแก่งแย่งไม่ชอบกันอยู่ วิวาทกันอยู่นั้น รวมกันพร้อมกันสู้ข้าศึกภายนอกทั้งหมด ฝรั่งเศสเมื่อเวลาก่อนสงครามเป็นอย่างไร อัครมหาเสนาบดี ๓ วัน ๗ วันเปลี่ยนที่ วิวาทเถียงกันไม่หยุด ครั้นประกาศสงครามแล้วเป็นอย่างไร การทุ่มเถียงกันระงับลงทันที ชวนกันหันหน้าออกสู้เยอรมัน ฝ่ายรัสเซียก็กำลังมีผู้ยุยงคนทำงานต่าง ๆ ให้ก่อเหตุจลาจล เพื่อจะเรียกค่าจ้างขึ้น ครั้นเมื่อเกิดการรบเข้าแล้ว ประกาศระดมทหาร ทั้งผู้ที่ให้เงินค่าจ้างทั้งผู้ที่รับจ้างรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว มาเข้าในกองทัพรัสเซียตั้งหน้ารบศัตรูภายนอกด้วยกันหมด เยอรมันเมื่อก่อนสงครามมีพวกโซเชียลลิสต์เที่ยววุ่นประกาศทักวังรัฐบาลว่าประพฤติกดขี่ข่มเหงต่าง ๆ จนถึงได้ประกาศดัง ๆ ว่า ถึงแม้จะมีข้าศึกมาย่ำยีประเทศเยอรมนี พวกโซเชียลลิสต์จะไม่จับปืนขึ้นเป็นอันขาด ปลอຍให้ศัตรูเข้าล้างบรรดาผู้ปกครองที่กดขี่ข่มเหงให้หมดดีกว่า คำพูดนี้จริงหรือไม่จริงเลยทีเดียว ครั้นถึงเวลารบกันเข้าแล้ว พวกโซเชียลลิสต์เป็นพวกแรกที่สมัครเข้าเป็นทหาร

ข้อ ๑ จะกล่าวถึงการที่เราเป็นคนไทย แท้จริงการที่ยุโรป
 รบกันหลายประเทศเช่นนี้ เราผู้เป็นไทยไม่มีสาเหตุเกี่ยวข้องอย่างหนึ่ง
 อย่างใดเลย เราไม่ได้พลอยมีส่วนได้ส่วนเสียกับเขาด้วย เพราะฉะนั้น
 ใจของเราทั้งหลายควรตั้งไว้เป็นกลาง ควรตั้งไว้ในที่ซึ่งเรียกตามภาษาวัด
 ว่า “อุเบกขา” ไม่ยินดีในความชนะหรือความแพ้ของผู้หนึ่งผู้ใด ไม่
 ยินร้ายในความแพ้และความชนะทั้งสองฝ่าย การแสดงความยินดียินร้าย
 เป็นของให้โทษได้ทั้ง ๒ สถาน คือถ้าแม้แสดงความยินดีต่อฝ่ายหนึ่ง
 อีกฝ่ายหนึ่งก็ย่อมจะเป็นที่ไม่พอใจ แสดงความยินร้ายกับฝ่ายหนึ่ง
 อีกฝ่ายหนึ่งก็ย่อมจะเป็นที่ไม่พอใจเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเมื่อเป็น
 กลางแท้แล้วต้องไม่แสดงทั้ง ๒ สถานเป็นดี ข้อนี้ที่กล่าวมาแล้ว
 เป็นวชิกรรม เป็นคำพูด ใจความที่ข้าพเจ้ากล่าวนั้นคือหน้าที่ของคนไทย
 อย่าพูดมากเป็นดี ในส่วนการรบนี้ ถ้าเรายิ่งแสดงมากยิ่งพูดมาก ก็ยิ่ง
 ถอนยาก คำพูดออกไปแล้วหลายคำ จะกลับคืนยาก ถ้าพูดน้อยก็เอา
 กลับคืนง่าย ถ้าไม่ได้ปล่อยออกไปเลยเป็นง่ายที่สุด นี่เป็นความประพฤติ
 สำหรับพสกนิกรไทย จะเป็นทหารก็ตามพลเรือนก็ตาม ความประพฤติ
 อันนี้สมควรทั้งสองพวก

ส่วนในตำแหน่งของเราทั้งหลายที่เป็นผู้ถือพุทธศาสนา การ
 สงครามพระพุทธเจ้าของเรามิได้ทรงห้ามปราม แต่ต้องเข้าใจว่าสงคราม
 ซึ่งจำเป็นจะต้องกระทำ เพื่อรักษาความเป็นไทยของชาติ เพื่อรักษาตัวป้องกัน
 ศัตรูภายนอกย่ำยี เป็นของที่สมควรจะทำได้ แต่ส่วนที่ผู้อื่นเขาทำสงคราม
 กัน เขามาฟันกัน ชีวิตมนุษย์ต้องสูญไป ร่างกายต้องเจ็บป่วยเช่นนี้
 เป็นหน้าที่ของเราผู้ถือพระพุทธศาสนาต้องตั้งอยู่มั่นคงในเมตตา เรา

ทั้งหลายมีหน้าที่ต้องนึกถึงผู้อื่นที่ต้องเสียชีวิต ต้องถูกเจ็บในการสงคราม ไม่ว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อีกสถานหนึ่งการทำสงครามไม่ใช่เป็นทุกข์หรือเจ็บแต่เฉพาะผู้ที่ทำฝ่ายเดียว ทหารซึ่งไปรบย่อมมีครอบครัวมีลูกมีเมีย พี่น้องมีบิดามารดา ญาติอันแสนหรรษาใครของเราทั้งหลาย และเมื่อทหารผู้ไปทำสงครามต้องไปเสียชีวิตลงเช่นนี้เป็นที่น่าสงสารแก่บรรดาผู้ที่เป็นญาติและผู้ที่เป็นครอบครัวลูกเมียมิตรสหายของเขาทั้งหลาย ซึ่งได้รับความทุกข์เช่นนี้เป็นอย่างยิ่ง หน้าที่ของเราทั้งหลาย ซึ่งถึงแม้ไม่ได้เกี่ยวข้องก็จริงแต่ถือพระพุทธศาสนาแล้วควรที่จะแผ่เมตตาจิตต่อบรรดาหญิงและเด็ก ซึ่งจะต้องไร้สามีไร้พ่อไร้ญาติ เราควรสงสารคนแก่ซึ่งจะต้องไร้ลูกไร้หลานในครั้งนี เมื่อคิดเช่นนี้แล้ว จะเป็นเครื่องตัดทางที่จะรู้สึกยินดีด้วยกับผู้อื่นนัก จะตัดความที่พูดง่าย ๆ ว่าขอให้ผู้นั้นชนะผู้นี้แพ้ คิดเช่นนี้ไว้แล้ว ใจตั้งอยู่ในเมตตาจึงจะเป็นการสมควรแก่ผู้ที่นับถือพระพุทธเจ้า ผู้ทรงพระเมตตากรุณาแก่สัตว์ทั้งหลายหาผู้ใดเสมอเหมือนมิได้ อีกประการหนึ่งเราควรจะนึกว่า เราทั้งหลาย ซึ่งมีหน้าที่เป็นนักรบ ทหารเป็นเบื้องต้น เสือป่าเป็นชั้นที่สอง เราทั้งหลายจะรู้สึกหรือว่าวันใดจะมาถึงวันของเราเองบ้าง วันใดจะมาถึงซึ่งความที่เราจะได้รับความลำบาก ซึ่งบิดามารดาญาติพี่น้องจะได้รับความทุกข์เช่นนี้ เมื่อเรามาเห็นความลำบากแล้วเช่นนี้ เราก็จะเห็นใจเขาซึ่งตกทุกข์ได้ยากอยู่ในกาลบัดนี้

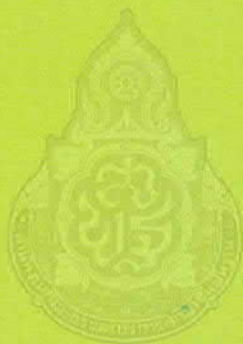
แต่ยังมีอีกข้อหนึ่งซึ่งเราทั้งหลาย จะเป็นทหารก็ตาม พลเรือนก็ตามควรสังเกต และดูเอาเยี่ยงอย่างในการสงครามครั้งนี้ ไม่ใช่ในการรบกันที่ข้าพเจ้าจะขอให้ท่านเอาเยี่ยงอย่าง แต่มีข้อควรดูอย่างอีก

ข้อนี้เราทั้งหลายที่เป็นคนไทย จงตรววจดูในดวงจิตของเราที
หรือว่า เมื่อมีเหตุสำคัญเช่นนี้แล้ว เราจะทำอย่างไรได้บ้างหรือไม่
เราในเวลานี้จะรักคนนี้ชังคนโน้นก็ตาม ความเห็นของเราบางที่จะไม่
ตรงกันทั้งหมดก็ตาม จะเป็นอย่างไรก็ตาม แต่ถ้าเมื่อมีศัตรูภายนอก
จะมาย่ำยีเมืองเรา เราทั้งหลายพร้อมใจหรือว่าจะทิ้งความวิวาทในหมู่เรา
กันเอง เพื่อหันหน้าสู้ศัตรูภายนอก ทหารและเสบียงทั้งหลาย ข้อนี้
ขอให้ท่านตรองดูในใจแล้วจำไว้ให้ดี ถ้าใจท่านพร้อมแล้วที่จะลืม
ความคิดแก่งแย่งความริษยาอาชรรณในส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของชาติ
ขอท่านผู้ที่นึกอยู่เช่นนี้แล้วจงได้รับความชอบใจของข้าพเจ้า ส่วน
ท่านผู้ที่ยังมีกิเลสตัดข้อนี้ไม่ได้ ข้าพเจ้าก็ไม่ติเตียนเพราะธรรมดาโลก
แต่ข้าพเจ้าขอแก่ท่านทั้งหลายซึ่งประชุมอยู่ในที่นี้พร้อมกัน ต่อหน้า
พระชัยอันเป็นเครื่องหมายของพระพุทธศาสนาของเรา ว่าเราทั้งหลาย
ที่ใจยังไม่แน่วตั้งแต่วันนี้จะได้พร้อมกันตั้งใจว่า ในส่วนตัวเราเองจะริษยา
กันก็ตาม จะเป็นอย่างไรก็ตาม จะทำการเช่นนี้ต่อเมื่อเวลาว่างไม่มีภัย
เมื่อมีเหตุสำคัญจำเป็นที่เราจะต้องต่อสู้ชาติอื่น แม้การส่วนตัวของเรา
อย่างไร จะทำให้เสียประโยชน์แก่ชาติเราแล้ว สิ่งนั้นเราจะทิ้งเสีย
เราจะรวมกัน ไม่ว่าในเวลานี้ชอบกันหรือชังกัน เราจะถือว่าเราเป็น
ไทยด้วยกันหมด เราจะต้องรักษาความเป็นไทยของเราให้ยั่งยืน เรา
จะต้องรักษาพระพุทธศาสนาให้ถาวรวัฒนาการ อย่างที่เป็นมาแล้ว
หลายชั่วโคตรของเราทั้งหลาย เราจะต้องจำใส่ใจไว้ตามมนตร์ของเรา
ที่สวดทุกวัน

“ถึงแม้จะมีอริวิเศษ
ขอไทยผจญพิชิตผลาญ

พลະເຈຣະເຫຼີຍມມາ
ອຣີແມ່ນມຸນິນທຣ”

เทศนาเสือน้ำ

ISBN 974-01-2490-9

9 789740 124900

ราคา 21.00 บาท

ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

นายวิชัย พยัคฆ์โส ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

๔๕๐๐๒๓๘

